

Tres textos de
Ramon Vinyes

Qui no és amb mi... (1929)

Peter's Bar (1929)

Arran del mar Caribe (1944)

Edició a cura de Jordi Lladó

Repertori Teatral Català

Presentació general

La trajectòria de Ramon Vinyes (Berga, 1882 - Barcelona, 1952) està marcada per la seva extensa obra teatral (més de 40 peces conservades) i per una biografia repartida entre Catalunya i la ciutat colombiana de Barranquilla, on residí durant períodes intermitents des del 1914, i on retornà el 1940 en qualitat d'exiliat. La seva coneixença amb Gabriel García Márquez durant aquest període es traduí en el «savi català», *alter ego* de Vinyes a *Cent anys de solitud*. Des de Macondo, l'autor evoca la Berga dels seus primers tempteigs modernistes i Barcelona, on sorprengué amb les seves rutilants poesies i amb les proses líriques de *L'ardenta cavalcada* (1909). En aquest període estudiat per Jaume Huch consagrà els seus esforços per emergir en el panorama teatral, però hem d'esperar l'estrena de *Llegenda de boires* al teatre Romea (1926), per parlar pròpiament d'un ingrés en l'escena professional. En aquests anys evolucionà cap a un tractament emmirallat en l'expressionisme d'entreguerres, allunyat del naturalisme i de la comèdia costumista a l'ús. L'enfrontament amb autors destacats com Josep Maria de Sagarra o Carles Soldevila, i la divulgació de dramaturgs com Bertolt Brecht el situen en uns postulats antiburgesos, tot advocant per posar al dia el teatre d'idees i passions de principis de segle. En la seva recerca formal obtingué bons resultats en el registre de la comèdia lírica i la farsa en peces com *Viatge* (1927) i *Ball de titelles* (1936); alhora, cercà un nou drama per plasmar conflictes que concernissin l'espectador contemporani. Les peces que editem, *Qui no és amb mi...* (1929), *Peter's Bar* (1929) i *Arran del mar Caribe* (1944) responen a aquesta darrera fórmula, amb un tret heretat dels seus anys joves: l'abrupte enfrontament entre ideal i realitat. Totes giren a l'entorn d'un sistema patriarcal de valors qüestionat per situacions extremes, que remet al llegat guimeranià de l'autor: l'honor, la família i la moral convencionals hi són sotragats per circumstàncies que fan trontollar la integritat dels protagonistes.

Qui no és amb mi... fou estrenada el gener del 1929 al teatre Novetats per la companyia de Josep Canals, amb un èxit manifest en l'entusiasme de bona part de la crítica. L'autor dissenya el primer acte en un ambient d'amables controvèrsies teològiques («Hora de seminari»), contrastat amb els darrers («Hora de llar» i «Missa nova»), situats en un poble inspirat en Castellar de N'Hug, com es dedueix per elements del contingut i per l'epigrama dedicat a Ramon Obiols. El drama confronta el confús sentiment místico-amorós

d'un seminarista, Àngel, envers Rosaura, una jove en qui desvetlla, paradoxalment, la carnalitat. La dona retreu per aquest motiu a Àngel la responsabilitat del fill que espera, fruit d'una relació amb un contrabandista. Els herois de Vinyes són condemnats per una rígida coherència que comporta efectes contraproductius: d'aquí la cita bíblica que dona títol a la peça. Àngel es casa amb Rosaura per evitar-ne la deshonra i viure l'amor espiritual que li inspira, però el matrimoni blanc genera males conseqüències: fugida de la muller amb el contrabandista i suïcidi posterior de la dona quan retorna i el marit es nega a lliurar-li el fill. Aquest rotund desenllaç genera una esquerda en la fe de l'exseminarista, emboirat per un pregon sentiment de culpa. La seva extremada bondat li impedeix encarnar l'arquetip d'espòs dominant. L'afirmació «Lliureu-me, Senyor, d'ésser un home com els altres», amb què clou el segon acte, anticipa la tragèdia de l'home de principis atuit davant l'abisme a què la realitat l'aboca.

Qui no és amb mi... representà, amb les polèmiques que se'n derivaren, la consagració de Vinyes com a dramaturg, que es prodigà en diversos actes i publicacions durant els mesos que vingueren. Entre ells cal destacar la conferència «Teatre modern», pronunciada l'agost del 1929 a l'Ateneu Polytechnicum, un al·legat de compromís amb la contemporaneïtat que enyorava en l'escena catalana. En aquest context de notable ressò, les expectatives se centraren en l'estrena de *Peter's Bar* al Teatre Nou del Paral·lel, l'octubre del mateix any, amb Enric Borràs com a protagonista al capdavant de la seva companyia. Més enllà de la peripècia, el drama (localitzat en una Barcelona sobreentesa traslladable a qualsevol urbs portuària) és una mostra de figures marginals (mariners, homosexuals, traficants, prostitutes, etc.), subratllada en la representació pels moderns decorats i vestuari expressionistes d'Àngel Fernàndez i Castanyer. Vinyes hi planteja una tensió entre el Bar i la Llar, una cambra interior on viu reclosa Alba, filla del taverner Peter, amb unes simples vidrieres que la separen de l'establiment. Ella és la «Verge del Bar», la noia que el pare, abandonat per la muller frívola que l'havia dut als baixos fons, exhibeix amb orgull al «podrimener» circumdant. Enamorada idealment del mariner Elí, Alba sucumbeix a la sensualitat de l'entorn i, perduda la virginitat, provoca el desesperat suïcidi de Peter amb què l'autor tanca el drama.

El personatge d'Alba hi té relleu en tant que, lectora fervorosa i somniadora, és presa d'un bovarisme tan pronunciat com ho és l'ideal de puresa que sobre ella xifra el seu pare. El desig reprimat i sublimat

d'Alba per Elí acaba satisfet amb un ballarí homosexual (Andriutxa), atret al seu torn pel mariner: és un exercici d'emmirallament doble on ambdós actuen de pantalla. En Andriutxa Vinyes homenatja l'admirat ballarí Nijinsky en una de les seves coreografies més celebrades, *El rei Candaules*, personatge mític de la Grècia arcaica que, com Peter amb la filla, presumeix imprudentment de la bellesa de la muller. Com Àngel a *Qui no és amb mi...*, el Peter a punt del suïcidi percep el bar amb nova llum: els clients, abans titllats de «larves», vindiquen amb descarament, com Rosaura a *Qui no és amb mi...*, una moral pròpia. En aquest sentit tant *Qui no és amb mi...* com *Peter's Bar* se situen en una tesi més al·lusiva que explícita, la qual cosa generà en la crítica interpretacions confrontades, sobretot en el cas de *Qui no és amb mi...* A *Peter's Bar* Vinyes recorre a la compassió del taverner per efectuar el cant d'un món marginal que declararà conèixer de primera mà. El Pere nascut vora els rasos del Puigmal i la seva degradació com a Peter, esdevé un Manelic abocat al nihilisme de la solitud urbana, reflex de l'elegia berguedana i muntanyenca recurrent en tota l'obra de l'autor.

Una mirada antropològica a aquestes peces ens hi fa destacar el que Vinyes acota com a *homenia* o *masclia*, associada a pulsions de domini i sexualitat que conjuguen amb la terminologia tòpica: així, la *caiguda* com a pèrdua de la virginitat. També l'*homenia* és important a *Arran del mar Caribe* (1944), el tercer dels drames que presentem, redactat entre 1943 i 1944 a Barranquilla en ple exili i Guerra Mundial. L'autor s'integrà en el gran èxode republicà de gener del 1939 i, després d'un any entre Tolosa i París, s'establí a la seva ciutat d'adopció el 1940, connectat amb la diàspora catalana del continent d'acollida. En l'anonimat de la seva tinta violeta, el savi català s'aferrissà al compromís amb la llengua, la literatura i la cultura del seu país, llatzerat per la guerra i la dictadura: *Arran del mar Caribe*, és, més enllà del seu tractament caricaturesc, una tragèdia amb dimensió política i ètica com cap altra de l'autor.

Vinyes hi mostra una família catalana errant per l'Amèrica dels somnis impossibles i lluitant amb les dures condicions a què l'Amèrica real l'ha sotmesa. Les dones, Maria dels Dolors i la seva filla, Amarga, representen la salvaguarda de les essències catalanes; per contra, els germans d'Amarga (Cristià, Lleó i l'adolescent Benet), sucumbeixen a la *masclia* del tròpic: la lluita per la supervivència, el clima extrem, el rom, el contraban, la relació tirànica amb els indígenes i les dones, etc. L'escriptor trià com a marc la platja carib d'un «finis terrae» colombià: La Guajira, país dels indígenes wayúu,

representats a la peça per la jove Orala, raptada i comprada amb males arts per Lleó. La família viu en un precari habitacle amb botigot adjunt, voltada d'un espai abrusador, apte per a una estètica de *western*: així, elements com la cúmbia, la gran màscara carib o les bigarrades prostitutes Florisel·li i Sucre-Roig, desferres del Vell Món que conformen el paisatge humà d'al·luvions del Carib. Vinyes estructurà la peça en tres actes i nou quadres de manera planificada: els quadres centrals de cada acte són dinàmics interludis nocturns que contrasten amb la discursivitat de la resta. Cal remarcar en tot el drama el pes específic de les acotacions, que exploren la psicologia dels personatges amb una rica imatgeria. El tractament esperpèntic i l'estacionalitat estructural de l'obra, per altra banda, s'inscriuen en el llegat expressionista de l'autor.

En aquest espai pintoresc no hi manquen altres compatriotes desarrelats com l'«exvalencià» Caraplana i el bus Roric, però Vinyes hi introdueix un personatge-observador, Jordi, arribat de Catalunya «per força» i «amb llibres de versos a la butxaca». Aquest *alter ego* de l'autor fa palesa l'enyorança del país on la família sotmesa per un destí nòmada, ja no tornarà: «Ai, la meva terra, i pensar que me n'he acomiadat per sempre», afirma Amarga, en el que és el sentiment més punyent de l'autor el 1944. L'amor de Jordi i Amarga que s'apunta com a element de l'anelhada cohesió familiar, no serà possible per la dinàmica dels fets. Vinyes plasma el drama d'aprenentatge de Benet, sobreprotegit de la mare, en una *homenia* assimilada al marc de contravalors «guajiros». Com ja destacà Jacques Gilard, la novel·la *Cuatro años a bordo de mí mismo* de l'escriptor bogotà Eduardo Zalamea Borda, centrada en una Guajira salvatge corruptora d'un jove urbà, inspirà l'autor. Així, la lluita sagnant de Benet i Caraplana per la possessió d'una madura Florisel·li, ingènuament enamorada de l'adolescent, amb qui confegeix una parella grotesca i desafiant dels valors familiars.

L'autor que enyorava els amics amenaçats a la França ocupada, i que seguia la Guerra Mundial amb expectació, situà en la trama un element polític que quadra amb les seves posicions antifeixistes a Catalunya: el contraban de petroli que en les costes del nord de Colòmbia tenia com a destí els submarins nazis. El personatge del Polonès, un alemany mal camuflat, efectua amb els germans grans aquest tràfic sense aclarir-ne el destinatari. En ser detectada l'operació per la policia nord-americana, el Polonès i Caraplana, que ha perdut un braç per una ferida infligida per Benet, conspiren perquè

el noi resti com a culpable d'aquest tràfic d'abast polític. Caraplana és assassinat per un emmascarat i Benet va a la presó per la falsa delació, en una successió vertiginosa de fets que acaba amb la intervenció de Florisel·li: des de l'ombra, la meuca s'adona del parany ordit sobre Benet, i l'exculpa davant la policia, que acaba excarcerant-lo.

En certa manera, i com es palesa en la lucidesa final de Cristià, l'homenia és el valor derrotat al drama, on es basteix una solidaritat femenina entre les dones de la família, les prostitutes i Orala. La pròpia Amarga apunta contra el masclisme: «Llei d'homes. Ells s'adjudiquen les prerrogatives». Les bagasses frívoles del primer acte salven Benet, renuncien a amors grotescos i faciliten la fugida dels germans. L'íntegra Amarga, en canvi, es confessa inductora de l'assassinat de Caraplana, comès per Orala. Ella també ha «rodat» i traït els seus valors, i per això renuncia al matrimoni amb Jordi i decideix seguir sent el fràgil pal de paller d'una família que deixa el Carib i es reagrupa en una altra part indòmita de Colòmbia. «A esperar-los. Fermes, valentes! / A esperar-los!», són les rèpliques amb què Maria dels Dolors i Amarga clouen el drama, avesades a endolcir les desferres en què s'han convertit els fills mascles. Com destacà Gilard, l'angelisme dels herois vinyesians de preguerra (Àngel a *Qui no és amb mi...*, Peter a *Peter's Bar*, Jafet a *Viatge* o el Jove de les Ales a *Ball de titelles*) deixa pas a un protagonisme col·lectiu, on la família acaba caient en la transacció amb la primitiva realitat. Una crisi privada que és reflex de la crisi col·lectiva que viu el món de Vinyes i el seu ideal de compromís amb la Catalunya republicana, ensorrat per la realitat del conflicte ibèric, per l'exili i pel desastre candent de la Guerra Mundial.

Des d'una perspectiva llatinoamericana podria acusar-se l'autor d'una mirada eurocèntrica, detectable en contes coetanis de Vinyes (*El noi de Bagà*, *Una Pasqua de resurrecció en el tròpic*, etc.) o en relats d'altres exiliats com Pere Calders o Lluís Ferran de Pol. Catalunya sintetitza els valors de cultura i civilització no possibles en la desmesurada natura americana, però cal matisar aquest esguard en l'autoinculpació d'Amarga: «La culpa no és pas d'Amèrica. És nostra. Ningú no ens hi feia venir i hi vinguérem. Aventura! Canvi!». D'altra banda, un Vinyes que als anys vint havia aplaudit la novel·la tel·lúrica llatinoamericana i havia mostrat empatia per l'indigenisme, es trasllada, per moments, a la mirada de l'Altre: «Fixeu-vos com ens esguarda a tots l'índia Orala! Els europeus són boigs, es deu dir... I el cert és que ho som un xic...», afirma Cristià en la rèplica final del primer quadre.

Així que, amb timidesa i sota la censura, les sales de Catalunya reprenien les representacions en català, Vinyes es plantejà escenificar-hi *Arran del mar Caribe*, que revisà lleument el 1947. La possibilitat de ser representada el 1950 al Teatre Romea fou decisiva en el seu retorn a Barcelona, on morí el 1952 sense veure complert el seu somni: recents estudis sobre els arxius de la censura, han mostrat que aquest factor fou important en la no representació de la peça. El maig del 1982, amb motiu del centenari del seu naixement, fou finalment estrenada per l'Agrupació Teatral La Farsa de Berga. Fóra hora que l'escena professional abordés aquesta obra teatral, una de les rares que encaren el nostre exili, tan present en la narrativa breu. Així el propi Vinyes, que amb els reculls de relats *A la boca dels núvols* i *Entre sambes i bananes*, ofereix un ric mosaic del transterrament d'un autor migrat cap a un Macondo que, en tota la seva dimensió màgica és ben present a *Arran del mar Caribe*.

Bibliografia general

- CAMPS, Assumpta. «Peter's Bar, de Ramon Vinyes (per un estudi crític de les variants)». *Miscel·lània Joan Fuster: Estudis de llengua i literatura* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat), vol. 8 (1994), p. 323-332.
- ELIES I BUSQUETA, Pere. *Ramon Vinyes i Cluet: un literat de gran volada (1882-1952). Vida i obra d'un berguedà exemplar*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1972.
- FERNÁNDEZ POZA, Óscar; RIBERA LLOPIS, Juan M. «Documentación censora del A.G.A. sobre el teatro catalán». A: *Dramatúrgies contemporànies per a la igualtat: autories, escenificacions, recepcions. Una visió comparatista*. Edició a cura d'Isabel Marcillas i Biel Sansano. València: Universitat de València, 2019, p. 237-239.
- FOGUET, Francesc. «Vinyes dramaturg». *Serra d'Or* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat), núm. 563 (novembre 2006), p. 36-39.
- GILARD, Jacques. «Ramon Vinyes i la temàtica de l'exili». A: Vinyes, Ramon: *Teatre. Viatge. Ball de titelles. Arran del Mar Caribe*. Berga: L'Albí, 1988, p. 13-21. (Biblioteca d'Escriptors del Berguedà; 5)
- *Entre los Andes y el Caribe (La obra americana de Ramon Vinyes)*. Medellín: Universidad de Antioquia, 1989.
- «Una conferència de Jacques Gilard sobre Ramon Vinyes, 2005» Ed.: Núria Santamaria i Roig, *Els marges* núm. 109, primavera de 2016, p. 70-98.
- GONZÁLEZ CUETO, Danny; LLADÓ, Jordi. «Arran del mar Caribe, un drama d'exili en territori mític». *Assaig de teatre* (Barcelona: Universitat de Barcelona), 56 (desembre 2006), p. 51-62
- HUCH I CAMPRUBÍ, Jaume. *Ramon Vinyes, jove. Contribució a l'estudi de la primera etapa catalana (1904-1912)*. Tesi de llicenciatura dirigida per Joaquim Molas. Edició inèdita. Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona, 1986.
- LLADÓ I VILASECA, Jordi. *Ramon Vinyes i el teatre (1904-1939)* [en línia]. Tesi de doctorat dirigida per Jordi Castellanos i Vila. Facultat de Filologia Catalana, Universitat Autònoma de Barcelona, setembre de 2002. <<https://bit.ly/2ysV5CI>> [Consulta: 13 gener 2020]

— *Ramon Vinyes, un home de lletres entre Catalunya i el Carib*.
Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
de la Generalitat de Catalunya, novembre 2006.

VINYES, Ramon. *Selección de Textos*. Vol. 1, 2. Selecció i pròleg
de Jacques Gilard. Bogotá: Instituto Colombiano de Cultura.
(Biblioteca de Autores Nacionales; 53, 54), 1982.

Videografia

PELEATO Floreal. *Elegia del tròpic (La vida suspesa de Ramon Vinyes)*.
Televisió de Catalunya: Tus Ojos SL: Yoreinare Producciones, 2011.

Qui no és amb mi...

Tres actes

Fitxa de lectura

Autor

RAMON VINYES (1882-1952)

Títol

Qui no és amb mi... (1929)

Edició

Qui no és amb mi... Edició d'homenatge. Barcelona: Joaquim Horta, Impressor, 1929.¹

Personatges

Àngel, Rosaura, Maria de la Solitud, Gràcia, El Catedràtic, Mossèn Joan, Panxicó, Mossèn Jaume, Mossèn Iscle, Mossèn Roc, Mossèn Carles, Blai, Porter.

Estrena

Teatre Novetats de Barcelona, 11 de gener del 1929. Companyia de Josep Canals. Direcció: Manuel Salvat. Intèrprets: Joaquim Torrents, Emília Baró, Margarita Espinosa, Elvira Jofre, Antoni Gimbernat, Just Gómez, Antoni Martí, Joaquim G. Parreño, Josep Soler, Joan Xuclà, Francesc Ferràndiz, Llorenç Duran, Ramon Banyeres.

Gènere

Drama «de coneixença», de confrontació ideològica i passional.

¹ El nostre treball es basa en l'edició de Joaquim Horta, l'únic text conservat d'una obra mai no revisada per l'autor. N'hem efectuat una actualització ortotipogràfica, però per tal de no desfigurar l'original hem mantingut sense cursiva els barbarismes (cfr. «gels» per «gelosia», «pròxim» per «proïsme», «arrepentida», etc.) així com arcaïsmes i formes dialectals o populars allunyades de l'estàndard actual. Actualitzem, no obstant, mots on el canvi fonètic i/o ortogràfic és mínim (cfr. «salm» o «salmista» per «psalms» i «Psalmista», «cuirasses» per «acuirasses», «suèter» per «sweter», «pedregar» per «pedregal», «acetilè» per «acetilen», etc). També regularitzem segons la normativa actual l'ús del gènere («la remor» per «el remor» «Una altra [cosa, ensenyança]» per «Un altre...») així com l'escriptura i morfologia dels pronoms febles i el canvi i caiguda de preposicions. L'autor substituï l'ordinal convencional de cada acte per una denominació pròpia (I. Hora de Seminari. II Hora de Llar. III. Missa nova), que respectem en l'edició.

Temàtica-sinopsi

Un fervorós estudiant de capellà (Àngel) es veu impel·lit a casar-se amb una dona (Rosaura) amb qui ha teixit una ambigua amistat; el fet provocarà controvèrsies morals i imprevisibles conseqüències.

Espais

Claustre d'un seminari (primer acte) i casa d'Àngel i els seus germans (segon i tercer actes), situada en un poble fronterer dedicat al contraban.

Qui no és amb mi...

Tres actes

A RAMON OBIOLS I COMPTE

Recordes? Passàvem el Pla d'Anyella, venint de Castellar de N'Hug, una alba inflada de vent. En aquell silenci auroral, ratllat i ple de flaire de boix, tu fores el primer a oir els batecs de la meva obra que naixia.

In memoriam

Ramon Vinyes

*Qui no és amb mi... s'estrenà al Teatre de Novetats
la vetlla de l'11 de gener del 1929.*

JUGAREN A L'OBRA

ÁNGEL	Sr. Torrents
ROSAURA	Sra. Baró (E.)
MARIA DE LA SOLITUD	Srta. Espinosa
GRÀCIA	Srta. Jofre
EL CATEDRÀTIC	Sr. Gimbernat
MOSSÈN JOAN	Sr. Gómez
PANXICÓ	Sr. Martí
MOSSÈN JAUME	Sr. Parreño
MOSSÈN ISCLE	Sr. Soler
MOSSÈN ROC	Sr. Xuclà
MOSSÈN CARLES	Sr. Ferràndiz
BLAI	Sr. Duran
PORTER	Sr. Banyeres

I. HORA DE SEMINARI

VIUEN L'HORA DEL SEMINARI:

ÀNGEL

El futur MOSSÈN JOAN

El futur MOSSÈN JAUME

El CATEDRÀTIC

El futur MOSSÈN ISCLE

El futur MOSSÈN ROC

El futur MOSSÈN CARLES

BLAI

El PORTER

Claustre rònec d'un Seminari de bisbat amb seu rural, claustre petit, voltat d'arcs romànics. Al centre un brollador senzill i somort, sense figura de cimell i amb aigua que plora defallida, impossible de sanglots. Dos magnoliers vells i esponerosos. Herba entre les llosanes que empedren el pati.

El claustre dona una nota verda, d'un verd de boca de cisterna, d'un verd flonjo que s'ha begut, sense saber-la convertir en flors, la primavera que rebenta fora del Seminari. Els estudiants són plens de melangies de poble i d'inquietuds d'estudi i de vida.

TARDA. Hi ha sol en el campanar invisible i ressol en el pati. Els estudiants mandregen, uns sota dels arcs; altres a prop del brollador. Vesteixen robes negres per acostumar-se al negre perenne del vestit talar. Assentat en la barana, que va d'arc a arc, hi ha l'estudiant geòrgic, el futur MOSSÈN JOAN. Té tancat el llibre de teologia i somia amb els ulls clucs. És jove i fresc, cara vermella, pagesívola. El verd del claustre no l'ha pogut vèncer.

*L'estudiant teòleg, el futur MOSSÈN JAUME,
passa per davant del futur MOSSÈN JOAN. El claustre
ha enverdit MOSSÈN JAUME, que és sec i angulós,
pagès sense pagesia, d'unes muntanyes esqueixalades
com el gòtic. S'apropa al company d'estudi. Parla amb
veu seca. Al fons, altres estudiants que secretegen
i es fan confidències.*

JAUME: Somies?

JOAN: Pensava en les cireres de l'hort de casa. La teologia m'ha
relliscat de les mans.

JAUME: No curaràs mai. A mi m'ha apassionat el tema que ens
han donat: «Scot i el Doctor Seràfic». He començat el treball.
Em valdrà el premi. «Opus Principiis Tomisticis et Scolasticis
accomodatium». Amplio la teologia de Fra Francisco Henno...
Badalles? Què és, per a tu, la vida de sacerdot?

JOAN: No em busquis les pessigolles.

JAUME: Com ho faràs si no saps molta teologia?

JOAN: Donant exemple d'humilitat, predicant l'Evangeli sense
complicacions.

JAUME: I quan vingui polèmica?

JOAN: He nascut per a rector de poble... i en els pobles no
hi ha polèmiques. L'església ben endreçada. El maig amb
flors. El novenari d'ànimes amb tocs de mort damunt de les
teulades del poble. L'hivern amb el Nadal i amb els bròquils
de l'hortet que jo mateix conrearé.

JAUME: Quines barreges! L'hortet, l'església, els bròquils i el mes
de Maria. (*Mou el cap descontent i rondinaire.*) Segons quines
vocacions no les comprenc. (*Assenyalant el fons del pati.*)
Guaita, allà tens el teu company inseparable. S'ha quedat
embadalit contemplant el darrer sol que endomassa les
torres del campanar. Ahir em digué que en el jorn hi ha dues
hores en les quals les ànimes s'acosten sense sentir-se: l'hora
blanca i l'hora roja... l'alba i la posta. Que l'apropament de
la posta té escalfor de niu i el de l'alba és fresc com un glop
d'alba. Són de sacerdot, tals sensibilitats? Quina parella,
tu i ell... i aquests altres. Un planter de sacerdots amb un
carregament de vaguetats amb efectes de droga heroica...

JOAN: Com els voldries? Com em voldries?

JAUME: Secs! Raonadors! (*Cridant.*) Futur Mossèn Àngel:
has començat el tema?

ÀNGEL (*Ve del fons.*): No sé com el començaré.

JAUME: T'entretens flairant les postes de sol i fent salms a les
albades? Una altra cosa seva. Va dir-me que l'aigua del
brollador del pati donava sis notes, totes amb una remor
d'argent dissemblant (*Intensament.*) Pobres de nosaltres,
amb tants somnis!

ÀNGEL: Com pot evocar-se el cel si no com un gran somni?

JAUME: Tots els que somnien, els trauria del Seminari.

*Protestes. Aldarull. S'han apropiat els estudiants.
Fan grup sota les arcades.*

JOAN: Per què?

JAUME: Perquè la religió és matemàtiques, certesa... i
demostració precisa de la certesa. El sacerdot és l'herald de
la seguretat. El somni es dispersió.

ÀNGEL: «Frate sole»! Benaurats els qui perseveren en la pau!

JAUME: Són paraules de Sant Francesc d'Assís, pare de poetes.

ÀNGEL: El trauries de la religió?

JAUME: Una individualitat tan marcada no pot ésser una norma.

ISCLE: Les individualitats marcades són els farells del camí de la fe.

*ISCLE és un místic, un visionari: vol seguir les petjades
dels màrtirs. Alt, esprimatxat, fa contrast amb
ÀNGEL, que és grosset i flonjo. L'ÀNGEL té tots els aires
de capellà. És un capellà. Només els ulls, que s'adormen
damunt les coses, avisen el seu temperament.
Té les mans grassones d'un canonge clàssic, però
té els llavis fins i prims, llavis que res no saben
de sensualitats ni de goles.*

CARLES (*És infantívol, rialler; és d'aquells que tindran divuit anys
tota la vida.*): Jo preferiria la santedat de Sant Pasqual,
el ballarí, a la de Sant Bonaventura (*Rialla seva.*)

ISCLE: Quan jo sigui sacerdot vull entrar en una ordre
de missioners. La Teologia? La rectorieta com a nova
geòrgica cristiana? Res d'això! La fervor catequística,
el martiri, si és necessari. M'enfervoreix Sant Bartomeu.

Els saions li arrancaren la pell i pogué comparèixer davant del Totpoderós amb una absoluta nuesa de martiri... Voldria passar per la terra com el vent que, bronzint per damunt de les muntanyes, només sent el destorb de la neu que li cau a sobre. Res de terrenal.

JAUME: No comprenc per què la religió dona tants poetes!

ÀNGEL: Perquè en la poesia hi ha una síntesi sensible del coneixement.

JAUME: Nego... I... (*Agressiu, ÀNGEL va per eixir. JAUME, que havia saltat a la discussió, blasma els defalliments del company.*) Ens deixes? No t'esperona l'escatir?

ÀNGEL: Què en trauríem? La religió té teòlegs, i poetes, i contemplatius...

CARLES: I qui lloa Déu amb una constant alegria!

ROC (*És cepat, fort, home. Estrangula les passions com si estrangulés un lleó, amb braç ferm.*): La religió té místics i sants que han edificat damunt d'un passat de turpituds un temple a la veritat catòlica: Sant Agustí.

ÀNGEL: I encara hi ha...?

JAUME: Defineix-te!

BLAI (*Imprecís. Sembla una llàntia que cremi a ple sol.*):
I hi ha qui dubta!

ÀNGEL: I qui estima les criatures humanes en la seva naturalesa. (*Silenci.*) Aquest em parla sempre de l'hortet casolà, del reguerol amb l'eufòria de l'aigua que corre, de l'esglesieta romànica dalt d'un turó. Aquest parla de les ardors de la fe i l'he vist plorar davant de la còpia d'un quadre de Ribera que té a la cel·la: el martiri de Sant Bartomeu. Aquest és una perenne primavera i dona rialles com el prat flors. Aquest és fort i sap aixafar les passions com qui aixafa una serp. Sempre sembla que damunt del seu front hi toqui el sol com ara toca a la torre del campanar. Tu ets la lògica religiosa. Et cuirasses amb la *Summa*. El meu pare viatjà per Alger i feia esment d'uns camins arenosos i assedegats, plens de cactus de mil punxes. Tu ets com un camí d'Alger: vas ple de llances. Pel que a mi es refereix, no us escandalitzeu. He llegit unes paraules de Sakya Muni, que diuen: «Estimar follament la vida és sofrir follament». Jesús pujà al Gòlgota perquè estimà l'home.

Em crida al sacerdoci l'amor que sento per les criatures humanes, creació divina, tan febles totes, tan feble jo...

JAUME: Pronostico que el romàntic no acabarà la carrera.

ÀNGEL: Per què?

JAUME: Barrejar-se amb els humans fou treball de Déu i no és treball d'homes. Tota la vida del sacerdot és lluita contra el que d'humà hi ha en ell!

JOAN: O asserenar la passió humana amb la contemplació de la naturalesa.

CARLES: Cercar ésser senzill com les coses és anar cap a la santedat.

ISCLE: Cal santificar-se heroicament, deixant pellingots de carn i gotes de sang en la lluita.

ROC: O enfervorir els homes; sense donar-se a ells. L'edat mitjana bastí els seus temples amb la fervor dels pobles!

ÀNGEL: Potser sí que el més difícil de la nostra carrera és saber-se acostar als humans el que cal, ni més ni menys. El Zaratustra de Nietzsche volgué contemplar els ulls dels àngels després d'haver contemplat el coll del bou.

JAUME: No són molt ortodoxes les teves lectures.

ÀNGEL: Jo voldria una rectoria amb finestres sobre el món. La seguretat de les portes tancades és menys seguretat que la de les portes obertes.

JAUME: Les portes obertes no tenen cap seguretat.

ÀNGEL: La seguretat de les portes tancades treu els mèrits que la fortalesa pugui tenir.

CATEDRÀTIC (*Ha anat apropant-se pel pati. No ha estat vist fins ara. És vellet, paternal. Coneix molt els estudiants i la joventut.*): «Vade Retro». Anatema! (*Silenci. Expectació.*) Els he escoltat. (*A l'Àngel:*) He de dir-li, públicament, que l'orientació seva en vostè no em plau! No negaré que pugui conduir al camí recte, però... N'està ben segur que té fortalesa? Li he trobat uns versos, en la cel·la, francament torçats! Tenen la sabor de l'aigua de les fonts on vostè beu; tenen una humanitat que pateix de la medul·la. Només els forts, els fortíssims, poden exposar la seva nuesa al vent... Ho acaba de dir un seu company. En els temps pretèrits, els constructors de catedrals s'apropaven al poble per portar-lo a Déu; però la veu d'ells, en els campanars, encara no aixecats, ja sonava com la veu de les

campanes... Vostè s'acosta als humans massa humanament, d'igual a igual. I pensi que la sotana és una perenne diferenciació... Un sacerdot, ni en el vestir s'assembla als altres homes. (*Silenci.*) Escolti:

«Quan s'adormen els blats, en l'hora baixa, passa Jesús sobre els camins de seda que fan en onejar i que, a seguit, esborren... En aquesta hora santa vaig trobar-te».

Recorda els versos? Són seus. Van a la inversa. No van de l'home a Déu: van de Déu a l'home... o, millor (i pitjor), van de Déu a la dona, l'enemic.

ÀNGEL (*Abatut. Las.*): Perdó, pare...

CATEDRÀTIC: Escolti encara...

«Hi ha un bes que no ho és i sempre ho sembla: bes de dos blaus, del mar i el cel, bes de dues ànimes, bes perfecte. Entre els dos besos passen les barques i no els trenquen. Entre el bes poden passar-hi les pregueres.»

No comento la seva mística tendresa especialíssima. Només li dic que cal que canviï. En els bons temps, en cada partió de terme, s'aixecava una creu arran del camí. Capeix el significat? El camí és com la vida: hi passa la rierada dels pobles... A cada descans cal meditar als peus de la Creu.

ÀNGEL: Als peus de la Creu la major part de les vegades esmussada.

CATEDRÀTIC: Esmussada, és cert! AprenGUI. Una altra ensenyança: tot ho esmussa el temps i ho esmussen els homes. Les mans d'un sacerdot han de tenir absoluta seguretat: no ha d'ésser ell qui ha de contribuir a esmussar la Creu.

ÀNGEL: Vull ésser sacerdot!!!

CATEDRÀTIC: No en dubto. Però vostè per al que és diví, crema com un ciri i hauria de cremar com una torxa, sobretot si té en compte que vostè no sap cremar dintre de l'Església, sinó que va encès pels camps on els vents bufen. A esmenar-se. Li exigiré amplitud en el tema teològic que he donat. La Teologia l'equilibrarà. Vostè té «Sobra d'infinít», m'entén?

ÀNGEL: Sí, pare.

CATEDRÀTIC: A treballar! A pregar! Vivim temps difícilíssims. Renan, l'efusiu heretge, va començar a trontollar des del

moment en què sentí la «xamosa petita embriaguesa de la vida.» Vostè sent també aquesta petita xamosa embriaguesa.

Entra el PORTER. És vell i feixuc.

PORTER: Dona vènia? Hi ha en el locutori qui pregunta per l'estudiant Àngel.

ÀNGEL: Per mi?

PORTER: Per vostè.

ÀNGEL: No sé qui pot ésser. És home?

PORTER: És dona.

CATEDRÀTIC: Vagi a rebre la visita i ho sabrà. Pot ésser la seva mare.

ÀNGEL: No tinc mare!

CATEDRÀTIC: És cert... que al Cel sia! La seva germana, doncs.

PORTER: No és la seva germana. Ha dit que és una noia del seu poblet que li porta un encàrrec.

ÀNGEL (*Tremolós. Sospitant qui pot ésser. Molt torbat.*):

Acomiadi-la. Que li doni l'encàrrec a vostè. No em sento amb ànim per a rebre ningú... per a parlar amb ningú. «Dominus Deus omnipotens qui ad principium hujus.» (*S'aparta. Va cap al fons, vora el brollador.*)

CATEDRÀTIC: Futur Mossèn Jaume, cal que lligui amistats profundes amb ell. Salvi'l. L'hi recomano. Expliqui-li, com vostè sap fer-ho, el *Tractat de l'estat religiós*, segons Sant Tomàs.

JAUME: No estima la Teologia.

CATEDRÀTIC: Quina lluita, amb tants temperaments! «Què és l'home?» —ha dit el Salmista. Què pot ésser l'home que va de Sant Francesc de Sales fins al salvatge africà? I vostè cuidi's del contagi, estudiant geòrgic, futur Mossèn Joan. Sé que tradueix Horaci.

JOAN: Per veure passar les hores tranquil·les en els versos del poeta llatí... com aquell rústec, precisament dels versos horacians, que espera en les ribes del riu que l'aigua acabi de córrer.

«Rusticus expectat dum defluat amnis.»

*Somriures. El CATEDRÀTIC surt, acompanyat
dels estudiants després de tustar JOAN en les espatlles.
JOAN es queda, i va afectuosament cap a l'ÀNGEL
quan els altres són fora. Gran silenci.*

JOAN: Què tens?

ÀNGEL: No ho sé! Qui pogués ésser com el brollador que plora eternament dintre del nostre claustre, sempre igual i amb l'aigua reflectint el mateix campanar, els mateixos magnoliers!

JOAN: Confessa't amb mi, Àngel.

ÀNGEL: Ha arribat l'hora de confessar-me... M'és necessari. *(Silenci. Venen sota dels arcs.)* Estimo, Joan. Estimo d'una manera estranya. El Catedràtic ho ha dit: baixant de Déu a les seves criatures. Si hi ha pecat en aquest estimar, estimo!

JOAN: És el secret que endevinava en tu i que mai no m'havies volgut confessar.

ÀNGEL: El secret que s'ha fet transparent en la meva cara.

JOAN: Lligams carnals?

ÀNGEL: Res de lligams carnals: un amor d'esperit, un amor que em fa l'efecte d'un perfum. Vas al bosc i les boixeres flairen amb una flaire forta, sentor de tron, sentor que no la percep en l'espina, sinó en l'ànima. La meva amor és així: és com la flaire dels boixos. Jesús s'apropà a la dona assenyaladament. La Samaritana... Maria de Magdala.

JOAN: No diguis heretgies.

ÀNGEL: No són heretgies. Sé la diferència que va d'un Déu a mi... però em sembla que comprenc, com cap altre, l'amor que Jesús sentí per la fragilitat de les seves criatures. Per això anà vers els més fràgils, vers la dona, i encara, entre les dones, vers la dona fràgil.

JOAN: On et portarà la teva manera de sentir?

ÀNGEL: Juro que estimo el sacerdocí.

JOAN: Però com l'estimes?

ÀNGEL: Déu va morir màrtir per redimir els pecadors. Jesucrist no podia regnar damunt d'abstraccions, no va sacrificar-se per ombres; va sacrificar-se pels homes, pels culpables.

JOAN: I tu?

ÀNGEL: M'apropo als homes per exercir ben a prop d'ells el meu ministeri.

JOAN: Però t'has apropat a una dona, principalment.

ÀNGEL: Cert que és una dona, la que ha pres més relleu a la meva vora. Per què? Maria de Magdala creix més que els Apòstols en el poema magnífic que és la vida de Jesús. Era humaníssima.

JOAN: Començo a creure que no seràs mai Mossèn Àngel.

ÀNGEL: Potser no. Però que consti que la necessitat d'un amorosament la sent tothom. Qui posà magnòlies entre aquestes pedres? Mai no t'hi havies fixat? Recordes la sentor de la magnòlia? La magnòlia té un perfum secret: és un basal de perfum, flaire de carn entre els arcs. Aquesta imitació dels troncs de la boscúria, que és un claustre, havia de tenir el perfum moll que no té el bosc. La flaire de la magnòlia és el revers de la flaire del boix.

JOAN: Ets un sensual. (*Gest de l'ÀNGEL.*) No protestis. Potser la sensualitat no la tens en la carn... la tens a l'ànima.

*Entra el PORTER. S'apropa a l'ÀNGEL
i li allarga una lletra.*

PORTER: Una lletra! (*Silenci. Dubtes. ÀNGEL no sap què fer.*)
L'ha deixada la joveneta que preguntava per vostè.

ÀNGEL: No me la doni.

PORTER: Diu que ha de llegir-la... M'ha fet jurar que la hi remetria... Plorava tant!

ÀNGEL: Que el què ha d'acabar, acabi d'una vegada. Faci's la teva voluntat, Senyor!

JOAN: Et deixo?

Ix el PORTER.

ÀNGEL: No! Sostén-me... i perdona el mal exemple que pugui donar-te. La comprensió és una virtut de Déu. La indulgència, per essència, és la suprema santedat.

JOAN: Amb Sant Pau et diré sempre germà en el Senyor. Sé que en el pròxim s'ha de mirar el que té i el que conserva, no el que li manca.

Un llarg silenci. Va enfosquint.
ÀNGEL no sap què fer de la lletra. Per fi l'obre.

ÀNGEL: És d'ella. (No sap com llegir.) Què en durà la lletra? Quin silenci! No sents el meu cor? En batre fa més soroll que l'aigua que plora en el brollador. Podré llegir? Va enfosquint... «He caigut i en tens la culpa. M'ensenyares l'amor parlant-me de Déu i d'impossibles. Seré mare. Si tu, que m'embogires amb versos, m'haguessis sostingut, seria encara pura. Ara, una vegada apresada l'amor m'he estirat a la seva ombra sense pensar que podia ésser ombra verinosa. Em parlaves dels arbres que ombregen el camí i vaig ensomniar-me sota l'entelada ombra d'un noguer. He fugit del poble amagant la meva vergonya. Si he de tornar-hi sense tu, diré que el fill que ha de néixer és teu, car teu és... encara que sigui d'un altre. Em deies que les nostres ànimes volaven com els coloms vora els campanars, i que sentien l'alegria dels sons de les campanes damunt del vol. No tot és vol, en la vida. L'aparellament místic, inicial, va portar l'altre. Tu em faltaves, car en tu pensava en caure. Has d'ajudar-me. T'espero aquesta nit prop de les portes del Seminari. Vindràs?»

JOAN: La lletra és una infàmia.

ÀNGEL: No tant!

JOAN: No pots, no has de comparèixer a la cita...

ÀNGEL: M'ho aconselles?

JOAN: Sense cap dubte.

ÀNGEL: Però la meva consciència?

JOAN: Vols fer-te culpable de les flaqueses d'una dona i de les turpituds d'un desconegut?

ÀNGEL: A aquesta dona vaig parlar-li d'amor.

JOAN: D'amor de carn?

ÀNGEL: D'amor d'ànimes. Podia entendre'm?

JOAN: Havia d'entendre't... Sobretot que no podies parlar-li d'altra amor... sobretot sabent que estudiaves per sacerdot.

ÀNGEL: «El fill és teu encara que sigui d'un altre» —diu ella.

JOAN: Què tens a veure, amb aquest fill?

ÀNGEL: Quina punyida m'ha donat la nova! Una tristesa que ve de dintre

JOAN: Massa humà, massa humà, tu que has llegit el Zaratustra.

ÀNGEL: Jo sabia que la terra és en el cel, que el temps és en l'eternitat i que l'home respira en Déu... Ella devia sentir tot el contrari.

JOAN: És ara que ho penses? Com s'hi acostà el Salvador a Maria de Magdala? No volies un magisteri concebut seguint les petjades del Redemptor?

ÀNGEL (*humiliat*): Soc cendra i pols.

JOAN: Fa poc que parlaves del sacerdocí com a mitjà per a apropar-te als homes.

ÀNGEL: Aquest resultat imprevist m'ha caigut com una pedra rodoladissa. «Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.» He fracassat abans de començar. Vull sortir a l'encontre de l'esperit de fugida i d'absolució que nia al fons de tot càrrec que hem de fer-nos a nosaltres mateixos.

JOAN (*enèrgic*): Desemmascara't d'un cop. Estimes aquesta dona!

ÀNGEL: Potser sí. No vull negar-ho. Però s'ha de saber com l'estimo. Juro que no he passat del llindar de l'amor o, millor, de la tendresa que pot sentir un estudiant de capellà.

JOAN: Que tu creus que pot sentir un estudiant de capellà.

ÀNGEL: Quan els resultats són aquests, dec haver-me equivocat. (*Silenci. Concentradíssim.*) Deixaré el seminari. Esmenaré el manquement.

JOAN: Ets boig!

ÀNGEL: Boig o savi.

JOAN: Amb defalliments de dona, amb febleses indignes d'un estudiant.

ÀNGEL: I si soc així?

JOAN: El mèrit consisteix a ésser com s'ha d'ésser, i no com s'és.

ÀNGEL: És molt difícil saber com s'ha d'ésser. No em judiquis! Les definitives sentències tindran apel·lació allà dalt.

JOAN: No et judico. Veig que rodoles, i em sembla que rodoles innecessàriament.

ÀNGEL: No m'heu vist tots al caire d'un abís? No és a cada instant que em dieu: «Tu no arribaràs mai a ésser Mossèn Àngel?». Sigui com sigui, en aquest moment de caiguda encara dic amb David: «Jhovà, Déu nostre, que sigui magnificat el teu nom per tota la terra.»

JOAN: Pobre germà de seminari!

ÀNGEL: Quan el dia s'hagi apagat d'un tot, deixaré la casa.

JOAN: Pensa-t'hi bé!

ÀNGEL: Soc dels que no reculen.

JOAN: No t'atorrollis! No vagis de cec!

ÀNGEL: «Si he de tornar al poble sense tu, diré que el fill que ha de néixer és teu, car teu és encara que sigui d'un altre.» Ho diu la lletra.

JOAN: Tems la calúmnia?

ÀNGEL: No! T'ho confesso, Puc passar indiferentment per entre el que els altres pensin de mi quan em sé ferm. La lletra m'ha vingut després d'unes amonestacions del Catedràtic que m'han il·luminat sobre mi mateix i la marxa em sembla un imperatiu... Tanco els ulls i em llenço.

JOAN: Impossible! Entre tots et salvarem. Iscle! Jaume! Carles!

ÀNGEL: Què vas a fer? (*Espaordit. S'apropen estudiants. És gairebé fosc.*)

JOAN: Avisar-los de la teva fugida.

ÀNGEL: Per Déu! Em faràs mal sense que salvis res.

JOAN: No puc portar tot sol la càrrega de la teva confiança. Companys!

*S'han apropat. Arriben JAUME, CARLES,
BLAI, ISCLE, ROC i altres.*

ISCLE: Cridaves?

JOAN: L'Àngel vol fugir del Seminari. Ens deixa!...

*Silenci. S'esguarden.
La remor de l'aigua omple el silenci.*

ISCLE: Raons sentimentals? En començar el martiri comença el ver sacerdocí. Engruna el cor, i avant!

ROC: Enforteix-te! Mira les meves mans sarmentoses. S'abraonen al coll de les passions com al coll d'un lleó, i vencen.

JAUME: Mal d'ardents, mal de poetes. L'Àngel ha llegit Nietzsche i no recorda que diu que els poetes, ajaguts en l'herba o en la davallada solitària, amb l'orella a l'aguait, creuen aprendre quelcom del que passa entre cel i terra. Ves-te'n. Un poeta sempre sap malament què passa entre la terra i el cel.

ÀNGEL: Per què?

JAUME: Perquè no escolta! Perquè s'escolta! Perquè no raona!
Perquè s'esponja com un núvol i perquè remoreja i fuig com
l'aigua d'una font.

ÀNGEL: I malgrat el què dius, obre tractats i més tractats de
Filosofia (em refereixo a la cristiana) i sempre hi trobaràs
paraules de poetes. Vols una veritat de poeta?. «Veiem el
bé, però seguim el mal.» Ho ha dit Ovidi, com ho havia dit
Eurípides, com ho ha repetit Racine i com es troba en Sant
Pau. Què em dius?

JAUME: Que és una veritat humana.

ÀNGEL: La qual cosa vol dir que el poeta sap escoltar la terra.
Podria donar-te veritats divines per demostrar-te que
el poeta sap escoltar el cel, tretes de la boca de Jesús
(un gran poeta), i tretes d'altres poetes.

JAUME: Interpretacions falses.

ÀNGEL: Per a tu. Qui tindria raó si ho escatíssim? Tots! Car a tots
ens sembla que la nostra raó és l'única i la verdadera, perquè
és nostra... Acomiadem-nos companys... Un que deserta
no és un que apostata.

BLAI: Marxes creient?

ÀNGEL: Sí!

BLAI: Jo em quedo... dubtant.

ÀNGEL: Faci Déu que vencis el dubte.

JOAN: No l'aturem, entre tots?

JAUME: Al revés! Jo li assenyalo la porta.

ROC: Jo vetllaré perquè la porta se li obri, ja tusti a ella de dia
o de nit.

ISCLE: Jo li cridaré que cerqui el pedregar i no la carretera.
Les pedres valen més que la pols.

JOAN: Jo l'abraço plorant i li dic: Queda't!

ÀNGEL: Debades!

CARLES: Sentir «la petita xamosa embriaguesa de la vida»
pot menar fora del claustre? Jo estic content i trobo que
els llibres sants tenen gust de vi i gust de blat.

ÀNGEL: Feliç tu! Dona'm una mica de la teva alegria en
estrènyer-me la mà.

CARLES: Pren-la!

ÀNGEL: Claustres ben amats!

JOAN: No pots anar-te'n... Vaig a avisar el Catedràtic.

(JAUME detura el JOAN sense dir res.)

ÀNGEL: Ha fugit el sol de la torre del campanar... Apunten estels.

L'aigua del brollador té veu de nit... Que amb Déu siau,
companys... i perdoneu-me.

UNS: Ell t'acompanyi.

JAUME: I et guïï per bon camí.

ÀNGEL (a JOAN): Adéu tu, noble amic... Visc l'hora amarga de
deixar el que més estimo. (Llarg silenci. No sap com fer-ho per
deixar el Seminari. Ix fent un gran esforç.) La pau que fuig de
mi sigui amb vosaltres.

TOTS: Que la pau sigui amb tu...

JOAN: Àngel!

*Vol seguir-lo. JAUME el detura. L'ÀNGEL s'ha perdut
en l'obscuritat del fons. En el pati hi ha una lleu
resplendor de celístia. Plora el brollador en el gran
silenci. Els estudiants s'han immobilitzat en la fosca
del claustre.*

*Lenta i apagada, com si tingués por de desfer la primera
nit que cau, una campana fa sentir la seva veu...*

«Nang... Nang!»...

II. HORA DE LLAR

VIUEN L'HORA DE LLAR:

ÀNGEL

ROSAURA

PANXICÓ

El futur MOSSÈN JOAN

MARIA DE LA SOLITUD

GRÀCIA

Cambra de casa de poblet: cambra folgada i molt pagesívola, amb llar i banc escó. Bigues al sostre; parets blanquejades; plats de terrissa vella damunt el repeu de la llar. Quadres de sants. Un nínxol amb una Verge dels Dolors, vestida de vellut, el gran cor d'argent travessat per set espases. Llums d'acetilè. Cadires de boga. Un aiguamans que té al damunt un Sant Isidre fet de mosaic. Porta al fons i dues finestres. Al cantó oposat a la llar, una porta gran. Rere l'escó, una porta petita.

Som a un poble de la frontera, entre Catalunya i França.

Per les finestres i per la porta, quan s'obri, es veu una plaça, la major del poble, amb església al davant, una església d'un romànic capriciós que té, al mig, un campanar prim i esvelt, amb quatre campanes. Tant l'església com el campanar tenen teulades de llicorella.

Revetlla d'any nou. Ha nevat molt, i neva. Foc alegre a la llar. L'ÀNGEL, el futur MOSSÈN JOAN, MARIA DE LA SOLITUD i GRÀCIA, ambdues germanes de l'ÀNGEL, acaben de resar el rosari i els parenostres i són en el moment de família en què la nit i la bondat del res apropen.

MARIA DE LA SOLITUD i GRÀCIA són les perfectes germanes d'un capellà. Tenen mig cos als llimbs i mig cos al món. Vesteixen de negre. MARIA DE LA SOLITUD

es blega i torça al pes d'un secret: el secret l'ha descolorida i la fa brandar. GRÀCIA té llum al front.

ÀNGEL vesteix mig de pagès, amb robes de vellut de cotó, descuidat. El futur MOSSÈN JOAN és el mateix del Seminari; més geòrgic; més sanitosament geòrgic.

Les germanes de l'ÀNGEL i el futur MOSSÈN JOAN seuen vora del foc. ROSAURA, la dona de l'ÀNGEL, resta dempeus arran de la porta d'entrada: escolta la nit. Se senten llunyanes cançons de contrabandistes.

ROSAURA és alta i forta. No és del poblet. Vesteix com les de ciutat i a voluntat seva: és a muntanya i carrega la moda. Duu els cabells tallats i esbulladissos. L'abriga un suèter d'un color de canari esbojarrat. Duu també, unes llargues arracades.

GRÀCIA: Tanca la porta!

ROSAURA: Els volia sentir. Les cançons dels contrabandistes enrogeixen la nit de neu!

ÀNGEL: Nit d'any nou... Neva que nevaràs.

ROSAURA: Nit de fred... En mig de la plaça, l'aigua de la font es glaça com jo.

ÀNGEL: Entra.

Entra ronsejant. GRÀCIA posa llenya al foc.

ÀNGEL agafa un llibre. Les dones el volten.

ROSAURA va a poc a poc a asseure's, als seus peus. El contempla, com llegeix, d'una manera enigmàtica.

GRÀCIA: Llegeix, Àngel!

ÀNGEL: A la majordoneta li agrada sentir Raimon de Sabunde. Sempre em diu: llegeix-me el *Tractat de l'home*. (Llegeix.) «Nosaltres estem en Déu. La seva essència increada ens abraça secretament i ens rodeja, a milions i milions de llegües de llunyania i per tots cantons, sense que puguem capir l'alçada, la profunditat i l'extensió infinita d'aquesta essència divina, les increades resplendors de la qual, infinitament més vives que les de cent sols, ens volten per tot.» Déu, essència infinita! Ens amara! Ens descorporitza!

ROSAURA (*amb les mans agafades a les d'ÀNGEL i bategant sensualment*): Déu, Àngel... Déu... és al cel.

ÀNGEL: Em fas mal, Rosaura. Per què m'estrenys la mà tan fort? Tens l'alè roent. (*L'esguarda. S'esguarden. Ella venç. ÀNGEL torna al llibre.*) «Nosaltres vivim en l'essència divina, original conjunt de tota bellesa i perfecció. No el podem capir perquè l'infinit només és capítol per l'infinit. Digues-me on és el centre de les teves majestats infinites? Digues-me...»

ROSAURA (*Tanca el llibre d'ÀNGEL d'una revolada. Degota enuig.*): Tanca el llibre! La casa sembla un seminari i no ha de semblar-ho.

ÀNGEL: Per què? Què tens?

ROSAURA: Sento el contrast. Els contrabandistes festegen la nit d'any nou... Beuen i fantasiegen afers agosarats. Més que la muntanya de neu i de nit d'any nou amb rosari i meditació, m'agrada la muntanya dels camins perillosos, del risc dels paranyos, de l'embosca desfeta: la muntanya dels contrabandistes! En lloc d'això... l'essència de Déu... els deures de l'home (*Espolsant-se els cabells i feréstegament.*) Entre els contrabandistes hi ha Galibert!

*Gran silenci. Les noies s'han mirat.
ÀNGEL sent l'angoixa del silenci. Després es gira
cap a JOAN i arronsa les espatlles.*

ÀNGEL: Què farem, si no llegim? Hem quedat que esperaríem la missa d'alba.

ROSAURA: Llegeix versos de passió... en lloc de llegir aquests llibres. Explica contes d'amor, de venjança, de lluita.

ÀNGEL: Ganes de perdre el temps! Contes d'amor, de venjança, de lluita. En el *Tractat de l'home* de Sabunde es parla de l'Amor de les Amors, del rei de cel i terra, on finen les lluites i les venjances. Totes les nostres amors han de trobar-se amb la seva. Si fem llar és per sentir que, paternalment, ens guia pel camí de la vida. L'amor ver és la comunió de dues ànimes que s'estimen en la terra per estimar-se en l'Ésser Suprem i arribar juntes a la glòria.

ROSAURA: Això no és amor! L'amor és el rebrec que et venç; l'abraçada que et deixa morades les carns com si t'haguessin apallissat; el petó que rebenta com un núvol ple de llamps.

ÀNGEL: Rosaura, d'on treus aquestes teories?

ROSAURA: No són teories. Sento així l'amor. T'he dit moltes vegades que tu només servies per a capellà!

ÀNGEL: En el seminari em deien que per a capellà no servia.

ROSAURA: La dona ha de conèixer que és de l'home; que l'home pesa damunt de la seva vida; que l'home porta esperó i sap tibar les regnes. L'amor és un bes després d'una fuetada!

ÀNGEL: M'estranya! Abans no parlaves així!

ROSAURA: Parlava com tu: en poesia! Les lletres que t'escrivia semblaven fetes teves. Soc de cristall.

ÀNGEL: El cristall és transparent.

ROSAURA: Colpeja'l i veuràs com aquella transparència talla.

ÀNGEL: A qui reflecteixes si ja la meva poesia no t'omple?

ROSAURA (*Estenent els braços. Dreta en mig la cambra.*): La nit d'hivern, blanca de neu, és amplíssima! Galibert! (*Va cap a la porta.*)

MARIA DE LA SOLITUD: Deixa de follejar, Rosaura. Has de respectar l'espòs!

ROSAURA (*Amb regany. MARIA DE LA SOLITUD havia anat prop del bressol on dorm el fill de ROSAURA.*): Cuida't del meu fill... i calla!

ÀNGEL: No et reconec, Rosaura... Abans...

ROSAURA: Deixa l'abans. Abans parlava l'Àngel i jo emmudia. El matrimoni no és monòleg: és diàleg.

ÀNGEL: Et parlo del que és meu...

ROSAURA: I jo? I jo? Per què hi soc, al matrimoni?

ÀNGEL: Ets l'esposa!

ROSAURA: La que t'ha d'escoltar?

ÀNGEL: Parla'm! T'escoltaré! Sempre vius callada i reclosa. Moltes vegades monologo per trencar el teu silenci.

ROSAURA: Em parles de Déu, dels llibres sants... i el silenci es fa més dens.

ÀNGEL: De qui podem parlar millor, que de Déu?

ROSAURA: De nosaltres! (*Va cap al fons i esbatana la porta. Neu que cau sobre la darrera hora de l'any. ROSAURA resta llarg*)

*temps a fora i es passa la neu pels polsos.) Déu... No més Déu!
Ell, al cel... Les criatures, imatge seva, ací a la Terra!*

MARIA DE LA SOLITUD: Àngel, fes que Rosaura tanqui la porta.
A la cambra no s'hi viu, amb la porta oberta. Fins el nen
s'ha despertat.

ÀNGEL (*anant cap a la porta*): Entra Rosaura! Et glaçaràs!

ROSAURA: Glaces més tu, que la nit d'any nou!

ÀNGEL *va cap a ROSAURA. Les paraules de JOAN el paren ja prop
la dona.*

ÀNGEL: Rosaura juga a fer-me enfadar! No m'enfadaré!
(*Molt amorós; molt bo.*)

ROSAURA: El Sant!

ÀNGEL: Diques: qui voldria ésser Sant! (*En arribar a la porta agafa
ROSAURA per les mans. En agafar-la, ella li apropa la boca
amb fam de bes i ell s'esmuny. Parla al futur MOSSÈN JOAN:*)
Surt. Veuràs l'església nevada. L'església ens queda en front.

ROSAURA: Vivim a l'ombra d'un campanar de quatre campanes.
L'Àngel parla del cel... i elles li responen.

ÀNGEL: Les campanes tenen la teva veu.

ROSAURA: S'ha casat amb totes quatre. No són de carn i ossos
com la dona. (*ÀNGEL, agafada com la té, la porta a la vora
del foc. En tancar la porta, s'han tornat a sentir cançons
llunyedanes. ROSAURA no pot més. Agafa nerviosament
l'ÀNGEL i li besa la boca.*) Veritat que no són de carn i ossos
com jo?

ÀNGEL: L'etern retret que em fa!

ROSAURA: Àngel! (*Llangor i bes.*)

ÀNGEL: Rosaura!

L'allunya. ROSAURA s'aixeca xiulant com una serp.

ROSAURA: Saben que els esposos s'estimen. No he pogut
més. Si capissis què em roda pel cap! Volar, Àngel. Fugir...
Deixar-ho tot... fins el fill.

*Surt cargolant-se els braços. Tanca rere seu la porta
a empentes. Surt per la porta de dintre, la que va als corrals.*

ÀNGEL: Avui no l'entenc.

MARIA DE LA SOLITUD: L'entens, altres vegades?

GRÀCIA: L'Àngel ha trobat una dona un bon xic arrauxada.

MARIA DE LA SOLITUD: Sempre té capricis! Fa estranyeses.

ÀNGEL: Tots tenim defectes: veritat, Joan? Els que hem estudiat moral sabem com la vida és monstruosa.

JOAN: Em fa l'efecte que ho saps com qui sap que hi ha feres en la jungla de l'Àfrica. Creus la vida llunyana... i els monstres també. Poeta! Recordes la dita del teòleg? Els poetes creuen aprendre quelcom del que passa entre cel i terra i mai no n'arriben a capir res. S'espongen com un núvol: remoregen com l'aigua d'una font.

ÀNGEL: Creus que monstre és sinònim d'home?

JOAN: És nascuda al poble, la Rosaura?

MARIA DE LA SOLITUD: Ni ella no pot dir d'on és.

GRÀCIA: És filla d'un contractista de carreteres que fa anys que morí ací.

MARIA DE LA SOLITUD: Era de nit, com avui. Anava embriac, tocant un piano de maneta. Es barallà amb el piano i el volgué estimbar. L'endemà els trobaren, ell i piano, al fons del penya-segat.

GRÀCIA: Ara, en aquest silenci, diu que se sent el piano tocat per les bruixes.

ÀNGEL: La fantasia dels pagesos bot com un isard. També feu cas de fantasies? (*Silenci.*) On deuen passar l'any nou, els nostres companys de Seminari?

JOAN: A casa seva. Soc l'únic que no en tinc i he vingut ací.

ÀNGEL: Com recordo els estudis! Filosofia, Teologia. Moral! Llibres: més llibres. Jorns benaurats! (*Evocant.*) Aquells claustrs! El brollador! Els magnoliers! El campanar amb sol de tarda. I l'etern escatir la veritat. Ja no lleigeixo Nietzsche!

JOAN: Poc t'haurà influenciat!

ÀNGEL: La filosofia alemanya m'era estimulante. La vaguetat, nascuda de la seva mateixa concisió, em semblava poesia. És una filosofia recta, de tronc. Jo, entre el bosc de la terminologia kantiana, hi veia passar ombres.

JOAN: I el dubte? Mai no t'ha punyit?

ÀNGEL: Mai; mai! (*Ferm. Silenci.*) Noies; no deixeu apagar el foc...
Em trobo bé, parlant de coses de seminari!

GRÀCIA: No capeixo perquè Déu no el volgué capellà. Amb tant de gust que li hauria fet les puntes per a l'alba de la missa nova!

Surt a cercar llenya.

ÀNGEL: Majordoneta! Gràcia té vocació de majordona!

JOAN: I aquesta?

MARIA DE LA SOLITUD: De què?

ÀNGEL: No ho sé. Fa un quant temps que és com un convent reixat.

MARIA DE LA SOLITUD: Tu com una terrassa oberta! Massa! Àngel malaurat!

ÀNGEL: S'ha ficat al cap que soc malaurat!

MARIA DE LA SOLITUD: Tu t'has ficat al cap que ets feliç. El fill de la Rosaura plora...

ÀNGEL: El nostre fill!

Va al bressol i acarona l'infant. MARIA DE LA SOLITUD el gronxola. Mentre gronxola el nen parla entre dents.

MARIA DE LA SOLITUD: Aquesta dona! Ens esbalandra totes les nits de família: deixa fred per tot. Abans, la nostra llar semblava una sagristia: ara sembla una cruïlla de dotze camins. (*Diu el vers com si resés.*) Com és feixuga, aquesta carn, Senyor, allibereu-me'n! Em pesa com la creu... em lliga... m'entrebanca...

El nen s'ha adormit i ella surt. ÀNGEL ha restat prop del foc, mirant les flames abstret. MOSSÈN JOAN té els ulls perduts dintre d'ell mateix. Ara, ÀNGEL, per allunyar la preocupació, es frega les mans i espolsa les idees fosques.

ÀNGEL: Àngel malaurat. No entenc què passa a casa. Tot són paraules mig enteses. (*Silenci.*)

JOAN: Per què et casares?

ÀNGEL: Per amor! Per complir un deure.

JOAN: L'has complert?

ÀNGEL: He fet el bé! Estudies per a capellà i no pots oblidar que el fer bé és un deure.

JOAN: Quan el fer bé no ens fa mal a nosaltres.

ÀNGEL Parla la veu de l'egoisme?

JOAN: Voler el cel també és un egoisme. Els mitjans van a un fi: la nostra felicitat.

ÀNGEL: Déu morí a la Creu per la felicitat dels altres.

JOAN: I si tu, en sacrificar-te, haguessis contribuït a fer una infelicitat? No t'has preguntat mai si la Rosaura era feliç al costat teu, ofegada per l'encens i les oracions?

ÀNGEL: M'he casat per fer-la feliç.

JOAN: Li has donat la felicitat?

ÀNGEL: L'he deixada sense màcula.

JOAN: La teva dona haurà entès el bé que li feies?

ÀNGEL: Ha de saber-lo entendre. La terra és lloc d'expiació.

JOAN: Tu no t'apartes del teu punt de vista. I el punt de vista d'ella?

ÀNGEL: La Rosaura té creences. (*Silenci.*)

JOAN: I el fill?

ÀNGEL: Dorm! Un querubí!

JOAN: No pregunto això.

ÀNGEL: Sé què preguntes. El mancament, encara que s'esborri ha estat mancament! Quan el meu fill, amb els seus braços de color de rosa, em lliga al coll, sento com si em possessin un escapulari.

JOAN: De perdó?

ÀNGEL: De fe! Un escapulari ple d'indulgències.

JOAN: I el pare del nen?

ÀNGEL: Ningú no li coneix altre pare... ni té altre pare. Soc el seu pare. (*Silenci.*) Recordes la meua fugida del seminari? Rosaura m'esperava en una entrada del carreró que dona a la capella. En veure'm, se'm tirà als braços.

—Saps complir— va dir-me. —Vols conèixer el mal home que s’ha aprofitat del desig que tu despertares? Vols venjar-te? És contrabandista: et serà fàcil fer que l’agafin. Li he fet dir els projectes i per on passaran. El denunciarem al jutge. La seva joventut es podrà a la presó!

Quin esgarriament de dona! Si jo era el causant de la seva caiguda i jo esmenava l’error, per què saber res més?

—Vull que em preguntis el nom—, cridava. El meu refús de saber l’omplia d’ira. —No m’estimes. Si no preguntes, no m’estimes! —No imagines la meva lluita perquè callés.

Després ens casàrem. Vaig demanar un lloc a la Secretaria de l’Ajuntament... i ací passo els dies, resant i fent que la meva vida s’apropi, en ço que és possible, a la d’Aquell a qui he escollit per guia decisiu.

JOAN: Fas de capellà, en la teva llar? En la llar s’hi fa d’amo; de pare de família. (*L’esguarda fit a fit.*)

ÀNGEL: També vols dir-me: —Àngel malaurat?

*Entra GRÀCIA. Porta unes estelles de llenya.
No encerta a parlar.*

GRÀCIA: La llenya! Si el futur Mossèn Joan em donés permís... voldria dir...

ÀNGEL: Un secret?

GRÀCIA: Un secret, no! Perdoni...

ÀNGEL: Parla! Què hi ha?

GRÀCIA: Res! Valdria la pena de tancar la porta amb baldes... i els porticons de les finestres... És que...

ÀNGEL: Misteris?

GRÀCIA: Seria bo que no endevinessin que estem desperts.

JOAN: Venen llops?

GRÀCIA: Podria venir Panxicó... i els altres contrabandistes.

ÀNGEL: Un germà nostre. Fa de contrabandista com la majoria del jovent del poble!

GRÀCIA: Si ve envinat! (*Un truc a la porta impacient. Truc quiet.*)
No obris!!!

ÀNGEL: Què m’amagues? (*Altre pic. Altre.*)

GRÀCIA: Àngel, no obris!

PANXICÓ (*De fora. Amb veu retinguda.*) Si no obriu, estavellaré la porta. (ÀNGEL va a obrir.)

GRÀCIA: No!

PANXICÓ (*nou repic*): He dit que estavellaré la porta i no cal fer soroll.

GRÀCIA: No obris, Àngel!

ÀNGEL (*Obre.*): T'ho prens a la valenta!

PANXICÓ: Seràs tu, qui t'ho hauràs de prendre a la valenta. Vine.

ÀNGEL: Deixa'm, home!

PANXICÓ: Vine!

Agafa l'ÀNGEL per fer que surti a la plaça. PANXICÓ va ple de neu i embolicat amb folgat tapaboques. Home de muntanya, té fortituds de penya i lleugereses d'isard. És fet a la neu i a l'aventura. Té uns 25 anys.

ÀNGEL: Has begut?

PANXICÓ: Vine, dic. Tems la neu? Passa sota el ràfec de les teulades. Arribarem fins al carreró... i veuràs. (*El fa sortir per força.*)

GRÀCIA (*astorada, esbalaïda*): Mossèn Joan!

JOAN: Conta!

GRÀCIA: Pobres de nosaltres! Un dia o altre havia de passar. Vivim en fals, Mossèn Joan. Tots ho veiem, menys l'Àngel: és tan bo.

JOAN: Massa!

GRÀCIA: Rosaura és una dona corcada. Parla amb Galibert per la porta del corral.

JOAN: Qui és Galibert?

GRÀCIA: Un contrabandista. Un enamoradís. D'ell i de la Rosaura ja se n'ha parlat molt i tot en contra de l'Àngel.

JOAN: No ploris!

GRÀCIA: Ara en Panxicó els ha atrapat junts.

JOAN: Els ha atrapat?

GRÀCIA: En el corral. Es besaven... s'abraçaven...
Ajuda'ns Déu meu!

*El futur MOSSÈN JOAN fa un gest vagarós i s'arrecera
vora el foc. Veus. Neu. Queda la porta oberta
i s'obira la blancor de la nit: una blancor adormida.*

PANXICÓ (veu que ve de fora): Hem caçat la guineu!

Un xiscl. Crit de ROSAURA. Les veus venen tallants.

GRÀCIA: Sent?

PANXICÓ: Estreba! Tinc més força que tu... Ai!

Fressa. GRÀCIA esguarda per la porta.

GRÀCIA: Es barallen! Galibert els escapa! Panxicó no pot córrer...
Panxicó! Maria de la Solitud! (Surt cap al corral, per dintre.)

PANXICÓ: Encalça'l?

ÀNGEL: T'has fet mal? (Escena encara a fora).

PANXICÓ: S'emporta la teva honra. Encalça'!

ÀNGEL: Qui fuig, fuig...

PANXICÓ: T'ho prens així? És possible que t'ho prenguis així?
(Han arribat davant de la porta. Es veu que ÀNGEL agafa
PANXICÓ perquè no corri. PANXICÓ s'espolsa la neu enganxada
en la caiguda. S'ha fet mal a la cama. ÀNGEL li porta el
tapaboques.) Enxampàrem la guineu quan tenia la gallina
a la boca... i he relliscat.

ÀNGEL: Seu... Vine prop del foc. Reposa la cama...

PANXICÓ: No és res. No soc de sucre... (Rancuniós, amenaça
la nit.)

ÀNGEL: Tens fred?

PANXICÓ: La vergonya arbora més que el foc! No t'ho trobes
en les galtes? Qui és, el foraster?

ÀNGEL: Un company de seminari. Respecta'l.

PANXICÓ: He de dir moltes coses que trencaran el respecte
a qui sigui.

ÀNGEL: Què has de dir?

PANXICÓ: M'ho preguntes molt tranquil... Passa. (A ROSAURA que havia quedat a la porta de cara a la nit. Indiferent, llunyana, misteriosa:) S'ha escapat! Estaràs contenta...

ÀNGEL: No té res d'estrany que la Rosaura parlés amb en Galibert: es coneixen de temps.

PANXICÓ: De massa temps.

ÀNGEL: D'infants!

PANXICÓ: I els que es coneixen d'infants s'han de parlar a l'ombra?

ÀNGEL: Es parlen on es troben.

PANXICÓ: La Rosaura, no té casa amb llum?

ÀNGEL: Devien trobar-se en el carreró!

PANXICÓ: I en trobar-se, s'havien de petonejar?

ÀNGEL: Què? (*Sorpresa. Gels involuntaris. Esglai del pecat.*

ÀNGEL esguarda ROSAURA. ROSAURA somriu amb crueltat.)

PANXICÓ: Són coneguts de tant temps! (*Molt sarcàstic.*)

ÀNGEL: Visions teves!

PANXICÓ: Els borrallons fan pampalluguejar els ulls.

ÀNGEL: En la fosca, no es veu res.

PANXICÓ: Quan no es vol veure, ni es veu sota dels llums.

ÀNGEL (*molt vehement*): Rosaura: parla, explica. Les paraules del meu germà s'encasten com terra argila.

PANXICÓ: Voldria que foradessin la teva bromera de cotó fluix.

ÀNGEL: No vull saber res de la dolenteria del món. Ni capeixo les ratlles tortes, ni capeixo que la Rosaura s'apropi a cap més home que a mi... a qui va jurar amor davant de Déu. Jo, a la vida, li demano claredats, no ombres!

PANXICÓ: Vols una claredat? La teva dona t'enganya! L'he atrapada amb l'altre. Ja, a la tarda, sabia que Galibert l'havia de trobar.

ROSAURA: Sabies molt!

PANXICÓ: Avantatges del tenir enamorats que s'envinen.

ÀNGEL: Contesta, Rosaura! Digues! Explica!

ROSAURA: Galibert no em llegeix cap llibre, ni em parla de Déu. És home de foc, d'empenta.

PANXICÓ: I la petoneja amb ràbia! I la rebrega com el vent.

ÀNGEL: És cert? (*Gest d'ira que és refrenat tot seguit.*) Senyor!
Per què m'allunyo sempre del camí? Primer del seminari.
Ara de la llar.

JOAN: Has de preguntar-te a tu per què t'allunyes de tot.
(*GRÀCIA i MARIA DE LA SOLITUD fa estona que furegen per l'escena, JOAN vol marxar.*) Perdoneu... És tard i el descans s'imposa.

ÀNGEL: Havies dit que esperaries la missa d'alba. (*Tremola. Mira entorn i s'espaoordeix. Endevina el drama.*) No em deixis sol.

PANXICÓ: No el deixis sol! A què han vingut, les noies, a tafanejar?

GRÀCIA: A veure fins on arriba la teva embriaguesa. Esparver!

PANXICÓ: Sort del meu bec i de les meves urpes, per a salvar el nom de la família. D'això en dieu embriaguesa? Per embriaguesa, l'embriaguesa vostra, que no us deixa veure res. Ànimes de cànter. No us heu adonat de qui teniu a casa? Es pot viure als llimbs però amb mig cos al món almenys. Sembla que moreu en golfes encantades: pols de cel i llibres, que fan més son que l'aigua de cascall. Mentrestant, la Rosaura, a la porta del paradís crida els homes que passen.

ÀNGEL: Deixeu-nos noies, Ho prego. Tu?...

JOAN: També!

ÀNGEL: Què s'apropa, Déu meu? (*Surten GRÀCIA, MARIA DE LA SOLITUD i el futur MOSSÈN JOAN. GRÀCIA mira malmirrosa el germà. En sortir deixen en la cambra dolor, temor, espant, pietat. ÀNGEL les veu eixir amb astorament, sobretot quan veu que se'n va el futur MOSSÈN JOAN, capcot i adolorit. ÀNGEL va cap a la taula. Agafa un llibre: cerca ajut.*) Deixa'ns Panxicó! Fes com els altres! Amb la Rosaura arranjarem les nostres coses.

PANXICÓ: Voldries que jo també us deixés? Ca! Faig de jutge.
Vull saber què es podreix a la casa pairal... Tancaràs el llibre?
Suposo que no hi cerques manera d'arranjar les ensopegades de la dona.

ÀNGEL (*Silenci. Ha parlat entre dents. Ara aixeca el cap.*)
Rosaura: no he recordar-te el meu sacrifici, la meva bondat, la meva amor.

ROSAURA: La teva amor no la recordis... Recorda'm, si per cas, la teva bondat i el teu sacrifici.

ÀNGEL: I la meva amor!

ROSAURA: Neu! Nit d'any nou! La teva amor és com el silenci de les muntanyes nevades. L'amor que jo somiava era una altra.

Cruelment, ROSAURA recorda versos d'ell.

«Voldria combregar-te i que, com l'hòstia, m'aclarissis el cor.
Ets meva! Filosa d'argent, fila el lli dels meus somnis.
Aigua per a la set de les meves arenes, arenes de desert infinit;
una abraçada teva que ens lligui serà com si un vol d'àngels
[allargués les ales
per donar ombra d'edèn al meu desig.»

ÀNGEL (*El somiador es desperta per damunt de tot.*): Paraules!
Versos! Música! Això et deia quan pujava a l'estiu del seminari i sentia al meu dintre tota la flaire de les herbes de muntanya.

ROSAURA: Llavors em parlaves d'una set infinita, d'un desig d'abraçar... que després no he trobat.

ÀNGEL: I aquest desig d'abraçar seguit és el que cerques en un altre? És el que s'amaga en la nit, el que ha d'apagar la teva set infinita?

ROSAURA: Sí! Va perdre'm el foc de les teves fantasies...; cremo!

ÀNGEL: T'ha perdut el foc que duus a dins.

ROSAURA: L'encengueres tu!

ÀNGEL: El meu foc és d'home que estima l'amor i avorreix la luxúria: foc d'home cristià.

ROSAURA: Tal vegada! Però massa poc foc per a la que s'abrusa!
Tu i jo no podem seguir.

ÀNGEL: Te n'adones avui? Havies d'adonar-te'n quan venies a pregar-me consol; quan tustares a la porta del seminari.

ROSAURA: Llavors volia que em salvessis: hi havia un fill per mig.
Has volgut lligar massa coses, amb un acte d'home bo!

ÀNGEL N'hi havia prou que et lligués a tu redimida.

ROSAURA: Havies d'escombrar el camí com no l'has escombrat.
Havies de voler conèixer un nom... i fer desaparèixer el qui el portava... T'ho vaig pregar molt... i tu, refús rere refús...
Aquest nom que no has volgut saber és el d'en Galibert,

el del qui ha fugit nit endins... El d'en Galibert... sents?
Tenia drets damunt meu que no has arrencat.

ÀNGEL: Rosaura, quina finestra obres al meu davant?

ROSAURA: La de la vida! La de les criatures a qui el Creador donà la Terra per estatge. Vols que el teu germà em doni la raó? Vols que li digui que el meu fill no és teu... que és d'en Galibert?

ÀNGEL: Calla!

PANXICÓ: No li esberles la boca?

ROSAURA: Torno a dir que el meu fill és d'en Galibert... que no és de l'Àngel... La fredor de l'Àngel no ha pogut arribar a fer-me mare.

ÀNGEL: Serp! Dona!

PANXICÓ: Convens que aquest fill és de Galibert? No esclafes la que et blasma?

ÀNGEL: Pot tirar-me en cara, ella, el bé que li he fet? Pot invocar, ella, que la deixés honrada, com a raó per allunyar-se de mi?

ROSAURA: Deixar-me honrada!

PANXICÓ: La deixares honrada: com?

ÀNGEL: Tapant el seu mancament! Donant un nom a l'infant que no en tenia!

PANXICÓ: I d'això en dius una bona obra? Això és una obra d'il·lús. Sense rentar-la, mai ningú no menja amb la cullera que ha servit per a un altre.

ÀNGEL El sagrament del matrimoni...

PANXICÓ: El sagrament del matrimoni pot tapar-la a ella. Però amb el mateix sagrament del matrimoni tu et tires una vergonya al damunt. Qui ets? Què hi ha, en el meu germà? Ara esbrino d'on ixen les mitges rialles que fa tothom quan parla de vosaltres. Per què et casares?

ÀNGEL: Perquè la Rosaura m'estimava! Perquè jo estimava la Rosaura.

ROSAURA: Cert que ens estimàvem! Com que ens estimàvem vaig donar-li mitjans per treure Galibert d'entremig. L'Àngel m'havia de fer seva no amb el sagrament del matrimoni, sinó amb un acte de mascle, d'amo. Una dona és de qui la

fa seva... i és d'un sol, encara que hagi estat de molts, si l'home la domta, la ferma.

PANXICÓ: És clar!

ÀNGEL: Li dones la raó? Amor és la crida que la imperfecció fa a la perfecció.

ROSAURA: Qui estima no vol iguals.

ÀNGEL: No n'hi havia! Mai tu no podies considerar-me igual al que ha fugit. Ell era matèria, cosa llorda. Jo, el pare, el guia.

PANXICÓ: Treu la moda d'aquesta mena de paternitats! Què deu haver dit la gent?

ÀNGEL: Els meus deures no els pregunto a la gent: els pregunto a Déu!

PANXICÓ: La gent sap que Déu no es fica en les coses dels homes!

ÀNGEL: El sé present en les meves!

PANXICÓ: La gent amb seny et dirà que un fill no és com un gat, que entra a la casa per la gatinera. Un fill s'ha de poder mostrar com les branques mostren el fruit: amb orgull. I de la dona s'ha de poder dir que és nostra. Ni amb el respir s'hi ha de poder arribar.

ÀNGEL: I quan la dona ha mancat?

PANXICÓ: Una cossa... i tarters avall!

ÀNGEL: Oblidar un manquement vol més mèrit que venjar-lo. Rosaura, t'havia de llençar?

ROSAURA: Jo et reclamo com a únic. Havies d'enfonsar un ganivet al cor d'en Galibert. Hauríem trobat mil maneres d'amagar la mort: és un contrabandista!

ÀNGEL: Incomprensible! Has enyorat la mort de qui t'espera, del qui besaves ara mateix, escarnint-me a mi?

ROSAURA: L'amor que et porto!

ÀNGEL (*a les germanes que no s'han mogut d'arran de les portes*): I vosaltres, a qui he vist escoltant, que em reclameu?

MARIA DE LA SOLITUD: La Rosaura és una perduda... fa temps. I l'has portada amb les teves germanes, sense preocupar-te de les paraules dels llibres sants: una poma podrida pot tacar les altres.

GRÀCIA: Demà, aquest fill t'ho podrà cridar, que tu no ets el seu pare!

ÀNGEL: Fins creieu que el fill pot aixecar-se en contra meu? Què he fet, Senyor? A mi, l'estudiant de capellà, va semblar-me que era un ratlla dreta l'aixecar la caiguda; l'obrir el camí de la vida recta a qui enfilava mals viaranys. Ella mateixa va demanar-me el sacrifici que havia de fer per salvar una ànima, ànima que m'era ben propera, i vaig llançar-me amb joia a esmenar l'erro. Ara... ni els meus, ni els que creuen com jo, troben que el meu sacrifici fos just. Tots haurien obrat de manera diversa. L'un m'aconsella llançar la dona de la meua vora: Jesús acollí l'adúltera! L'altre em demana sang: no mataràs. L'altre em tira en cara que una poma podrida pot tacar les altres, sense tenir present la joia amb què Jesús portava l'anyell negre a la pleta! L'altre em diu que el fill pot trobar que no soc el seu pare...

Senyor!, serà cert que les teves criatures són monstres? Serà cert que jo idealitzo i que l'idealitzar em porta per vies errades? Què he de fer? Que parlin els coneixedors de la vida...

ROSAURA: El que vulguis! Jo, marxo! M'espera Galibert!

ÀNGEL (*Amb crit. Cloent els punys.*): Què? Rosaura!!!

ROSAURA: Soc d'ell!

ÀNGEL: Ets meua! De ningú més! Si tornes a parlar!

ROSAURA: Victòria! Surt l'home d'instints! Així et volia! Encara que n'hagi besat un altre, només t'estimo a tu. Ets el meu home!

ÀNGEL: El teu home?

ROSAURA: El meu déu! El meu tot! T'estimo! Et vull per a mi!

*S'abraça amb ell: escumosa la boca,
els ulls perduts.*

ÀNGEL (*aparta d'ell ROSAURA*): Dona de luxúria, amb amor d'espina. Soc el seu déu!

ROSAURA: Ofega't amb els meus petons!

ÀNGEL: Deixa'm! Així, no et vull... Així no pots ésser meua

Gest de despit i revolta en ROSAURA.

PANXICÓ: Enfonsa-li l'esperó com a les eugues guites... i serà com vulguis.

ÀNGEL: Quin abís entre nosaltres dos... M'aboco a tu... i m'espanto.

ROSAURA: De la meva amor?

ÀNGEL: D'això que en dius amor! De la teva carnadura. No podem conviure: tens raó. Ara ho veig! Quin contrast; els meus llibres sants... i la teva follia!!! Quin contrast; un meu somni de llar cristiana i el teu foc de volcà! Què fer? Què ha d'esdevenir la nostra vida? I de la llar no en puc fugir com vaig fugir del seminari.

ROSAURA (*va per eixir*): De la teva llar en fugiré jo. Et deixaré el fill a tu perquè et quedi de l'únic que no és teu: el meu fruit.

ÀNGEL: Què has dit? Quin món s'obre als meus ulls?

PANXICÓ: El ver. Entra d'una vegada en ell: prou somnis. O et fas amo únic de la teva dona, matant qui s'hi apropia, o la llences espadats avall. Jo, de tu, l'estacaria nua a la porta, fins demà, a l'hora que la gent va a missa. Llavors, glaçada, la donaria al Galibert perquè l'enterrés.

ÀNGEL: Ho faries?

MARIA DE LA SOLITUD: Seria el millor. La Rosaura no pot ésser una dona de llar. Va néixer perduda: que rodoli.

GRÀCIA: Per ella ets la befa de tots. Si sabessis les coses que de tu diuen!

ÀNGEL: Les endevino! Soc un qualsevol. He cregut seguir les doctrines santes i elles m'han fet semblar un qualsevol als ulls de la gent. Hauria mort a Galibert... i hauria estat bo. Hauria posat la dona, nua, a la porta, i hauria estat bo... Si la llenço... també seré bo... fins per ella. Seré un home, un mascle. Amb bondat, amb pietat, seguint els exemples divins, soc un immoral... Em judica un poble per boca d'un contrabandista, d'unes animetes a mitja llum, i d'una perduda... Rosaura... és cert! No podem viure junts!...

ROSAURA: Per fi! (*Surt i es palplanta a la porta.*)

ÀNGEL: Rosaura! (*Es cargola les mans.*) Ves... Ves amb Galibert.
Ets seva... Res tens a veure amb l'espòs... Ves! Ves! Ves!
(*ROSAURA fa un gest de fàstic amb el cap i surt escopint.*)
Marxa? Fuig? (*El futur MOSSÈN JOAN és prop de la porta per on
ha eixit la ROSAURA. En voler anar ÀNGEL al seu darrera, es topa
amb l'amic.*) Digues-me què he de fer. Confessa'm... Per una
part, el seny... per l'altra! Per l'altra un desig foll de fer mal
als dolents; de brandar, com Jesús, el fuet.
Con enterboleix l'instint! Saps que ella marxa? Ara sí que
trobo que no soc res.

PANXICÓ: Porta't com els homes. La Terra és la Terra.

ÀNGEL: Un credo no es deixa ni es posa: es porta a dins. Qui no
és amb mi... és contra meu! Tothom va contra el Senyor!
Tothom enllorda la vida!
Sigui com sigui, jo restaré sol; jo seré bo... Lliureu-me,
Senyor d'ésser un home com els altres! Crec en Vós!
Vull creure en Vós!!

*ÀNGEL parla amb esclat. Les primeres lluïssors
d'un jorn d'any nou cauen damunt les neus
d'un poblet de muntanya.*

III. MISSA NOVA

VIUEN LES ESCENES DE «MISSA NOVA»:

ÀNGEL

ROSAURA

MOSSÈN JOAN

PANXICÓ

MARIA DE LA SOLITUD

GRÀCIA

EI CATEDRÀTIC

MOSSÈN JAUME

MOSSÈN ISCLE

MOSSÈN ROC

MOSSÈN CARLES

BLAI

La rectoria del poblet de muntanya avança la terrassa per damunt dels espadats. La terrassa és gran i hi té lloc la festa de la missa nova. Unes parres, crescudes a cada angle, hi donen ombra, una ombra lleugera de fulla primaveral, ombra d'un verd voleiant, rialler. A la dreta, el cos d'edifici de la rectoria. Al fons, els cims.

Migjorn d'un dia de darrers de maig. Les muntanyes són plenes de remor d'aigua i de guspireig de sol; sembla que eixamplin el pitral amb l'esforç d'una respiració joiosa. El cel enganxa la seva blavor punxant els ulls dels que el guaiten. El dia dorm. Forada l'amplària del cel el vol de dues àligues que remen lentes damunt dels pics.

Els que un dia foren estudiants de seminari, ja sacerdots avui, han tornat a ajuntar-se en una missa nova. L'enfervoriment de trobar-se acaba de fer bella

*la jornada. Són els mateixos, amb alguna dolor més
i amb alguna desil·lusió més.*

*A la terrassa hi ha taules i cadires. Acabat el dinar
de la festa, el llevant de taula ha portat la confiança
i la polèmica. A la terrassa hi ha MARIA DE LA SOLITUD,
MOSSÈN JOAN, MOSSÈN ROC. Els altres són dins de
la rectoria asseguts al voltant de la taula. MOSSÈN
JOAN i MOSSÈN ROC fumen grans cigars. La cridadissa
dels de dins arriba fins a la terrassa.*

MOSSÈN JOAN: Veniu! Dues àligues.

MOSSÈN ROC: Els clergues, amb la xerrameca, les espantaran.

MOSSÈN JOAN: S'enlairen!

MOSSÈN ROC: El blau del cel de maig s'enganxa als ulls.

MARIA DE LA SOLITUD: Àngel, vine!

MOSSÈN JOAN: L'Àngel, pla!

MOSSÈN ROC: Vola, com les àligues...

MOSSÈN JOAN: El senyor catedràtic ha dit unes paraules justes:
«Escatir massa vol dir manca de convicció.»

MOSSÈN ROC: És cert! No es veuen les àligues!

MOSSÈN JOAN: Sí; amunt. Dos puntets negres!
L'Àngel escateix massa!

MARIA DE LA SOLITUD: I ningú més convençut que ell de les santes
doctrines.

MOSSÈN JOAN: Amb convenciments estranys, rectilinis, de lletra!

MARIA DE LA SOLITUD: De lletra? No els entenc. L'Àngel sent una
il·lusió immensa pel sacerdoci.

MOSSÈN JOAN: El seu sacerdoci.

Ara sí que només es veu blavor de cel. Ni un nuvolet. Ni els
dos punts negres.

MOSSÈN ROC: Maria de la Solitud: vull preguntar-te una cosa;
esteu segurs que la Rosaura ha mort?

MARIA DE LA SOLITUD: Segurs, no. Quan fugí d'en Galibert diuen
que ja la donaven per incurable Després, s'estaborní follejant.

I fugí d'en Galibert per fruir, segons li digué. Figureu-vos després.

MOSSÈN JOAN: Era tísica?

MARIA DE LA SOLITUD: Qui sap! Fa tanta vergonya explicar el que d'ella ens ha arribat a les orelles.

MOSSÈN ROC: Quan es rodola...

MARIA DE LA SOLITUD: Uns del poble la trobaren en un carreró: tremolava de febre. Els plantà cara. Preguntà pel nen. No preguntà per Àngel: com si no existís.

MOSSÈN ROC: Heu de saber-ho amb certesa, si és morta o no.

MARIA DE LA SOLITUD: L'Àngel farà els passos. L'Àngel vol cantar missa! Sospira per cantar missa.

MOSSÈN JOAN: La vocació de l'Àngel és ben aferrissada!

MOSSÈN ROC: Avui, en la teva missa nova, ha pregat enfervorit.

MARIA DE LA SOLITUD: Devia pregar per l'ànima de la Rosaura: per la resurrecció d'ell!

MOSSÈN ROC: Saps què m'ha dit, en el moment en què has aixecat l'hòstia? —Oh la gran felicitat de tenir Déu entre els dits. —Combregant, el reps. Sacerdot, el dones. Donar-lo! Fer-lo sentir! El meu somni etern. Somni fracassat!

MOSSÈN JOAN: Déu: un gran somni. La vida: un altre gran somni. L'Àngel sempre és el mateix: somia. Déu i la vida són dues grans realitats. (*Silenci.*) Havia agafat mania al poblet. I al poblet he vingut a cantar la meva primera missa. Si hagués rebutjat a Àngel l'ofertament d'apadrinar-me...

MOSSÈN ROC: S'hauria cregut que l'excloíem. Sobretot després d'haver escrit que pensava reprendre la carrera.

MOSSÈN JOAN: Pobre Àngel (*Trenca la conversa.*) Què et sembla la rectoria?

MOSSÈN ROC: Plaent!

MOSSÈN JOAN: I del rector? Què dius del vell catedràtic nostre, retirat ací?

MOSSÈN ROC: Més bo que mai; més paternal que mai!

MOSSÈN JOAN: He somiat una Rectoria com aquesta. On em duran? Ací els blats deuen madurar per l'agost. Encara hi ha pomeres en flor. Veus l'escampall dels hortets de la rectoria? I els barrancs? Aquest blau, sense amagatalls, et bateja.

Aquesta remor de fonts i d'esquelles fa somiar... Avui ix el poeta geòrgic que diuen que jo era. (*Ve fressa del refetor de la rectoria. Les converses han pujat de to. MOSSÈN ISCLE es deixa veure a la porta. Després torna a dintre.*) Prou crits, sacerdots! Sembla que vulgueu espantar els llops.

MARIA DE LA SOLITUD: La pau, volen espantar!

MOSSÈN ROC: Que calli la capellanada!

MOSSÈN ISCLE: L'Àngel segueix sostenint teories estrambòtiques.

Al llindar de la porta.

MOSSÈN JOAN: Què escateix?

MOSSÈN ISCLE: Que la clau de la doctrina cristiana és la bondat.

Els grups venen cap a la terrassa. Hi ha el senyor CATEDRÀTIC, l'ÀNGEL, MOSSÈN ISCLE, MOSSÈN CARLES i MOSSÈN JAUME. Tots porten les millors robes talars que tenen. ÀNGEL vesteix de negre: el vestit de les festes majors.

ÀNGEL: La caritat! La bondat! El perdó!

CATEDRÀTIC: La justícia!

ÀNGEL: Podem odiar la serp?

CATEDRÀTIC: Sí!

ÀNGEL: Per què ens clava els ullals?

CATEDRÀTIC: Ens fa mal: és l'enemic!

ÀNGEL: No ens picarà avançant-nos a la defensa?

CATEDRÀTIC: El pecat és com la serp! No ens defensem del pecat?

ÀNGEL: El pecat neix en nosaltres. L'home és una contradicció.

CATEDRÀTIC: Què vols dir?

ÀNGEL: Mirem el cabridet amb ulls de tendresa: no és la serp. El cabridet és manyac, és dolç. Després el portem a l'escorxador i en fem festí.

CATEDRÀTIC: Ens és necessari!

ÀNGEL: Ens és necessari perquè trobem la seva carn bona? L'ha condemnat el nostre paladar?

CATEDRÀTIC: Entortolligues les idees.

ÀNGEL: Són certes!

MOSSÈN JAUME: I vols reprendre la carrera del sacerdoci?

ÀNGEL: Sí! És a dir... si puc.

MOSSÈN ROC: Si ella ha mort?

ÀNGEL: Si ella... ha... mort!

MOSSÈN JAUME: No la reprenguis.

CATEDRÀTIC: Pensat com penses...

MOSSÈN JOAN: Com ha pensat sempre.

ÀNGEL: Com crec que tots hauríem de pensar? Voleu dir que el meu entollar-me no ve de no practicar ningú les doctrines pures?

MOSSÈN JAUME: L'únic que les practica ets tu. El sant!

CATEDRÀTIC: Tots els heretges han volgut practicar la doctrina en absolut.

ÀNGEL: S'ha d'aplicar amb mesura; amb comptagotes; segons el que ens convé?

CATEDRÀTIC. S'ha d'aplicar no descuidant l'home.

ÀNGEL: La força religiosa vencerà la força de les nostres conveniències?

CATEDRÀTIC: Sí!

ÀNGEL: Doni una ullada a la societat... i veurà com no!

MOSSÈN ROC: Vas per mal camí!

ÀNGEL: He anat per mal camí, i he deixat el seminari! He anat per mal camí, i he desfet la llar. Quin és el bon camí? El món té bons camins?

CATEDRÀTIC: Els de Déu!

ÀNGEL: En segueixo d'altres? Digui: en segueixo d'altres?

MOSSÈN JOAN: No t'exaltis.

MOSSÈN CARLES: Les baralles us emboteixen. Sembleu les carotes de les fonts de la plaça.

MOSSÈN ROC: Bones converses de missa nova!

MOSSÈN CARLES: Amb la xerrameca m'han apagat el cigar.

BLAI: Els clergues no poden fer res més que controvertir.
(BLAI riu joiós, MOSSÈN CARLES pregunta a ÀNGEL.)

MOSSÈN CARLES: El coneixes?

ÀNGEL: Blai, el dels dubtes.

BLAI: He acabat de dubtar. En treure'm la sotana, els dubtes quedaren rere la porta, com els fusos.

Somriures.

MOSSÈN JOAN: Demà ens deixarem tots.

MOSSÈN CARLES: I cada un a viure.

MOSSÈN ROC: No ens trobarem mai més!

MOSSÈN JAUME: Voleu dir?

CATEDRÀTIC: Del seminari a la vida.

MOSSÈN ISCLE: Per la meva part, dintre d'uns sis dies m'embarco cap a Xina.

MARIA DE LA SOLITUD: A les missions?

MOSSÈN ISCLE: A donar, si cal, la sang per la fe.

MOSSÈN ROC: A mi, que em sabien constructor, m'han fet regent d'un poble en ruïnes. L'església és tan esquarterada com el poblet. Somiava amb ésser constructor de campanars i m'hauré d'acontentar amb ser macip d'esquerdes de paret.

MOSSÈN JOAN: El seminari és com un niu: n'eixim i ens escampem pel món igual que els ocells.

MOSSÈN CARLES: A covar altres nierades.

MOSSÈN JAUME: A donar les ales al vent.

MOSSÈN ISCLE: A morir d'un cop de pedra.

CATEDRÀTIC: O de vellesa!

ÀNGEL: Mai oblidaré el seminari. Teniu molta sort els que heu arribat a una monjoia.

MOSSÈN JAUME: Per bon acabament el meu. M'han fet capellà d'ermita.

MOSSÈN CARLES: Perquè escateixis sobre Einstein i la relativitat amb els ermitans.

ÀNGEL: Una fita. On he arribat, jo?

MOSSÈN ROC: A pare de família

ÀNGEL: Sense família!

GRÀCIA: Protestem!

MOSSÈN JOAN: Tens un fill.

ÀNGEL: Què fou la meva vida?

MOSSÈN JOAN: Fora entenebriments. Anem a una font a acabar la tarda?

MARIA DE LA SOLITUD: A la font del cristall.

MOSSÈN JAUME: És lluny?

MARIA DE LA SOLITUD: Allà... Veuen la parella de bous que llaura aquelles feixes?

BLAI: Prop de l'àlber?

GRÀCIA: Dono un premi a qui aguanti dos minuts l'aigua de la font a la boca. És tan glaçada que esquerdilla les dents.

MOSSÈN JOAN: Amunt els cors! Anem. Res de comiats tristos. Àngel apa!

*ÀNGEL s'ha apropiat al CATEDRÀTIC.
Fan grup ambdós. Els altres surten.*

ÀNGEL: Vinc! Aconselli'm, senyor catedràtic. Em manca tant.

CATEDRÀTIC: Humilitat, Àngel. Els sants pares de l'Església diuen que «l'orgull és una luxúria espiritual que pren mil formes». Sota aquest orgull, que sembla força, s'hi amaga una gran feblesa. Benaventurats els humils!

ÀNGEL: M'hauré esgarriat?

CATEDRÀTIC: Repassa la teva vida. Segueixes tenint sobres d'infinít. Aquestes sobres t'han donat una semblança amb les gàrgoles. Elles esperen aigua del cel amb la boca assedegada. Quan cau l'aigua de la pluja no poden tancar la boca per apagar la set, i l'aigua els fuig bronzint. L'esforç d'obrir la boca no ha deixat que la tanquessin en el moment precís. Són un desig d'infinít fet pedra. En lloc de mirar en l'aire, s'aboquen damunt dels carrerons de la ciutat.

ÀNGEL: Quan donen l'aigua que necessiten es sacrifiquen: es queden en turment amb la boca oberta. Sempre he cregut que un sacerdot ha de donar la doctrina com la gàrgola l'aigua. Si apaga la set del proïsme: què hi fa, la seva set?

CATEDRÀTIC: I si no l'apaga? I si fa sedejar més? Tingui present, encara, que el goig del turment petrifica. Les gàrgoles eternitzen damunt dels caps les seves ganyotes.

ÀNGEL: Hauré fet mal en voler fer bé? Tindrè la culpa dels mals passos de la Rosaura?

CATEDRÀTIC: La seva consciència és la que ha de respondre.

ÀNGEL: La meva consciència de capellà diu que he fet bé. Però no pot haver-hi dues consciències, com hi ha dues lleis, com...?

*Uns crits de sorpresa, d'ira i d'esglai trenquen l'escena.
Els crits són a dintre del refector.*

GRÀCIA (crits): Fora! D'on surts? És impossible! (Entra GRÀCIA i diu, com mig estabornida.) Àngel! La Rosaura!

ÀNGEL: Què? (Crit.) La Rosaura?

MARIA DE LA SOLITUD: La Rosaura!

ÀNGEL: Ella? (Entra ROSAURA. S'ha emmagrit. Vesteix d'una manera arbitrària: luxe podrit. Sembla que sigui el seu foc, foc que la marceix a ella i li marceix les robes. Els ulls cremen amb una febre ataronjada feta de rancúnia i de desig no satisfet. S'atura, reposant lleument sobre les coses. Esguarda com si esguardés el que mai més esguardarà. De vegades sembla que la mort miri pels seus ulls.) Tu! Tu ací... Rosaura?

ROSAURA: Et sobta?

MARIA DE LA SOLITUD: Gràcia, ves a cercar en Panxicó!

GRÀCIA surt.

ÀNGEL: Em sobta! Per què vens?

MOSSÈN JOAN: Et feien morta!

ROSAURA: Ara sí que podreu dir que herba dolenta no mor mai.

ÀNGEL: D'on surts, Rosaura?

ROSAURA: Per què ho voleu saber?

ÀNGEL: Retornes com un fantasma. No t'esperava. I menys avui!

ROSAURA: Ho crec! Ni em volies esperar.

ÀNGEL: Et porta Déu? Ets l'ovella que cerca ajupir-se als peus del Bon Pastor?

ROSAURA: No mou una fulla l'arbre sense que Déu no ho vulgui. Cal creure que em porta Déu.

ÀNGEL: Si vens per bé, si. Si vens a fer mal et porta el diable!

ROSAURA: L'Àngel sempre és el mateix.

ÀNGEL: Tu també ets la mateixa?

ROSAURA: Jo, sí. Soc la mateixa... *(Es posa la mà al cor, que li bat.)*
Creia no arribar mai. Quin poble tan alt. I aquest sol de maig
que s'enganxa com mel. *(Silenci.)* Per fi! *(Altre silenci.)* S'han
arreplegat per a un enterrament tants capellans?

ÀNGEL: Per a una missa nova.

ROSAURA: La de l'Àngel? Àngel, és la teva missa nova? *(Sarcasme.)*

MARIA DE LA SOLITUD: Per dissort no és la de l'Àngel.

ROSAURA: Per dissort!! Us he estafat, no morint. L'Àngel no ha
pogut cantar missa nova per culpa del meu viure. Mossegueu
en parlar.

ÀNGEL: A què has vingut?

ROSAURA: A cercar el meu fill.

ÀNGEL: A cercar el teu fill? Saps bé el que dius?

ROSAURA: Parlo amb totes les lletres.

ÀNGEL: Però parles amb tots els sentits? Vens a cercar el tu fill?
Vens a fer de mare?

ROSAURA: Vull fer de mare.

ÀNGEL: La mare no pot venir per a res més que per esborrar
el passat!

ROSAURA: La mare ve perquè vol viure i perquè el seu fill
és la seva vida. Soc vella! Soc lletja! Sento el fill com
un empelt de joventut.

ÀNGEL: Amb aquests sentiments tornes?

ROSAURA: Creus que torno per tu?

ÀNGEL: No ho crec, ni ho vull creure, ni em plauria creure-ho.
Si tornessis per mi no et podria obrir la porta. Torna pel fill
i et dono la benvinguda. Parlem. Què penses fer?

CATEDRÀTIC: Àngel, nosaltres... *(Inicia la retirada.)*

ÀNGEL: No em deixin!

ROSAURA: No et vols trobar cara a cara amb mi?

ÀNGEL: Vull trobar-me cara a cara amb tu!

ROSAURA: Per què no a soles?

ÀNGEL: Pressento que dues vides, que mai no s'han pogut lligar, donen les darreres falconades. Des del seminari m'han fet de jutges. Siguin altra vegada jutges sentint-te, sentint-me. (Silenci.) Com han oït, la Rosaura ve a cercar el fill. A mi, no; el fill! Et quedaràs al poble?

ROSAURA: Al poble?

ÀNGEL: Sí, al poble; on jo pugui vetllar per vosaltres.

ROSAURA: No vull saber res amb tu. Vull el fill... i lluny de tu!

ÀNGEL: Parlin, vostès. Rosaura cerca el seu fill volent-se allunyar de mi. Jo no puc donar el fill a Rosaura: és cert?

CATEDRÀTIC: Rosaura abandonà el fill. Per què el ve a cercar?

ROSAURA: Per esmenar l'error.

ÀNGEL: Si vols complir els deures que tens amb el fill, primer has de complir els deures que tens amb tu mateixa.

ROSAURA: No tinc deures! Soc lliure. M'he afranquit.

ÀNGEL: Deures de mare.

ROSAURA: Tinc el deure de fer créixer el meu fill, i el faré créixer.

ÀNGEL: Tens més deures.

ROSAURA: Qui me'ls pot recordar?

ÀNGEL: Jo!

ROSAURA: En nom de les teves creences?

ÀNGEL: En nom de les meves creences! En nom de la societat!
En nom meu!

ROSAURA: I si em burlo de les teves creences? I si et dic que no tinc res a veure amb la societat que m'ha deixat al marge?
I si dic que en nom teu no pots demanar res?

ÀNGEL: Et diré que ets folla. No pots fer un rebrec del teu fill.
Tu ho ets!

ROSAURA: Soc un rebrec per a vosaltres, que m'heu apartat.
No soc un rebrec per al meu fill. Com a mare, li peixaré la sang, li donaré la vida...

ÀNGEL: La teva sang, la teva vida, són nodriments enverinats.

ROSAURA: Àngel, recorda que m'has dit que era folla. Si faig de folla...

ÀNGEL: Cerques el fill per interès teu! No pel seu bé.

ROSAURA: Em pertany.

ÀNGEL: Prou tirar-me en cara la meva obra bona. Guardo una lletra on em deies: «El fill és teu, encara que sigui d'un altre.» Ja llavors feres servir el fill d'instrument. El deixares després. D'ací en avant, de què t'ha de servir?

ROSAURA: De vida! Ell em farà viure, Àngel. La meva vida, sense molló, s'esfulla. Estimo el meu fill. Sobretot ara que soc un parrac dels que es llencen. L'altre dia un home va dir-me que, en mirar-me els ulls, m'havia vist l'esquelet. Els espanto! Jo mateixa ho sento, que la mort des de dintre, se m'aboca als ulls, com si mirés per una finestra. El seu esguard em rellisca galtes avall com aigua de pluja que sobreïx de les canals. M'apuntalaré en el fill i guariré. Em parlarà dels goigs passats; de les il·lusions futures...

ÀNGEL: No ho veieu, com sent l'ésser mare?

ROSAURA: Ni mare sabré ésser per a tu? M'ho negues tot?
(*Amb ràbia, amb estranyesa. El mira, reptadora de cap a peus.*)

ÀNGEL: Mare vol dir renunciament, sacrifici, rectitud. Jo estimo més que tu el nostre fill.

ROSAURA: Tu?

ÀNGEL: Sí, perquè l'estimo per ésser qui és: per la seva feblesa; perquè li manca guia; perquè ha de pujar amb puntals; perquè és tan desvalgut. I el vull fer home! I el vull fer bo! I el vull fer digne!

ROSAURA: No és sang de la teva. L'estimes amb el cervell.

ÀNGEL: Malaurat, si el fill surt de la teva sang! Tu l'estimes amb el cor, però tens un cor on no caben els sentiments rectes! Tota tu ets torçada.

ROSAURA: Creus rectes els teus sentiments perquè són els teus. Jo, com tu, tinc la meva naturalesa.

CATEDRÀTIC: Dolenta!

ROSAURA: O bona!

ÀNGEL: Dolenta!

ROSAURA: No s'emmotlla a la teva. Et crida la diferència. Jo no escupo sinó verí. Un dia em vas dir serp. I odiem la serp perquè pica. No sabem si és bona: sabem que ens fa mal.

ÀNGEL (*esglaiat*): Les meves paraules!

ROSAURA: Per què he de creure que en la vida hi ha un bé i un mal? El qui mata un escurçó que el va a picar, es fa un bé a ell; fa un mal a l'escurçó, creació divina, el mateix que l'home. Del bé i del mal la vida se'n riu amb grans rialles.

CATEDRÀTIC: La vida la fem els que vivim.

ROSAURA: La vida emmotlla els que viuen. Si ens posa l'atzar en el camí que tothom diu que és el recte, costa molt poc de seguir la via perfecta.

CATEDRÀTIC: Déu ajuda qui s'ajuda i qui vol ésser ajudat.

ROSAURA: Ajudat a què?

CATEDRÀTIC: A portar la Creu; a atènyer la gràcia.

ROSAURA: Qui em posi una creu cal que sàpiga si les meves espatlles la poden portar. Qui ens sap esgarriadissos cal que ens doni guies segurs.

CATEDRÀTIC: I qui és orb per veure els guies?

ROSAURA: La meva feblesa no podia cercar millor guia enlloc: vaig tustar a les portes d'un seminari.

CATEDRÀTIC: Per trobar un guia o per desfer una vida? Per anar per bon camí o per portar el guia pel pedreguer?

ÀNGEL: Per pietat, senyor Catedràtic! No ho sé! Trontollo i vull fermesa; s'enfosqueix i vull claredat... Per què no tornar a l'Evangelí? L'espòs cristià dona acolliment a l'esposa arrepentida. Renunciarem ambdós al que calgui per fer vida recta; el fill ens rescabalarà del sacrifici.

*Avalot. Grans riallades de ROSAURA.
Ha arribat PANXICÓ, portat per GRÀCIA. Els capellans
s'esguarden. PANXICÓ fa seva l'escena.*

PANXICÓ: Què proposa, l'il·lús?

ROSAURA: Que jo em torni a quedar al poble, que jo faci llar amb ell... amb vosaltres.

MARIA DE LA SOLITUD: Amb nosaltres, mai!

GRÀCIA: Mai!

ÀNGEL: Tant us fa xisclar, una solució cristiana? Vosaltres sou cristians?

PANXICÓ: Primer som homes.

ROSAURA (*biliosa*): Panxicó no veu que hem de pujar el fill;
que hem de seguir el camí recte; que, tal vegada, en aquests
instants definitius ens apropa Déu.

MARIA DE LA SOLITUD: El què no veu Àngel és que tu el befes;
que tu ets macada de cent macadures.

ROSAURA: Déu ens ajuntà un dia.

PANXICÓ: Què n'ha eixit del lligam malastruc? A tu, el luxe de la
ciutat se't podreix al damunt; a ell, els somnis li han emplenat
el cervell de palles de niu. Per què no t'has mort?

CATEDRÀTIC: Mai no podem demanar la mort de ningú.

PANXICÓ: Segons vostè. He de dir-li, per la meva part, que,
com a contrabandista, quan sé que ha mort un carrabiner,
salto de joia.

ÀNGEL: Escolti'l, senyor catedràtic.

CATEDRÀTIC: Un punt de vista fals.

ÀNGEL: El seu punt de vista. Ell veu fals el meu.

PANXICÓ: Jo veig les coses com a home i tu les veus com un
que no toqui de peus a terra.

ÀNGEL: Ho sento, que soc per a tots una cosa estranya. Fins per
a vostès! Parli, senyor catedràtic: la solució que proposo a
Rosaura i a tots, és bona?

CATEDRÀTIC: Sí!

ÀNGEL: Clarament bona, religiosament?

CATEDRÀTIC: Sí!

ÀNGEL: Doncs per què ningú no l'accepta? Ni ella? Per què tots
xisclen cridant i befant: Panxicó, les meves germanes, vostès,
la mateixa Rosaura...?

CATEDRÀTIC: Perquè hi ha coses bones que no es poden portar
a fita!

ÀNGEL: Això vol dir que Rosaura no pot seguir el meu camí!

CATEDRÀTIC: La incapacitat neix d'ella, no és en ella. La seva
incomprensió del bé i del mal és perquè viu el mal.

ROSAURA: Paraules! Deixin que m'allunyi d'aquest món negre
de sotanes. Estimo el meu fill.

CATEDRÀTIC: Amb amor de bogeria.

ROSAURA: La vera amor, la meva!

CATEDRÀTIC: Sobre els enfollits ha de vetllar el seny. No hem de parlar més. El que no es pot arranjar es deixa sense arranament. Vostè, impenitent, torni a ciutat. L'Àngel es quedarà amb el seu fill, amb el fill de l'Àngel, comprèn?; no el de vostè. Vostè avui deixa d'ésser mare per segona vegada.

ROSAURA: No aconseguirà robar-me'!

CATEDRÀTIC: Ni les lleis de Déu, ni les dels homes, autoritzen una mare perquè arrossegui el seu fill pel fang.

ROSAURA: El fill em pot redimir! L'Àngel, no!

CATEDRÀTIC: Vostè només es pot redimir fent una llar!

ROSAURA: No ha dit que no puc?

CATEDRÀTIC: No vol poder... i no pot perquè no vol.

ROSAURA. Pous de ciència... i no sabeu res. Una frase resol una vida. Àngel, no em dones el fill?

ÀNGEL: No! (*En veu baixa. Fent un esforç.*)

ROSAURA: Medita!

ÀNGEL: No puc!

ROSAURA: Doncs bé, t'emplaço davant de Déu perquè responguis de la meua vida.

ÀNGEL: Rosaura!

ROSAURA: No puc ni vull viure sense el fill que em faria viure. Poso la meua mort davant de tanta teoria. Els teus deliris de clergue m'hauran portat al suïcidi i et faran recollir el fruit de les teves doctrines.

ÀNGEL (*amb esclat*): De les meves doctrines, no!

ROSAURA: M'has volgut salvar amb elles, i, amb elles, em mates. T'acuso de la meua mort.

CATEDRÀTIC (*ferm*): De la seva mort, en el cas que vostè arribi a la suprema bogeria, en serà responsable vostè: no ell.

ROSAURA: Vull el fill! (*Sanglot brunzent, llarg, histèric.*)

ÀNGEL (*Amb una gran amor. Posa la vida en les paraules.*): Escolta'm Rosaura: escolta'm. Lliura't pel fill de tu mateixa. Sigues bona, Rosaura. T'ho prego. Si volguessis ésser mare, mare de veritat, series bona: el desig d'ésser mare, només el desig, te'n faria.

Quan Adam i Eva foren trets del Paradís, la serp els feu entendre que en trobarien un altre. Anaven terra enllà, cercant-lo. Se'ls emmalaltí un fill i morí. Rosaura! Els nostres primers pares renunciaren al somni i als camins per restar prop del fill, prop del tros d'ells mateixos davallat a la fossa. I s'aixecà damunt de la tomba del primer fill enterrat. Entens què vull dir? Entens, Rosaura? Sacrifica't. Pel fill, la mare occeix la dona que hi ha en ella.

ROSAURA: Jo, no puc. Mai no renunciem a nosaltres mateixos. Renunciar és morir... I tant se val!

ÀNGEL: Es pot viure renunciant.

ROSAURA: No! Saps que ni tu, renunciaves. Mira'm fit a fit. Endevino que el teu anhel de viure anava per damunt de la teva paternitat... M'acuses a mi, i endevino que el pare pensava més en el sacerdoci que en el fill.

ÀNGEL: Què em vols fer veure? (*Esglaiat.*)

ROSAURA: Jura que no has pensat en la meva mort.

ÀNGEL (*gran esforç*): Hi he pensat.

ROSAURA: Jura que no has sentit com un gran deslliurament quan m'has fantasiat colgada!

ÀNGEL: És cert!

ROSAURA: Jura que no esperaves dies feliços.

ÀNGEL: Tal vegada, sí.

ROSAURA: I doncs? T'has vist ara? Ho veus, com tots som iguals i com tots seguim els nostres camins? Veus com a tots ens mou un egoisme disfressat del que sigui? No has sentit una inconfessable joia dintre l'esglai que et dona l'avís del meu suïcidi?

ÀNGEL: Calla!

ROSAURA: Torna'm el fill i no esperis la meva mort... Si em fas matar, viuré en mort enganxada amb tu com hi he viscut en vida. Ompliré de crits el teu recolliment; de blasfèmies, les teves oracions. El meu fantasma s'aixecarà al damunt de la teva missa nova.

ÀNGEL: Mai no diré la missa nova!

ROSAURA: Mai, mai! Si arribessis a dir-la, em cargolaria en la fumera de l'encens; cruixiria en la cera dels ciris; les flors

et portarien la sentor agra dels meus ossos desfets en pols podrida? Et venges de mi...? Jo em venjaré de tu. Vols obrir-me l'infern? Doncs damnat siguis!

PANXICÓ: Fora aquesta dona!

ROSAURA: Sí! A fora. És una dona que us posa un mirall als ulls. Vosaltres porteu les macadures més amagades. Heu fet una muralla entorn de l'Àngel. Defensant-lo, us defenseu! Tots semblants, tots!

CATEDRÀTIC: No, no!

CAPELLANS: No!

ROSAURA: La sotana! El vestit! Sota les vestidures...

CATEDRÀTIC (*Amb esclat. Imposant-se.*): La comprensió de les nostres febleses. El dol pels mancaments. L'eterna esmena dels instints: el dominar-los!

ROSAURA: L'abís on es va estimbar el pare s'obre a quatre passes de la Rectoria. A mai més, jutges dels altres!

*Fa un esforç i es lliura de la seva follia, gemegant.
Sent el fred de la mort. Els esguarda a tots com si no els veés. Surt. ÀNGEL la vol seguir. Barren el pas a l'ÀNGEL.*

ÀNGEL: Rosaura! Va a la mort... i m'acusa de la seva mort. Atureu-la! Doneu-li el fill!

CATEDRÀTIC: No desvariegi!

PANXICÓ: La Rosaura és una comedianta. Pots creure que es matarà?

ÀNGEL: No ho som tots, uns comediants? Entre tantes coses com es mouen dintre nostre, quines són les veres?

CATEDRÀTIC: Àngel, ara necessites pau i no controvèrsies. Has sentit passar la vida per primera vegada i t'has fet mal. Punyent lliçó de realitat! Aprofita-la!

ÀNGEL: Per esmenar-me? Per seguir altres vies? Per creure en un Déu diferent del Déu en què he cregut fins ara? Per no creure? (*L'ÀNGEL té al voltant tots els capellans. El sostenen.*) Defineixi'm la vida, senyor catedràtic. És follia? És passió? És traïdoria? És instint? És odi? És contradicció? És inconsciència?

CATEDRÀTIC: Ho és tot: és la vida.

ÀNGEL: Pot damnar el parlar amb veu diferent? Ella parlava amb veu de la terra, jo volia parlar-li amb veu del cel. Ens podien entendre? El creador i els humans, es poden entendre? Uns ací baix... Ell tan enlaire!

CATEDRÀTIC: No parlis, Àngel.

ÀNGEL: És que em mossega el dubte, senyor catedràtic. Em mossega el dubte per primera vegada... I sé que dubtar de Déu és morir en vida com creure en Déu és viure en la mort. Com som fets? Qui som? Per què naixem? Per què morim?

GRÀCIA (*Entra esglaiada. Parla engargussant-se.*): Àngel, la Rosaura folleja i espaordeix. Ha begut a grans glops de la font de la plaça. Després, ha xisclat cançons. Ara corre cap als avencs.

MARIA DE LA SOLITUD (*Gran xisclé. És abocada a la terrassa.*): Ah!

*Els capellans corren a veure-ho.
Sembla que el jorn enfosqueix. Passa la mort.*

ÀNGEL: Ho veu? Nosaltres ací! Déu tan enlaire! Soc jo qui ha mort la Rosaura... (*Mig esvanit.*)

CATEDRÀTIC: Déu meu! Diu la *Imitació*: No cerquis ací ni la felicitat ni la calma: no existeixen!

ÀNGEL: Quina calma existirà més enllà? Es pot respondre l'interrogant?

CATEDRÀTIC: Sí! (*Ferm. Inspirat. Redreçant-se. És el guia.*)

ÀNGEL: Vol dir? Vol dir? Vol dir? Rosaura!!

*Segueix la cridadissa. L'ÀNGEL queda aclofat: no sent;
no veu. El dia com si el sol eixís d'un núvol,
torna a lluir clar, flairós, esquerdilladament daurat.*

Les primeres rojors del crepuscle avisen que la tarda cau.

Peter's Bar

Drama en tres actes

Fitxa de lectura

Autor

RAMON VINYES (1882-1952)

Títol

Peter's Bar. Drama en tres actes (1929)

Edicions

«Peter's Bar». *La Escena Catalana* (Barcelona: Llibreria Bonavia), 2a època, 318 (1930).² *Peeters Bar*. Barcelona: Salvador Bonavia, 1931.

Personatges

Peter, Alba, Elí, Geperuda, L'Oscat, El Vell de l'Opi, John, Whisky, El Marquesa del Gat, Andriutxa, Paul, Roja, altres.

Estrena

Teatre Nou de Barcelona, 4 d'octubre del 1929. Companyia d'Enric Borràs. Direcció: Enric Borràs. Escenografia i vestuari: Ángel Fernández Castañer. Intèrprets: Enric Borràs, Enriqueta Torres, Carme Jarque, Joan Cumelles, Ramon Tor, Joaquim Montero, Gaspar Furquet, Francesc A. de Villangómez, Enric Lluelles, Enric Guitart (fill), Cebrià Arboix, Anna Peris, Joaquim G. Parreño, Perelló (senyora).

² Com estudià amb detall Assumpta Camps («Peter's Bar de Ramon Vinyes...»), hi ha una segona versió inèdita de l'obra, escrita cap a 1950. En conjunt és més discursiva i incorpora i/o allargassa la intervenció de secundaris, sense aportar altra novetat que un tractament més esperpèntic i una divisió més explícita de les diferents escenes. Hem decidit editar les versions del 1930 i 1931, que malgrat les diferències consignades per Camps, podem considerar de fet com un mateix text (destaca com a únic canvi substancial el nom en holandès *Peeter*, del protagonista, a la segona). Pel que fa a l'estructura, fem explícita al text la divisió en dos temps que l'autor establí en el segon acte del drama, per bé que als textos editats del 1930 i 1931 només apareix l'epígraf del segon. N'hem actualitzat o esmenat l'ortografia, tot corregint formes on el canvi és mínim (cfr: «pellingot» per «pellingo», «acordiò» per «acordeó», «gení» per «gènit», «acolorida» per «colorida», «Vidrieres» per «Vitreres» o «Vidrerres», etc). En aquests canvis hem tingut en compte també la tercera versió, que ens ha servit per corregir aquestes lleus incorreccions i per polir marrades o vacil·lacions (cfr. «King George» per «Queen George»). Hem mantingut, en canvi, barbarismes i formes allunyades de l'estàndard actual però adients amb l'expressivitat del text (cfr. «cafetí», «enterro», «gasto», «argelina», «sillons», «de quan en quan», «assentats», etc). També hem esmenat en un sentit actualitzador alguns trets morfològics com el gènere («la remor» per «el remor»), els pronoms febles —amb les correccions ortogràfiques corresponents— i la caiguda i canvi de preposicions.

Gènere

Drama passional i psicològic.

Temàtica-sinopsi

Peter, amo d'un bar als baixos fons del port, intenta preservar la virginitat de la seva filla Alba malgrat l'ambient de l'establiment.

Espai

Habitació d'un bar dels baixos fons propers al port de Barcelona, separada de l'establiment per unes vidrieres.

Peter's Bar

Drama en tres actes

VIUEN LES ESCENES DE PETER'S BAR

PETER	Enric Borràs
ALBA	Enriqueta Torres
GEPERUDA	Carme Jarque
ELÍ	Joan Cumelles
L'OSCAT	Ramon Tor
EL VELL DE L'OPI	Joaquim Montero
JOHN	Gaspar Furquet
EL MARQUESA DEL GAT	Francesc A. de Villangómez
ANDRIUTXA	Enric Guitart (fill)
PAUL	Cebrià Arboix
WHISKY	Enric Lluelles

CAMBRERS I CLIENTS DEL BAR

El drama *Peter's Bar* fou estrenat al Teatre Nou, per la Companyia del gran actor Enric Borràs el dia 4 d'octubre de 1929, la vetlla d'inauguració de temporada.

Jugaren papers per dessota la seva categoria artística la Sra. Anna Peris, la Srta. Virgili, i els actors Parreño i Perelló.
L'autor fa públic el seu agraïment

ACTE PRIMER

*Cambra de dins del Peter's Bar, cafetí de port,
sopluig de parroquians dubtosos.*

*Parets d'un vermell llagrimós. Taules de marbre.
Cadires abundoses. La cambra, malgrat l'esforç
de PETER, té més de cafetí que de cambra de viure.
Es veu que es treballa per posar fites a la cambra
i al Bar, però el Bar triomfa.*

*Damunt d'una taula de menjador hi ha un Sant Sopar,
reproducció del de Vinci. És gran, sense mesura,
s'ha volgut que es veiés que en la cambra hi ha sants;
dona patriarcalitat. Pengen també a les parets retrats
de família.*

*Un racó, al fons, que és el racó d'ALBA, filla de PETER,
amo del Bar. Aquest raconet és l'únic que és casa.
Té un espill, un pitxer amb flors, uns prestatges
plens de llibres, novel·les tot; un sofà enfundat de
blanc. El blanc dona una nota dolça i riallera a la rojor
molla del rerecafetí.*

*Hivern. Nit. Plou. El Bar és ple de parroquians. En el Bar,
una pianola toca un fox. Separa el Bar del recambró,
una gran vidriera. L'ALBA, sotja el Bar rere els vidres.
L'ALBA és alta, morena, plena de foc i de joventut.
Vesteix gairebé de blanc; més que la roba, la vesteixen
de blanc els somnis. Al costat hi té la GEPERUDA,
negra i trista. Acaba d'entrar.*

ALBA: Plou a bots i barrals!

GEPERUDA: Aboquen l'aigua a dojo. El carrer sembla un torrent.

ALBA: M'agraden les pluges quietes, quan cau l'aigua a pleret
i pots aclucar els ulls... i somniar.

GEPERUDA: Pels nostres carrerons van bé les pluges fortes:
netegen. Demà, el port, s'emplenarà de les rates ofegades
en les clavegueres.

ALBA: S'assemblen l'aigua reclosa del port i els nostres carrerons!
M'agrada el mar lliure: l'ona que sembla un braç que neda.
(*Silenci.*)

GEPERUDA: Trobo estrany que no llegeixis.

ALBA: Escolto els mariners soplujats al cafetí. N'hi ha un que,
quan parla, fa somniar.

GEPERUDA: Quin?

ALBA: El dels cabells que semblen molls del sol.

GEPERUDA: Conta viatges!

ALBA: Per primera vegada trobo un home que diu paraules
que tenen més relleu que les dels llibres.

GEPERUDA: Parla amb paraules rosses, com ell!

ALBA: Oïres la història del mariner assassinat a Singapur? (*Silenci
somniaós.*) Portava una dona cap al veler quan caigué mort als
peus mateix de la palanca d'entrada! Li apunyalaren el costat!
Ni la dona que l'acompanyava ho veié! Ni els companys!
Tampoc trobaren l'arma! Fan córrer que l'assassinà l'ombra
d'una altra dona de port a qui el mariner havia jurat amor
etern. (*Narra commosa, vivint l'escena. Les dues dones
s'immaterialitzen. La remor de la pluja que cau les travessa
com si fossin ombres.*)

GEPERUDA: Plou!

ALBA (*somniant*): L'ombra d'una altra dona de port a qui
el mariner havia jurat amor etern.

GEPERUDA (*escoltant rere la vidriera*): Les seves paraules
no arriben.

ALBA: De bona gana eixiria al cafetí.

GEPERUDA: Tu? Seria una festassa que la verge del *Peter's* donés
un tomb entre els parroquians. Mai havies tingut ganes
d'eixir.

ALBA: Al cafetí no hi ve gent del meu món.

GEPERUDA: És del teu món el mariner?

ALBA: Va prenent relleu damunt dels altres!

GEPERUDA (*Segueix apropada a la vidriera. Escolta amb els ulls,
amb la pell.*): Quins amors contarà? Ha contat amors seus.
(*Alba escolta sedejant.*) Una dona de port s'enamorà d'ell
i li posa un nom: «Arcàngel». Era una dona!... Entens?

ALBA: De cantonada.

GEPERUDA: Entraren en la cambra. El mariner volgué besar-la, abraçar-la! No ho va permetre! L'amoixà; feu estendre el mariner damunt del llit i li deia: «No reposes en el meu llit mercenari, reposes en el meu llit de bondat; santifica'l i deixa'm reposar vora teu, Arcàngel...» Després la dona s'agenollà prop d'ell i passà la nit resant.

ALBA: Belles amors!

GEPERUDA: Els altres mariners fan unes riallades mentre l'Elí ho conta... (Silenci.) El mariner es diu Elí!

ALBA: T'interessa el mariner?

GEPERUDA: A qui no li agraden els impossibles!

S'obren les vidrieres i entren el MARQUESA, ANDRIUTXA i PAUL. El MARQUESA és un vell i té un tipus d'alcvota aristocràtica. Li diuen «La Marquesa del Gat».

Duu unes robes verdoses. Tira les cartes i va carregat amb una gata negra que no deixa mai.

ANDRIUTXA és un ballarí indefinit. Es mou com una branca i és lleuger com un raig de lluna.

Vesteix cridanerament: sabates roges, camisa groga de seda, oberta del coll, i un collar d'òpals. Cara pintada.

PAUL és company d'ANDRIUTXA. Vesteix de negre, elegantíssim, abric de pells. La seva cara, d'una pal·lidesa que mossega sobresurt més pel vestit. Duu moltes joies.

MARQUESA: Endavant, amics, us presento la verge del Peter's Bar.

ALBA (sorpresa, mal humor del despertar): On vas?

MARQUESA: Porto visites.

ALBA: Algú t'ha manat que les portessis?

MARQUESA: La pluja!

ALBA: Pots tornar-te per on has vingut!

MARQUESA: T'ha picat un escorpí!

ALBA: Fas zumzeig de vironera!

MARQUESA: Treus el mal geni!

ALBA: Vull acabar l'exhibició. Estic tipa d'ésser monstre de fira, endriac de barraca! M'enfuria que m'ensenyin com un ésser

d'altre planeta. «Mireu —es diu— en ple cafetí dolent hi ha una verge.»

PAUL: Mascota del Bar.

ANDRIUTXA: Peter és un refinat. Entre tanta femta, una puresa té una sentor brillant; assutzena vermella!

ALBA: Qui portes?

MARQUESA: Dos amics!

ALBA: Mai surts d'amics estranys.

MARQUESA: Col·lecciono ídols papús.

ALBA: Cerques germans entre els abonyegats.

MARQUESA: Què et semblen? (*Riu.*)

PAUL: L'exhibició és mútua?

MARQUESA: A ella, com a nosaltres, l'allunya de la vida real una vida de novel·la.

ANDRIUTXA: Cap cavall com el dels somnis!

MARQUESA: La Verge del *Peter's* llegeix molt. (*Parla a ALBA, la qual esguarda els ballarins.*) No els trobes decoratius? Un ballarí rus i el seu amic! Han xafat molt món... i sempre junts! Orestes i Pílades.

ALBA: Bar!

MARQUESA: Què vols dir?

ALBA: Semblava que no vivia entre carrerons! M'adormia el soroll de la pluja... i m'omplia una llum...

GEPERUDA: La rossor dels cabells d'Elí! (*ALBA somnia com si li entrés cor endins la rossor escarolada del mariner.*)

MARQUESA: La rossor dels cabells d'un mariner que hi ha al Bar? Ai, Alba!

PAUL: També li agraden els mariners a la verge del *Peter's*? Quin d'ells?

ANDRIUTXA: El ros?

MARQUESA (a ALBA): No pots enamorar-te ni t'enamoraràs; tens ofici de verge!... (*Aclara.*) Estima els mariners perquè són l'extraordinari! També ho són els ballarins. Novel·la.

ALBA: Gènere molt diferent!

ANDRIUTXA: Els extrems es toquen.

PETER (*la seva veu el precedeix*): Per què han d'entrar-hi gent?
Quina gent hi ha entrat? (PETER obre les vidrieres i escornifleja el recambró. És un tipus apagesat, malgrat els anys que porta de baixos fons. Té uns seixanta anys. És masclí, corpulent, sanguini, parla sempre amb foc. Viu recelós del contrasentit de la seva vida. És dels que es barallen amb l'ombra que fan.)
Què feu?

MARQUESA: He portat dos amics que volien conèixer la teva filla.
Gent de preu. Artistes!

PETER: La meva filla la presento jo! Veritat, filleta?

MARQUESA: Perdona. (*Presentant-lo.*) És Peter, l'amo del Bar.

ANDRIUTXA: Sent l'orgull de tenir una filla com cal.

PAUL: Ens han dit que és verge.

PETER: Sí! És verge! (*Ho subratlla amb ràbia i presumció.*)

UNA VEU (*s'han obert les vidrieres i s'han tancat*): Verge fins quan?

PETER: Verge per sempre!... Brètol! Em voldrien com ells. (*Silenci. La pianola toca.*) Pels clients del Peter's soc un vell estrofolari! He fet l'esforç de tenir llar i ells no en tenen! L'he bastida en el cor mateix dels carrerons que són el seu catau; en un bar de gent amb tinyes de mil colors. «Veieu —els dic—, Peter té casa com cal. Peter és un home de moralitat. Entre l'amo del Bar i els clients tanmateix hi ha diferència.»

PAUL: Podíeu haver fet llar en altre lloc.

PETER: Ací, ací! Tinc fortitud... Ací on m'han volgut soterrar! Ací, perquè ho vull, perquè tinc raons per a voler-ho! El que no és de Peter... no és de Peter. Però la sang d'en Peter...

ANDRIUTXA: Enigmes?

PETER: La sang d'en Peter és la sang d'en Peter. L'Alba és el meu rebroll... Viure allunyat de l'Alba?... Toco la meva filla i sento que és pura!... Quan toques l'escorça d'un arbre jove, sents pujar la saba (*Es flaira les mans.*)

ANDRIUTXA He dansat un ball: *El rei Candaules*. Sé el que és el plaer de voler que ens envegin.

PETER (*recelós*): Qui era el rei Candaules? Explica!

ANDRIUTXA: Damunt la rialla esqueixada de la pianola hi pampallugueja un fox embriac. Explicarem coses rànries amb bona melopea. El Rei Candaules era amullerat amb la dona

més bella del reialme... Però!... El ric vol que li envegin les riqueses. L'home que té dona formosa i bella, no viu satisfet sense les cobdícies del amics. Un dia, mentre l'esposa era al bany, el rei Candaules cridà el seu gran amic Giges per mostrar-li l'esposa nua, i va dir-li: «Enveja-la, que és meva...».

PETER: No entenc!

ANDRIUTXA: Sorpresa —la dona—, endevinà els ulls que li havien desitjat el cos. Va acostar-se a Giges, i va posar-li una llança a les mans perquè matés el rei Candaules! «Quan l'hagis mort, seré teva!», li digué.

PETER: Vols dir que de tant ensenyar l'Alba vindrà qui me la prengui? M'enfronto amb qui vulguis. La meva filla, instintivament, avorreix la gent del Bar. Viu en altre món.

MARQUESA: Viu dintre el Bar. El Bar no té cara... però té tentacles!

PETER: Ha pogut res el Bar contra Peter? Fa trenta anys que el tinc! Trenta anys! Trenta anys que li poso el peu al coll! L'Alba, com jo, té el sentiment de la llar, de la família!... No pot conèixer tan nobles sentiments qui, com tu, ha anat davallant de l'altaret dels salons fins arribar a tirar les cartes en els cafetins de port. Tampoc ho poden saber aquests que giravolten damunt de la vida desnivellats sempre! El Pere muntanyenc va rodolar al baix fons per un mal pas. No s'ha deixat xuclar. Amb una mà, s'arrapa a la casa... i a la filla. En els cafetins de vora els ports, s'apropen a l'amo les larves més llefiscoses. Peter s'ha vist amb un grapat d'or a les mans! Peter ha pogut fer ensulsiar moltes famílies i m'haurien enriquit en el pagament del treball bord! A Peter l'han temptat mil i mil vegades! Debades! Peter té la casa... i té l'Alba! Peter és el Pere muntanyenc que recorda els pins que podia respirar a boca oberta... i el Pere, no rodola. Vessants dels rasos del Puigmal! El record em fa respirar pregonament com si respirés la sentor ampla de les pinedes! Ací respiro la meva filla que és igual que respirar els pins... Alba! *(Com si respirés, eixamplant els pulmons.)* Això dona fortituds! I aquests rodoladissos parlen del Bar enemic! Se'n ve de mena! *(S'esbatanen les vidrieres i es mostren tres o quatre caps.)*

UNA VEU: A la capella hi ha adoració!

ALTRA VEU: Quan s'engreixarà la verge?

PETER (*amb ràbia, amb força i amb retret*): Se'n ve de mena!

Tinc el Bar sota el teló del sabatot. El xafo com qui xafa un centpeus. Envegeu-me! «A la capelleta hi ha adoració!». Els gossos lladren a la vorera dels camins. Les granotes criden de cara a la lluna! Ells em lladren a mi; m'escridassen a mi! (*S'apropa al Bar. En anar a eixir, la gent del Bar, s'amuntega i xiscla. Hi ha baralles. Gran moviment.*)

CRITS: Què? Baralles!... Peter!... Els mariners! Sang!... Peter!

Les vidrieres s'han esbatanat. Es veu el Bar en confusió.

Els Mariners del Sol Ixent es barallen. Són els que parlaven. L'OSCAT ha clavat les dents del braç de l'ELÍ per arrencar-li un tatuatge. ELÍ, OSCAT, VELL DE L'OPI i JOHN, són tripulants de veler. ELÍ és joveníssim, resplendent. Té rossor de sol i pell de primavera. OSCAT, és feréstegament bru. JOHN, té tipus anglesat, d'un ros de teranyina. VELL DE L'OPI, és mariner aspre, fet al mar i als secrets dels ports.

ELÍ: Ai!

VELL: Agafa'l pels cabells!

PETER: Embriaguesa. Descompartiu-los! Fora!

ELÍ: Maleït. Et trencaré les dents!

OSCAT: M'has ensagnat la boca! Tens gust de pot de conserves!

JOHN: Què t'ha fet?

OSCAT: Li he arrencat d'un mossec un tatuatge que portava al braç. Era el nom d'una enamorada meva! Guarda el pellingot. (*Li tira la sang i la carn escopint.*)

VELL: Buida-li els ulls amb la punta del ganivet! Té!

Nous xiscles en veure armes. Empentes.

PETER: Geperuda: crida la policia!

ALBA (*a GEPERUDA*): Resta. Elí, entra! Tanqueu les vidrieres!

GEPERUDA: L'arma! Preneu-la-hi!

Porten ELÍ al racó d'ALBA.

PETER: El rom els ha inflat com si fossin un bot de pega! Una ganivetada els desinflarà. Acabeu les vostres baralles al carrer. (PETER *empenta la gent i els mariners. Vol tancar les vidrieres.*)

GEPERUDA: Es mataran!

PETER: No és compte meu!

ALBA: Pare!... No!

PETER: A aquest enterro no hi tens candela!

ANDRIUTXA: Un xic de cor, Peter!

PETER: Em parla de cor una mona pintada? Au, a xopar aigua... S'ha acabat la comèdia... Al carrer!

UNA VEU: Plou!

ALTRA: Hi ha fang!

PETER: Voleu portar la mullena dels vostres cossos i el fang dels vostres peus a la meva llar? Enretireu-vos!

WHISKY (*Sorgeix d'entre els parroquians. És al Bar. Embriac gairebé sempre, viu de la claror de la llum elèctrica. És tan xafat que no podria resistir el sol.*): Els teus parroquians no saben que els àrabs es treuen les sandàlies quan entren a una mesquita.

PETER: Whisky, corcó!

WHISKY: Vius dels clients. Tracta'ns bé!

PETER: Client del Bar! No de casa! Al Bar, amics. Ací, ací, em feu fàstic!

WHISKY: Tot ho fas en vistes als altres! Ets un baliga-balaga!

PETER: Faig sentir que som diferents.

WHISKY: Vols distingir-te tirant en cara les diferències? Què ens fa diferents al fons del fons?

PETER: No ho preguntis. Guaita'ls! (*En mig dels parroquians. Ha entrat a la cambra, la barreja més heteròclita i les mil cares del Bar. Mil cares i una sola misèria.*) Hi són tots!... Podrimener en fermentació! La dona de greix... embafa; no estima! L'embriac de drogues, s'esblinsa com una serp de circ. Els buscadors d'un amor que demana fosca absoluta! Els qui viuen de tenir ales a la mà! Els qui fan la llar en les cel·les de les presons! Demanes diferències? Començo a sentir la vostra asfíxia! Surt, tu. La teva cabellera roja et fa semblar la filla

del botxí. Surt tu, foca enllardada! Fora! Semblen els cadells d'una gossa sense llet!

ROJA: Els teus cadells. (*Parla a WHISKY. Després als ballarins.*)

PETER: Surt, envinat! I vosaltres!...

MARQUESA: Nosaltres?

PETER: Els primers. En entrar, he vist que éreu embafadors com un dolç de pastisseria pobra! I aquest que és com una nit amb un tros de lluna que agoneja! I tu, Marquesa, que sembles portar dol de la teva ànima que ha mort penjada!

PAUL: És boig!

PETER (*els va traient i resta vora la porta de les vidrieres perquè no tornin a entrar*): N'estic content. La meva bogeria ens fa diferents (*A ALBA, que cura l'ELÍ*) I ara, què? Tu fent de germana de la caritat i els mariners assentats com a casa del sogre?

OSCAT: Gin!

PETER: Salfumant! Vi de punys hi haurà!

OSCAT (*valent*): Per a mi?

ALBA: Pare!

PETER: Jo no em deixo mossegar! Surt!

JOHN: Esperem el company!

PETER: Alba, deixa'l! No som de la Creu Roja!

GEPERUDA (*entrant del Bar*): La policia! Pregunta què ha passat!

PETER: Va bé! Els traurà la policia!

ALBA: No... no, pare! Sortiran ells...

PETER: T'angunies? Per què?

ALBA: No digueu res!

PETER: Què t'angoixa?

GEPERUDA: Peter! La policia!

ALBA prega amb fervor i silenci.

PETER: Maleïts! Maleïts!

*Surt molt enfaristolat. Música en el Bar. En la cambra,
joia de començament bo. Els mariners s'esguarden.
ELÍ, va en samarreta molt tallada; mostra els braços, el pit.
ALBA ha trafeguejat cercant benes, iode, estisores, etc.,
per curar l'ELÍ.*

OSCAT (*apropant-se a ALBA*): Seràs dels del veler Sol Ixent.
Ets una gateta maula bonica.

ELÍ: T'esmorraré. Recorda la nit de Tànger; dormires estabornit
sota d'una palmera.

VELL: T'agrada l'ELÍ? Una dona li va treure «Arcàngel».

ALBA: Aguanta! T'hi poso iode.

ELÍ: Soc fort!

ALBA: Veus què li has fet?

OSCAT: Me'n penedeixo, germanet ELÍ. (A ALBA:) T'agrada?
És cert que ets verge? (*S'hi apropa.*)

ALBA: Fuig!

OSCAT: A L'Havana, un migdia de calda, vaig beure'm un got
d'aigua de coco glaçada. He recordat moltes vegades aquella
gelor. A l'Alba, la recordaré més.

ELÍ: Aniràs a beure als bassals que fa la pluja.

OSCAT: Germanet ELÍ. He dit que em penedeixo. Deixa'm ésser
cunyadet teu, germanet ELÍ!

ALBA: Germanet ELÍ (*Li embena el braç.*)

OSCAT: Vols que et digui una cosa? Germanet ELÍ és un àngel
sense espasa. Si m'agafessis com l'agafes a ell!...

ELÍ va a replicar. Gest emmurriat.

ALBA: No moguis el braç. Hi tens una llaga rabiüda.

OSCAT: No soc foll!

ALBA: Ho sembles!

*ELÍ no vol que ALBA li endegui el braç amb un mocador.
ALBA, fa amb goig visible i sense mal, la cura d'ELÍ.
GEPERUDA l'ajuda i entra i surt.*

ELÍ: Si tot fos com això.

JOHN: Coses de mariners quan arriben a terra!

OSCAT: Ens barallem i als pocs minuts refem l'amistat.

VELL: Portem tres mesos de veler. Sabessis què volen dir!

JOHN: Val més pescar amb gànguil en dia de tempesta!

ELÍ: Tres mesos de veler... i tornem al mar de seguida.

ALBA: T'embarques altra vegada?

ELÍ: Què tinc de fer? Demà ens embarquem per un viatge de càrrega. Un viatge curt. Vuit dies.

OSCAT: Tria'n un... Així, quan tornem...

VELL: Jo tinc guardiola.

JOHN: Jo soc mascle com el trinquet.

OSCAT: No t'il·lusionis, ros de teranyina. Es fill de tres pares anglesos.

JOHN: Tu d'un gitano escuat!

OSCAT: Qui té el meu renom en els ports? Toco l'acordió, la guitarra. Ballo i em barallo. Al Caire, ganivet en mà, vaig fer cara a sis grecs d'un veler d'Esmirna. Per l'Alba, plantaria cara a tots els homes d'un bastiment.

ALBA: Què hi dius, Elí?

JOHN: Sempre l'Elí!

VELL: Les dones no sé què li troben.

ELÍ: Quan em surti pell nova en el braç, tatuaré el teu nom en el lloc mossegat.

ALBA: I mentrestant?

ELÍ: El portaré al cor!

Esguard d'idil·li que comença.

JOHN: Vols veure una serp acolorida? Em tatuà un japonès
(*Es treu l'americana i ensenya el braç.*)

ALBA: Has estat al Japó?

JOHN: Em tatuà a Nova York. En el ghetto dels jueus.

ALBA: Mariners. Què volen dir els tatuatges?

ELÍ: Records!

VELL: Verge del Peter's: què volen dir les teves arracades?
ALBA: Fan bonic!
OSCAT: Un tatuatge vol dir que som mascles; que sabem aguantar agulla.
JOHN: Com sabem aguantar vent i onatge.
ALBA: Les arracades són la dona; tentinegen! (*Mou el cap fent moure les arracades. Silenci.*) Espereu molt el retorn a port?
VELL: Molt! Passo drogues... I embutxaco. Mai has pres opi? Porto marihuana de Mèxic... Per somniar.
ALBA: Que us tanquin a la meva cambra i si voleu viure, haureu de somniar per força. Nova York! Calcuta! Sidney... Viatjo somniant!... Elí! Quin país t'agrada més?
ELÍ: Voldria acabar els viatges vora teu.
ALBA: A quantes ho has dit? Contesta! Quin país t'agrada més?
OSCAT: Dakar! Hi té una negra que es diu Aburka.
JOHN: A mi, Nova York. Arribo al quarter marítim; veig els *wildings* del World i de la Tribuna, somric amb el cor ample, i cap a prendre el *subway* al barri de Bronx.
ALBA: Elí, voldria que parléssim a soles (*Baix i lleuger. Els altres flairen el secret.*)
JOHN: Secrets?
OSCAT: Pudor de socarrim!
VELL: Garbinada!... Vols dir que ets verge?
ALBA: Una negra a Dakar!... És maca?
JOHN: Com totes les negres.
OSCAT: És grossa; de carns fortes. Porta en la cima del cap vuit trenetes que semblen vuit escurçons drets.
ELÍ: Mentides!
OSCAT: L'innocent... Té dones a cada port. Els mariners, en desembarcar, necessiten femella.
VELL: Agradem perquè anem afamats. Les dones sedegen pels que dejenen a temporades.
JOHN: Et diré les dones d'Elí. Una mora a Alger. A Cádiz una bruixa jove que canta cançons amb els flancs.
VELL: I una búlgara en un prostíbul de Gènova.

OSCAT: I la del nom tatuat al braç... que em va prendre?
ELÍ: Ja ni el nom en queda. A aquesta li sabia el nom...
A les altres...
ALBA: Amor trist... amor que no deixa res... ni el record
del nom.
ELÍ: Estimem dones fugisseres com nosaltres. Avui ací, demà allà!
Elles igual.
ALBA: I si una dona d'aquesta s'enamora de tu?
OSCAT: L'espera!
ELÍ: Un dia torno... i en pocs segons repassem el temps que
he estat absent.
ALBA: T'esperarà llegint, aixecant de quan en quan els ulls
del llibre... i pensant en el mar. Enlluerna pensar en el mar.
Ací, quan fa dies rúfols, quan hem d'encendre el llum a mitja
tarda, pensem en el mar.
ELÍ: I en un mariner?
ALBA: Juro que ets el primer home que entra en la meua vida.
ELÍ: Viuria al costat teu. (*Amorós. Vol abraçar-la. ALBA el defuig.*)
VELL: Som-hi!
OSCAT: Abraça, dona, abraça. Veus? Així! (*D'una embranzida porta
ALBA vers ell. ELÍ li pren.*)
ELÍ: És meua... No vull bromes.
OSCAT: Ens tornem a barallar? (*S'obren les vidrieres amb fúria. És
PETER. Torna del Bar esbufegant.*) Peter, fes servir unes copes.
PETER: Quin emmurriament. M'ha calgut atendre'ls la gana! Fa
un quart que em mossego el fetge! Mentrestant, vosaltres,
vinga xerrar! Llestos?
VELL: L'enhorabona!
OSCAT: La teua filla val un Potossí!
PETER (*una lloa d'ALBA l'encalma, li arriba a l'orgull: és petroli sobre
l'onatge*): Perquè val un Potossí la guardo.
ALBA (*baix a ELÍ, aprofita el negligiment*): Vull parlar-te a soles.
La Geperuda t'entrarà.
JOHN: Visca la verge del Peter's.
OSCAT: Pot dubtar-ne ningú que valgui un Potossí?

Intenció pel secreteig. PETER recela.

PETER: Has acabat la cura?

ELÍ: La vostra filla m'ha fet mal.

PETER: «La vostra filla m'ha fet mal». Putxinel·li! Són de mariner aquestes femellades? Arri! Fora!

OSCAT: Dura el xàfec!

PETER: Posa't l'encautxat de les nits de galerna

ALBA: Els traieu perquè no els heu sentit. Han corregut el món. Conten coses boniques!

PETER: No soc novel·ler.

ALBA: Han vist el Japó, la Índia. Han ancorat ports africans.

PETER: De tots aquests mons m'han arribat desferres.

ALBA: Us calgués viure entre quatre parets.

PETER: La casa, et cansa? (*Esglaiat.*)

ALBA: La casa, no. La casa tancada, si. Com és gran la Terra!

PETER: Com t'hauré deixat llegir tants llibres?

ALBA: En aquests moments els sento com caixes de morts!

OSCAT: Tens *kirsch*, Peter?

PETER: Tinc estricnina.

JOHN: I mal geni!

OSCAT: Peter, per a qui la guardes?

PETER: Per a mi! Entens? Per a mi!

VELL: L'ensenyes com la meravella del barri! Una verge!

PETER (*a ALBA*): Et sembla bé que els aguanti les befes?

ALBA: Quan a vós us sembla bé, m'ensenyeu.

OSCAT: L'atreuen els rossos!

ALBA: Calla... Quan parles et brillen les dents i recordo que les has clavades al braç d'Elí. (*A PETER:*) És aquest, pare... A cada port hi té una dona. Quantes seran les que cada matí atalaien els molls per veure si arriba *El Sol Ixent*. *El Sol Ixent* porta l'Elí!

PETER: Tots sembleu trastocats!

ALBA (*a ELÍ, lleugera i alegre*): Tens dona al Japó... Les japoneses vesteixen sedes brodades de dragons...

PETER: Acaba... No veus que es burlen de tu! (*Als mariners:*)
Poden interessar-li les marrinxes que tingueu en els ports?
Santa innocència! (*S'encara amb ELÍ.*) No arribis a pensar
que és una de tantes!

OSCAT: Sabem que és verge.

PETER: No enraono amb tu. Parlo a Elí que es deixa mossegar,
i que després s'aprofita de qualsevulla barjaulada.

OSCAT: El germanet Elí!

PETER: L'Elí del diable! Ai de l'Elí si em distreu la filla! L'Alba
és el meu tresor! És tot quant tinc.

ELÍ: A més del Bar.

PETER: Tot quant tinc! Recula cap fora, ros de mal pèl! Tens
rossor de candela de les que fan més cremallot! Peter se'n riu
que coneguis Xina i Àfrica. Ets el meu revers! Deus estimar
els paisatges esbalandrats! Jo estimo els racons. El mar?
El mar no té amo! Jo soc amo d'Alba i d'aquestes cambres!
Recula! Surt!

ALBA (*posada davant de PETER*): Sortirà! (*A ELÍ:*) T'espero...
Un segon. Demà marxen... És fàcil que no els vegi més.

ELÍ: Tornarem. No t'acomiadis!

PETER: Tornareu al Bar. A casa, no!

OSCAT: Bar i casa es toquen.

PETER: Els separa un mur!

ELÍ: De cristall.

PETER: De penya! El mur de la meva honra!

OSCAT: Què és això?

PETER: Si ho sabessis no vindries ací!

OSCAT: A casa vostra?

PETER: Al Bar. A casa meva hi entrareu aprofitant les fleumeries
d'Alba i la meva bonjania. La bonjania s'ha acabat.

*El MARQUESA i els BALLARINS treuen el cap
per les vidrieres. Esguarden tafaners.*

MARQUESA: Hi cabem?

PETER: Mancàveu vosaltres! Mariners i mandarines s'acoblen per fer-me rodar el cervell! La meva bonjania s'ha acabat.

ALBA: Mariners, sortiu... Ho prego.

PETER: Veuràs com surten.

*Agafa una cadira i va a estavellar-la al cap del MARQUESA.
L'ALBA l'atura.*

MARQUESA: Ets valent amb mi?

PETER: Amb tu... i amb tots, rebrec de prostíbul!

MARQUESA: Fa una hora que els mariners et festegen la mossa.
L'Alba s'atipa d'ésser verge.

*Crit de PETER. Vol descollar-se d'ALBA.
Ha agafat un ganivet per tirar-lo.*

ALBA: No li feu mal!

MARQUESA: Ho diré a tothom que t'has emmurriat perquè l'Alba està leri-leri de caure.

*Tanca les vidrieres. Fressa en el Bar. Crits del MARQUESA.
ALBA no deixa PETER.*

ALBA: No cal fer cas del pare. M'estima amb follia.

PETER (*Desfet d'ALBA. Treu, empenyent-los, els mariners. Aldarull i rialles. Música en el Bar.*): Au! Au! Au! Jo puc arrencar-vos-la a tots, la pell a trossos. Au! Au! Au!

Escena amb ALBA i GEPERUDA. Lleugera.

ALBA: Geperuda, quan els altres badin, fes entrar Elí pel recambró.

GEPERUDA: Què vas a fer? El teu pare...

ALBA: Em cal parlar-li

GEPERUDA: El portaré agafat dels dits. (*Surt per la porta del recambronet. Silenci. Soroll al Bar. ALBA sotja per rere les vidrieres. Veu que PETER s'apropa i agafa un llibre. Dissimula. PETER entra.*)

PETER: Perdona, filleta! Marxava sense fer-te un petó.
T'has enfadat amb mi?... Capeixo que a vegades...

ALBA: No deixeu el Bar! Hi ha enrenou.

PETER: Volia veure't! T'has enfadat?

ALBA: No em porteu més visites (*Manyagueries.*) Plou?

PETER: Plou. Fes-me el petó. Sempre meva! Xamosa! M'estimes?

ALBA: Sabeu que sí. (*El besa.*)

PETER: Fins al cel? Fes-me un altre petó!

ALBA: I un altre! Però aneu... Vull dormir!

PETER: Àngel meu!... S'atreveixen a dir que desitja home!...
Encara... encara és verge. Santa nit!

ALBA: Santa nit!

Les vidrieres espeteguen. Silenci. ALBA va a la porta del recambonet. Després torna a vigilar el Bar. Entra ELÍ portat per la GEPERUDA. GEPERUDA ha espiat la cambra.

ELÍ: Alba! Alba meva!... (*Vol petonejar-la. ALBA fuig.*)

ALBA: Parla baix.

ELÍ: Abracem-nos.

ALBA: No soc dona de bar. T'equivoques.

ELÍ: Hem d'aprofitar la solitud.

ALBA: Marxes demà. T'he cridat perquè volia fixar el teu record.

ELÍ: Per a res més?

ALBA: Vull esperar-te, Elí. No com altres. Amb il·lusió. M'entens?

ELÍ: No gaire. Hem d'eixir junts, o vols que ací...?

ALBA: Parlem!

ELÍ: Res més que parlar? No t'agrado?

ALBA: M'agrades.

ELÍ: Si t'agrado abraça'm, besa'm!

ALBA: Perquè m'agrades, ni et beso ni t'abraço. Quan tenim set somniem la font.

ELÍ: I bevem, si la font és propera!

ALBA: Em quedo tancada i vull somniar en l'Eli.

ELÍ: I de l'Elí, què vols?

ALBA: Que somniï un xic en l'Alba (*Silenci.*) Somrius? T'he sentit contar coses estranyes.

ELÍ: Les dones sempre són estranyes. Tu també m'has de sortir amb un estirabot?... T'aviso que els companys sospiten que he entrat.

ALBA: T'alcavotegen?

ELÍ: Creure que fer caure la Verge del Bar és una victòria del veler *Sol Ixent*.

ALBA: I tu ho creus? No t'he cridat perquè vull seguir verge. (*ELÍ arronsa les espatlles. Vol dir: «Ja hi som. Una altra!»*.) Alba no coneix més vida que la que es filtra per les escletxes del Bar i la que li han ensenyat els llibres. Barreja ambdues vides. A tu et voldria lluny.

ELÍ: No siguis romancera i dona'm un bes. Què és un bes? En tinc fam!

ALBA: Un bes ens lligaria poc... o ens lligaria massa. —Conta coses teves, Elí! Qui sap quan tornaràs!

ELÍ: Dintre de vuit dies

ALBA: Mai més et veuré com et veig avui. (*Silenci.*) D'on ets?

ELÍ: Eivissenc. D'una pagesia propera al mar. Soc de mar i de muntanya.

ALBA: Tens pares?

ELÍ: Vellets. La mare és arrugada però forta!

ALBA: Tens germans?

ELÍ: Tots són homes.

ALBA: De mar?

ELÍ: De mar, només jo.

ALBA: T'enyores quan vas embarcat?

ELÍ: Un xic.

ALBA: Sort dels ports.

ELÍ: Quan arribi al primer, besaré els llavis d'una altra dona per besar els teus.

ALBA: Només penses en la femella. Fes que per a tu sigui un somni.

ELÍ: Quan el mariner somnia, en el mar, somnia en la terra.

ALBA: És cert que una dona passà una nit agenollada prop del teu llit?

ELÍ: No retreguis follies.

ALBA: Follies?

ELÍ: Per què no allitar-se amb mi si li agradava?

ALBA: Saps molt poques coses de l'amor.

ELÍ: Dones! Quan vivíem a un poblet d'Eivissa, una noia venia a cercar-me cada capaltard. «Elí» —crirava. Anàvem al camp; anàvem a la platja... Sols, entens? Mai volgué res. Esquerpa. Canviàrem de poble. Vaig embarcar-me. Passà temps. Per atzar he sabut que, quatre anys després de la meva marxa, la noia del poblet deixat, cada capaltard anava a cercar-me a la casa on havia viscut i on sabia que no m'havia de trobar. «Elí». Seria per la recança del temps perdut?

ALBA: Al revés. Vivia per tu! (*Silenci. ALBA resplendeix de tant somniar.*) Has sabut si va oblidar-te?

ELÍ. Clogué els ulls! La seva carn verge s'ha podrit en el cementiri del poble!... Quan costegem Eivissa, en veure el cementiri des del mar, i dalt d'un penya-segat, penso en ella.

ALBA: Així voldria ésser jo.

ELÍ: Soc malaurat amb les dones! Unes de pas... Altres...

ALBA: Altres?

ELÍ: Arrauxades! Histèriques!

ALBA: En els carrerons del port, hi entres com la llum rossa del dia més llarg de l'any. Ets bell! T'estimaré sempre!

ELÍ: Estima'm!

ALBA: T'estimaré recordant la música de l'aigua que cau; sents? Recordant la llaga del teu braç.

ELÍ: Com se'n riuran de mi els companys si els conto l'escena. Alba, m'agrades!

ALBA: Com?

ELÍ: Com la meva terra. Com l'arribada a port... Però amb ganes de mossegar-te, de tenir-te damunt del pit; de donar-te cent besos.

ALBA: L'Arcàngel... (*Irònica.*) Et plac més que la negra de Dakar?

ELÍ: Més que totes plegades.

ALBA: Elí meu!

ELÍ: Besa'm!... Quin record vols donar-me?

ALBA: Vols un record? Té. *(De pressa i amb mà trèmula l'espitrega bé i li posa els llavis damunt del cor. La GEPERUDA els contempla amb èxtasi.)* El cor bat. Cridaré el meu nom damunt del teu cor! Alba! El teu cor em batega arran dels llavis! Alba!... En el proper viatge portaràs el meu nom com una medalla. M'oblidaràs?

ELÍ: T'estimaré sempre!

ALBA: Ves-te'n! Sospiten! *(Fressa, crits en el bar.)* Treu-lo de pressa, Geperuda! *(ELÍ i GEPERUDA surten lleugers per la porta del recambró. Acaben d'eixir i ALBA acaba d'agafar un llibre, fingint que llegeix, quan l'OSCAT entreobre la porta i crida.)*

OSCAT: Encara no, Elí?

*Sorpresa en veure ALBA sola. PETER hi ha saltat damunt.
Esguarda la cambra amb ulls de llop afamat.
En veure ALBA sola, veu el cel.*

PETER: Algú ha dit que no m'atrevia amb els mariners! Mariner, què volen dir les teves indirectes? Parla. Cercaves fer creure que el mariner ros era ací? On és?

OSCAT: Pot amagar-se en la cambra.

PETER *(bot a la cambra i obre la porta)*: Treu-hi el nas. On més pot amagar-se?

OSCAT: L'Alba sap escamoteig.

PETER: Mala bava! On es pot amagar més?

OSCAT: Fureja! Deus saber els racons de la casa.

PETER: A casa meva no hi ha racons...

OSCAT: L'Alba sabrà...

PETER: No l'anomenis... Així paga la teva caritat. Que et refresqui la pluja! *(D'una empenta el tira a mig bar. Escena. Remolí de gent. Es veu el Bar en presència.)* La llar de Peter és i serà immaculada. Té puntals fermes. Veritat, filleta?

ALBA: Sí! *(A fora, pluja. En el Bar, xivarri. La pianola mastega les llangors d'un tango.)*

ACTE SEGON

PRIMER TEMPS

La mateixa cambra de dins del Peter's Bar, cafetí de port, soplug de parroquians dubtosos.

PETER ha fet blanquejar la cambra. El vermell llagrimós d'abans, ha deixat passar un blanc de caixa d'albat, un blanc trist, que la humitat mina per dintre. Es veu que no trigarà gaire temps a ésser un blanc esgrogueïdament cadavèric.

S'ha arranjat la cambra. S'han tret cadires i s'hi ha posat uns sillons de jonc, amb coixins de casa de senyor. PETER ha volgut daurar la gàbia d'ALBA. Hi ha llum central de quatre braços, ple de vidres prísmics. Ultra el Sant Sopar del Vinci, hi ha uns sants nous i uns paisatges molt llampants. Hi ha piano. Damunt del piano, un gran ram de flors naturals i figuretes de porcellana. Catifa a terra. Les portes són encortinades. Les vidrieres també.

El raconet d'ALBA és el mateix. Hi ha més llibres en els prestatges, més llibres damunt la taula. Àdhuc hi ha llibres en el sofà.

Primavera. Cap al tard. Jorn de sol jove que entra al Bar i fa més tristos els carrerons que el volten. El Bar és desert. Els clients del Peter's, surten quan cau fosca espessa. En la cambra, el MARQUESA, ALBA i ANDRIUTXA. El MARQUESA tira les cartes. Té al braç la gata negra.

MARQUESA: Espera. Deixa'm passar la mà pel llom de la gata. (Tira les cartes.) Fa xafogor... No pensa en cap més dona! El veuràs aviat! Canvis.

L'ALBA segueix el joc pregonament.

ALBA: Les cartes menteixen...

MARQUESA: La gata és sibil·la i m'inspira.

ALBA: Tres mesos desitjant que torni. Sort d'Andriutxa.

ANDRIUTXA: Hem parlat molt d'ell!...

ALBA (*al MARQUESA*): T'he dit que li hem escrit lletres?

MARQUESA: Amb quina adreça?

ALBA: A l'atzar. A ports estranys.

ANDRIUTXA: Hem escrit a ports on sabíem que el veler no tocaria.

MARQUESA: Per què no escriure als ports on crèieu que el veler haurà pogut tocar?

ALBA: Les lletres li deien que el desitjava. No volia que ho sabés.

ANDRIUTXA: Sortim? Tinc un auto a punt.

ALBA: Fa dies que insisteixes. On vols portar-me?

ANDRIUTXA: A veure el mar. A recordar Elí.

ALBA: El recordo sempre.

ANDRIUTXA: És bell!

ALBA: Sento desig d'ell... i no en sento. És un desig confús.
Ara em tiraria a l'aigua i deixaria que les onades em cansessin els braços, el cos. Les onades serien Elí.

ANDRIUTXA: Sortim?

ALBA: Les flors que m'has portat flairen a carn despollada.
Les roses cremen com un cor i s'esfullen com un cor. El dia és ardent.

MARQUESA: Mal d'amor i de primavera. L'Elí retornarà. Paga'm les bones noves.

ALBA: Seran certes? Quant vols?

MARQUESA: La voluntat. Per als vicis.

ALBA (*li dona diners*): Pot ser que siguis marquès autèntic?

MARQUESA: Amb què surt! Creus que es fan de pasta diferent?

ANDRIUTXA: Parlem dels mariners. El Marquès no ens interessa.

ALBA: Portes una camisa molt vermella.

ANDRIUTXA: Marxa triomfal en roig (*Silenci.*) Amb Paul hem anat, dia a dia, a l'escullera. Ahir encenguérem un foc als cabirs, protectors dels nautes. No saps res dels cabirs? És igual! Misteris.

ALBA: Sé que em cargolaria els braços. La tarda és feixuga.
Si tornés l'Elí! Si les cartes no mentessin... (*S'apropa molt*)

a ANDRIUTXA.) Anava a besar-te els llavis. L'Elí els tenia més roigs que tu... i els duus pintats.

ANDRIUTXA: Dius que no el desitges perquè és bell i menteixes.

ALBA: A ell no m'atreviria a besar-lo. A tu, pensant en ell, sí.

ANDRIUTXA: Besa'm!

ALBA: Té! (*És dreta rere el piano. Li envia un bes per entre les flors. Cauen unes roses.*)

ANDRIUTXA: Espatlles el ram!

ALBA: Cruixo! (*Esfulla altres flors.*)

ANDRIUTXA: L'espera ha fermentat. Tres mesos! Et donaries vergonya de besar-me?

ALBA: Per què? No besaria el ballarí. Besaria el mariner. I tu? (*ANDRIUTXA somriu. Silenci.*) No em trec del cap una història d'Elí. Aquella noia d'Eivissa que es podreix verge en un cementiri de poblet que ell veu quan costeja. Comprenc el que va dir-me: «Besaré a cada port els llavis d'una altra dona per besar els teus.» El mariner per donar-se compte que ha arribat a terra, necessita besar.

MARQUESA: L'espera t'ha minat!

ANDRIUTXA: Has de besar perquè l'ombra no fugi. El que no haurà fet l'heroi eixit del llibre, ho farà el Bar.

ALBA: El Bar m'atreu. Els carrerons em donen sorpreses. M'agrada l'estretor que tenen; asfixien amb una estranya febre llangorosa. Quan tornarà? (*Silenci.*) Seran les sis? Ja hi ha dones pels portalons! Esperen el seu Elí en l'home que passa...

ANDRIUTXA: T'he portat més llibres!

ALBA: Els llibres fan enfadar el pare.

MARQUESA: És tocat de l'ala!

ALBA: M'estima tant!

MARQUESA: Amb un amor egoista, vanitós!

ALBA: Què saps!

MARQUESA: L'amor del rei Candaules, Andriutxa?

ANDRIUTXA: Alba, anem. Una escapada fins al moll.

ALBA: Fas riure. Què em vols fer?

ANDRIUTXA: Parlarem de l'Elí!

ALBA: En parlarem a casa.

*El MARQUESA és al portal del Bar. Veu venir la GEPERUDA.
Parla des del cancell.*

MARQUESA: Em sembla que la Geperuda ve trabucant.
Salta com un ànec! Xapòtila! Ha topat amb la Malva.

ANDRIUTXA: La Geperuda és una bruixa!

ALBA: Una bruixa fidel.

GEPERUDA (*en arribar a la porta del Bar*): Alba!... (*Esbufega.
Ha vingut corrent.*)

MARQUESA: T'entrenes per carreres de peu?

GEPERUDA: Marquesa del Gat!

MARQUESA: Bòlid! (*La vol entretenir. L'entrebanca més.*)

GEPERUDA: Fes que el trasto no em faci la traveta! Porto noves.

ANDRIUTXA: Noves... velles?

MARQUESA: Has encisat un sorge?

GEPERUDA: Ximple! Per tu el voldries! Alba, endevina què vull
dir-te!

ALBA: Que has tret la rifa?

GEPERUDA: Tu l'has tret. Fes-me un petó. No et diu res?

ALBA: És escalfat al sol?

GEPERUDA: Ve del mar.

ANDRIUTXA: També rondes el port?

GEPERUDA: Des que vaig conèixer Elí, m'atreuen els molls.

ALBA: Parla, Geperuda.

GEPERUDA: No ho endevines? El veler *Sol Ixent* ha arribat.

ALBA: El veler de l'Elí? (*GEPERUDA afirma amb el cap.*)

ANDRIUTXA: Impossible! Aquest matí he resseguit els molls.

ALBA: Jugues a enganyar-me?

GEPERUDA: És cert.

ANDRIUTXA: T'has equivocat! Entre quins velers és?

GEPERUDA: Entre un que descarrega fusta i un que descarrega
garrofes.

ANDRIUTXA: Recordo. Després n'hi havia un altre que descarregaven sal; un altre, marbre; un altre, terra negrosa, i un altre, taronja. Sé el buit. És estrany! Hem preguntat i ningú sabia res del *Sol Ixent*.

GEPERUDA: L'han vist els meus ulls...

ALBA: No t'has enganyat?

GEPERUDA: Àdhuc he parlat amb mariners coneguts. En passar davant treballaven en les veles. Hi havia una vela gran que penjava, cansada de vent.

ALBA: Andriutxa, vinc amb tu. Vull veure l'Elí.

GEPERUDA: Recordes el mariner de cabells de cànem?; aquell pigat de tipus anglès!

ANDRIUTXA: John!

GEPERUDA: M'ha reconegut i m'ha cridat!

ALBA: Has respost?

GEPERUDA: He respost: «Com va?» «Heu trigat molt». M'ha replicat: «Hem fet un viatge de Gènova a Oran. Hem tingut avaries». Després m'ha preguntat si encara eres verge.

ALBA: En què pensen?

GEPERUDA: «Té, per a Alba» —m'ha dit en allunyar-me—. M'ha tirat aquesta taronja que s'ha tret de la faixa. Vols més proves? Em deia més coses i no he volgut escoltar res més.

ALBA: És sucosa. Hi enfonso les dents amb gust. Suc d'Àfrica!
(*Menja la taronja, mossegant-la ganudament.*)

MARQUESA: Queixa't de la veritat de les cartes. Una pesseteta més.

ALBA: Ets un vell pidolaire (*Li dona la moneda.*) Geperuda!...
No has pogut veure l'Elí?

GEPERUDA: No he gosat preguntar. Em fa respecte.

MARQUESA: Bajoca!

GEPERUDA: El nom de l'Elí és més saborós i més groc que el suc de la taronja.

ANDRIUTXA: T'agrada?

GEPERUDA: M'agrada la seva joventut. Vora seu em sembla que som a l'estiu i que jec sota una salzereda.

ALBA: Ara que espero l'Elí, no sento per ell el desig que sentia.
M'he encalmat.

ANDRIUTXA: Com l'estimes?

ALBA: Al sol l'estimem a l'hivern, a l'estiu en fugim. A l'estiu
ens torra, ens solca. A l'hivern ens besa sotmès. I sempre
és el sol.

ANDRIUTXA: Tenim sensibilitats germanes. Jo...

VEUS DE MARINERS: Visca la gent del Peter's Bar!

GEPERUDA: Aquí els tens!

OSCAT: Els del Sol l'xent.

*Es queden prop del taulell de copeig a la porta.
OSCAT toca l'acordió. Xerinola. Crits de gent que
desembarca i frisa per la terra. En cada crit s'hi endevina
la gavina. Els mariners en posar en ferm els peus,
en sentir que no gronxen, es desbriden. La porta del
Bar és oberta. En el carrer lluïssor de sol. En el Bar,
claror somorta. Penombra en la cambra.*

ALBA: El cor m'ha pujat a la gola.

MARQUESA: Venen en colla.

*Va a ells i s'hi barreja. ANDRIUTXA i ALBA,
resten en el rerecafetí. MARQUESA saluda JOHN, OSCAT
i VELL DE L'OPI, els més coneguts. Després gatzareja
amb els altres.*

OSCAT: La serenata va per Alba. (Toc llarg d'acordió. Riure.
Alguns parlen amb les dones de carrer, arran de la porta
del Bar.)

ALBA (a la GEPERUDA, que trasteja): Veus l'Elí?

GEPERUDA: De tant mirar, no el veig!

ANDRIUTXA: No hi és. Hi ha un altre ros.

ALBA: L'Elí no hi és? (Empal·lideix. Tremola.) Per què no ve a
salvar-me?

VELL (a GEPERUDA, en el Bar): Quan et cridin, n'has de fer cas.

GEPERUDA: No us he sentit.

VELL: Passaves pel moll tremolosa com un foc de Sant Telm.

OSCAT: Temies que et toquéssim la gepa?

JOHN: Li he dit que m'esperés, que saltava, i no m'ha escoltat.

GEPERUDA: He complert l'encàrrec de la taronja.

JOHN: Per què no m'esperaves? Mancava cassar les veles d'ala i saltar a terra. Qui serveix?

GEPERUDA: Jo.

VELL: Jo també he cridat. Acabava de vestir-me a estribord.

JOHN: Faràs una copa amb nosaltres!

GEPERUDA: No en gasto.

VELL: Ni cocaïna? (*L'abraça.*)

GEPERUDA: Em vols portar mals vicis?

OSCAT: I Peter? I la noia?

GEPERUDA: Peter ha anat a la comissaria. En un bar de port sempre hi ha enrenou.

JOHN: I les cambres?

GEPERUDA: A punt de venir.

VELL: Tindria un caprici amb la Geperuda.

GEPERUDA: Et crec capaç. Fuig, que empestes. D'on has tret el tabac?

VELL: D'Oran. (*L'OSCAT ha furejat el Bar. Ara entra en el rerecafetí. Veu ALBA i ANDRIUTXA.*)

OSCAT: Hola, Alba!

ALBA: Heu fet bon viatge?

OSCAT: Mar com un llençol.

ALBA: L'Elí?

OSCAT: No ve!

ALBA: Tocatardà. S'ha quedat a empolainar-se?

OSCAT: No ve amb nosaltres.

ALBA: No va al veler?

OSCAT: Saltà a Gènova. S'acomiadà!

ALBA: S'acomiadà? Alguna dona? (*Silenci. El somni d'ALBA s'esqueixa.*)

OSCAT: Els cafetins de port són temptadors. N'hem vist de boniques, de noves!

ALBA: Per què no vaig besar-lo? Amb un bes l'hauria lligat.

OSCAT: Tant t'agrada l'Elí?

ALBA: És llum, és somni.

JOHN: És mariner. *(També ha entrat. N'entren d'altres.)*

OSCAT: Les dones són novel·leres. Portem un ros, si t'agraden els rossos.

ALBA: M'agrada l'Elí.

VELL: Aquest té el lloc de l'Elí! *(Mostra un mariner ros, esprimatxat.)*

ALBA: Com l'Elí, cap!

OSCAT: Què et passa? Som assabentats que aquell dia fugires de l'arpó.

ALBA: L'he esperat com s'espera el cel.

OSCAT: És un cadell: ho he dit cent vegades. No sap aprofitar les ocasions. Les dones, quan es posen estranyes i quan parlen de somnis, és quan estan al punt. Si soc jo...

ALBA: No t'hauria volgut.

OSCAT: M'agafares ràbia per la mossegada? L'Elí va senyalar-me amb una bursada d'ampolla. Parlàvem de tu.

ALBA: De mi?

OSCAT: Ell trobà una argelina. Li deia Alba.

ALBA: Qui trobaré jo per dir-li Elí? Voldria veure'l, sentir-lo. És una obsessió de tres mesos. Segons ell el viatge duraria vuit dies.

OSCAT: Els nostres viatges se sap quan comencen, no quan acaben. En un port donen unes ordres. En altre les muden.

VELL: No xerris tant i buida la copa. *(Copegen en el taulell. Les vidrieres són obertes. Escena per tot. Els mariners beuen de valent.)*

OSCAT: Visca! *(S'engorja la copa. Va al Bar a repetir.)*

ALBA: L'Elí! Ningú s'hi assembla!

ANDRIUTXA: L'Elí té qualitat. Tres mesos que en parlem i ha fet fallida.

ALBA: Tanta espera per a res. Me'l roben.

ANDRIUTXA: Fes-te un Elí que sigui aquell sense ésser-ho.

ALBA: L'he fet.

ANDRIUTXA: Que revisqui. Apropem-nos al veler?

ALBA: No hi ha motiu.

ANDRIUTXA: Veuràs les fustes que petjà; les cordes que nusava; les veles que estenia; els pals on muntava; les escales que l'han gronxat; el lloc on dormia. Tinc un auto a punt. Aprofitem l'absència de Peter.

ALBA: Què ens dirà el veler?

ANDRIUTXA: La vida d'ell.

ALBA: A ell el voldria.

ANDRIUTXA: El veler és bonic, pintat de blanc i groc! *Sol l'xent.* Té un sol a la proa. Quanta vida guarda de l'Elí. Ha pensat en tu sota el cordatge. Ha dit el teu nom al vent entre la remor de les veles, que riuen com castanyoles.

VELL (*ve del Bar amb un got ple d'anís*): Porto una copa per al jove de la camisa roja.

ANDRIUTXA (*refusa*): Gràcies.

VELL: Sense beure no pot donar les gràcies.

*El Bar s'ha omplert d'alegria i fressa.
L'acordió xiscla de quan en quan com un falciot.
Passa de mà en mà. GEPERUDA no podia servir.
Té l'ajuda d'una cambrera que ja ha arribat.*

ANDRIUTXA: No acostumo.

JOHN: Apa, home.

ANDRIUTXA: He dit gràcies

VELL: Si no beu li tiro a la cara. Una copa a un mariner no se li menysprea mai. Convidem de cor. Som francs. (*El rodegen i el porten al Bar. ALBA cerca mariners per parlar d'ELÍ. A l'OSCAT.*)

ALBA: Escolta, mariner. Parlàveu d'Alba en alta mar?

OSCAT: Sempre. Sobretot jo.

ALBA: I Elí? En parlàveu amb Elí?

OSCAT: A vegades.

ALBA: Què dèieu?

OSCAT: Que tens una morenor que embruneix. Dintre d'un portal de casa de platja se sent el ressol del carrer. La teva morenor se sent així. Torres com el ressol.

ALBA: Què més deia, ell?

OSCAT: El tornares boig amb el refús; ho tenia coll avall. Les primeres nits de velar, pensant en tu, es feia una bola en la llitera, com si fos un eriçó de mar. Ara diu que et recorda com tu volies; com una ombra.

ALBA: Comprenc perquè no torna. Les ombres no tempten. Boja de mi.

OSCAT: Si te'n penedeixes d'ésser verge, estic a punt.

ALBA: Vull l'Elí.

OSCAT: On el pesco? No facis rebequeries. Igual és l'un que l'altre. Quan s'ha de fer es fa.

ALBA: M'ha passat al revés del que li passa a Elí. Quan el tinc a prop, m'immaterialitza. Quan és lluny... em fa set.

OSCAT: Cau amb mi i pensa en ell! Quedaràs contenta!

ALBA: Caure... No té importància.

OSCAT: Besa'm les dents i trobaràs gust de la carn d'ell.

ALBA: Te les besaria si d'un mos poguessis arrencar el desig que sent per la dona que me'l roba.

OSCAT: La que te'l roba, és dona. Els mariners no volem novel·les. Tenim el temps breu.

ALBA: Si hagués caigut, tal vegada no l'esperaria.

OSCAT: Qui t'entengui que et compri.

JOHN: Cal servir-nos a domicili? Hem determinat brindar per Alba i pel jove. Beurem tots.

ANDRIUTXA: És massa despesa.

VELL: Quan saltem a terra anem plens i gastem fatxada. Serveix.

OSCAT: La Gepica és una mustela.

*GEPERUDA serveix. ALBA refusa.
ANDRIUTXA li porta la copa als llavis.*

ANDRIUTXA: Per Elí!

OSCAT: Per al qui prengui el lloc d'Elí. La Verge del Peter's ha madurat amb palla, com les nespres (*Serveixen més copes.*)

ALBA: Voleu que begui una altra vegada?

JOHN: Fem la festa per tu. Beu.

ALBA: Coneix l'Elí aquest ros?

VELL: Són paisans. També és d'Eivissa.

ALBA: Té els ulls verdencs. Elí els tenia blaus.

JOHN: Demana, i et farà feliç!

OSCAT: Ulls verds o blaus vistos de ben a la vora, es confonen.

ALBA: Eli tenia els llavis com gerds. Aquest els té esgrogueïts.

VELL: Camandulera. (*L'escena és cosida amb rialles i brases.*)

OSCAT: Fes-li sentir que tens foc a la boca.

ALBA: Deixeu-me! (*Tots s'aboquen a ella. Les copes van passant.*)

VELL: Una altra copa! (*ALBA refusa. OSCAT insisteix.*)

OSCAT: Per Elí!

ALBA: Per Elí! (*Beu.*) Flaireu com ell!

OSCAT: A vent salabrós.

JOHN: A terra llunyana.

VELL: A ostres; a quitrà!

OSCAT: Flaire de boc tancat.

JOHN: Entre nosaltres pots trobar qui et faci el paper d'Elí!

ALBA: Elí llampeguejava com un cel d'estiu. Era ros com l'arena.

OSCAT: Escrius llibres?

VELL: Aparroquiana't aquest... i avant. (*Presenta el paisà d'Elí.*)

ALBA: Sembla un pa poc cuit!

OSCAT: Tu el pots acabar de coure. Té el llevat agre. (*Grans rialles.*)

VELL: A la salut d'ambdós.

ANDRIUTXA: Beu. (*Alegre, esperitat, es va sentint l'alcohol.*)

ALBA: Vinga. Com devia besar l'Elí?

OSCAT: Així!

ALTRES: Així! Així! (*S'hi aboquen amb fam. Gelosegen.*)

OSCAT (*a JOHN*): Es decanta per mi. No la toquis.

JOHN: T'agrada l'Oscat?

VELL: És meva! Els vells som savis en coses d'amor.

JOHN: John, també es ros.

ALBA: Ros de calitja... Aquest... (GEPERUDA, posant-se al mig, treu ALBA dels braços dels mariners.)

OSCAT: Beu, beu!

GEPERUDA: Prou!

ANDRIUTXA: Beu!

GEPERUDA: Andriutxa, entra-la dins. Tingueu seny!

JOHN: Beu, Alba!

GEPERUDA: He dit prou!

VELL: Cau de la branca. Aprofiteu-la. Es macarà.

OSCAT: Vine amb mi.

GEPERUDA: Cridaré socors! Andriutxa, entra-la! (*Tanca les vidrieres. Es queda amb els mariners part de fora. S'endevina defensant la porta.*)

ANDRIUTXA (mig embriac): Eixim ambdós, Alba! Soc Elí!

ALBA: Tu?

ANDRIUTXA: N'hem parlat tant.

ALBA: Cert. El ros no s'hi assembla. L'Oscat li és enemic. Tu no ocupes lloc. Ets més Elí que els altres, perquè ets poc tu. Porta una altra copa. (ANDRIUTXA dubta.) Ves!... (ANDRIUTXA va al Bar. En tant, Alba es posa un abric d'estiu, nerviosa, decidida. Es cargola com un escorpi; es punxa ella mateixa.) Pot robar-me Elí el goig que no em dona? Entre Andriutxa i jo, només hi haurà l'Elí.

OSCAT: Apresseu-vos. (*Parla traient el cap per les vidrieres, en tornar a entrar ANDRIUTXA.*)

ALBA: Al punt. Dona de Bar. Un somni llunyà i arreplegar el que passa... Anem. (*S'ha engorjat la copa d'un glop i surt amb ANDRIUTXA. Silenci. VELL DE L'OPI esbatana les finestres, entre les protestes de la GEPERUDA.*)

VELL: Deixa'm veure què fan. Us manca una altra copa?

GEPERUDA: Socors. No passis!

VELL: On són?

OSCAT (*ha entrat per veure si eren al recambró de dormir*): Tampoc hi són!

GEPERUDA: Han fugit?

JOHN: Adéu, verge del *Peter's*! I amb qui?

OSCAT: Els del *Sol Ixent* hem perdut per punts.

VELL: Geperuda en té la culpa!

JOHN: Hem aixecat la llebre.

OSCAT: I la caça que ni sembla gos.

VELL: Un o un altre. Ben mirat, Alba ha marxat amb
un dels nostres: amb Elí!

MARQUESA (*bevia en el Bar voltat de mariners i dones alegres*):
Què dieu que ha fet Alba?

OSCAT: Ha fugit amb Elí

MARQUESA: Qui és l'Elí?

OSCAT: El teu amic. La mona pintada.

MARQUESA: L'Andriutxa? (*Riu a trencar-se.*) Cap home l'havia fet
caure... i la fa caure un ballarí... un ballarí més o menys rus.
(*Rialles generals.*)

JOHN: Pianola, Jazz!

VELL: Beure!

OSCAT: Acordió!

JOHN: Visca la Verge del *Peter's Bar*!

OSCAT: Visca el Peter!

*S'ha fet fosc. Les llums del Bar s'encenen damunt
d'una gran embriaguesa. La darrera claror del dia
fuig del carreró.*

ACTE SEGON

SEGON TEMPS

La mateixa cambra de dins del Peter's Bar, cafetí de port, soplug de parroquians dubtosos. Fa una hora que ALBA ha sortit amb ANDRIUTXA. Els mariners encara són al Bar. Esperen el PETER amb una hora més d'alegria de licor damunt. Fosca en els carrerons. Animació de primera hora en el Bar.

OSCAT: Arriba Peter! Música!

MARQUESA (mostrant-los el recambró): Heu vist? Emblanquí la cambra. Aquell dia la hi empastifaren... Avui... com pensarà pintar-la?

Entra PETER i esguarda arreu. Es fa un gran silenci. La pianola hi xipolleja. PETER porta uns paquets que deixa a l'aparador. El segueix WHISKY embriac. El MARQUESA s'ha escabullit.

PETER: M'has de seguir?

WHISKY: Fia'm! No tinc diners.

PETER: Acaba de llustrejar i ja envinat? Enceneu tots els llums. Han vingut les noies?

GEPERUDA: Totes.

PETER: I l'Alba? Al recambró?

GEPERUDA: L'Alba...

PETER va a entrar. Els mariners l'aturen.

OSCAT: No ens coneixes?

PETER: Un de tants!

OSCAT: Els del Sol Ixent.

PETER: Me n'alegro! Heu arribat bé? (Mecànic. Sense intenció.)

VELL: T'ho dirà el calaix. Fa dues hores que traguem.

PETER: Es veu. (*Enretira l'OSCAT que vol entrar a la cambra.*)
On vas?

OSCAT: Mostra'm les obres. Has decorat la cambra.

PETER: Aparta't! No vull decorar-la mai més.

OSCAT: Cambra de senyors.

PETER: De l'Alba! (*Complagut i recelós, entra i tanca la porta.*)
Flaire de roses! Bona. Fa molt bonic un ram en una casa.
(*Satisfet ressegueix la cambra. Es para davant l'espill.*) Mirall!...
Tu que tant l'has emmirallada!... És bella?... Flors per terra.
L'Alba és nerviosa! Llibres! Ella. (*Seu en un silló. La porta s'esbatana, quieta.*) Voleu deixar-me tranquil? El raconet de la pau. Ah! Oh! (*Respira fonament. WHISKY és al portal. Entra lliscant. PETER, en veure'l clou els punys.*)

WHISKY: La cambra no és coneguda. En fugir-te la dona, la tenies com ara, pintada de blanc. En ésser fora la repintares de roig. La repintares de roig?

PETER: No vull recordar-ho. T'ho he dit mil vegades. Han passat més de vint anys.

WHISKY: El temps vola.

PETER: La noia creu que la seva mare és morta! Qui sap si ho és!

WHISKY: La repintares de roig!

PETER (*amb ràbia*): De roig, sí! Volia esborrar amb color fort el rastre de la dona perduda. Vull llar sanitàosa.

WHISKY: Llar sanitàosa... i dones de Bar? Impossible.

PETER: Impossible? I Alba?

WHISKY: Ah! Cert!

PETER (*amb veu baixeta*): Alba!

WHISKY: La teva dona era Bar dels del cabell més alt fins a l'ungla del dit gros del peu. Casada amb tu, s'abocava damunt del taulell per ensenyar els pits als mariners.

PETER: Tens embriagueses negres.

WHISKY: Tu il·lusions color de malvasia.

PETER: La noia pot sentir-te! Alba! On ets? (*PETER cerca ALBA. WHISKY mastega els records de la dona de PETER com si mastegués tabac.*)

WHISKY: La teva dona era fresca... mantega del seu país...
i amb anques d'euga normanda.

*PETER ha eixit al Bar. Les paraules de WHISKY
el sotraguegen. No trobar l'ALBA el treu de polleguera.*

PETER: Geperuda... I l'Alba?

GEPERUDA: És fora.

PETER: Fa molt?

GEPERUDA: Com una hora.

PETER: Quin caprici. Mai surt, i avui que jo havia eixit, n'hi
entren les ganes! Van a tocar les vuit. He perdut la tarda a la
Comissaria. Hi era des d'en havent dinat.

OSCAT: Peter, hem arribat nosaltres.

PETER: Vols dir que la noia ha fugit per no veure-us?

OSCAT: Ha fugit perquè ens volia trobar.

PETER: A tu, aquell dia, vaig rebotre't al carrer.

OSCAT: Bona memòria. Hem tornat per felicitar-te.

PETER: Has ben begut.

JOHN: Visca el Bar Peter!

PETER (*a la GEPERUDA*): T'ha dit on anava?

Gest negatiu d'aquella.

VELL: M'ha semblat entendre que anava a veure el Sol Ixent.

PETER: El veler?

JOHN: El nostre veler és bonic. Pinxeja i mou els flancs com
una donzella! Banzim-banzam!

PETER: Bonic per a vosaltres.

OSCAT: I per a les dones. Són capricioses!

PETER: L'Alba no.

OSCAT: El veler també sembla una verge: verge del mar entremig
de tantes sirenes ganudes de nautes.

PETER: Què pot anar-hi a cercar la meva filla, al veler?

OSCAT: Mariners rossos. La rossor, com el sol, es filtra per les fenelles.

JOHN (*en veure la ira de PETER, que amenaça*): Els mariners sabem boxejar.

PETER: I cerqueu brega? (*Al vell:*) Fes-te enrere! Sembles l'esclòvia d'un escarabat sec.

PETER li trenca la paraula entrant en la cambra. Silenci. Bar, cambra i parroquians segueixen el drama. WHISKY, el qual no s'ha mogut del rere Bar, s'apropa a PETER.

WHISKY: Quan et vantes que el Bar mai t'ha afalconat, passes per alt l'esposa. Fugí!

PETER: No era cap continuació meva! En ella no hi havia res meu! Només haver-la escollida!

WHISKY: Era cosa teva! Vivies amb ella. Et dius Peter i no Pere. Et marcà per sempre.

PETER: Capgirà el nom de l'amo del Bar: Peter. L'home de casa, encara es diu Pere!

WHISKY: Quina holandesa: musclada, formatjuda. Vestia vermell. Unes arracades llargues. Quan caminava, li trontollaven les arracades i la carn.

PETER: Callaràs!... Geperuda! (*Nerviós. Veient que GEPERUDA no entra, torna ell al Bar. WHISKY esbatana les vidrieres. Tot es igual.*) Ha dit si enllestiria, la noia?

JOHN: És major d'edat!

OSCAT: No passis ànsia!

PETER: Deixa els meus afers o t'esmorraré altre cop!

OSCAT: Avui, no... pare amb banyes!

PETER: Què? (*Crit de gran esqueixament.*)

OSCAT: No podràs ensenyar rareses en el barracó. La gàbia s'ha obert.

PETER (*amenaçant*): Repeteix-ho!

VELL: L'alosa t'ha sortit grill... o grilla!

PETER: Et menjaràs les paraules enutjoses! (*Els mariners protegeixen VELL DE L'OPI. PETER agafa rabiós i d'una revolada la GEPERUDA.*) Qui ha vingut en la meva absència?

GEPERUDA: El Marquesa! L'Andriutxa!

PETER: Qui és l'Andriutxa?

GEPERUDA: Aquell ballarí que venia sempre!

PETER: On és el Marquesa?

GEPERUDA: S'ha escapolit!

PETER: I el ballarí?

GEPERUDA: És amb l'Alba! (*Sanglota.*)

PETER: Per què plores? Explica!

GEPERUDA: Alba estima l'Elí! Elí no ha retornat. Va quedar-se a no sé quin port. L'Alba ha sentit l'abandó.

PETER: Alba!... Elí... L'abandó!... La meva filla podia estimar sense que ho sabés el seu pare?

GEPERUDA: L'Elí!... El mariner del mossec al braç!

PETER: I el ballarí... què hi toca?

OSCAT: Fa d'Elí!

PETER: El dels braçalets? El pintat? La gerreta de mel passada? Quin pes m'he tret del damunt.

JOHN: On menys es creu salta la llebre.

PETER: La llebre, sí... Els ballarins, no. Ei, fora de l'escenari! Romanticismes de noia! Coses de novel·la.

OSCAT: Amb conseqüències a terme fix.

Rialles, felicitacions. PETER s'eriça.

VELL: Que us faci avi! Avi de dos bessons! Parella de ball!

OSCAT: De dos muntanyencs, no taujanassos com Peter.

PETER (*Agafa OSCAT. Bull.*): Parla sol! Què m'has de dir? Ets home?

OSCAT: M'ho penso!

PETER: Parla com home! Què opines de la meva filla?

OSCAT: És ben feta. Té carns.

PETER: No demano això!

OSCAT: Vols saber si en faràs diner?

PETER: Tens dret d'insultar-me?

OSCAT: No em rebreguis! Parlo clar! Has dit que volies sentir un home.

PETER: Un home que em mantingui la veritat cara a cara! Sospites de l'Alba?

OSCAT: Ja no!

PETER: No sospites, ja? (*Marcadíssim. Veu que s'esllavissa la terra als seus peus.*) Podràs donar proves certes?

OSCAT: Quin pare més tou!

PETER: No juguis amb la meua honra!

OSCAT: Canta les absoltes a la Verge del Bar.

PETER: Calumniador! (*Va a posar-li els punys a la boca, però es sent tambalejar i s'estreny el cap amb les mans. Després s'ofega.*)

OSCAT: Digueu-li si és calúmnia. No sents en el Bar un baf de carn oberta?

PETER: Em faràs xisclar.

VELL: La teua filla s'ha ofert a tots.

PETER: No! No!

JOHN: Era més madura que els raïms per Nadal!

PETER: No! No! No!

VELL: Ha caigut com un codony podrit! Xaf!

PETER: Mentida! Mentida! És mentida. Mentida! Mentida! (*Aixeca el cap canviat. Ha envellit.*) Pot ésser cert?

OSCAT: Quan l'ex-verge torni...

VELL: No tornarà! Escumejava com una ampolla de sidra quan s'obre.

PETER: Impossible! Mentiu! No és cert que Alba hagi caigut!

JOHN: La primavera i els anys de racó.

PETER: Ella també! Dona de cantonada? Com la seva mare? Igual que la seva mare? Altra vegada l'abandó, i les befes, i el fang? «Abocada al taulell ensenyava els pits als mariners». Primer la dona! Ara la filla! Impossible! Oh, si fos cert! Si fos cert!... (*Silenci. El rostre de PETER esdevé cadavèric.*) M'heu donat un cop de maça al cap! Mort de bou.

OSCAT: Més tard o més dejorn.

PETER (*viu*): Ni més tard ni més dejorn. Mai! La meva filla no és d'aquestes... I si és d'aquestes?

VELL: Si és d'aquestes?

PETER: No és d'aquestes. Si és d'aquestes? (*Tambaleja. Els ulls li surten del cap.*)

OSCAT: No et posis tràgic!

PETER: Si és d'aquestes...

VELL: Quin esquer millor per al taulell?

PETER (*amb un bramul de lleó*): Què?

JOHN: El calaix bullirà.

PETER: Tanca la boca! Ni un mot! Creus que Peter...

WHISKY: Amo de cafetí de baix fons!

PETER: Amb honra! Amb dignitat! Sabent ésser home!

WHISKY: Meulades!

PETER: Convicció amb arrels! Cor! Esperit! Tot tomballoneja!
El meu cap sembla una pilota que rebot de peu en peu!
«Peter, amb l'esquer de l'Alba podràs guanyar el doble!
Perds el temps!» Moralitat de Bar, de gent de carreró!
Quin odi!

WHISKY: Pitjor per tu si et guies per morals que no són les nostres.

PETER: N'heu fet burla sempre, de la meva moralitat. I ara?
Ara ha arribat l'hora. Si la caiguda d'Alba és certa...
Si és certa glori ficareu la carn d'Alba per burlar-vos de les ximpleries del Peter.

OSCAT: Pobre Peter!

PETER: El meu únic tresor caurà a les mans de tots. El Bar s'enfeixuguirà damunt les meves espatlles. Ella a la feina. Jo, ornat d'unes banyes estranyes, d'unes banyes de pare, de les que neixen en l'ànima i foraden el front! Alba m'ha enfonsat un ganivet fins al mànec!

WHISKY: Pobre Peter!

PETER: Pobre Peter, no! Ho escolto per segona vegada!
Mai seré un pobre Peter! Entens? Mai.

WHISKY: Seràs el que vulguis.

PETER: El que soc... res més! Què soc ? Què soc si ella ha caigut?
Fa poc que l'amo d'un altre Bar em deia: «Peter, ets una persona honorable. Tens casa i una filla com cal. El barri parla d'Alba amb cobejança i de tu amb enveja». Ara, fins Whisky s'atreveix a dir-me: «Pobre Peter!» Soc un pobre Peter?
Encara que Alba hagi caigut jo no naufragaré.

WHISKY: Vas més ple de vanitat que un ninot de serradures!

PETER: He complert els meus deures de pare, de cap de casa.

WHISKY: I has fallit!

PETER: Ho veurem. Us planto cara! El «pobre Peter» et planta cara a tu, a tu, a tu, a tu...

*GEPERUDA ve de la porta del bar. Panteixa.
L'esglai li tanca la boca. Ve a parlar amb Peter.*

GEPERUDA: L'Alba!... Peter!...

PETER: Què dius?

GEPERUDA (amb esforç): Em sembla que ve Alba. Ha fet una giragonsa. Entrarà pel carreronet.

PETER: L'Alba?

*Els ulls llagrimegen malícies.
PETER sent fred i foc.*

OSCAT: Han acabat aviat.

JOHN: Ensopegada curta!

VELL: L'Andriutxa no la pot assaborir. Ni forada!

PETER (Lluita amb ell. S'aferra a l'esperança.): Si no és cert us faré confessar l'erro.

JOHN: Encara no hem passat del «si no és cert»?

OSCAT: I si és cert?

PETER: Si és cert. (Molt baix. Llagrimeja sense llàgrimes, amb crit que ressona i no es sent.) Pobre Peter!

OSCAT: He tingut els llavis d'Alba prop dels meus. Cremaven.

VELL: S'ha refregat a nosaltres com una gata.

PETER: La verge del Peter's? La meva filla?

OSCAT: Ens feia l'efecte del vi que, dintre l'ampolla, s'embriaga ell mateix.

JOHN: Suava com les terres molles sota el sol.

VELL: Era mar en nit de fòsfor.

JOHN: Escaldava.

OSCAT: Tenia desmais d'onada.

PETER: Prou! Prou! Prou! Prou!

WHISKY: Vull dir-te una cosa. T'aconsolarà. Amb poc adob... pot tornar a passar per verge.

OSCAT: Les veles del *Sol Ixent* són plenes de pedaços. Qui els veu, quan mira les veles de lluny?

PETER: Maleïts!...

GEPERUDA ha tancat les vidrieres. Els mariners han esclafit en una riallada matussera. PETER enfolleix. Ha caigut de cap a la taula.

WHISKY: Una nova oficial que dona Whisky: el *Peter's Bar* s'ha quedat sense verge.

PETER: Voldria escanyar-lo per il·lusionar-me que escanyo el Bar.

WHISKY: Ensenya la noia sorgida.

GEPERUDA ha pogut tancar d'un tot les vidrieres. Les obre l'un, les obre l'altre. PETER les apuntala amb el cos. Carrisveja de dents. Després s'encalma entotxat. Sent la boca seca i amargant.

PETER: Com riuen! La nova corre carrerons enllà. Aviat la sabrà tot el barri. (*Arrenca un plor que el sacseja i omple la cambra.*) Alba, filla meva! Què has fet? Com m'has deixat? (*Silenci. Entra ALBA per la porta on eixí. Ve enigmàtica. PETER, en veure-la, s'hi apropa brunzent.*) Alba! És cert? Digue'm que no és cert! Fes-me viure!...

ALBA: Tant se val!

PETER: Tant se val?

ALBA: Si voleu, és cert!

PETER: La teva caiguda no té importància?

ALBA: Cap!

PETER: M'has deshonorat!

ALBA: Coses vostres!

PETER: Has ensulsiat la casa.

ALBA: No vinc per sentir càrrecs!

PETER: Per què vens?

ALBA: Cerco la roba. Vull dir-vos adéu!

PETER: No sents el contrast entre el meu desesper i la teva gelor?

ALBA: Som dos mons... Us portava la nova.

PETER: Me la dones com si res... tu? Tu?

ALBA: Si quan vingué Elí m'hagués trobat dona de carrer no m'hauria fugit.

PETER: Enveges les dones de bar?

ALBA: Envejo la que empresona Elí!

PETER: Aquell dia devia haver estrangulat el teu Elí! Per què no vaig arrencar-li la gargamella d'un mossec?

ALBA: L'Elí dels somnis no podia tornar. He caigut amb un altre.

PETER: Has caigut? Puc sentir dir que has caigut? Què tenia l'Elí per a fer-te caure?

ALBA: Era la il·lusió!

PETER: Una il·lusió que t'ha enfangat!

ALBA: Que em sostindrà en el rodar inevitable.

PETER: La il·lusió devies fixar-la en el teu pare. Eres la seva.

ALBA: Vós cercàreu la il·lusió lluny. De muntanya al port.

PETER: I tu del port a l'aigua. La teva il·lusió t'ofegarà.

ALBA: La vull com si visqués al fons del mar i ella em passés per damunt com una barca lleugera. Separem-nos.

PETER: Tingues compte que t'estimo gelosament, amb follia!
Tingues compte que ets la meva defensa, el meu puntal! No parlis d'allunyar-te de mi com parles! Pensa que la mort ens ronda! Pensa que ja no sé qui soc! Pensa... *(Va per abraçar-la i recula amb fàstic.)* T'ha abraçat el ballari? L'has besat? En la boca hi deus tenir enganxada pintura de la seva! No ets la d'abans! No et respiro com respirava les pinedes del Puigmal. *(Agafa ALBA, estranyament, amb fàstic i amor.)*

ALBA: Pare!...

PETER: Conta'm. Què heu fet amb el ballarí? Fil per randa!
Conta'm. Martiritza'm!

ALBA: Pare!... (*Es desfà de les mans de PETER.*)

PETER: Pare d'una filla abajanada? No vull ésser-te pare!

ALBA: No sentiu la meva caiguda per mi! La sentiu per vós! No podreu dir: «El Bar té una verge».

PETER: Què saps!

ALBA: Si no ens veiem més, bona sort!

PETER: Si no ens veiem més? Tornes a dir paraules que fan fred. (*Silenci.*) Vols marxar? Vols que visqui sol? Saps que sense tu no puc viure? On vols anar? A córrer carrerons? A exposar-me que diguin: «Ahir l'Alba feia cantonada». Llegies per arribar on has arribat? Menyspreaves el Bar per caure en el Bar? T'esclafo! (*PETER es congestiona. Els seus punys s'han aixecat damunt el cap d'ALBA, que no es mou.*) Sabessis el que has enrunat!

ALBA: Un deliri!

PETER: Voler tenir una filla honrada no és un deliri. Qui em sostindrà contra les larves del Bar?

ALBA: La filla d'ara!

PETER: No pot sostenir-me qui ha caigut! Digue'm que no has caigut. Menteix. Ho cridaré amb els punys. Jura'm que encara ets verge: en tinc prou Menteix! Menteix! T'ho prego!... Menteix!

ALBA: Tant se val!

PETER: Ni l'almoïna d'una mentida em pots fer?

ALBA: Més aviat mentiria per fer-vos creure que he caigut.

PETER: Pots haver caigut amb aquell abonyegat?

ALBA: Amb Elí!

PETER: Has caigut amb un fantasma. I ni el record del meu amor vivíssim t'ha pogut frenar? Per a l'ombra tot. Per a mi, res. No et colpejo per no tocar-te amb les mans. (*Els del Bar treuen el cap per les vidrieres. L'encuriosament dels parroquians determina l'actitud de PETER.*) Voleu saber com castigo? Ací la teniu: una de més. Bategeu-la! (*ALBA va a eixir pel carreró.*) No t'esmunyis! Que vegi el Bar que et trec! Que en defensa de

la meva honra, m'apreto el cor fins a esmicolar-lo. La verge del Peter's és per a tots. Ganga en portes. Aprofiteu-la, mariners. (*Tanca, rere ALBA, les vidrieres del Bar, a empentes. En trobar-se sol, el desesper el venç.*) Pobre de mi! (*El plor desborda. Veu la GEPERUDA que ha entrat a pregar per ALBA.*) Què farà la meva filleta sense el pare? Enfangar-lo? Ves, Geperuda. Que no se'n vagi. (*GEPERUDA inicia sortida pel Bar.*) No l'entris pel Bar!... Entra-la per la porta falsa! (*GEPERUDA surt per la porta del recambró.*) M'ofego!... Pobre Peter!... Tant com l'estimaves!... Com l'estimes!... Peter, mai més podràs dur el front alt!... Mai més seràs amo de Bar honrat! Has acabat!... Ets «el pobre Peter» (*Recolza el cap al piano i sanglota. S'esfulla, damunt d'ell, una rosa del ram primaverat.*)

ACTE TERCER

*La mateixa cambra de dins el Peter's Bar, cafetí de port,
sopluig de parroquians dubtosos.*

*El cafetí ha envaït la cambra. No ha respectat ni el racó
d'ALBA. Els llibres són fora. Els pitxers amb flors, són
fora. El sofà, d'un vermell de fornicació, treta la cobertor
blanca que protegia la cambra d'aquell vermell, omple el
lloc recollit d'ALBA, triomfa del petit raconet que era llar.*

*Damunt del piano, hi ha el ram de l'altre jorn, les flors
són marcides. La cambra és plena de tauletes de bar.
Capgirament. Les vidrieres, que eren molló del cafetí i
la llar de PETER, ja no es tanquen. Llums encesos, molts
llums. Un cartell-anunci, col·locat prop del recambró
d'ALBA. Arreu altres cartells. La cambra ha donat un
tomb. Hi fan un mal paper els quadres dels sants i el
Sant Sopar. Algun és posat al revés. Els parroquians han
agafat pel compte seu la llar de PETER.*

*Altes hores de la nit. Plou, espetegant, com el dia que ELÍ
conegué la cambra. La pianola arrossega un xarleston
amb una feixuga mandra ensonyada. Les parelles ballen
amb la mateixa mandra d'humitat. Rialles. Brogit. Uns,
ballant, han entrat a la cambra, i al bell mig, es fan un
petó ben fort. En una taula, PETER i WHISKY, beuen.
PETER està un bon xic enterbolit, però l'embriaguesa no
li surt fora. El soroll de la pluja, cavalca els altres sorolls.*

WHISKY: Vols soci per eixamplar el Peter's?

PETER: Quin eixamplament vols fer-hi?

WHISKY: Reservats.

PETER: I amb aigua corrent? (Rabiós.) Malva. Més rom! (Ha cridat
una cambrera i li demana beguda. Abaixa la veu. Silenci. El ball
roda cansat.)

WHISKY: Has vist qui hi ha al Bar?

PETER: Hi hagi qui vulgui.

WHISKY: Andriutxa i el Marquesa. Els acompanya un que és pàl·lid
com la mort... i que ve ple de joies.

PETER: Fan gasto? Doncs, prou!

WHISKY: Parlen de tu.

PETER: Que en parlin.

WHISKY: Dic que parlen de tu perquè seuen amb mariners del
Sol Ixent i perquè riuen. (PETER és *absent*. *Beu amb lentitud la
nova copa.*)

PETER: Riuen? Soc un vell més foradat que el paper Bristol.

WHISKY: T'has tornat idiota.

PETER: Perquè deixo que la gent em befi? Jo soc el primer a
riure'm de mi... I de tu... I de tots.

WHISKY: M'agrada. Comences de saber girar-te com les mitges.

PETER: Què creies? Dono la cara. Desafio el Bar.

WHISKY: No podies fer res més.

PETER: Podia treure-us i barrar les portes. Hauríeu rebentat
per saber què passava ací dins.

WHISKY: Creus que no ho hauríem sabut? (*Recalcant.*) Creus
que no ho sabem?

PETER: Què sabeu? Les abelles piquen quan les encatien.
Tu piques perquè tens fibló!

WHISKY: No has endurit la pell. Tot ho trobes picades.

PETER: Costa!

WHISKY: Camina al nostre pas... i endavant la vida.

PETER: Fer com tu, embriac?... (*El deixa i es tomba.*) Fer com
aquest, que s'enverina amb drogues? O com aquest, que viu
de l'enamorada? O com aquest, que no pot dir qui besa?

WHISKY: Bar!

PETER: Bar!!

WHISKY: Qui vol arrelar, cerca terra bona!

PETER: Mai sabem la terra que ens convé.

WHISKY: Només la teva fatxenderia podia creure que dintre un
bar pot haver-hi una casa! T'has aferrat de dir «Se'n ve de
mena o no se'n ve de mena.»

PETER: Emmudeix, corcó!

WHISKY: Se'n ve de mena. (PETER fa xerrisclar les dents.
Cada paraula de WHISKY l'esqueixa més.) Vell de l'Opi vol
proposar-te un negoci.

PETER: Plou amb desfici.

WHISKY: Cal fer diners. No siguis tanoca i no perdís el temps
amb rancieses.

PETER: Als estius no plou tan cernut, ni tant...

WHISKY: Fas l'enze? Pitjor per a tu. Vell de l'Opi té marihuana
i cocaïna. Entres en l'afer?

*PETER fa un gest d'eixir sense voler escoltar.
Quan el MARQUESA el veu fora de WHISKY s'hi apropa
lleuger i l'atrapa arran de la porta de la cambra.*

MARQUESA: M'han dit que et proposés si vols amagar joies.
Pagaran com reis.

PETER: M'empenyeu perquè us porti a la policia? M'empenyeu
perquè us faci veure que no soc dels vostres? M'empenyeu
perquè faci un escarment? Vols que comenci amb tu,
meuca estantissa? Si valguessin la pena...

*PETER surt. El MARQUESA queda al mig de la cambra
amb la gata al braç. Esguarda una figura de Bar
estranya i li fa senyals negatius. Després parla amb
la gata. El Bar és ple de siluetes marcadíssimes. Senten
amb afebliment lívid l'apropament del matí.*

MARQUESA: Peter és un cas perdut, gateta. Amo de cafetí de
barris baixos i honrat a la vella faisó. Contradiccions? Ningú
es vesteix de primera comunió per passar fang. Garrameu,
gateta. El cap del sant home barrinava amb la virginitat
d'Alba... I ella, barjaula com totes.

*OSCAT ve del grup d'ANDRIUTXA, que és dintre el Bar.
Parla amb el MARQUESA.*

OSCAT: Sempre amb la gata.

MARQUESA: Em defensa! Quan la veus, de dia, amb la poteta alçada, és que caça gusarapes invisibles; les males mirades que em donen. De nit, dins la fosca de la cambra, salta com un esperit; caça els fantasmes que m'amenacen. El negre cargolat del seu pèl li ve de menjar males mirades, de menjar fantasmes.

OSCAT: Marquesa lirona.

MARQUESA: Mariner alegre.

OSCAT: L'Alba és al Bar?

MARQUESA: Ho diuen.

OSCAT: No ho saps?

MARQUESA: La té tancada a la recambra. Fa veure que l'ha treta i no vol que ho sapiguem. És un farsant.

OSCAT: Els mariners som xaloc imponent. Tombem i a l'aigua.

MARQUESA: Hi tinc bona part amb l'ensopegada. (*Rialles.*

El MARQUESA va al Bar i es para davant la taula d'ANDRIUTXA.)

Andriutxa, volen fer-te un monument. Has eixamplat el Bar.

JOHN: L'Andriutxa és una barreja aldufera de Don Joan estantís i de vestal de tombarella.

VELL: Quin gust vas trobar-hi? Gust de coca de llardons?

ANDRIUTXA: De càmfora!

JOHN: En retornar, vull portar-te una canya de sucre.

VELL: Jo un collaret!

*Riallada. El brogiment del Bar fa retornar el PETER. Lluca per tot cercant de què ve el remoreig. Li sembla que arreu parlen d'ell. En cada paraula hi sospita una burla. El seu turment és visible. Fa dolorós esforç per no cridar i aquest esforç li brida l'embriaguesa.
L'OSCAT torna a apropar-s'hi.*

OSCAT: El Bar s'infla a ulls vistos.

PETER: No hi ha mal que no vingui per bé.

OSCAT: Dona el cop, Peter. Saps com? Posant Alba rere el taulell.

PETER: Quan la tingui a mà.

OSCAT: Vols dir que no la hi tens? Ets un tigre per l'honor!

PETER: Amb mi no s'hi juga! (PETER vol contestar traient foc, però clou els punys i es mossega la llengua.) Res més?

OSCAT: L'amo del Lleó roig, va dir-me que, si Alba vol, ell li farà proposicions. La va veure amb un home abans d'ahir.

PETER (violent): Ments! Ments tu o ell! L'Alba no va amb cap home!

OSCAT: Ni que la tinguessis tancada amb clau!

PETER: I si la hi tinc?

OSCAT: És afer teu.

PETER: Quin interès pels meus afers!

OSCAT: Abans t'era grat: «Gent del Bar, atalaieu: la meva filla és honrada... i vosaltres no ho sou, la verge del Peter's sempre serà verge».

UNA VEU: Verge sempre.

ALTRA VEU: Per omnia secula seculorum

ALTRA VEU: Verge de reial ordre.

ALTRA VEU: Ni amb escarpa! (PETER giravolta en sec... i resta. En tombar-se, topa amb un tipus estrany, barreja de lladre i de pobre.)

PETER: Ni a casa em puc moure sense topar amb qui m'empastifi?

WHISKY: On tens la casa?

PETER (molt adolorit): On la tinc? (A la cambrera que passa:) Mossa! Rom! (Silenci. Porten rom a PETER: el beu febrosenc. Pluja; rebentada de núvols. Uns mariners van a la porta i esguarden l'aigua que cau i el carrer ple d'aigua.)

VELL: Oscat, plou a portadores. Com partirem?

OSCAT: Clareja?

JOHN: No trigarà. El zèfir de l'albada s'endevina rere l'enlleganyat de la pluja. Desancorem a les vuit.

OSCAT: A les vuit. Els ports duren poc. Quatre dies de lleure i altra vegada mar endins.

PETER (d'esma): Mar endins...

VELL (ha deixat la porta i s'apropa a PETER): Ens espera molt temps de mar. Anem a Canàries. Carregarem i després cap a Cuba. Després cap a Nova Orleans. Més d'un any de viatge. (Silenci. Pluja va.) Peter, vols un negoci? Un bar a Amèrica.

Per Santos. Per Pernambuco... Poses un bar elèctric, amb Alba al davant i et faràs ric. Quan jo navegava en el *King George*, a Rio de Janeiro, vaig conèixer una gallega que tenia un bar de port. A palades li entraven els diners. Tot el dia i tota la nit, el tenia ple de mariners i de negres que bevien com lladregots!

PETER: M'hi pensaré!

VELL: El mal de la noia, no és cap mal. Al revés la virginitat sempre és un entrebanc. Capeixes un carrer amb llistons.

JOHN: La pluja vergasseja. Ens coneguérem en dia de pluja.

OSCAT: I ens acomiadarem plovent! Peter, ens avorreixes molt?

PETER: Per què?

OSCAT: Si els mariners del *Sol Ixent* no arriben a conèixer l'Alba...

PETER: Fa anys que venen al Bar mariners que s'assemblen als del *Sol Ixent*.

OSCAT: Sí... però els mariners d'ara...

PETER: Infeliç! De què et vantes? T'has fet la il·lusió que Alba caigué per culpa vostra? No hi ha en el Bar qui no es cregui que l'ha fet caure ell! L'Alba, més que caure, ha volgut caure.

OSCAT: Elí era dels nostres.

PETER: Elí no existeix.

OSCAT: Andriutxa, tens la paraula!

PETER: Andriutxa és qui pot dir que Elí existeix? (*D'un salt, es planta davant la taula on beuen el ballarí i els seus companys. Argollant ANDRIUTXA amb la mà l'arrossega al centre de la cambra.*) És aquest qui té la paraula? Parla: existeix Elí?

ANDRIUTXA: Peter, no em rebregueu. Cridaré.

PETER: Vull que em diguis com fou l'ensopegada de la meva filla.

ANDRIUTXA: Què us agafa, Peter?

PETER: El creieu capaç d'haver-me furtat Alba?

JOHN: L'he vist eixir amb ella!

PETER: També li veieu els ulls pintats, la boca pintada, els rímmels. Com t'arranjares per prendre'm la filla?

ANDRIUTXA: Com vulgueu!

PETER: Tremola com una lloca eixancarrada. Balla com l'ou damunt d'un brollador, sense saber per què. S'esponja com una merenga. Guaiteu-se'!

MARQUESA: Treballava en el lloc d'Elí.

PETER: L'Elí!... —ella li deia la il·lusió— sota d'una carota rossa, treballava pels carrerons del barri baix; per les clavegueres plenes; pels afl·loixerats.

WHISKY: Digueu d'una vegada que Alba encara és verge. Està bé. No ha passat res.

PETER: Ell ho sap què va passar! Aclara.

MARQUESA: Què podia passar?

PAUL: L'aventura és decorativa; de ressò. Va costar-li tres mesos de congoixar. Cas de no cercar res...

PETER: Què cercaves? L'Alba? L'Elí?

ANDRIUTXA: Us prego que no m'esmicoleu.

PETER: Que es desclogui una altra boca si no es desclou la seva. (*Silenci.*) M'hauria agradat que en lloc de tractar-se d'un ballarí... s'hagués tractat d'un home. No m'he jugat la vida amb qui fos, perquè he capít que m'hauria de barallar amb un esfilagarsament sense cara: amb cosa com el serení que es mulla i no el veus.

WHISKY (*molt embriac*): Quan Peter s'hi acostumi...

PETER: Per sofrir-vos sostenia una llar i volia que la meva filla no tingués màcula. Sense llar i sense filla, m'ofego.

WHISKY: El dol de no tenir verge per ensenyar; capella per obrir!

PETER: Em dol no tenir força per a poder apuntalar-me a una d'aquestes parets i ensorrar la casa. Tots dintre.

PAUL: Samsó!...

PETER *enfosqueix el Bar i entra al recambró.*
La gent del Bar es somriuen i s'agrupen. Els parroquians
s'aclareixen. El matí s'apropa.

MARQUESA: No t'has acreditat gens, Andriutxa!

ANDRIUTXA: Què volies que fes?

MARQUESA: Cridar que Alba fou teva.

ANDRIUTXA: Fou d'Elí

OSCAT: Deixa't de romanços.

ANDRIUTXA: No són romanços. Preparo un ball que es dirà *Peter's Bar*. Són tan inefables els moments passats a prop d'Alba que només els puc dir ballant.

VELL: Posarem un xarleston a la pianola. Balla'l.

ANDRIUTXA: En tinc prou amb el soroll de la pluja.

OSCAT: Aigua va! Que l'aiguat soni com un jazz!

Beuen. JOHN els vol aturar. Els recorda que el veler espera i que caldrà fer la feina del botaló de floc i penjar el màstic de l'arbre bauprès. No l'escolten. El Bar enrotlla el ballarí que comença a dansar. Hi són tots. Fressa d'aigua. Pianola. GEPERUDA entra per la porta del recambró que té sortida al carrer. S'escorre per l'ombra més ombra de la cambra i arriba per fi a tancar les vidrieres. Un gran silenci sentit entre l'espetec de l'aigua i el ball d'ANDRIUTXA. GEPERUDA tusta la cambra d'ALBA. En tombar-se s'adona de PETER.

GEPERUDA: Alba!

*PETER l'esguarda cellajunt i convuls.
GEPERUDA acota el cap.*

PETER: Goses descobrir que Alba és a casa?

GEPERUDA: Tots ho saben.

PETER: Què t'urgeix? (*Silenci.*) No ho puc saber?

GEPERUDA: Elí vol parlar amb Alba!

PETER: Elí? (*Sorpresa. Dubtes. Torna a reviure el seu drama.*)
Què vol? Per què torna? Qui és aquest Elí que s'aconsola amb les sobres dels altres?

GEPERUDA: Alba l'estima!

PETER: Galdosa manera d'estimar! Elí! El Bar li furtà el rostre.
Les novel·les el motlluraren com no és... Ara?...

GEPERUDA: Alba pensa sempre en l'Elí.

PETER: En el que torna? En el que mai tornarà? Avisa-la, però com si jo no hi fos. Si descobreixes que escolto, t'aixafaré

d'un cop de puny. Felicitat la de les parets que, a la vegada, són presents i absents. (*S'enfonsa en la fosca.*)

GEPERUDA surt. *Fa senyals. Després d'un silenci, entra ELÍ. Geperuda torna a tustar la porta d'ALBA.*

GEPERUDA: Alba!... (*Silenci.*) Alba!

ALBA: Qui demana?

GEPERUDA: Ha retornat Elí! (*Amb veu plena d'unció. Dins, silenci.*)

ELÍ: Alba!... Dorms?

GEPERUDA: S'ha tirat vestida damunt del llit. Mai dorm. No tanca els ulls. T'espera. Hi ha Elí, sents? Elí!...

ALBA (*en el llindar del recambró*): Eh? (*Ve com ensonyada. Vesteix com en el jorn de trobar el mariner, gairebé de blanc. Esguarda ELÍ, com si fos una ombra molt llunyana, enfonsada.*) Eh?

ELÍ: Alba!... (*Abraç de felicitat diferent. ELÍ abraça la dona. Ella, el somni.*)

ALBA: Com t'he esperat!

ELÍ: Com t'he cercat!

ALBA: Com t'estimo!

ELÍ: Com t'estimo! (*Besos de gola i de llum. Empenta, defalliment.*)
T'estimo més que tu a mi.

ALBA: I et quedares en un port que no era el meu?

ELÍ: Escolta! Encara en tinc ira. Tot just arribats a Gènova, rebem ordre de salpar vers Oran. Retorn d'Oran i quan desembarcàvem per venir ací, avís d'un viatge a Orient amb carregament de marbre. Deixo el veler, no volia allunyar-me altra vegada. Vaig fer-ho en mala hora. Rere la meva fugida el veler rep contraordre i estén veles cap al port anhelat. Freturava veure't. He vingut de qualsevol manera, sense diners, sense roba, sense papers, escàpol. Hauria vingut nedant.

ALBA: Vull creure't. Parla.

ELÍ: Has pensat en mi?

ALBA: No com tu deus haver pensat en les altres dones.

ELÍ: Alba és única.

ALBA: El meu Elí!

ELÍ: Ens espera la felicitat.

ALBA: La felicitat? Com és la felicitat? Podràs donar-me la felicitat que m'haurà donat esperar-te?

ELÍ: Seré teu. Seràs meva!

ALBA: Arribes tard. No puc ésser teva. No pots ésser meu. No podem ésser l'un de l'altre.

ELÍ (*abraçant-la*): Mira si podem ésser l'un de l'altre.

ALBA: Masegues! Fuig! Així, no!

ELÍ: No facis niciezes. Vine.

ALBA: Eli! Salva'm el somni!

ELÍ: Tornem a ésser-hi? Què vols dir?

ALBA: L'Elí que vaig conèixer un dia, és únic. Jo mateixa he volgut posar un obstacle entre aquell Elí i jo: la meva caiguda. Vaig caure perquè l'Elí d'aquell dia quedés lluny, radiós, clar: el somni. Els altres que vinguin...

ELÍ: Em fas rodar el cap!

ALBA: Soc una qualsevuga. Una de les teves. De l'Elí somniat, no vaig poder ésser-ne. Seré de tots pensant en ell!

ELÍ (*amb força i xardor*): Seràs meva. De l'Elí d'aquell dia.

ALBA: No ets com et vaig veure. D'aquell Elí, essent com soc, no en puc ésser. Aquell Elí, ara que soc com les altres, no em pot estimar. Si aquell Elí m'estimés avui, no estimaria la Verge del *Peter's*; estimaria la dona del carrer, la dona fugissera, la dona que troba a cada port. I jo vull ésser única, per a ell! Única!

ELÍ: No desvariegis!

ALBA: L'Arcàngel. (*Silenci. Alba s'il·lumina.*) Deixa'm veure si tens guarit el mossec del braç.

ELÍ (*s'arremanga les mànegues de la camisa i mostra el braç*): Pell nova... i el teu nom.

ALBA: Alba!... El meu nom voltat de lliris?

ELÍ: Fou una idea del Vell de l'Opi. Alba és verge! Fes-li un altar. Estén el tatuatge, que no puguin arrencar-te'l d'un mos. Ara no l'arrencarien ni amb un cop de raor ben esmolat, Alba meva.

ALBA: Com ho dius, no. «Alba meva». La teva Alba és la de l'altar, la d'entre lliris. Tens l'alè enfebrat.

ELÍ: M'enroenteix el nom que em vares cridar arran del cor: vaig ple de tu. Et tinc en la sang que em corre per les venes, sota la pell. Plores?

ALBA: Llàgrimes fàcils. Hi ha vegades que lleigeixo en el diari una festa d'entusiasme i em poso a plorar.

ELÍ: Alba, vinc del veler. Dintre poques hores marxa. M'han ofert lloc.

ALBA: Mar endins... lluny.

ELÍ: Si vols que resti...

ALBA: Què faries amb mi?

ELÍ: Ajudar-vos en el Bar. Casar-me amb tu.

ALBA: No saps? No t'han dit?

ELÍ: Tot! Els mariners del veler m'han omplert el cap.

ALBA: I sabent?...

ELÍ: M'agrades i no tinc escrúpols. Ets la mateixa.

ALBA: El qui no ets el mateix ets tu. Et vaig idealitzar.

ELÍ: Em tastaràs i llavors diràs com soc. (*Allarga el braç.*)

ALBA: Allunya't. No has pensat en mi. Has pensat en la femella. Ves-te'n. Només sent com et vull veure, pots deixar d'ésser un de tants. Perquè fossis el seu home únic aquella dona de port, et feu Arcàngel. Perquè fossis el seu home únic, la noia d'Eivissa, esperà el teu canvi de poble i la teva anada mar endins. Per ésser l'únic home meu...

ELÍ: Mascle com jo, no en trobaràs cap més.

ALBA: Un mascle que s'acontenta d'ésser un de tants.

ELÍ: Què ens fa això als mascles? En ésser meva, seràs meva.

ALBA: Elí, salva'm el somni.

ELÍ: La follia ronda pels carrerons de port.

ALBA: Ves-te'n, Elí. T'ho prego agenollada. Qui sap si un altre dia caigui amb tu, quan no siguis ja tant tu mateix; quan siguis la imatge de l'altre.

ELÍ: Quan faci de mirall, com el ballarí?

ALBA: El ballarí era incolor, com l'aigua. Tu has d'evocar la il·lusió de sempre, en l'embriaguesa d'un instant. En tenir forces per a negar-me —i les forces em flaquegen—, em salvo!

ELÍ: Cauràs amb mi... I ara! (*L'estreny. La rebrega.*)

ALBA: Els somnis 'son tan bells perquè mai es realitzen.

ELÍ: Quan no es poden realitzar! Dintre els meus braços veuràs com són plaents els somnis que es realitzen.

ALBA: Elí! No! Mai! Mai! (*S'escorre d'ell. Vol cridar.*) Mai!

ELÍ: Sia com sia et vull meva. M'has embruixat. Estic tip de giravoltes de dones. Fou art de bruixeria dir-me el nom damunt del cor. Ara penso més en tu que en les altres. Paga la malifeta.

ALBA: Cridaré! Vindrà el pare! Pietat. Si caic amb tu, em sentiré caiguda. Pare! Pare!

ELÍ: Calla! Faré sang si algú entra!

Elí vol blegar-la. Els crits d'ALBA, crits ofegats, fan eixir PETER. ELÍ treu un raor i es para en defensa. PETER l'asserena amb les mans.

PETER: Tanca l'arma. No vinc en so de guerra.

ELÍ: La raó és meva, Peter!

PETER: Ho crec. El Peter d'avui, no és el d'ahir. Ja és el pare deshonorat que acut en sentir els crits d'una filla perduda. Una mena de valent.

ELÍ: Vinc per casar-me amb l'Alba. Voleu res més moral?

PETER: Diuen que un bar de barri baix amb moralitat, fa riure! Per moral, et maridaries amb Alba. Jo, per moral, vaig maridar-me amb la mare d'Alba. Moral! Tampoc ho era molt. Què sabem de moral! (*Silenci.*) Alba. Què volies?

ALBA: Allunyeu l'Elí!

PETER: Ho veus? Demana socors contra l'Elí que l'ha fet caure!... Elí tornava per fer llar...

Amb espès sarcasme. ALBA fa que els mots de PETER agregin mes.

ALBA: Com la vostra?

PETER: Com la meva? Tens raó! Una llar com la meva. En la meva tossuderia, volia una llar amb Alba, sola, sense altre que la compartís amb mi!... Quanta bogeria! Quanta estimació! Pare, amic, amant, tot d'una peça! Una vegada desnivellats, demanem coses impossibles!... Allunya't, Elí! (*Silenci.*)
PETER es concentra. Va escandallant a pleret la seva vida.)
Muntanyenc sempre, d'allà dalt, d'un freu de muntanyes, vaig venir a ciutat i vaig caure en els baixos fons. Ja al primer jorn, vaig sentir damunt meu els ulls d'una dona de cafetí de port. Els mariners i la gent de muntanya, tenim coses semblants! També per ella, jo era un arcàngel... «Estima'm» —em deia. «Fugirem d'ací. Ets l'ideal.» En el començ de l'amor jo treballava i guarnírem un piset! Avançà l'amor; l'ideal agonejava, i ella no era feliç. Enyorava els cafetins; els carrers llòbrecs!... «Peter, posem un bar? En un bar, la vida és fàcil». En casar-me vaig deixar de dir-me Pere! Em deia Peter!... Quan jo li preguntava: «I la casa?», ella responia: «La bastirem arran del Bar» Em feu retornar als baixos fons, i als baixos fons nasqué Alba!... Qui bressava Alba era Peter; qui la vestia era Peter!... Qui li feia de pare i mare, alhora, era Peter!... La dona en tenia prou amb el taulell! S'abillava com un esgarip, i lluía entre els clients les carns i les joies! Plena de promeses, la meva filleta, creixia per a mi! Jo, arrelava per ella! A mesura que la llar es feia forta la dona marcava menyspreu. Quin destorb la filla... que era de Peter! Una nit, en tancar el Bar, la dona es feu fonedissa. Amb qui?... Amb un... amb un altre ideal! Amb un altre arcàngel! Millor! La dona no era cosa meva. Terra per mig! Em quedava la filla que sí m'era cosa pròpia; sang de la meva! Amb la filla faria la casa! Compreneu el meu orgull? Compreneu el meu encarament amb el passat? Pujava filla honrada i casa honrada vora la claveguera amenaçadora! Em venjava de la claveguera... li mostrava el tresor... i la força! Massa! No podia imaginar que Alba també caigués... I ha caigut! Sigui com sigui, ha caigut... I seguirà caient! Era nada al Bar; havia crescut al Bar, i s'esllavissava com el Bar! El Rei Candaules, que era jo, ensenyava al Bar persistentment, el que feia la meva joia! El Bar esmolava la llança. Quan més pau mes perill... (A ELÍ) El dia que et conegué, va dir-me que Elí sortia dels llibres i que no calia témer! En la riulla del Bar, vaig

pressentir-hi la fosca: Mariner dels contes, el Bar ha fet caure Alba rere teu! Dic la veritat plorant per dintre i rabiós per fora! Aquesta veritat fa que us miri a tots com instruments, no com culpables! Ara...

ALBA: Ara?

PETER: Cercaràs tota la vida l'Elí, el somni, en tants Elís com et barrin el pas! L'ideal te'l donaran els llibres! Les encarnacions de l'ideal, te les donarà el Bar.

ALBA: I si soc així? (*Baixos els ulls, amb un fil de veu. Sembla que preguntant l'horòscop a una sibil·la.*)

PETER: Si ets així, és que ets una perduda, una dona de cantó fosc! Si ets així... és que no tens res meu; que ho has arreplegat tot de la teva mare; que també faràs tremolar les arracades i els pits davant els clients del Bar; que també fugiràs de l'Elí que sigui, per cercar la il·lusió fugissera, la imatge somniada, en el primer vingut. Deixa-la, Elí!

ELÍ: La vull!

PETER: Quan torni el veler la trobaràs, si tornes disfressat d'Elí i veus sense ésser l'Elí que t'han fet ésser. Ara, fuig. Dones com Alba, podreixen la vida. Escanyen l'ànim. Si seguís el meu impuls...

*ALBA veu que les mans de PETER frisen d'escanyar.
S'esglaia.*

ALBA (*xisclant*): Pare!

PETER: Allunya la por! T'estimo tant que deixaré que facis el teu camí. Si sabessis l'amor que el meu deixar-te fer representa. És perdonar-te la mort que em venjaria... que em deixaria reposar. Marxaré de la vida amb el convenciment que fins colgat en la terra, la teva sutzura es barrejarà amb la pols dels meus ossos. Marxaré sabent que mentre em podreixo en la fossa, en el *Peter's Bar* es burlen de la meva il·lusió de tenir una filla verge. No et besaran a tu. Besaran la filla del taujanàs Peter... la filla d'aquest pare que vol apropar-se't i no pot per a no sentir en tu el regust de mil petons, de mil mossecs, de mil saliveres (*Xiscla. No pot. Es descompon. S'ofega.*) Com em costa no apretar-te el coll així... així... així...

ELÍ: Peter!...

Espaordiment. PETER caparreja. Li sembla que ha estrangulat la seva filla. Obre amb una empena les vidrieres i entra en el Bar on respira llargament en tornar del pesombre. Plou. La matinada plujosa ha humitejat els pocs clients del Bar i els ha tret els rebrecs. PETER els esguarda llargament com si veiés el seu cafetí i els seus clients per primera vegada.

PETER: Clareja... i encara plou. Què fèiem tan encauats? El nostre lloc és el Bar. Alba, serveix la copa de comiat. Àdhuc a mi! Un bon got de rom. Mai havia begut com avui... i m'hi acostumaria. On és Whisky?

MARQUESA: Dorm en un racó.

PETER: Vull dir-li que si això dura... tindrà un company. Qui és aquesta dona?

Hi ha una dona que dorm de cap a una taula. El pesombre roig del rerecafetí, el substitueix el pesombre gris i allargassat del Bar.

MARQUESA: La boja! No té casa. Dorm ací!

PETER: I aquest?

GEPERUDA (*que els ha seguit apropada a ELÍ*): L'home de la Pigada. Ella treballa. Ell espera.

PETER: És estrany. Sembla que veig el *Peter's Bar* d'una manera nova. (*Esguarda la gent del voltant.*) Geperuda, apaga els llums. No hi fa res quedar un xic a les fosques. La claror del matí, tot fa albirar-ho com després d'un bateig. (*Han apagat els llums. Grisors feixugues d'albada de pluja.*) Així! Negregeu. Sembla que porteu dol de vosaltres mateixos. Fa unes nits que a tots us veia com monstres; cares contretes; ganyotes de parrac, rialles glaçades damunt de carotes. Ara us veig... tal vegada com sou... àdhuc Andriutxa i el Marquesa. Pobres esguerrats que fan més tristesa que fàstic! (*Reacciona. S'espolsa les fredors del matí.*) Serveix, Alba. El matí té melangies molt seves. No vulguem que ens les encomani.

ALBA (*sentimentalitzada*): Pare!...

PETER: Serveix, dona. Us trobo enfredorits. Sembla com si se us hagués parat la vida i féssiu examen de consciència en aquesta hora que no és nit ni matí. (*Trencant l'escena.*)
Mariners: heu vist el company?

OSCAT: L'Elí?

PETER: L'espera el veler que es frisa en el port.

JOHN: Tornes?

ELÍ: M'han dit que em donarien feina.

OSCAT: L'Alba...

PETER: Un record. Res més! Beveu! (*Serveixen copes. Beuen. En preparen altres.*) Es parlarà molt del *Peters Bar*, a bord?

ELÍ: La terra ens dona ben poques coses! Mal llamp!

PETER: Així espereu la tornada amb més deler. Ara des del mar, podreu pensar en Alba. Bona mestressa.

OSCAT: I en Peter...

PETER: Sense riure quan penseu en mi? La segona copa servirà per a aixecar les copes. (*Tots amb les copes enlaire.*)

ANDRIUTXA: A la salut de qui?

PETER: Dels que se'n van.

ELÍ: A la vostra, Peter!

PETER: Em compto entre els que s'embarquen.

OSCAT: Deixeu el Bar?

PETER: Hi resta la meva filla. Els vells cal que cerquin repòs.

JOHN: Sou fort.

PETER: No soc pas feble. Però em pensava que era més fort. O millor, no creia que fes manca ésser tant fort.
Heu begut bé?

MARINERS: Sí, gràcies; per molts anys.

PETER: Aproveu el moment. No plou gaire.

VELL: Nois, al veler

JOHN: Les sis del matí. (*Prenen els encautxats. És la partida.*)
Els altres companys deuen maleir-nos. S'han d'aparellar les veles. Corre escales amunt, escales avall...

PETER: Eixiu a les vuit? (*Afirmació dels mariners.*) Encara dues hores de port. Després mar endins. Veles al vent i sol al damunt dels caps, quan els núvols d'aigua s'esqueixin. Aviat tindrem sol... Els qui entrarem per sempre a l'ombra... no el veurem mai més.

ELÍ: Ni els que ho deixem tot en port.

PETER: És estrany que essent tan bregat encara t'engogin els comiats. Un mariner s'acomiada sempre. Res, home... Un conte més en la teva vida. Mariners del *Sol Ixent*, bon viatge.

OSCAT: Bon restar, amo del *Peter's*.

PETER: Per a mi també bon viatge. Vaig més lluny que vosaltres. Del vostre viatge tornareu. Del meu viatge... no tornaré (*Lleuger, es treu un raor de la butxaca i es sega el coll.*)

TOTS: Peter!

ALBA: Pare!... Pare!... Pare!...

El matí puja lent. PETER tambaleja com un embriac i rega el Bar amb sang. Les figures de pesombre, s'ericen Peter segueix giravoltant llargament. Fora, acaba la pluja.

Arran del mar
Caribe

Tres actes
dividits en nou quadres

Fitxa de lectura

Autor

RAMON VINYES (1882-1952)

Títol

Arran del mar Caribe (1944)

Edició

«Arran del Mar Caribe». *Estudios Escénicos. Cuadernos del Instituto del Teatro* (Barcelona: Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona), 15 (juliol 1972), p. 65-152.

Arran del Mar Caribe. A: Teatre. Viatge, Ball de titelles.
Arran del mar Caribe. Berga: Edicions de l'Albí, 1988.³

Personatges

Maria dels Dolors, Amarga, Cristià, Lleó, Benet, Jordi, Roric, El Caraplana, Orala, la Florisel·li, la Sucre-Roig, el Polonès, el Negre, l'Inspector nord-americà, l'Inspector del país.

Estrena

Teatre Patronat de Berga, 8 de maig del 1982.
Agrupació Teatral La Farsa de Berga. Direcció: Daniel Tristany. Intèrprets: Antònia Molera, Montserrat Minoves, Benet Vilajoana, Xavier Tristany, Jordi Simon, Jordi Puntas, Manel Carreras, Xavier Marginet, Montserrat Tristany, Lurdes Sensada, Antoni Bargues, Jaume Huch, Carles Solà, Miquel Moya, Jaume Soler.

³ Les versions editades tenen com a base la revisió de l'autor efectuada el 1948, però l'hem acarada al manuscrit amb tinta violeta original, conservat al Fons Ramon Vinyes i Cluet de l'Arxiu Comarcal del Berguedà (ACBR40-1315-T2-4), que duu com a dates d'inici i acabament el 15 de setembre del 1943 i el 8 de setembre del 1944 respectivament. L'acarament d'aquest manuscrit (173 pàgines) amb la revisió (mecanoscrit de 212 pàgines, redactat entre desembre del 1947 i setembre del 1948, ACBR40-1315-T2-5), ens ha confirmat que les variacions són mínimes, i ens ha ajudat a precisar lliçons dubtoses en les versions editades. Hem afinat, quan s'ha escaigut, l'actualització ortotipogràfica i gramatical, ja efectuada per les excel·lents edicions d'*Estudios Escénicos* i l'Albí. Agraïm a l'arxiver Xavier Pedrals la consulta del fons, cedit per la família de l'autor a l'Ajuntament de Berga i dipositat a l'Arxiu Comarcal. Per facilitar la visualització de l'estructura de l'obra hem encapçalat els quadres del drama amb l'ordinal corresponent.

Gènere

Drama familiar amb el rerefons polític de l'exili i la Segona Guerra Mundial.

Temàtica-sinopsi

Una família catalana instal·lada en una zona salvatge de Colòmbia, pateix un greu procés de desarrelament; el tracte amb diversos personatges i el tràfic de petroli amb els nazis en què es veu involucrada accentuaran la crisi del grup.

Espai

Platja de Santa Rosa al mar Carib (Península de La Guajira, Colòmbia). Exterior i voltants de la casa-botiga familiar, ubicada vora el mar.

Arran del mar Caribe

**Tres actes
dividits en nou quadres**

VIUEN LES ESCENES D'ARRAN DEL MAR CARIBE

MARIA DELS DOLORS, la mare

AMARGA, la filla

CRISTIÀ, el fill gran

LLEÓ, el fill segon

BENET, el fill petit

JORDI

RORIC, el bus

EL CARAPLANA

ORALA, l'índia

LA FLORISEL·LI

LA SUCRE-ROIG

EL POLONÈS

EL NEGRE

L'INSPECTOR DE POLICIA

UN ALTRE INSPECTOR

UNS PESCADORS

UNS POLICIES

ACTE PRIMER

QUADRE PRIMER

Llogaret de Santa Rosa, en una cala del mar Caribe. Casa oberta de palla i ràfecs sostinguts per pals. La casa és més gran que la majoria dels ranxos del poble i té grises parets de «yotojoro», o sigui parets fetes de penques seques i de cor d'una cactància especialíssima.

A l'esmentada casa del llogaret —en plena península colombiana de La Guajira—, hi han vingut a raure uns catalans. Les dones han fet els possibles perquè les cambres del nou fogar s'assemblin a les d'una llar de la nostra terra. Treball debades. La Guajira —terra d'indis— i el mar caribà —mar d'onatge abrupte i no gens llatí— treuen el cap arreu. En una de les parets hi ha una litografia acolorida i de bona grandària de la Mare de Déu de Montserrat (aquesta litografia és el tros més pairal que hi ha a la casa.) Decoren l'estampa dos pitxers amb floretes de paper i un llantió, posat en una lleixa.

La cambra està emblanquinada a la calç amb una faixa saur, separada del blanc per una ratlla blava. Una taula de fusta té un cobertor casolà fet de retalls. Llum de petroli, car l'electricitat no ha arribat encara al llogaret de Santa Rosa.

La porta de la dreta de la cambra comunica amb una mena de botiga on venen articles de primera necessitat: arròs, fesoles, mantega i sagí de porc, conserves en llaunes, altres queviures. S'hi venen també: espelmes, llaunes, avarques, grans capells per al sol fets amb palla del país, articles farmacèutics, etc. I rom, estimulants imprescindibles a La Guajira.

A la paret de l'esquerra hi ha dues portes, les de les cambres de dormir. Generalment els homes de la costa del Caribe dormen en hamaques que pengen sota de qualsevol porxo. Entre les dues parets hi ha una gran alfàbia de terrissa per a l'aigua.

Cadires de fusta. Postals de Catalunya, enganxades en una mena d'estoreta japonesa. Decora el sostre una cadeneta de paper de color, que vol dissimular la coberta de palla i els pals que la sostenen. El sòl està encimentat. Al fons, dues finestres i una gran porta, oberta a una platja, estesa i groga, plena de desolació. A l'últim terme el mar, un mar gris de violent onatge, ben distint —com s'ha insinuat— de la Mediterrània.

Els catalans que viuen en la casa del llogaret de Santa Rosa fa temps que deixaren Catalunya. El cap de casa morí i ara timoneja els seus MARIA DELS DOLORS, dona d'uns cinquanta anys, encara ferma, però marassa. El seu pregon amor pels fills, sobretot pel petit, l'ha privada de controlar-los i conduir-los com calia. És una dona catalana però des que la trasplantaren, viu amb les rels enlaire. I tot són ferides.

Clareja sobre el llogaret un dia d'agost, ja ardent des de primera hora i, abans que surti el sol. El sacseig profund del mar omple la casa. Ni un moment es deixen de percebre els seus aücs que s'estaborneixen sobre l'assedegat serral de la platja. MARIA DELS DOLORS, la mare, ha escombrat i feinejat.

El primer matí entra punxant, mascle, per la porta i les enreixades finestres. Enllestida la tasca preferent, MARIA DELS DOLORS va a obrir la botiga, car la clientela és matinera. Es fica per la porta de la dreta i deixa de veure's.

En aquest interval compareix emmarcat sota el ràfec pallenc JORDI, un home d'uns trenta anys —jove, ben jove, malgrat els trenta—, sortit fa poc de Catalunya. JORDI ha arribat al llogaret de Santa Rosa en lluita per la vida, una lluita desconcertant que l'obliga a fer el més desconcertant i el més estrambòtic... Ara cerca perles a bon preu. Li han parlat de La Guajira i dels pescadors margaritenys com a lloc i com a homes propicis als afers grossos. JORDI sent que, des de la seva sortida a Catalunya, tomballoneja. I només pensa —ara com ara—, en l'hora del retorn. Vesteix un xic d'explorador estrambòtic: sabates altes, vestit caqui salacot, camisa de coll obert.

Silenci. El trenca la nova entrada de MARIA DELS DOLORS a la cambra.

MARIA DELS DOLORS: Llevat?

JORDI: Fa una hora que em dedico a l'astronomia.

MARIA DELS DOLORS: Ha vist molts estels nous?

JORDI: Tots! Entre l'hamaca i l'udolar del mar, qualsevol dorm.

MARIA DELS DOLORS: Cal habituar-s'hi. (Pausa. MARIA DELS DOLORS ha somrigut.) S'haurà llevat el gran? (Gest vagarós de JORDI.) «Si veu que demà no em llevo, cridi'm a punta de sol.» Surten cap a La Guaira i ha d'embarcar vint-i-cinc tortugues.

MARIA DELS DOLORS desapareix. JORDI resta al llindar de la porta i contempla la platja. Per la porta de l'esquerra de segon terme, entra AMARGA, filla de MARIA DELS DOLORS, la més gran de tots els fills: trenta-quatre anys i tutora dels germans, car és l'única que els renya. AMARGA es fa sentir. La mare els plany. AMARGA a Catalunya hauria estat bonica. Llangueix fora del seu aire i mostra, sense maquillatge, l'esterrida cara que dona el tròpic. Cau i es redreça seguidament en l'afany de ser l'aspre de la família. AMARGA vesteix per anar vestida, no per presumir. Robes clares i lleugeres.

AMARGA: Bon dia, Jordi.

JORDI: Bon dia.

AMARGA: Esguardava els burrets dels indis que van a cercar aigua?

JORDI: No esguardava res precís. En el fons d'aquest soroll, sento que hi espetega una mena de silenci. Mar feréstec; sol rabiós: camins d'arena.

AMARGA: Camins amb voreres de cardots, de nopals, de «guarumos». I un mar negre.

JORDI: De tan blaus, fins són negres el cel i la llunyania...

AMARGA: Blau que s'arriba a sentir com la negror del negre.
(Un silenci.)

JORDI: Parla amb molt de desencís, Marga.

AMARGA: Amarga! Els meus germans em diuen «Marga». Vostè em pot dir el nom autèntic: Maria de l'Amargor. Amarga! Amarguesa oculta sota d'un nom: el de Maria.

JORDI: Engega a sol ixent una tirallonga de paraules que semblen un vol de corbs.

AMARGA: Si ho sabia!

JORDI: Acabo d'arribar: no em crucifiqui.

AMARGA: Nosaltres fa quinze anys que rodem per Amèrica. És per això que, en moments de fel sobreeixit, puc ésser una ratxa del vent del Caribe, o un tirabuixó gris del seu onatge. (Canvi d'AMARGA. Reacció feréstega.) Amarga! Amarga! (Gest amb el cap, com si sortís d'un mar on s'hagués capbussat.)

JORDI: Res de desmais!

AMARGA: Tot el meu esforç s'encamina a ésser dona que sap el que vol.

JORDI: Què vol, ara?

AMARGA: Ara?... (Nova reacció.) Em vull acarar a la feina del dia, que n'hi ha molta. Sobretot després de l'arribada dels germans! Veu, Jordi? Ric! (Canvi.) Què me'n diu, d'aquesta terra? Sol ixent... i se sua...

Travessa la cambra una índia guajira: ORALA, quinze anys. Cos bonic, cara oliosa, mongoloide, cabell llardós. I molt dona malgrat els pocs anys. Vesteix amb roba d'olà blanc, i porta al cap una mena de garlanda de lianes, i al coll molts collarets de vidre acolorit. És una dona callada, enigmàtica, sorruda. No esguarda de fit a fit. AMARGA la interroga.

AMARGA: On vas? S'ha llevat el mitjà?

ORALA afirma amb un moure el cap.

AMARGA: On és?

ORALA assenyala la platja.

AMARGA: Embarquen les tortugues?

Negació d'ORALA.

AMARGA: No? Has perdut la nit guardant-les?

Afirmació de l'índia. AMARGA explica.

AMARGA: Deu tenir son.

ORALA: No!

AMARGA: Uns crancs de mar grossíssims i matussers omplen els carrers sorralencs de Santa Rosa i s'entaforen a les cases. Com que les tortugues es guarden panxa enlaire, cal lliurar-les de les alicates dels crancs.

VEU DE LLEÓ (des de dintre de la casa): Cafè negre! De pressa!

AMARGA (a ORALA): Porta-l'hi. (Crida a LLEÓ.) Te'l servirà Orala! Sortiu?

LLEÓ no contesta. ORALA recula i torna a entrar
per la porta que li havia donat sortida.

AMARGA: Prendrà una tassa de cafè negre, Jordi?

JORDI: Sí! No faig compliments.

Sortida d'AMARGA. JORDI resta enmig de la cambra i s'estira com desensopint-se. Va a sortir el sol. La platja es fa roja i cruix. Els mascarells pesquen. Retorna MARIA DELS DOLORS per la porta de la botiga. L'acompanya BENET, el fill petit: divuit anys. La mare i la germana tenen una debilitat per aquest Benjamí i lluiten per controlar-lo. BENET se'ls escapa un xic cada dia. Qui més influència exerceix damunt d'ell és el germà mitjà: LLEÓ. Benet n'admira la selvàtica homenia i la felinitat índia que li ha encomanat La Guajira. Fins l'imita. Vesteix roba de dril blau a la marinera, amb una mena d'overol de màniga curta. Peu nu dintre d'una mena de sandàlies primitives.

MARIA DELS DOLORS: Et trobo desmillorat, fill meu.

BENET: Quinze dies en mar no em poden haver desmillorat.

MARIA DELS DOLORS: T'enyoro tant...!

BENET: Tinc divuit anys, mare; es pot dir que soc als vint.
Per a vós encara porto un xumet als llavis.

MARIA DELS DOLORS: No sabré mai veure't home. Vols un got de llet?

BENET: Vull que no em poseu en ridícul. A la botiga hi ha clients.

*S'han vist siluetes de pescadors passar davant les reixes.
Un d'ells treu el cap a la cambra per donar el bon dia.*

UN PESCADOR: Bon dia!

BENET: Bon dia! (MARIA DELS DOLORS surt. Es dirigeix a JORDI:)
Pescadors de les illes. Són els que avisaran el bus que vostè li ha de proposar un negoci.

Sortida de BENET vers la botiga. Pausa. Entra LLEÓ, fill segon de MARIA DELS DOLORS. LLEÓ porta ORALA abraçada i bregant-la. Aquest fill és el més tèrbol de la família. Vint-i-vuit anys. Juga i pinxeja. És fervorós de les disbauxes.

S'ha després d'un tot de Catalunya, deixant-se engrapar per La Guajira, terra primària d'aventura i violència. Sempre va armat. Ha tirat els escrúpols a l'aigua i porta sense empatx a casa seva les dones que arreplega on sigui.

LLEÓ: No aprendràs mai a fer petons, índia, rebecca...!
(*Empenta l'Índia guajira vers la porta. ORALA desapareix.*)
Com va la nit, senyor Jordi?

JORDI: Bé.

LLEÓ: Les índies són fetes d'arena: pell calenta i bonica; no res més. Les dones d'allà tenen la blancor tova. Les d'ací llueixen una pell color de cacauet torrat... (JORDI fa un gest vagarós.)
Orala té quinze anys. En vaig furtar una als indis de la serra Macuira que en tenia dotze. Les índies tempten ja als vuit anys...

JORDI: Coses del país.

BENET retorna de la botiga.

BENET: Un margariteny que hi ha entre els pescadors m'ha promès d'enviar-me el bus. Diu que el negoci de les perles va escàs...

LLEÓ: Cal esperar temps nous!... (Canvi.) El país no és avorrit, senyor Jordi. Hi ha beguda, dones! Nosaltres ens hi trobem més bé que allà. Fem el que volem. (Altre canvi.) Vol prendre una copeta de rom per encetar la coneixença de La Guajira?

JORDI: Prefereixo el cafè que m'ha ofert la seva germana.

LLEÓ: El cafè després: desemboira. Ací, cal portar sol a dintre per poder fer la competència al sol. Gall masculí, el sol caribe. (Canvi. El sol ja és tot a fora. Punxa amb roig. LLEÓ no s'entreté pas a contemplar-lo. Qui ho fa és JORDI.) Benet, afa a la mare unes ampolles de rom del fort. Ací, d'aquest rom, en diem «llet de tigre».

Gest d'aquiescència de BENET. El petit obeeix, joiós de poder servir el germà. JORDI continua contemplant el sol.

JORDI: És probable que m'avesi al país. Però d'ahir a avui el trobo tan rar, tan desolat! Fa estona que contemplo un parell de vaques que hi ha a la platja i que sembla que pasturin foc

amb els ulls. I aquests burrets que van i venen portant aigua.
I la indiada. I el poble amb les seves cases de fang i palla.
I aquests alcions que passen el dia pescant amb el seu bec
i amb el seu vol de llança.

*AMARGA retorna portant a JORDI
la promesa tassa de cafè.*

AMARGA: Li he fet esperar. M'ha calgut fer cafè nou; sort que
l'aigua em bullia. Aquest se l'havia acabat... Ara em caldrà
anar a cercar aigua a les «cacimbes».

JORDI: Les «cacimbes»?

AMARGA: Són sots encimentats fets per arreplegar i guardar
l'aigua de la pluja. Aquest mes d'agost, el setembre que ve
i fins a l'octubre, que plou, La Guajira es retorça de set...
(Un curt silenci. AMARGA es dirigeix a LLEÓ:) Cristià m'ha dit
que avui no podeu sortir cap a Venèçuela.

*LLEÓ contesta a la germana movent les espatlles.
JORDI, glop a glop, s'ha anat bevent el cafè
que li ha portat AMARGA. Ja llest, retorna la tassa.*

JORDI: Bon cafè!

AMARGA: Millor que el de Canaletes?

JORDI: Per aquí sí! (Somriu.)

AMARGA: Ai la meva terra! I pensar que me n'he acomiadat per
sempre! Per sempre més!

*En anar-se'n AMARGA amb la tassa a la mà, veu que
BENET surt de la botiga amb un parell d'ampolles.
En adonar-se BENET de la germana fa un gest d'amagar-les.
El posat del petit crida més l'atenció d'AMARGA.*

AMARGA: On vas amb les ampolles?

BENET: Per als pescadors de la xaica del Borni.

AMARGA: Ja hauran passat la punta dels Dofins. ¿Les vas a portar
mar endintre?

LLEÓ: La «paraulata» és un ocell amb veu de soprano. Tu la tens
de baríton, veu de mascle!...

AMARGA: Barreges el petit a les teves berganteries?
Ets un parrac; no vulguis que el teu germà s'hi converteixi...
(AMARGA es dirigeix a BENET:) Deixa per al mitjà l'honor
de matar la nostra mare amb les enquimerades que li dona.

*MARIA DELS DOLORS ha sentit, des de la botiga,
la veu pujada d'AMARGA i traspunta per la porta.
AMARGA vol dissimular. MARIA DELS DOLORS interroga.*

MARIA DELS DOLORS: Deies...?

AMARGA: No res. Benet porta rom als del gussi del Borni i ja són
en mar. Guardeu les ampolles.

*El mitjà agafa les dues ampolles de mans del petit,
el qual, indecís, lluitava entre obeir i fer de les seves.*

LLEÓ: El rom és per a nosaltres, prou embuts. No som
nois-tòfones perquè ens calgui caminar entre faldilles.

AMARGA: Amb aquest to et dirigeixes a la teva mare?

LLEÓ destapa una de les ampolles de rom.

LLEÓ: La culpa és teva! Aprèn a no ficar-te en les coses dels
homes de barba tancada i calces plenes.

*Amb el broc de l'ampolla a la boca, LLEÓ ha anat fins
al portal del fons. BENET l'acompanya, més enamorat
que mai del germà. En el precís moment en què
LLEÓ posa els peus a l'arena del davant de casa seva,
xiula una sageta que s'enfonsa a la paret. LLEÓ recula.
Deixa l'ampolla a terra, es treu el revòlver i va a
engegar-lo. ORALA se li tira al damunt i li paralitza
els moviments. Gran crit de les dones. JORDI no sap
on viu. BENET, apitrat, pren part a l'escena.*

MARIA DELS DOLORS: Fill!

LLEÓ: No em fermis!

BENET: Una sageta d'indi... (Ha sortit a fora de la casa
i torna a entrar, portador de la sageta.) Xiulava!

LLEÓ: Si Orala no em subjecta hauria tingut temps de fer blanc.
Qui ha estat el fatxenda? (LLEÓ pregunta a ORALA. Aquesta
arronsa les espatlles.)

LLEÓ: L'has vist, Benet? Algun teu enamorat, Orala? El teu pare?
Encara li dec una vedella de les tres que em costes.

ORALA no respon cap de les preguntes
que li ha fet LLEÓ.

LLEÓ: Parla! Ensenya les dents. Els indis les porten netes com els
gossos. (Canvi.) Té verí la sageta?

ORALA: Suc de serp mapanà i d'herbes musques, «curare».

LLEÓ: Verí mortal i ràpid. (Amenaça ORALA:) Em venen ganes
de punxar-te.

ORALA, esfereïda, s'aparta de la sageta
i recula vers la paret, protegint-se amb les mans.
Gran crit.

ORALA: «Tei!» Mare!

MARIA DELS DOLORS: Retorna-la, si n'estàs tip. No la martiritzis.

LLEÓ: No pot tornar als seus. L'esberlà un home blanc. I no és que
la sageta volgués venjar una puresa ja sense balda. Venjava
l'incompliment d'un contracte. (Pausa breu.) A la punta
de la sageta hi ha «curare».

LLEÓ juga amb l'arma. ORALA es torna a estremir.

AMARGA: La mare t'ha manat que la deixessis estar. Apropa't,
Orala!

LLEÓ fa un canvi i ofereix a JORDI la sageta
que té a les mans. ORALA s'arrecera prop d'AMARGA.

LLEÓ: Tingui, Jordi. Comenci a fer col·lecció de coses guajires.
Li cercaré l'arc amb què l'han engegat. Anem, Benet!

AMARGA: Benet!

MARIA DELS DOLORS: No, fill!

LLEÓ: Vens o no vens? Sigues serp de cascavell amb cascavells,
i no floreta de nopal.

LLEÓ desapareix masclament. S'ha emportat les ampolles de rom. A la mà que li deixen lliure les ampolles porta el revòlver. BENET el segueix. Les paraules del germà han estat esperó efectiu; es clavaren en carn jove.
Un silenci llarg.

MARIA DELS DOLORS: L'últim que ens quedava!

AMARGA parla per aconhortar la mare i raonant per a ella mateixa.

AMARGA: Té divuit anys, mare. I cal donar un xic de llibertat als homes de divuit anys. (*Una nova pausa.*) He deixat ací la tassa de cafè que ha pres en Jordi: en vol una altra?

JORDI: No!

AMARGA: Fes-me el favor de tornar la tassa a la cuina.

AMARGA dona a ORALA la tassa amb què ha servit cafè a JORDI, deixada damunt una cadira. L'índia surt. Altra pausa. AMARGA dialoga, però es veu que segueix un monòleg interior.

AMARGA: El Caribe exigeix timoners molt experts...

JORDI: Vaig saber pel Benet que feia en la goleta que em va deixar a Santa Rosa el seu primer viatge de mariner.

AMARGA: La mare arrufava el nas davant la idea que el petit trafiquegés per rius i per mar. Per no moure's d'ací intenta fer de bus i cercar perles.

MARIA DELS DOLORS: Ai!, quan el vaig veure sortir de l'escafandre amb els ulls sagnosos, amb les orelles rebentades, amb el nas obert a la sang, a causa de la pressió de l'aigua! Impossible que el meu fill faci de bus!

AMARGA: Impossible el que sigui, per al noi tendre. Què ha de fer, doncs? Vestidets de nina? Randes al coixí? (*Canvi.*) No sap, Jordi, on ha caigut...

JORDI: Al llogaret de Santa Rosa, en una cala del mar Caribe. Jo he vingut per força. Vostès... (*Pausa.*) Com se'ls va ocórrer embarcar cap a Amèrica? Ací no es guanya el pa amb la suor del front; es guanya amb la suor de tot el cos.

AMARGA: Conteu-li com se'ns va ocórrer venir a Amèrica. Jo vaig un moment a veure si ens han portat aigua, i torno. Bevem aigua tapada, sense cel.

AMARGA ha anat fins a l'alfàbia d'on treuen l'aigua de beure i n'ha aixecat la tapa.

AMARGA: Ai, quan recordo les nostres fonts d'aigua clara i abundosa!

Sortida d'AMARGA. MARIA DELS DOLORS coordina els seus records.

JORDI: Tanta arena i tant sol deuen portar a un estat d'assedegament rabiós.

MARIA DELS DOLORS: Acaba d'arribar i ja imagina això? Figuri's com ho sabrem nosaltres que fa un any que ens arrosseguem per La Guajira i tretze o catorze per Amèrica. (*Silenci curt.*) El meu espòs, que al cel sigui, tenia ficada al cap aquesta Amèrica que fa somniar tants i tants. Ell era un pacífic forner, però cobejava ésser pirata o bé un pastor de xacals entre solfatares. En els últims temps, quan vivíem a Olesa de Montserrat, ens feia pujar als nois i a mi a Sant Jeroni perquè endevinéssim el mar, no perquè gaudíssim de la muntanya. (*Pausa.*) Si li conto el que hem corregut per Amèrica se'n farà creus; ni els zíngars. Primer caiguérem a Veneçuela, en un poble del delta de l'Orinoco que es diu Tucupita. Després el meu home s'enderià a anar a l'Amazones i ens portà als quatre fills i a mi a Manaos. Distàncies immenses. En el llogaret férem uns diners, treballant en el petroli, i posàrem botiga. Ens calgué vendre-la perquè el meu home se n'anés a Catalunya a operar-se d'un mal que li havia sortit al paladar. Era un càncer i en morí! La carta d'uns seus parents de Gósol ens portà la nova. Reposa en aquell poble de fonts i Pirineu, on havia nascut. Pobre Roc! (*Pausa.*) Roc, malgrat tot, era bo. Em donà set fills, quatre que en tinc de vius i tres que se'm moriren. Déu li hagi perdonat les errades. (*Nova pausa. S'eixuga una llàgrima.*) Mort el vell, i sense un pa a la post, el noi gran es convertí en cap de casa i ens feu continuar l'èxode. Retorn a l'Amazònia. Entrada a Colòmbia pel Catacumbo. Un temps difícilíssim, i un nou desplaçament

per un negoci de cercar orquídiess a la Serra Nevada de Santa Marta, a les ordres d'un ianqui capriciós. L'aventura de les flors exòtiques que creiem que seria un fracàs violent, deixà a Cristià algun dineret. Amb aquest dineret i uns terminis al fiat, va comprar una goleta i vinguérem tots plegats a Santa Rosa; nosaltres, a posar un botigot i fer la viu-viu; ells a ésser homes de mar i plantar cara a tota mena de perills per guanyar-se la vida. Quina lluita, Jordi! I sense esperances de canvi!

JORDI: Ni l'esperança de retornar a la pàtria?

MARIA DELS DOLORS: Amèrica els ha fet seus. Per la meva part hi tornaria avui, i que demà fos festa. La noia també. Ells, no sols han fugit de la terra, sinó que han fugit de la mare. Són d'aquest sol de ràbia, d'aquest ermot sedent, d'aquesta mar folla.

Treuen el cap per la finestra de l'esquerra, la FLORISEL·LI i la SUCRE-ROIG, dues dames de carrera. La FLORISEL·LI pot ésser italiana; la SUCRE-ROIG diu que és turca, però pot ésser armènia o de l'Irac. Tant l'una com l'altra han arrossegat la sífilis per tots els rius de Colòmbia, Veneçuela, Brasil i Bolívia, i encara viatgen en servei actiu, saltant balandres i agafant goletes, de port en port i de campament en campament. Els maquillatges de màscara els han rosegat el rostre. La FLORISEL·LI és la més jove. La SUCRE-ROIG —molt bruna de pell— ha entrat ja a la tercera reserva. Però, on no hi ha res més, la carn es cotitza, car la fam és aguda. Les galiotes ho saben i ho exploten. Vesteixen fetes un renec. Porten flors artificials al cap. En anar pels carrers es defensen del sol i dels esguards penetrants amb una mena de xal de roba negra, que es posen al cap i que els abriga mig cos, una mena de mantell deixat a Amèrica per les dames hispàniques de companyia. Les dues bagasses esguarden la cambra des de darrera les reixes de la finestra i sense dir res. MARIA DELS DOLORS se n'adona i les saluda, creient que cerquen la botiga. Elles, apressades, contesten la salutació.

LA SUCRE: Senyorrà! Senyorr!

MARIA DELS DOLORS: Si volen comprar alguna cosa de les que tenim, entrin per la porta de la cantonada.

FLORISEL·LI: Siamo passatgeres de la goleta. Guaita il caro...

LA SUCRE: El «caro» no fa cas de nosaltres.

Ambdues dones parlen posant accent estranger a les seves paraules. El «caro» de la italiana es refereix a JORDI. JORDI saluda amb el cap molt llunyanament.

JORDI: Dues dones que vingueren ahir en la goleta del seu fill, on jo venia.

MARIA DELS DOLORS: Oh!

FLORISEL·LI: Segueixes viaggio, tu?

JORDI: Em quedo.

FLORISEL·LI: Nosaltres andiamo.

MARIA DELS DOLORS: Entrin! No s'estiguin al sol.

JORDI: Les fa entrar?

A JORDI se li escapa la pregunta. Vol indicar a MARIA DELS DOLORS de qui es tracta, però no s'atreveix a fer-ho davant d'elles.

FLORISEL·LI: No ho voles?

LA SUCRE: Entrem! La vella és amable. Aquest és un xinxa.

Va marcada l'especialíssima pronunciació que les dues dones donen a les paraules, tenint en compte la fonètica, no l'ortografia, dels idiomes originaris. A l'oferiment de la mare, les galiotes deixen la finestra i s'esmunyen a la cambra. En entrar es desabriguen dels mantells negres i mostren el seu bigarrament. Fins MARIA DELS DOLORS rep amb sorpresa tan atorrenat tropicalisme.

FLORISEL·LI: Fa calore!

MARIA DELS DOLORS: El del tròpic.

LA SUCRE: És que la Florisel·li ha treballat a Bolívia fins fa poc prop dels pics de l'Illimani; munyia llames. Jo estei feta al calor i a munyir xibits de la Guajira. Ella ha passat del gel al foc i l'estranya. Jo, no. A Santa Rosa hei estat...

MARIA DELS DOLORS: Ha estat al poble altra vegada?

LA SUCRE: Oui! Altres. Conec el Lleon, el vostre noi.

FLORISEL·LI: Anque jo. He conegut també il piccolo, en la goleta.
Beneto, bel·lo...

*MARIA DELS DOLORS està un xic alarmada per
les coneixences dels seus, que tenen aquella mena
de dones de parlar i vestir tan bot de pus, autèntics
ocells equatorials.*

MARIA DELS DOLORS: Seguin.

FLORISEL·LI: Seu, Sucre-Roig. Gràcies.

FLORISEL·LI seu. SUCRE-ROIG, no.

MARIA DELS DOLORS: Van a Curaçao?

LA SUCRE: No ens plauen pobles grans. Cerquem poblets;
ens reben millor. Ens estimen aprretant.

MARIA DELS DOLORS: Com?

FLORISEL·LI: Ens estimen più.

MARIA DELS DOLORS: De que fan vostès..., si es pot saber?

LA SUCRE: Viatgem.

MARIA DELS DOLORS: Per negoci? Per plaer?

FLORISEL·LI: Per fare negocio, i donar piacere...

LA SUCRE: Es pot dir que viatgem amorr...

FLORISEL·LI: Ecco.

LA SUCRE: Amorr honest, sap? Jo fins vaig tenir un fill.
En conèixer el Lleon a Managua...

MARIA DELS DOLORS: Va conèixer el Lleó a Managua?
Era un infant...

LA SUCRE: Com ara el Beneto. Ho anava a explicar. Satanàs,
el Leone. Sabeu qui em va treure la «Sucre-Roig»? Ell.
(*Silenci curt.*) Vaig néixer a Scutari, prop del Bòsfor, o per allà.
Uns em deien turca; per a altres soc armènia; per a altres
de l'Irac. Vaig néixer molt morrena. Lleon em va veure donar
mamar al petit i em va dir que erra impossible que el nadó
xuelés llet blanca. Les morrenes donen als marrecs aigua
amb «panela» en lloc de llet: «sucre roig», saben?

FLORISEL·LI *fa una gran riallada.*

FLORISEL·LI: Quin «tortopino», aquest Leone.

MARIA DELS DOLORS: Quin què?

FLORISEL·LI: «Tortopino». Noi, ens entenem i ballem soles.

JORDI: Ballen soles quan no enganxen companyia.

MARIA DELS DOLORS: Començo a comprendre...

LA SUCRE: Tu fica't la llengua a la butxaca, peixet de torrengetera.

MARIA DELS DOLORS: No cal que ell parli. Són vostès les que indiquen ben clarament la seva contextura moral.

LA SUCRE: Noi, alça la cama i balla. «Contexturra mogal.»

FLORISEL·LI: Quina vequia! Diga-li si el naneto és del Leone...

LA SUCRE: Qui sap!

MARIA DELS DOLORS *fa un gest de rebuig.*

LA SUCRE: Li espanta que puguem ésser parents? Doncs vegi: amb nan o no, ho som.

MARIA DELS DOLORS: Jo, parentiu amb puputs de sis crestes? I ca! Vostès són púrria, xerigot podrit...

FLORISEL·LI: Què siamo?

LA SUCRE: Púgrria! Xeguigot!

JORDI: Em sembla que seria prudent que deixéssiu la casa.

LA SUCRE: No t'hi fiquis!

MARIA DELS DOLORS: Jordi ha parlat per mi. Em plauria que se n'anessin...

FLORISEL·LI: I tot per haver-li detto que coneixem el Leone e il bellino Beneto...

LA SUCRE: Hi ha marres que voldrien portar el candor del fill en un relicari.

Riallada de les dues dones. Entra CRISTIÀ, fill gran de MARIA DELS DOLORS; té trenta-un anys. Així com LLEÓ és aigua atollada, CRISTIÀ és home de vent. Li plauen les aventures, córrer món, però és obert i no veler, no gaire res més. És el retrat del seu pare. Possiblement hi ha en el fons d'ell una ànima de forner,

malgrat s'hagi llançat als perills del contraban i es trobi bé en l'ambient angoixós de La Guajira. Vesteix overol blau. Aspecte d'home que navega.

CRISTIÀ: Bon dia! Quines rialles! D'on sortiu, vosaltres?

FLORISEL·LI: Hola, patrone!

CRISTIÀ: Què heu vingut a fer a casa meva?

LA SUCRE: Indagarr per la goleta.

CRISTIÀ: Sortirà demà a l'alba. A quin port baixeu?

LA SUCRE: A La Guaira. D'allà passarem a Coro.

CRISTIÀ: On anireu des de La Guaira és compte vostre. Llestos!

MARIA DELS DOLORS: Coneixes semblants dones?

CRISTIÀ: Les he portades de Riohacha a Santa Rosa. Qui no les coneix?

FLORISEL·LI: A mi pocco. Sono nova en aquesta Guajira.

CRISTIÀ: En aquesta Guajira tal vegada, però en altres llocs ets com un cuiro de cadira vella. He dit, llestos!... La goleta surt demà a punta de dia.

FLORISEL·LI: Vindrà Beneto?

CRISTIÀ: Què n'ha de fer, del Benet? És clar que ve...

MARIA DELS DOLORS: No, no vindrà...

LA SUCRE: La vella confon el noi amb un ciri. No permet que l'encenguin perquè no se li gastí la cera...

FLORISEL·LI: Eccolos ací. Beneto! Leone...!

La FLORISEL·LI surt de la casa, anant a l'encontre de BENET i LLEÓ, els quals arriben pel fons. Molt esbojarrament. Per la porta de l'esquerra de primer terme compareixen ORALA i AMARGA amb dos barrils d'aigua que deixen arraconats prop de l'alfàbia. La FLORISEL·LI ha agafat BENET pel coll, gairebé besant-lo. BENET se sent avergonyit; l'atmoreix la casa. Entra amb la FLORISEL·LI i, en veure la mare, allunya la dona d'un tot. JORDI desapareix pel fons, dissimulant. No vol presenciar l'escena.

BENET: Em fas suar. M'ofegues.

FLORISEL·LI: Aquesto vull; ofegar-te, i que suïs. Et faré sudare encare più.

LLEÓ: Più, più! Com si ací tinguéssim pinsans.

CRISTIÀ: He manat que desocupin la casa. Atenció, senyoretetes.

LLEÓ: Deixa-les, mestre d'aixa. Són efusives i van de viatge. No havien vist el Benet des d'ahir a la goleta.

CRISTIÀ: I a tu?

LLEÓ: A Santa Rosa, la gent es troba sense cercar-se.

MARIA DELS DOLORS: Em figuro com serà cercant-se.

Silenci curt. MARIA DELS DOLORS pren un to decisiu.

MARIA DELS DOLORS: Mireu, fills: he fet els ulls grossos en moltes coses per no haver de dir-vos que la vostra corrupció i la vostra gosadia passen de ratlla. A tu, Lleó, et poso a primer lloc. M'has portat dues o tres índies a casa, i ho he passat. T'he vist embriac, estirat damunt l'arena dels carrers del llogaret, i ho he passat també. Però ja n'hi ha prou. El que va començar el mitjà ho ha seguit o ho poden seguir els altres...

BENET: Ens coneguérem a la goleta. Són passatgeres alegres...

MARIA DELS DOLORS: Moltíssim. Però el que és alegria per a un fill pot ésser punyalada per a una mare. No em facis dir amb totes les lletres el que aquestes dones són i el que sou vosaltres, car no em vull empastifar els llavis. Que els meus renys us revoltin? Que la mare no es fa càrrec que ja teniu ales per a volar? Si és així, voleu. Però voleu lluny, deixeu-nos d'una vegada. La vostra germana i jo farem camí soles. Si heu de seguir vivint prop nostre, i voleu tenir casa, la meva, recordeu-vos que la casa soc jo, que soc una mare catalana i que seré catalana mentre visqui, ferma sense desarrelament. Sigueu caribes, salvatges, el que us passi pel baterol; emporqueu-vos; feu-vos fang dintre el fang, però no prop meu. Porto dintre un passat que serà tot el ranci i l'estantís que vulgueu, però és el meu passat, jo mateixa, i no puc ni vull renegar-ne. Soc vella. Espereu que mori, que no trigaré. Ja morta em podreu afrontar. En presència, no, no, no...

MARIA DELS DOLORS surt per la porta de la botiga.
AMARGA va darrera de la seva mare. Abans de sortir
pregunta, angoixadíssima.

AMARGA: Què li heu fet? Fins tu, Benet? Mals fills!

*La sortida i les preguntes han deixat com un buit d'aire.
LLEÓ ha estat el més impassible, impermeabilitzat
als planys de la seva mare. És el que trenca el silenci.*

LLEÓ: Repapieigs de vella. Encara em voldria covar...

BENET: Pobra mare!

LLEÓ: Una nosa!

BENET: Això no!

LLEÓ: Un entrebanc, sí.

FLORISEL·LI: Il mio amore és sentimental. Et petonejaria.

LLEÓ: Espera la nit per fer-nos encendre espelmes... Avui poso
cúmbia. Si et fons massa a primera hora no et quedarà res
per al ball...

CRISTIÀ: Demà hi ha goleta.

LLEÓ: La primera ventada de l'alba caribe s'emporta la més
pregona guaiabera de rom.

FLORISEL·LI: Anem! La llagrimosa vequia pot tornar i trobar-nos
encara ací.

LA SUCRE: Hora de la «cumbiamba»? Les nou?

*Tots els que parlen de la cumbiamba se sacsegen
recordant el ball i insinuant-lo...*

FLORISEL·LI: Les nou? Sono les... (Un rellotge toca hores.
FLORISEL·LI les compta.) Les sete...

CRISTIÀ: Les set... i el sol ja ortiga...

FLORISEL·LI: Tempo llarg! Manquen moltes hores per a fer-te mio.
Amore!

*La meuca italiana fa una manyaga al seu galant.
Pausa. Les dues dones s'han tornat a embolicar amb
els mantells negres, i surten. Mentre la SUCRE-ROIG
s'embolica, LLEÓ li dona un mossec al coll. Crits de la
daifa. FLORISEL·LI surt tirant petons a BENET.*

CRISTIÀ: Quin parell de pampanes! Italiana l'una; diu que és de Sicília. Turca l'altra; diu que és d'Scutari. Equivalen a dos paquets de cotó fluix i un flascó de permanganat. No t'hi arrambis massa, Benet!

BENET, molt complagut del seu triomf d'amor, és a la porta, on segueix acomiadant la FLORISEL·LI. ORALA, l'Índia, s'ha arraconat a un primer terme. Sembla que no veu res i ho veu tot. La seva cara està immòbil, però els ulls esguarden, plens d'esbalaiement.

CRISTIÀ: Fixeu-vos com ens esguarda a tots l'Índia Orala! Els europeus són boigs, es deu dir... I el cert és que ho som un xic...

Obscuritat completa.

QUADRE SEGON

Van apareixent fanals encesos, de llum esmorteïda, portats per gent que no es precisa, i comença a sonar el tabal indi de la cumbiamba. Sons penetrants i monòtons com la terra: tam-tam; tam-tam; tam-tam. Unes campanades, més vibrants que les del rellotge que hem oït tocant les set hores, marquen les nou del vespre. El soroll del mar es barreja ostensiblement amb el so del tabal. La veu d'AMARGA posa un sospir en la nit. S'escolta la seva veu, però AMARGA és invisible.

VEU D'AMARGA: Nits de la meva terra, tan diferents d'aquesta!
Enyorança.

*Sembla que li contesti la veu de JORDI.
Les veus surten de diversos llocs.*

VEU DE JORDI: Constel·lacions que no coneixia: Rigel. Parpelleig rutilant de Vega, Betelgeuse, Aldebaran. Antares, en la torta sinuosa de l'Escorpí...

Una resplendor roja, que es va intensificant, deixa veure en la fosca una gran màscara caribe: boca tallada; maquillatges blancs que arruguen el roig. Les ombres d'una parella s'escorren de la llum sagnosa que ha envaït la nit i que els ha sorprès entrelligats. Ella arrossega l'home; felinitat de boa. Altres parelles s'entrelluquen. Barrejats amb els sons del tabal es precisen alirets de clarinet de cumbiamba —el ball africà trasplantat a Amèrica— i fragments de maraques. Entra LLEÓ i fa retallar la seva silueta per la màscara caribe, que emplena la nit. L'acompanya el CARAPLANA, un ex-valencià, amic del noi segon de MARIA DELS DOLORS, i el seu introductor i guia en les nits guajires. CARAPLANA és un raquí perillósíssim, més indi que els indis i més salvatge que els salvatges.

Porta un arsenal damunt: ganivet, punxó, raor, i un revòlver antigalla Smith&Wesson. Tot ho liquida a trets, a punyalades, a talls. Les males llengües li carreguen cinc morts damunt. Tant LLEÓ com el CARAPLANA trontollen, completament embriacs. CARAPLANA té pèl de panotxa, dents corcades i cara plena de brians.

LLEÓ: Com em plauen aquestes nits de calor barrejades amb
flaire de peix, d'algues, de salanc! Les sents com si fiquessis
el nas i la boca en una sotaaixella profunda...

*Pausa. LLEÓ respira nit per tots els porus. Rom a broc
d'ampolla. Després imita el tam-tam del tabal.*

LLEÓ: Què deia la cobla? Tam-tam! Tam-tam!

CARAPLANA:

Damunt d'un pujol d'arena
s'hi adollava la Carmeta...
Li he vist dos ulls grandolots
i la boca xicoteta...

LLEÓ: Bonic!

*Riallada dels dos embriacs. CARAPLANA mou tot el cos
en sacseig de cumbiamba, i es repeteix una i altra
vegada, amb la tossuderia dels embriacs.*

CARAPLANA: Carmeta López m'ho donà, Carmeta López m'ho
donà, Carmeta López m'ho donà. ¿Qui vol encendre amb mi
un feix d'espelmes per ballar cúmbia?

LLEÓ: Ball de foc! Tam-tam! Tam-tam! Vinga altra cobla.

CARAPLANA:

Et demano poca cosa.
Negra! Negra! Negra! Negra!
El més negre del teu cos
negre!

*Altra riallada. CARAPLANA és sacsejat tot posant
a la nova cobla la retronxa.*

CARAPLANA: Carmeta López m'ho donarà! Carmeta López
m'ho donarà!

*La FLORISEL·LI entra corrents en joc amb el BENET.
Aquest baveja darrera la dona.*

FLORISEL·LI: Papallona! Farfala! No m'atrapes!

FLORISEL·LI i BENET senten també els efectes del rom, de la xitxa i de la nit guajira. CARAPLANA caça la FLORISEL·LI al pas. I la reté.

CARAPLANA: Encén els teus fòsfors, Florisel·li, calamar llaminer...

FLORISEL·LI: Vas ple de xitxa i rom... Soc del Beneto.

CARAPLANA sense deixar-la, es torna a retorçar lascivament, i canvia el recoble.

CARAPLANA: Tam-tam! Tam-tam! La Florisel·li m'ho donarà!
La Florisel·li m'ho donarà: Epa! Foc, en la mà alta. Ball negre.
Tam-tam!

LLEÓ escarneix el seu company.

LLEÓ: Encén la torxa si vols ballar cúmbia. Tam-tam! La Florisel·li ens ho donarà. Ball de negres. Foc...

FLORISEL·LI: T'he detto que no em grapegis.

CARAPLANA: Tam-tam! La Florisel·li m'ho donarà a mi, a tu, a ell.
La Florisel·li ens ho donarà. Tam-tam!

L'escena és portada a ritme de ballet. Rojor forta i música llunyana de cúmbia.

BENET: Deixa en llibertat la Florisel·li: és meva!

CARAPLANA: Quins temps corren! Fins aquest morro enlletat creu que pot tenir dona! Tam-tam!...

BENET: T'ho dirà ella, si en puc tenir. A qui estimes, Florisel·li?
A mi? El Caraplana?

CARAPLANA: El què et deia! Ves, pregunta a una dona si t'estima. Què saben elles? (*Canvi.*) A les dones se'ls mana: ho sents, xicó? Estima'm, Florisel·li. I no és que les italianes em plaguin: recorden les tallarines i la polenta.

FLORISEL·LI: Que borratxone estàs!

CARAPLANA: Estem! Tam-tam! Ell, tu, tots...!

LLEÓ: La Florisel·li ens ho donarà! La Florisel·li ens ho donarà.
Unta't amb seu de carro, Benet. Enganxa. Tam-tam!,
tam-tam!

BENET: No us fiquen amb la Florisel·li. Ni amb mi. Au, Caraplana!

BENET *fa un gest d'agarbonar-se a CARAPLANA.*
Aquest el rebutja, violentament, empentant-lo amb
un braç. Amb l'altre reté la galiota.

CARAPLANA: Si et tornes a apropar et faré mal...

BENET: Lleó, ajuda'm!

LLEÓ: En veure't afaitar en el trinquet de la goleta creia que t'afaitaves pèl i no borrissol. Els caganius no surten de la casa. Beu i agafa força.

BENET *rebutja l'ampolla de rom que li ofereix el seu germà i es torna a agarbir al CARAPLANA.*

BENET: Deixa'l, Florisel·li.

FLORISEL·LI: No puc venir! M'estringe...

BENET: Te la reclamo, Caraplana! Va!

CARAPLANA: Tam-tam! Té! Agafa això!, i aprèn... És l'«introito»

CARAPLANA *punxa BENET, el qual llança un ai.*
FLORISEL·LI *xiscla. LLEÓ reacciona...*

LLEÓ: L'has ferit?

CARAPLANA: Una bursadeta amb el punxó. No he fet servir ni el ganivet, ni el raor, ni la Smith&Wesson. És un teu germà i un marrec. Cal que es faci mascle. Li convé una punxadeta. Tam-tam!

LLEÓ: Però...

CARAPLANA: Negues que li convé fer-se mascle?

LLEÓ: No ho nego... Però una punxadeta...

CARAPLANA: Què millor per a fer-se mascle?

LLEÓ: Res! Que es faci mascle! Li convé. Fes-te mascle, germanet! Fes-te masclíssim com el Caraplana, com jo. Tam-tam! Carmeta López m'ho donarà! Carmeta López m'ho donarà! Cumbiamba! Foc! Rom!!

LLEÓ i CARAPLANA *se'n van, emportant-se la FLORISEL·LI i cantant ambdós compàs de cumbiamba.*

LLEÓ i CARAPLANA: Digues: «La Florisel·li ens ho donarà!
La Florisel·li ens ho donarà!». Tam-tam!

CARAPLANA *s'emporta la FLORISEL·LI carregada al coll.*
BENET, *ferit, s'ha apuntalat a la màscara. Repics de*
tabal. Cumbiamba al lluny.

BENET: Ai!

La llum roja i la dels fanals s'apaguen.
Obscuritat completa.

QUADRE TERCER

En fer-se clar ens trobem altra vegada a la cambra on viuen els catalans, en el llogaret de Santa Rosa, coronament d'una cala del mar Caribe. Són quarts de sis de la tarda i fa quatre dies que punxaren Benet, dintre la rojor d'una embriaguesa de cumbiamba i rom. La punxadeta del Caraplana —malgrat ésser punxadeta— ha retingut Benet allitat i amb febre fins avui que roda per la casa com si es trobés en la cel·la d'una presó. El noi petit s'ha desmillorat i és visible el rau-rau que sent per dintre. A la cambra, RORIC el bus i JORDI dialoguen un xic desentesos del passeig i dels nervis de BENET. RORIC, el bus, és un altre català presoner del Caribe. Fa temps que roda món. Coneix el mar com no coneix gaire gent, i l'estima en poeta. De Catalunya, en té una visió llunyana. És la terra dels somnis, on sap que no ha de tornar. Tipus de llop de mar: quaranta-cinc anys.

RORIC: En aquest dies la sort se m'esmuni de la xarxa. Ahir mateix vaig sortir d'una gran profunditat amb vuit petxines buides, ni mareperla se'n podia treure. Pesco per a un polonès...

JORDI: Què hi farem!...

RORIC: No es desanimi.

JORDI: No? (Canvi.) Deu ésser molt bell el mar per dintre...

RORIC: Quan hom n'és fora i el recorda, sí. Bell? Sorprenent.

Et passen pel costat peixos de tots els colors, cavalls marins raríssims..., quina mobilitat en el fons: madrepores, meduses elèctriques que naveguen amb tots els reflexos dels antres subaquàtics. Múrexs, que deixen un rastre de porpra. Glòries del mar, flors de meravella, fetes de cucs llefiscosos. L'esguard corre darrera tanta monstruositat, però així que bades, et tornen a recordar que ets bus i no espectador uns tentacles que et cacen, lentíssims i ondulats, o un peix espasa que et passa davant del vidre del casc de l'escafandre i que et fa sentir que et podria ratllar el tub d'aire que et comunica amb l'exterior. Hi ha vegades que t'assota una cabellera immensa d'herbes marines: d'altres, que t'emplena d'ombra un estol de taurons miops que passen, mostrant la seva boca angulosa i les seves dents còniques, on guspireja

el perill. Veus peixos desconeguts i peixos coneguts. Els dofins de la nostra Mediterrània rellisquen també ací solitaris i lents. Musclos gegantins, de metre i mig, obren la closca com caixes de sorpresa. Si un bus hi fica el braç es tanquen voraços i no afluixen. Lliris filamentosos espïen i fan d'aranyes d'aigua fonda. He vist coses que molta gent no veurà mai. És la meua riquesa. Tants anys d'Amèrica i de perills en molts mars, no m'han donat ni un clau. He viscut i enriquit els ulls..., la butxaca, no.

JORDI: Ha viscut, que ja és molt. Jo poguéis viure, per ara...

RORIC: Vostè pot dir: Per ara. Jo he de dir: Per sempre. I em faig vell. Ves, Benet, què diu el senyor Jordi: Jo poguéis viure, per ara. El senyor Jordi tornarà a Catalunya: veritat, Benet?

JORDI: O no hi tornaré!

RORIC: Hi tornarà! Nosaltres...

BENET: Jo no hi vull tornar.

RORIC: Jo no puc tornar. Què hi faria?

JORDI: El que fa ací...

RORIC: Quina diferència! M'he americanitzat, ja... Ací, el dia que agafo por al mar, no hi entro. I ho encerto! Un dia que el cor em va dir que hi havia perill, passà una cosa rara. Dos bussos que treballaven a capes fondes d'aigua contaren que el mar s'omplí de sobte d'una gelatinositat estranya i que passaven uns animals que portaven els ulls a les puntes d'uns llargs peduncles: els ulls els brillaven i el mar s'encengué per dintre com de fòsfor de foc geladíssim que els travessà els escafandres. Sortiren plegats i les plagues eren infectes. Moriren ambdós.

JORDI: En la Mediterrània no hi ha aquests perills. Tinguéreu sort...

RORIC: Molta!

BENET: En tenir por no entreu en mar?

RORIC fa que no amb el cap.

BENET: Veieu? Em creia l'únic covard de La Guajira i m'acabo d'assabentar que hi ha bussos que també ho són i que, aquests, la gent no els critica...

RORIC: Toques campanes perquè sí, o les toques cridant les beates a missa?

BENET: M'entenc, i n'hi ha prou.

*BENET surt a la porta,
deixant estranyats RORIC i JORDI.*

RORIC: S'entén i n'hi ha prou! Passem-hi l'esponja!

*MARIA DELS DOLORS treu el cap
per la porta de la botiga.*

MARIA DELS DOLORS: M'havia semblat oir la veu del Benet...

RORIC: És a la porta.

MARIA DELS DOLORS: No surtis a fora, noi...

BENET: Per què?

MARIA DELS DOLORS: La humitat del mar no t'és bona...
La ferida...

BENET: Deixeu-me estar a mi i a la ferida...

MARIA DELS DOLORS: Però fill meu...

BENET: No sigueu agafa-sopes, mare...!

*BENET torna a sortir al carrer.
Aquesta vegada sense que se'l vegi.*

MARIA DELS DOLORS: Agafa-sopes! (*Pausa.*) M'han canviat el fill.
Fa quatre dies que me'l deixaren ple de rom i sang. Les restes
del noi que hi havia en ell han fugit pel trau de la ferida que
li obriren (*Canvi.*) Marga: on ets? què fas?

VEU D'AMARGA: Soc al forn amb Orala. Fenyem el blat de moro
per fer pa. Què voleu?

MARIA DELS DOLORS: Saber on ets. (*Pausa.*) La pobra! Tot cau
damunt d'ella.

JORDI: Marga és un escarràs de feina. No para en tot el dia.

Sospir de MARIA DELS DOLORS.

MARIA DELS DOLORS: I què, Jordi? Hi ha alguna possibilitat
de tractar amb el bus?

JORDI: Cap.

RORIC: Tinc compromès el treball amb el polonès de Manaure, però parlaré a altres pescadors. En conec al port de Carrizal...

MARIA DELS DOLORS: Hauries d'ajudar-lo. (*Silenci curt.*) Un altre català caigut en aquestes platges, i aquest fa anys! Trobarà catalans en el racó més racó d'Amèrica...

JORDI: Darwin, en el seu *Viatge al voltant del món*, conta que un dia que entraren d'ancoratge forçat a una badia de la Terra de Foc, varen trobar un home que comerciava amb les diferents tribus dels indis Ones de la Terra Foguina; era un català. Vivia sol, sense lligams amb ningú, aventurer de totes les gosadies.

Entrada d'AMARGA. Ve eixugant-se la suor amb un davantal que s'ha posat per treballar i que ara es treu.

AMARGA: Se sua, però la feina ha quedat llesta. On és Benet?

MARIA DELS DOLORS: Al carrer. No surtis ni li parlis. Jo l'he interrogat i se m'ha tret de damunt a fàstics.

AMARGA surt fora, malgrat l'advertiment de la mare. MARIA DELS DOLORS s'atansa també a la porta, malgrat no voler-ho. Li sembla que AMARGA li servirà per a exculpar-se, cas que el fill es torni a enfuriar. L'escena s'ha de marcar.

RORIC: Farà cosa d'un mes que a l'illa perlera de Cabagua, tragueren del mar un cargol amb la perla rosada. Ací mai no s'havien vist cargols d'aquests: és el cargol Xanh de l'Índia. (*Pausa curta.*) Qui ho diria, que la més bella perla no passa d'ésser la tomba sumptuosa d'un cuc immund? Els paràsits que entren a la petxina són colgats amb bavositats: la perla. (*RORIC trenca sobtadament la seva informació i diu com si ara, des de l'entrada d'AMARGA, traduís més el que pensa, que el detall de les perles.*) Marga és molt simpàtica. Què en diu?

JORDI: Molt simpàtica.

RORIC: Llàstima de noia! (*Silenci.*) Podria fer la felicitat de qualsevol. Li ho sembla Jordi?

JORDI: M'ho sembla...

BENET *ha retornat a la cambra, travessant el grup que fan fora la porta —però visiblement—* AMARGA i MARIA DELS DOLORS. BENET *entra fumant ostentosament.*

BENET: Soc prou gran perquè no calgui que em vigilin dues mainaderes.

AMARGA: Perquè ets i et sabem prou gran mai no ens hauria passat pel magí que la sortida de la mare al carrer i la meva et poguessin semblar afer de vigilància. Ai, homenots! Vine ací! Et mostraré el que em crida l'atenció: el sol.

AMARGA *ha agafat BENET per l'espatlla i l'ha posat de cara al ponent.*

AMARGA: Avui es veurà aquella flama morada que el disc de foc deixa quan desapareix d'un tot en la ratlla del mar. Bonic...

BENET: Molt...

BENET *parla amb marcat menyspreu.*

AMARGA: A La Guajira, si no res més, hi ha postes de sol magnífiques. (*Canvi.*) Per sort no he convidat Jordi i Roric a veure l'espectacle. Benet hauria pensat que érem quatre els qui vigilàvem.

BENET: Insisteixes?

AMARGA: Aclareixo. Des del dia de la punxada fa unes rebequeries de noi, no d'home.

BENET: Ai, Amarga, amarguíssima! (*BENET reacciona i s'acusa ell mateix, porfidiosament.*) Ho sé, que un home no fa llit per una punxadeta; un marrec sí. El meu germà Lleó va fer unes grans rialles abans d'embarcar-se «El noi tendre juga, malgrat que els jocs l'allitin. Qui no aguanta un trau d'arma, és que ell no té arma per a fer traus». «És un xic xavalic aquest Benet», deia l'altre. Vaig voler jugar i m'he quedat estès quatre dies. Han passat tantes coses pel meu cap de noi, en aquests quatre dies d'enllitat... És cert que el Caraplana m'ha fet un servei en voler-me endurir, punxant-me. Ací, qui no resisteix punxó, ganivet, navalla o un tret, no és mascle i, com a conseqüència, no pot tenir dona...

MARIA DELS DOLORS: Tu no has de tenir dona; per què?

BENET: Això: per què n'he de tenir? No soc ni carn ni peix. He estat, soc i seré un nadó tota la vida. Els meus germans poden tenir les que vulguin, i fins portar-les a casa. El Caraplana també; el Polonès també. El bus, el Jordi i els veïns també... Jo, no! Jo he de passar amb melindros, car els meus divuit anys són de bressol i de mató de monja. No! La Marga em demostra amor de germana fent-me contemplar albes i postes de sol, cardots i serps coralls, pintades d'or i roig, semblants a joies. Excel·lent haver vingut a Amèrica a contemplar postes de sol, punxes de cardots i el color de les serps verinoses!

AMARGA: Excel·lent haver vingut a Amèrica per reclamar a crits el dret a tenir dona. Casa't..., i en tindràs...

BENET: Amb qui? Amb tu?

AMARGA: Amb la filla del cacic dels indis d'Ahuïama. No ets marrec perquè et calgui preguntar a la germana amb qui et pots casar! Tanta homenia tu, i el Lleó, i el Caraplana, i tants i tants, i l'exerciu no fent d'homes, sinó fent de tractants del qui sigui, i escorrent-vos la butxaca de diner. No enamoreu, compreu. A tu no et punxaren per una dona; et punxaren per una bagassa!

BENET: Calla! Me n'aniré de casa!

AMARGA: Una alta solució d'home.

MARIA DELS DOLORS: No l'exasperis.

JORDI: Deixin-ho córrer!

BENET: És ella qui ha canviat. Abans no em tractava així...

AMARGA: Cercava embadalir-te amb les serps corall i les postes de sol.

BENET: Estimaves el marrec que hi havia en mi i el volies fer perdurar. Jo era per a tu un bon xic el fill qui no tens ni tindràs mai...

MARIA DELS DOLORS: Benet!

AMARGA: Deixeu-lo! Noi valent amb les dones!

BENET: Em vols dir covard?

AMARGA: ¿Covard sabent, com saps, fuetejar la teva mare i la teva germana?

JORDI: Calma!

RORIC: No se'n parli més.

BENET: Se n'ha de parlar.

MARIA DELS DOLORS: No!

*Aparició sobtada del CARAPLANA a la porta de la casa.
L'escena dels de dintre queda interrompuda en absolut.*

CARAPLANA: Bona tarda, gairebé bona nit... Quins crits!
He oït que es tractava de tenir calma i de no parlar-ne més.
Es referien a mi?

*El CARAPLANA parla pinxejant i mofeta. Ve amb el
POLONÈS, la FLORISEL·LI i la SUCRE-ROIG. El POLONÈS
—gros, sibil·lí, agre, cinquanta anys—, s'ha quedat
més enfora del carrer amb les dues trotaires, però
avancen a mesura que el CARAPLANA avança. Les dones
porten el mantell negre al braç, car el sol s'ha amagat.
Ara, en bigarrament, fan la competència al crepuscle.
La interrupció del CARAPLANA i la seva entrada han
angoixat els que dialogaven. El soroll del mar colpeja
el silenci. BENET es refà i dissimula per un esforç
de voluntat portat a l'extrem. El que més el podia
impressionar en aquests moments és la presència
del CARAPLANA i les dones. El giravolt de BENET
és marcadíssim. AMARGA s'ha eixugat les llàgrimes
dissimuladament. Ha plorat malgrat ella.*

BENET: Et vaig a dir de què es tractava. Aquesta terra d'arena ens
fa cruixir per no res. Parlàvem de perles i de coses del mar.
Tenia la paraula el Bus, que sempre vol saber més que els
altres...

CARAPLANA: El Bus?

*La pregunta del CARAPLANA ha estat sarcàstica
i malintencionada. BENET fa com qui no se n'adona.
Parla refrenat.*

BENET: El Bus i la meva germana, que li donava corda i
aquiescència. Per què no entren d'un tot, vostès?

MARIA DELS DOLORS: Benet!

BENET: Per què no entren?

*JORDI agafa la mà d'Amarga.
Li priva de seguir la brega.*

POLONÈS: Anyem de pas.

LA SUCRE: Molt honorrades...

*FLORISEL·LI és la primera que s'atreveix a entrar.
Els altres la segueixen.*

FLORISEL·LI: Estàs bene?

BENET: Com qui s'ha arrencat un queixal corcat. Mandrejo uns dies, mentre els meus germans treballen per a mi a la goleta. I vosaltres?

LA SUCRE: Ens hem quedat, també. El Polac ens retira de circulació.

FLORISEL·LI: Passaren tantes coses en aquella nit de foc...

BENET: Tantes?

FLORISEL·LI: La Sucre m'ajudà a deixare il Caraplana. L'infeliç estava embriaco des dels sabatots fins a la crinera.

LA SUCRE: Després la vaig presegtar al Polonès. Ell no ens va deixar embarcar. La Flori li va plaure...

FLORISEL·LI: El Polac té molt argento...

POLONÈS: Embustega!

LA SUCRE: Molto! Perrò no és gaire mà obergta. Té l'«orro» molt enfonsat a la «poxa».

*La SUCRE-ROIG ensenya el seu moneder per fer veure
que vol dir la butxaca.*

FLORISEL·LI: L'afare és que estigues guarito...

BENET: D'un tot. Una punxadeta d'un punxonet. El portes, Caraplana?

CARAPLANA: Sempre.

BENET: És un punxó de joguina. Em plauria mostrar-lo a les senyoretetes. (Un canvi.) Coneix el Caraplana, Jordi? Diu que és

valencià, però vagi a saber d'on és. De València no recorda sinó les falles i les taronges...

CARAPLANA: I l'arròs... Aquell arròs «passejat» que fan a Gandia...

JORDI: Poca cosa.

CARAPLANA: Més del que cal. Per què recordar?

BENET: Ben cert. Per què recordar?

Giravolt a la conversa.

BENET: Deixa'm veure el punxó, Caraplana...

CARAPLANA: Capricis? Què en vols fer?

BENET: T'ho he dit. Demostrar a les senyoretetes el poc mal que em pogué fer una punxadeta.

El CARAPLANA allarga el punxó a BENET, no sense abans haver tret la pistola Smith&Wesson. Dona el punxó i agafa la pistola.

BENET: Prens precaucions contra un adolescent? Em faràs estarrufar. I vosaltres: reculeu? Els crepuscles són molt diferents de les nits de cumbiamba. Veieu quin punxonet? Veureu com ni es clava. On el provarem? Ací, a la taula. Apropieu-la. Fora el cobertor. Té, Marga. El punxó gairebé no hi farà forat. Caraplana em volgué ensenyar a ser home, i em feu un gran favor Veieu com el punxó no es clava gaire?

BENET ha fet, i l'han ajudat a fer, tot el que indica en el seu monòleg. Els presents han exterioritzat el que senten: estranyesa, por, esglai, inquietud, angoixa.

FLORISEL·LI: No es clava gaire!

BENET: No gens (*Canvi.*) S'aprenen moltes coses ballant cumbiamba a la Guajira. S'aprèn que el diner i els punxons són totpoderosos i que les dones pertanyen als qui tenen or o manegen armes. Per sort el punxó de Caraplana no fa res. Veritat que no, Caraplana?

CARAPLANA: No fa res!

Riallada sarcàstica del CARAPLANA.

BENET: Veieu que no fa res?

BENET aprofita un moment de distracció del CARAPLANA mentre té la mà de la pistola damunt la taula, i la hi travessa d'una gran punxada. Llest com un gat que salta damunt la presa, retira la Smith&Wesson de l'abast del ferit i s'arma ell.

CARAPLANA: Ai!

BENET: No siguis menys valent del que vaig ésser jo. Veieu? No fa res...

JORDI ha arrencat el punxó de la mà on BENET l'ha deixat clavat. BENET es posa a la defensiva. I segueix el joc amb nerviositat de noi que es juga el tot pel tot, però amb nerviositat reprimida que gairebé no se li nota, sota la seva falsa calma. Les meuques han xisclat i reculen vers la porta, posant de pantalla el POLONÈS. Aquest tampoc és valent i cerca via oberta. MARIA DELS DOLORS i AMARGA s'han apropat a BENET. Ell les aparta.

BENET: Què són tants esgarips? Acabo de tornar al Caraplana favor per favor, i li dono l'ocasió per demostrar que és home.

CARAPLANA: Ho soc! Torna'm la pistola.

BENET: La guardaré, per assajar-me, fins que en pugui comprar una.

CARAPLANA: No se m'oblidarà la teva demostració d'afecte...

BENET: Tampoc oblidaré la que em feres...

*RORIC s'apropa al CARAPLANA i li agafa la mà ferida.
En brolla sang.*

RORIC: On vas amb la mà que raja? Tingue'n cura. Un xic de iode?

CARAPLANA: A mi una punxada no em fa passar quatre dies al llit. Joc pur, que seguirà.

BENET: Des d'ara, com que ets tan home, et plaurà més jugar amb mi. Soc un marrec que serveix...

CARAPLANA: Cal fer-te justícia. Anem!

CARAPLANA, refusant tot ajut, surt amb el POLONÈS i les dones. S'espolsa la sang que li cobreix tota la mà i rebutja la SUCRE-ROIG, la qual li fa meucades i llepafileries volent veure la ferida. FLORISEL·LI resta un xic a rerepassa per poder parlar amb BENET. Quan és arran de porta el crida i li diu.

FLORISEL·LI: T'adorno, valente! Però posa't al segur. Diuen que el Caraplana n'ha mort cinque.

BENET: Si tu m'estimes no em farà por res ni ningú...

FLORISEL·LI: T'adorno! T'ho juro sota les constel·lacions del sud.

BENET: Com titil·len!

FLORISEL·LI desapareix. BENET ha parlat d'estels des de la porta i acomiadant-se. Segueix amb la pistola del CARAPLANA a la mà. Consternació i plant en les dones.

MARIA DELS DOLORS: I ara, Verge Mare dels Dolors?

AMARGA: Més amargor. Però cal plantar cara al que pugui venir. Recordeu-ho, mare!

*Gairebé és fosc. Onatge encrespat.
Llebeig.*

ACTE SEGON

QUADRE QUART

Cobert de palla, enganxat a la paret esquerrana de la casa on viuen els catalans que Jordi ha trobat al llogaret de Santa Rosa, en La Guajira, arran del mar Caribe. El cobert, o porxo, està sostingut per uns troncs de «cardizal», un arbre no pas molt gran, però que fa soca forta que no es termiteja (el cuquet voraç, dit ací «comején», ho destrueix tot, àdhuc el vidre.) Dues portes, les de les cambres de la casa, comuniquen el cobert, eixamplament de llar, i on hi ha una mena de fogons i de forn, gairebé a l'aire lliure. El cobert és espaiós i té en el centre i en els costats uns enforcats que el sostenen. El sostre és de palla i s'aixeca damunt d'altres pals de fusta que s'encruïllen. De pal a pal hi ha penjades unes hamaques de pita enxarxada, on dormen els homes.

Gran amplada de mar i de platja. Es veu l'extensió de la badia caribiana de Santa Rosa, algunes cases trespolades, com la casa dels catalans, d'una mena de boga («bahareque» i amb parets grises de «yotojoro», penques de cardó dels gegantins. Sol espetegant; arena gairebé vermella, i un mar d'un blau obscur que tira a negre. Unes agrupades mates de cactus i nopals donen al paisatge, desolat i àrid, l'única verdor possible: una verdor de punxes.

AMARGA i ORALA feinegen a la cuina i tenen encesos uns especials fogons fets de rajola i que van solts perquè es puguin posar on es vulgui. AMARGA dirigeix el dinar del dia de Nadal. ORALA l'ajuda. Són, poc més o menys, les onze del matí, i el sol encén l'areny. Esguardar el paisatge fa venir set. A La Guajira es viu dintre el foc. Gran reverberació del sol i l'aigua. La polpa dels llavis té gust de sol, les pells són recremades com l'arena.

AMARGA: Nadal! Calor! No s'aixeca ni l'airina de les onze.
Ai, Nadals freds de la meva terra! (ORALA surt d'entre els fogons i s'atura davant del mar. Actua com sonàmbula.)
Què contemples, Orala? Els alcions? Els mascarells?

ORALA: Mar! Per allà. «Gandurú!»

ORALA assenyala la platja deserta amb visibles mostres d'esglai.

AMARGA: Què vols dir?

ORALA: «Gandurú!»

AMARGA: Sé que «Gandurú!» és el vostre dimoni, el déu del mal. Vindrà a la platja? A la meua terra el dimoni no corre el dia de Nadal. Sant Miquel el té sota els peus. (Canvi.) Deixa el «Gandurú!» i ajuda'm. Et diré un secret: amb els meus estalvis vaig comprar una vedella i la vaig fer portar al teu pare. La que el Lleó li devia...

ORALA: Tu?

ORALA mormoleja paraules que no s'entenen i besa efusivament la mà d'AMARGA.

AMARGA: Fou ell, veritat, qui va engegar la sageta contra el meu germà mitjà?

ORALA: Avís. No tocar Lleó.

AMARGA: La sageta és un excel·lent cobrador de factures. Ara ets de la casa. (ORALA mostra altra vegada el seu agraïment.) Deixem-ho i vine. M'obriràs una llauna de conserves. Vull tirar pèsols a l'arròs nadalenc.

ORALA: «Gandurú!», Marga. «Gandurú!»

ORALA ha repetit el nom de «Gandurú!» amb veu concentrada i baixa.

AMARGA: Ací, «Gandurú!». Sempre... «Gandurú!»

Entren al cobert RORIC i JORDI. Han begut un xic. Un i altre porten una copa plena de licor que ofereixen a la cuinera. JORDI ha canviat la indumentària i vesteix amb overol blau.

JORDI: Visqui Nadal!

RORIC: Per Marga!

JORDI: Pren la copa que vulguis.

AMARGA: Què em porteu?

RORIC: Ginebra.

JORDI: I curaçao. Escull.

AMARGA: Ni curaçao ni ginebra. Alerta, Jordi. Així es comença...

RORIC: Diu: «Alerta, Jordi!» I no diu: «Alerta, Roric.»

AMARGA: Us he vist embriac moltes vegades.

JORDI: Nadal és Nadal. I un dia és un dia.

AMARGA: D'un dia en ve un altre.

JORDI: Nadal en exili.⁴

AMARGA: Nadal arran del mar Caribe!

JORDI: I vols que no begui?

JORDI es beu el licor que portava per a AMARGA, i deixa la copa damunt d'una taula que hi ha en el cobert. Després es decanta sobre un tamboret com afeixugat pels records.

JORDI: Ai, Nadal!

RORIC. L'imito, Jordi. Bona ginebra!

RORIC es beu també el licor que portava per a AMARGA.

RORIC: El primer dia que aquesta em va veure embriac em va clavar una fua...

AMARGA: Diuen, sense excepció: ¿Què es pot fer a La Guajira sinó beure? Jo no bec.

RORIC: Tu no ets mascle.

CRISTIÀ ha entrat al porxo. LLEÓ el segueix. Ambdós han sentit el que deia la seva germana. LLEÓ replica. Venen també un xic beguts, però aquests aguanten més que JORDI i que RORIC. Hi estan fets.

LLEÓ: Mancaria això, que beguessis.

AMARGA: Llei d'homes. S'adjudiquen les prerrogatives.

4 Pel seu alt significat, hem restituit el primer escrit de l'autor «en exili» del Ms. del 1944, que el propi autor tatxà i substituï («Nadal lluny de la terra»), lliçó que manté en totes les versions.

CRISTIÀ: Què ha de beure la meva Marga, àngel amb ales de mosquit. Endequina què et porto per al dinar: un pot de tàperes.

AMARGA: Malgrat el present, agrairia que anessis a fer el borinot a trencall d'ona.

LLEÓ: La mare i els seus consells ens han fet fugir de la saleta i venir al porxo. Tu ens envies al mar. Les velles, i les que van per velles, es posen impossibles.

CRISTIÀ: Què hi tens, al foc? L'encens dels guisofis m'esmola els ullals.

RORIC: Ullals de tauró. Els taurons negres mengen ampolles, cordills, fusteta i fins filferro. Una vegada en pescaren un que portava una gàbia dintre. Devia ésser una gàbia amb gallines que caigué d'algun vaixell. El marraix digerí les gallines i guardà la gàbia a la panxa.

LLEÓ: Apa!

CRISTIÀ: Els taurons tenen set ungles de dents a la maixella de dalt i sis a la de baix. Parteixen un home per la cintura.

RORIC: Els japonesos preparen un gran plat amb les aletes dels taurons.

CRISTIÀ: També mengen truites fetes amb formigues roges. I darrera de la truita, beuen te. Uf, els japonesos!

CRISTIÀ trafega pels fogons. LLEÓ cerca ORALA, la qual s'escapoleix d'ell.

AMARGA: Fas nosa, Cristià! Lleó, deixa tranquil·la l'Orala! Quin repòs, quan sou fora!

MARIA DELS DOLORS compareix al cobert. Esguarda arreu. En no veure el que cerca llança un sospir.

MARIA DELS DOLORS: Heu vist Benet? L'has vist, Marga? Qui l'ha vist?

CRISTIÀ: Bon Nadal!

LLEÓ: Què bon Nadal i què datileres! Contesteu l'únic que interessa a la mare: heu vist el Benet?

RORIC: No.

CRISTIÀ: Tampoc.

LLEÓ: Es rebolca per la platja amb la italiana.

MARIA DELS DOLORS parla després d'una pausa.

MARIA DELS DOLORS: M'assabentes amb goig que el meu caganiu pot estar en perill? (*Altra pausa. Canvi.*) Ves a la botiga, Orala. (*Pausa altra vegada. MARIA DELS DOLORS parla a AMARGA en veu baixa.*) El fetge i el pedrer de la gallina els deixes per al petit. Com ho tens?

AMARGA: Si no em destorbessin...

ORALA s'esmuny per entre els pals del cobert, i per darrera dels fogons. Entra a la casa per la segona porta.

MARIA DELS DOLORS es dirigeix als seus fills després d'una pausa marcada.

MARIA DELS DOLORS: Per què coveu tant d'avorriment pel vostre germà?

CRISTIÀ: Nosaltres? Ell!

MARIA DELS DOLORS: Una mare no s'enganya.

LLEÓ: Mare que té quatre fills i creu que només en té un: viu enganyant-se ella mateixa.

MARIA DELS DOLORS: Tinc quatre fills! Però un fill i un germà petit, malgrat els teus alirets, sempre és un fill i un germà petit, i ha d'ésser vigilat per tots. Ara mateix ha caigut a mans d'aquestes dones. El que li passi us doldrà quan no hi hagi temps ni per a l'extremunció.

LLEÓ: Què li ha de passar?

MARIA DELS DOLORS: No sap res del lluitar amb femelles. I menys amb trastos d'aquests. Vosaltres dos no em faríeu la por que em fa ell.

LLEÓ: Els nostres amors mai no us han produït basques.

MARIA DELS DOLORS: Coneixeu les fàcils i les difícils.

CRISTIÀ: I no hem passat, com ell, pels divuit anys?

MARIA DELS DOLORS: Els heu tingut, però menys encesos, més preparats, menys infantívols.

LLEÓ: Prou exordi. Què?

MARIA DELS DOLORS: Que el salveu.

CRISTIÀ: Entre tots?

MARIA DELS DOLORS: Entre tots, i em refereixo als homes. Roric hi pot ajudar. Fóra un solució que us féssiu amos de la italiana i de la turca, i les traguéssiu de Santa Rosa...

LLEÓ: La mare ens proposa unes coses...

MARIA DELS DOLORS: Res que no hàgiu fet...

LLEÓ: Crèiem haver-ho fet contra la vostra voluntat, d'amagatotis i amb dones que ens plaïen. Jo, davant d'aquestes dues marrinxes, no passo de llum blener. Parlo per mi. Cristià pot portar fagedena. Roric, habituat a caçar meduses de gran grandària, pot...

RORIC. En terra recordo que les meduses són llefiscosos...
i urticants...

CRISTIÀ: La mare és com el campanar d'Uríbia, el poble més gran de La Guajira: no té campanes, però té rat-penats. (*Silenci.*)
Entres al campanar i sents una gran ferum de son de vampir.
Quin desencís per al que espera vibració de campanes...

AMARGA intervé en el diàleg.

AMARGA: No és aquesta la imatge de la mare. Ella és una gran mare. Té que s'ha entestat a veure Benet com a un nadó.

CRISTIÀ: I a veure'ns a nosaltres com a un parell de mataparents de bruguera.

MARIA DELS DOLORS: Benet deu als seus germans haver perdut l'ésser infant tan aviat com ho ha perdut.

CRISTIÀ: És que nosaltres, per edificar-lo, ens havíem de convertir en beguins? Mala terra, La Guajira, per a lliris de Sant Antoni.

LLEÓ: Benet fa el seu camí, com l'hem fet nosaltres. Deixeu d'una vegada aquest pes de Benet que porteu encara a les entranyes.

MARIA DELS DOLORS: Hi porto el de tots.

LLEÓ: El nostre, molt alleugerit.

MARIA DELS DOLORS: Heu estreat tant per sortir de la mare.

LLEÓ: El vostre fill petit guanya ja els seus germans grans en murriades. Us ho notifico.

MARIA DELS DOLORS: Això, no!

MARIA DELS DOLORS protesta.
CRISTIÀ referma les paraules del germà.

CRISTIÀ: Nosaltres encara anem plegats... Ell...

LLEÓ: Té pel seu compte un dogre ben veler i pirateja àdhuc a les costelles dels seus germans. Han passat quatre mesos dels fets amb el Caraplana; érem a l'agost i som al desembre. Li heu vist por?

AMARGA: Caraplana ha desaparegut. «Gandurú!»

LLEÓ: Deixem el Caraplana i anem a nosaltres. En aquest últim viatge en mar que feu Benet, emportant-se'n Jordi, anà a Curaçao a cercar licors que sabé, per nosaltres, que hi havien arribat i que ens esperaven. Quan la nostra goleta ancorà en els canals de l'illa holandesa ens digueren que Benet havia tingut la mala llet d'anar a cercar el nostre carregament de contraban. Ens calgué embarcar les restes. ¿Què me'n dieu de l'àngel tot just sortit de la pica baptismal? Si el vostre Benet infant creu que es pot anar per la vida per camins de roses de paper i de llantions encesos, que s'ho tregui del cap i que procuri que no sigui el seu germà mitjà qui el punxi. No em deixo fer pessigolles al melic per un mocós, ni bado com el Caraplana. És el què us he de dir! I pel que em proposeu de les bordelleres, que les tregui de damunt de Benet el batlle de La Guajira. Nosaltres ens en rentem les mans...

ORALA compareix al cobert per la mateixa porta
per on havia desaparegut. Crida CRISTIÀ.

ORALA: Cristià!

CRISTIÀ: Jo?

ORALA, per gestos, vol indicar-li que hi ha qui pregunta per ell. En anar el germà gran a demanar més explicacions, el POLONÈS compareix darrera d'ORALA. El POLONÈS es presenta vestit de dril blanc i amb salacot

al cap. Li duen el POLONÈS, perquè sí. Tots els emigrants nòrdics que en aquests temps de tanta emigració han cercat redós a Amèrica, són motejats de polonesos; no es distingeix si són eslaus, germànics o d'altres races. En aparèixer el POLONÈS es fa silenci. Els de la casa esperen que sigui ell qui enraoni.

POLONÈS: Voldria perlag amb els germans. Em segrà pergmès?

LLEÓ: Amb nosaltres o amb el petit?

POLONÈS: Amb vostès.

CRISTIÀ: Si és per coses de faldilles i d'amor...

POLONÈS: Og, no! Og, no! Per negoci. I per bon negoci...

LLEÓ: A les seves ordres.

POLONÈS: Per faldilles! Og! Money. Les que vulg de faldilles. Negoci, pegò segret...

LLEÓ: Entrem a la sala...

CRISTIÀ parla especialment a RORIC.

CRISTIÀ: Us faré portar brandy. Entreteniu-vos i no us mogueu del porxo fins que el Polonès toqui pirandó...

*Han sortit el germà mitjà i el POLONÈS.
Ara surt CRISTIÀ. Així que acaben de sortir,
MARIA DELS DOLORS s'apropa a RORIC i pregunta.*

MARIA DELS DOLORS: Què deu voler el Polonès? No em plau.

*RORIC contesta a MARIA DELS DOLORS
imitant el POLONÈS.*

RORIC: Og, negoci! Faldilles? Perg negoci i bon negoci!

ORALA ha retornat al cobert i ha allargat una ampolla de conyac a RORIC. ORALA ve fumant dissimuladament: porta el foc del cigar dintre la boca. RORIC ho veu.

RORIC: L'Orala fuma amb el foc de la catximba boca endintre. T'il·lumina el paladar?

ORALA —*índia feta a la submissió i a les vergassades—*
llença el tabac. AMARGA intervé.

AMARGA: Deixa-la que fumi. El seu únic vici. Fuma, Orala...!

ORALA recull el tabac i surt netejant-lo de l'arena que s'hi havia enganxat. Les catximbes són una mena de caliquenyas. RORIC ha omplert de conyac les dues copes, que havien deixat buides damunt d'una mena de pedrís, i n'ofereix a JORDI.

RORIC: Som-hi?

JORDI: Som-hi què? Ah! Vinga!

JORDI ha aixecat el cap; retorna a La Guajira d'on, en pensament, era lluny. I vol reaccionar.

AMARGA: Què li passa, Jordi?

JORDI: No em sé avenir que un dia com avui pugui ésser el de Nadal.

AMARGA: Troba aquest Nadal mancat de neu, de fred, de cel gris. Quan el Nadal d'allà és assolellat, té la grogor alegre d'un convalescent que surt de l'hospital o la carona d'un noi que ha saltat la tanca d'un hort per robar un fruit, i és ell el primer sorprès de la seva gosadia. El sol de Nadal d'ací va a cavall, i clava els esperons a les costelles de la terra.

Un silenci. JORDI s'aixeca i torna a omplir la seva copa. Amb la copa plena als dits, i abans d'engorjar-se-la, diu, com si parlés per a ell.

JORDI: A casa fèiem pessebre.

AMARGA: A casa també.

Diàleg espaiat.

RORIC: I a casa. Però fa tants anys! Tinc present que mai no hi mancava un racó de mar amb un vaixell naufrag! El meu!

JORDI: Quina molsa i quin boix grèvol el de l'obaga del meu poble! L'arrencava i el recollia amb un dits que se m'enrampaven de fred.

AMARGA: Encara em sembla que veig el pessebre de casa.
Caminets: casetes; un caçador, un que pescava prop d'un riu.
No teníem reis. Érem massa pobres per a comprar-los! Però
teníem un bonic Naixement que posàvem en una establia
feta de pedra tosca. Sobre el cel nadalenc del pessebre un
estel d'argent marcava un camí segur.

*JORDI s'aboca altra vegada una copeta de conyac
i se la beu.*

JORDI: Quin deu ésser el camí segur?

AMARGA: Es dedica a demanar-ho a l'alcohol?

JORDI: És l'enyorança, Marga.

*El plany de JORDI ha repercutit pregon en AMARGA.
RORIC beu. MARIA DELS DOLORS ha trescat per la cuina
sense dir res, mentre els tres parlaven del pessebre.
Ara s'anava a apropar als del grup, però es queda
erta en veure la parella que fan BENET i la FLORISEL·LI.
Pel camí sorrenc que passa de l'anyoc gegantí de
nopals i cactus de l'esquerra, avancen vers la porxada
els enamorats. BENET va al davant. La FLORISEL·LI un xic
més endarrere. La meuca s'ha vestit de poncella; roba
blanca, llaços blancs, mantell blanc al cap. Àdhuc el seu
maquillatge d'avui nasqué sota un símbol especialíssim
per a ella: el de la innocència. Un i altra avancen lents.
Ja prop del cobert es paren. És quan MARIA DELS
DOLORS fa l'esforç de cridar la filla, com en prec d'ajuda.
I li mostra la parella.*

MARIA DELS DOLORS: Marga! Ves, Marga!

*AMARGA, guiada pel gest de la mare, retorna de
la seva evasió al país dels records i esguarda els nous
vinguts. No obre la boca. RORIC i JORDI, desvetllats
pel silenci de l'expectació, s'aixequen i s'incorporen
al grup de MARIA DELS DOLORS i d'AMARGA. BENET
es fa present i trenca el silenci.*

BENET: Bon dia!

Tots, menys AMARGA, contesten el «bon dia» de BENET.

JORDI el contesta sorrut i aprofita l'avinentesa per omplir una altra copa de conyac, beure-se-la i cercar nou seient. RORIC imita JORDI però reacciona al revés d'ell. La presència de BENET i FLORISEL·LI al porxo, i en actitud tan espectacular, el porta a un estat d'eufòria radiosa. El riure se li imposa. Recita un vers de Nadal amb tota intenció.

RORIC:

«Què li darem / a n'el noi de la mare?
Què li darem / que li'n sàpiga bo?»

MARIA DELS DOLORS, la qual no veu pas l'escena del caire humorístic on s'ha situat RORIC, pregunta angoixada.

MARIA DELS DOLORS: D'on surts?

BENET: Del poble.

MARIA DELS DOLORS: Has estat fora tot el matí...

BENET: He anat a esperar aquesta. Atansa't, Florisel·li.

MARIA DELS DOLORS: T'acompanya una dona?

BENET: Soc prou home per a mantenir-la.

RORIC: Benet ha fet via vers la casa, sabedor que allà dins hi ha el Polonès.

BENET: No ho sabia. Però millor si hi és. Ves, Florisel·li. Diuen que allà dins hi ha el Polonès. Et veurà als meus braços...

*La vanitat d'un noi que es madura ell mateix a tot vapor per fer-se home s'ha fet visible en BENET.
FLORISEL·LI s'apropa a la porxada amb posats de donzella decandida que va a ésser menada al temple.*

BENET: No siguis vergonyosa, Florisel·li...

RORIC: És vergonyosa?

BENET: Per què no?

RORIC: Les dones, amb facilitat de miracle, saben retornar de l'estat d'haver-ho perdut tot a l'estat de quan no els mancava res.

BENET: La vella que tens davant, és la mare. La jove és la meva germana. (*Presentació barroera i balbucejant.*) Florisel·li. El seu nom autèntic és Adda Monti...

FLORISEL·LI: Servitora.

RORIC: I nosaltres? No som presentables?

BENET: Uns d'allà! Faig conèixer a tots la meva promesa...

Exclamació general. La de MARIA DELS DOLORS és la més viva. Ni BENET ni la FLORISEL·LI s'immuten.

RORIC *riu.*

MARIA DELS DOLORS: Ha dit la seva promesa?

BENET: Florisel·li ha fugit del Polonès, es penedeix del que fins ara ha fet, i vol ésser meva. Vols ésser meva?

FLORISEL·LI: Sono tua!

RORIC: Es posa massa seriosa, senyora Dolors. No es tracta d'una tragèdia; es tracta d'un sàinet. Quin riure!

AMARGA: Pel ridícul ho pot semblar; però en el fons no és sàinet: és drama. «Sono tua». El pobre beneit porta a casa una «penedida del que fins ara ha fet». Què ha fet fins ara, «això» que ens presentes com la promesa?

BENET: No m'entrebanquis, Marga. Per a tu només caben a la casa els «farcells» del Lleó!

AMARGA: Sabem, per declaració pròpia, que ens porta un «farcell»; un farcell de roba ben bruta.

BENET: Orala, no?

AMARGA: Compares? La pobra índia fou venuda pel seu pare a un home. Aquesta s'ha venut ella mateixa a deu mil. És possible que t'hagi passat pel cap barrejar els teus amb dones així?

FLORISEL·LI: Si deixes que m'insultin, me'n vado...

AMARGA: El que «bada» és ell...

BENET: Què «vado» ni què beines. Aguanta. Ets la meva promesa.

Un silenci. AMARGA canvia de to. JORDI s'ha apartat del grup i seu en un racó amb l'ampolla de conyac prop seu.

AMARGA: Mare: digueu-hi la vostra, mentre dono una ullada al dinar de Nadal. Heu emmudit?

MARIA DELS DOLORS *es posa a plorar.*

MARIA DELS DOLORS: Què hi puc dir, pobra de mi?

AMARGA: Penseu-ho.

MARIA DELS DOLORS: No res.

AMARGA: Recordeu que un dia plantàreu cara als vostres fills, assabentant-los que la seva gosadia i la seva corrupció passaven de la ratlla i que, si volien seguir vivint a casa vostra, calia que tinguessin present que la casa éreu vós, i que vós éreu una mare catalana i que seríeu catalana mentre visquéssiu? Repetiu-ho, mare.

MARIA DELS DOLORS *segueix plorant silenciosament, no contesta.*

MARIA DELS DOLORS: Tu, més que cap, saps que imposar-me m'és un martiri.

AMARGA: Avui. Però... aquell dia? (*Parla amb amarguesa pregona.*) No cregueu que aleshores em passés per alt que la vostra virior no era contra tots, i que l'advertència que fèieu no anava a la totalitat dels vostres fills. Fóreu enèrgica per defensar el petit Recordàreu que éreu catalana per una parcialització maternal de les que s'amaguen. Voleu dir, mare, que la terra caribe no us torça també a vós?

MARIA DELS DOLORS *abaixa el cap confusa.*

BENET: Amarga, l'escarafallosa, encara viu a la dolça Catalunya, no viu al Caribe Torna-te-n'hi...

AMARGA: El que tu faries si et trobessis al meu lloc. Si jo manqués, em sentiria culpable del crim que esteu cometent uns i altres, tu sobretot. I pensa que, per evitar aquest crim, puc també portar dintre les ventades verdes d'aquesta terra.

BENET: Et fa galopar la solteria.

AMARGA: L'esmentes per doldre't de no tenir una germana tan poc soltera, tan pellingot com la teva enamorada?

CRISTIÀ *treu el cap al porxo. El to alt dels dialogants ha arribat fins a la saleta de la casa, on conversaven el germà, EL POLONÈS i ell. Surt a indagar sense gaire tafaneria; AMARGA, en veure el germà, s'enfeina altra vegada, retirant-se vers el fons.*

CRISTIÀ: Parleu molt alt.

JORDI: L'alcohol! L'alegria de la festa màxima de l'any. (Està embriac.) Per què cercar el Nadal guajiro blanc de neu, gris de boira, morat de fred, com el nostre? L'acceptem com és. A beure! Arran del mar Caribe, els pastors nadalencs no «fan treure foc a les pedres més altes amb els claus dels seus esclòps.» Ací hi ha foc arreu...!

JORDI tentineja i es deixa mig caure en una hamaca baixa que hi ha estesa al cobert.

CRISTIÀ: El brandy ha produït l'efecte que se cercava. Ha alegrat prodigiosament la festa.

RORIC: L'ha alegrada més Benet que el brandy. Repassa'l de cap a peus! Què li trobes?

CRISTIÀ: El de sempre...

RORIC: Se'ns casa. La Florisel·li, o sigui Sirena, no sé què...

FLORISEL·LI: Adda.

RORIC: O sigui Adda no sé què... ha enguixat el pis, i Benet ens la presenta blanca: «La meva promesa!» La seva, eh...?

Gran riallada de CRISTIÀ.

CRISTIÀ: Impossible!

BENET: No veig la raó.

CRISTIÀ: Creia que la nova me la donava l'embriaguesa de Roric, no ell. (Pausa breu.) Mare, vós que cerqueu ofici per al petit: feu-lo hortolà, especialitzat en el conreu de tomàquets. Comprenc per què el Polonès reia tan desbocadament quan la Sucre-Roig ha entrat a dir-li una cosa a cau d'orella. Li devia comunicar l'idil·li d'Angèlica i Pau... Vull dir... de la Florisel·li i Benet...

FLORISEL·LI: Andiamo, caro. Tutti em són enemics.

BENET: Anar-nos-en quan el Polonès és allà dins? Creuria que fugim. Cristià, fes-lo sortir. Si no ho fas tu, ho faré jo

BENET treu la pistola Smith&Wesson que un dia va pertànyer a CARAPLANA i es posa en campió de la seva dama. MARIA DELS DOLORS s'abalança al fill.

MARIA DELS DOLORS: Benet, la teva mare et demana calma...

CRISTIÀ: No hi ha por. Et vull complaure. Polonès!

MARIA DELS DOLORS: Què fas, Cristià?

CRISTIÀ: Complaure el benjamí de la casa. He dit que no hi ha por. Polonès!

*Surten al cobert el POLONÈS, la SUCRE-ROIG i LLEÓ.
Escena. Agrupaments. Fins AMARGA tem.
Però no passa res.*

CRISTIÀ: Ves, Polonès. El meu germà petit et vol presentar la promesa.

LLEÓ: Florisel·li?

CRISTIÀ: Què, la Florisel·li? Adda Tortell..., o el que sigui.

POLONÈS: I s'ha argmat peig presentar-me l'angelical ponceglla?

BENET: No soc gambosí! Soc un home!

El POLONÈS esguarda la SUCRE-ROIG i aquesta esguarda LLEÓ. Després d'un bescanvi d'esguards, esclaten tots en una riallada.

BENET: De què rieu?

LLEÓ: Del molt home que ets.

POLONÈS: Fings té dona.

BENET: Te l'he presa...

POLONÈS: Og, il·lusió. La tenia precisament perquè tu me la prenguessis. La idea fou d'ella.

FLORISEL·LI: Bugiardo! Mentider!

*L'accent de la FLORISEL·LI és de veritat.
El del POLONÈS, de perfídia. BENET se sent empetitit amb la revelació.*

POLONÈS: Em va dir: «Beneto vol fer coses d'home. Valoritza'm.
Així em vindrà a robarg a casa teva.» Og! Og...!

FLORISEL·LI: No el creguis. Parla per gelosia. T'adoro!

POLONÈS: L'adoga! Og! Diga-ho, Sucre-Roig.

LA SUCRE: No puc declarar contra una col·lega. Nosaltres,
les «daixonses», som també honrades.

LLEÓ: Tot plegat, una «benetada» ridícula que té la importància
d'una punta de cigarreta.

FLORISEL·LI: Giuro, Beneto...

BENET: Deixa'm estar.

LLEÓ: Arracona la teva homenia de gall de poca cresta,
germanet Beneto. Cal ésser tomany per a venir a lluir davant
dels seus un arner tan ple de forats com la Florisel·li. Aquesta
promesa, bé per a una nit d'embriaguesa i xiximaia. Però
presentar-la a la llar... pataplaf!

FLORISEL·LI: Defendimi, amore.

BENET empenta la FLORISEL·LI vers els nopals.

LLEÓ: Una promesa que s'ha lliurat a tothom amb la insistència
d'aquell que reparteix programes. Uix!

FLORISEL·LI: Has sentit? Contesta.

BENET: Perquè ho he sentit, no contesto. Nosaltres parlarem
després... Ves-te'n!

FLORISEL·LI: Mi fas questo? Infelice! Que me'n vada?

BENET: Ves. No deixes d'ésser la meva promesa. Jo sé que...

FLORISEL·LI. Fanciul·lo que ets! Capone! Pendejo!

*FLORISEL·LI marca sortida, irada i brunzent.
En anar a agafar el camí dels nopals, es topa amb
un home que possiblement estava espiant. El reconeix
i recula, fent un xiscle. L'home és el CARAPLANA.*

FLORISEL·LI: Il Caraplana! Sei tu? Il Caraplana!

*La captinença dels presents canvia. BENET engrapa més
fort l'arma que no ha deixat de mà. MARIA DELS DOLORS
i AMARGA sembla que escoltin esmentar el nom d'un
aparegut. Tafaneria. Sorpresa.*

MARIA DELS DOLORS: El Caraplana?

AMARGA: «Gandurú!»

CRISTIÀ: El Caraplana?

CARAPLANA: El mateix. Tant us sorprèn el meu retorn?
No semblo el Caraplana... però el soc.

CARAPLANA ha entrat al porxo i s'ha fet la figura de primer pla. Esguards encuriosits i esguards punyents.

CARAPLANA no és el d'abans. Li manca el braç dret i ve magrenc i demacrat. Porta una roba pobríssima i un ample capell, que es treu amb la mà esquerra. Una vegada tret el capell el deixa damunt de la taula, es fa caure amb els dits la suor del front i parla sil·labejant i esguardant-los a tots amb un esguard únic i intensíssim. Silenci llarg. La FLORISEL·LI es posa altra vegada prop de BENET, en actitud de defensa per si és agredit. Un i altre s'esguarden, agressius també.

FLORISEL·LI es remou com per anar-se'n. BENET li acolla el canell dret i la fa restar.

CARAPLANA: Bon dia! No els ho havia dit.

Contestació general al «bon dia» del CARAPLANA. Altre silenci, però aquest més curt. Tothom es va refent de la sorpresa. BENET s'ha redossat prop dels nopals, acompanyat de la FLORISEL·LI.

LLEÓ: On t'havies fos?

CARAPLANA fa un gest que sembla un vol de pelicà vers el mar. El germà gran pregunta, referint-se al braç del CARAPLANA.

CRISTIÀ: I això?

CARAPLANA; Me'l tallaren a l'Hospital de la Caritat de Santa Marta. Allà l'he enterrat.

RORIC: De resultes...?

CARAPLANA; No ho saps, moc de gall dindi? De resultes dels jocs de Benet.

BENET: Dels meus, no. Dels teus.

CARAPLANA: Dels nostres jocs. Cap retret... I matem-ho...

CRISTIÀ: Sabíem que la ferida se t'havia infectat. No sabíem res del braç.

MARIA DELS DOLORS: S'hagués deixat guarir. Portava la mà a l'aire lliure i deia a tothom mostrant-la: «M'ha ferit un xaval, no val la pena. Ell passà quatre dies al llit d'un trau que li vaig fer. Jo, cap!»

CARAPLANA: Així és. Però repeteixo que ho deixem estar. Em semblava que la ferida era l'equivalent d'una esgarrinxada. I ja ho veu, senyora Dolors.

BENET: Si ens vens a cobrar el braç, estic disposat a pagar-te'l.

CARAPLANA: Amb els teus dos... i la meva pistola? Suposo que ja domines l'arma.

*Riallada de LLEÓ i CRISTIÀ. El POLONÈS i la SUCRE-ROIG
afegeixen la seva a la dels germans.*

BENET: La rialla, altra vegada?

LLEÓ: Conta, Caraplana! Que s'panyi Benet.

CARAPLANA: Què vols que conti? Se'm gangrenà el braç de resultes de la ferida infectada, i un veler em va portar a Santa Marta, el port més proper amb metges i hospital públic de caritat. Ha passat temps d'aquell fet. Mar; sol; dies que volen; hospital; unes germanetes; desig de morir unes vegades, altres ràbia, altres desconhort... *(Silenci curt.)* Garbellant-ho, he arribat a la conclusió que un home sense braç també viu.

RORIC: Però no pot fer de bus.

CRISTIÀ: Ni de mariner de goleta.

LLEÓ: Ni de galant.

CARAPLANA: Ni de valent. Ara el marrec soc jo. A l'hospital, i en els primers dies, fins m'havien de péixer. Eh! Allunyem pensaments tristos. *(Canvi.)* Què hi teniu, als fogons, que flaira tant...?

LLEÓ: L'arròs de Nadal.

CARAPLANA: Nadal, avui?

DIVERSOS: Nadal!

CARAPLANA: No somniava que poguéssim ésser a Nadal. Sense braç es poden fer altres coses. I ves, retorno a Santa Rosa, precisament el dia de Nadal.

LLEÓ: Benvingut.

CARAPLANA: Gràcies.

LLEÓ: A beure, nois! La reunió, malgrat el sol, s'ha posat de color moreu. Suposo, Caraplana, que encara aguantes tirada.

CARAPLANA: Ho provaré.

LLEÓ: Espereu-vos.

*LLEÓ ha entrat a la casa per la porta del primer terme.
MARIA DELS DOLORS i AMARGA treballen a la cuina.*

CARAPLANA: Sabut el que jo he fet, us toca a vosaltres contar-me la vostra vida d'aquests quatre mesos.

LA SUCRE: La nostra vida?

CARAPLANA: Veig que el Polonès segueix amb les macarulles.

POLONÈS: Amb una. Espegant qui me la pren per engegar-la. Sóg comerciant i no «frutinguilis». Vostès són «perforrats», «zums-zums».

*El POLONÈS indica el que vol dir amb gestos estrofolaris.
Rialles. Escena moguda. Retorn de LLEÓ. Porta tres ampolles de licor. El segueix ORALA, amb una safata plena de copes, que deixa sobre un banquet del cobert.
Després ORALA torna a sortir.*

LLEÓ: Perquè escolliu: gin, whisky, anisat. Proposa una copeta a la salut dels nuvis...

POLONÈS: Per l'encisadoga!

CRISTIÀ: Para la copa, manxol. Roric, omple la del Benet, i bevem. Desitja'ls eterna felicitat, Caraplana...

CARAPLANA: Que siguin feliços... i que conservin el braç.

BENET, desafiador, ha acceptat la copa i n'ha emplenat una que ha passat a la FLORISEL·LI. Aquesta la refusa, però BENET s'imposa. En aixecar CARAPLANA la seva copa, la ràbia frenada i l'odi que amaga li fan apretar el vidre tan nerviosament que se li trenca als dits.

RORIC: Què fas, Caraplana? Esmicoles la copa?

CARAPLANA: Vidre trencadís, com la mateixa Florisel·li.

BENET: Vidre trencadís?

CARAPLANA: Boirina entre els dits.

BENET: Entre els teus, que esgardissarien i no poden. Et revincles com una serp que s'escanya, sense poder picar i que sent que el propi verí li corre boca endintre. Clava't tu mateix el fibló que ja no pots clavar als altres...

CARAPLANA: Que no puc clavar als altres...?

BENET: No!

CARAPLANA: Dignes millor... que ja no vull clavar als altres.

És visible l'esforç que fa CARAPLANA per no deixar traspuar l'odi que l'abranda.

CARAPLANA: «Requiescat in pace» el Caraplana. Mort i al canyet. Aviat li sortirà la bondat que porta a dintre, convertida, sobre la tomba, en tofes de malva-roses.

AMARGA trenca l'escena marcadament.

AMARGA: El dinar gairebé està llest. Prou retrets: oblit. Algú de vosaltres em vol ajudar a parar la taula?

CARAPLANA: Jo... si puc.

RORIC: Jo, Marga.

AMARGA: Fes-me un favor, Cristià. Dignes a Orala que tanqui la botiga. Voleu dinar ací o dintre casa?

CRISTIÀ: Ací !

Sortida d'AMARGA i RORIC. CRISTIÀ surt també, i abans contesta a la seva germana. LLEÓ assenteix en el voler de CRISTIÀ: preparen la taula de Nadal al porxo. BENET i la FLORISEL·LI desapareixen junts pel camí sorrenc de darrera els nopals i cactus, sense que uns se n'adonin i altres en facin cas. Entre els que no se n'han adonat hi ha MARIA DELS DOLORS.

LLEÓ: En el porxo sempre corre un xic de llebetjol. Queda't a dinar, Caraplana. És Nadal. Quedi's, Polonès...

POLONÈS: Og, no, no! A casa em faig obrir tres llaunes de «xucrut». Og. I salsitxes fumades. Bo! Després whisky. Bo! I després l'hamaca. Bo, també. La Sucre-Roig em fagà vent. Anem. La Florisel·li i el seu promès ja són fora...

MARIA DELS DOLORS ha oït el que diu el POLONÈS i es tomba, cercant BENET. No el veu i es queda erta, sense mots a la boca. El que té a les mans li cau.

POLONÈS: Els desitjo una Santa Claus fegicíssima. I entesos, eh, Lleó?

LLEÓ: Entesos.

El POLONÈS surt a grans gambades. La SUCRE-ROIG l'encalça. Un silenci. MARIA DELS DOLORS segueix immòbil, concentradíssima. AMARGA i RORIC entren al cobert portadors d'una taula que col·loquen en el lloc més lliure. Damunt la taula hi ha unes tovalles plegades i un porró. ORALA compareix amb un rastell de plats. Després va i ve. AMARGA para taula.

CARAPLANA: Dinaré de gust. Fa dies que no menjo gaire...

AMARGA s'adona de l'actitud de la seva mare.

AMARGA: Què us passa, mare? Mare!

MARIA DELS DOLORS: Benet ens ha deixat...

LLEÓ: Bon vent! Aquest Benet ens resultarà el borreu de la família (Canvi.) Una altra copa, nois?

CRISTIÀ: Una altra... I a seure. Que cadascú es porti la cadira. Tu, no.

CARAPLANA: Jo, si, Es tracta només de portar una cadira.

*Sortida a cercar cadires. Moviment.
Entrada ràpida.*

MARIA DELS DOLORS: Benet, fill meu...

AMARGA: Retornarà, mare! Tenim casa amb portes obertes...

CRISTIÀ: Tothom a taula. I Jordi?

TOTS: Jordi! Jordi!

*En trobar-lo, l'agafen i el col·loquen a taula.
JORDI no sap on és ni què volen d'ell.*

AMARGA: Seieu, mare!

*MARIA DELS DOLORS, amb obediència d'autòmata
seu al cap de taula, seguint la indicació d'AMARGA.
Els altres prenen també seient. LLEÓ agafa el porró i va
a buidar-hi el licor, fent barreja. AMARGA s'hi oposa.*

AMARGA: En el porró hi vull només aigua, ja que ací no tenim vi del nostre. Els licors per a vosaltres. Orala, porta el pa blanc. L'hem pastat expressament per a aquesta festa. Pa de farina de blat.

*Tots s'han assegut al voltant de la taula.
AMARGA segueix dempeus a punt de servir.*

LLEÓ: Quina calda! Ni un bri d'oreig.

CRISTIÀ: I quina solitud. No es veu ni una ànima per tota la platja.

AMARGA: Senyor, beneeix en aquesta gran diada teva una taula d'emigrats. El Nadal dels Tròpics no s'assembla pas als Nadals de Catalunya, ni la nostra llar té l'aspecte de les d'allà. Hi manca la pau, fins en aquest dia. Fes-te present entre nosaltres, dolç Jesuset. Et recordem nat en una establia, també sense llar, també errant com els d'aquesta casa, perdut sota l'ampla estelada de la nit de Betlem. Sigues tu, Jesuset, bon Jesuset, l'estel que ens guii.

MARIA DELS DOLORS: Sigues tu, Jesuset, bon Jesuset, l'estel que ens guii.

*Els sanglots de la mare semblen ofegar la preguera
d'AMARGA. La filla es conté i vol començar a servir el
dinar, serena, malgrat li rellisquin les llàgrimes cara
avall. No pot, i dissimula conhortant la mare.*

AMARGA: Mare, no ploreu! Assereneu-vos. Avui és Nadal! Nadal!
Com remoreja el mar!

*Sol reverberant. Tumult profund d'onatge.
Obscuritat completa.*

QUADRE CINQUÈ

En acabar-se d'enfosquir comença el redoblar monòton del tam-tam. Aquesta vegada un tam-tam més lent i més llunyà que el de la nit de cumbiamba. La VEU DEL CARAPLANA, també allunyada, anuncia.

VEU DEL CARAPLANA: Carnestoltes! Màscares!

Segueix el redoblament del tam-tam. Una resplendor blava mostra la gran cara Caribe. L'havíem vista presidint una nit enrogida, la del ball africà importat. Ombra. Mar d'esses múrries i tabals d'aigua. La calma abissal que hi ha avui en la nit guajira, angoixa. Tam-tam. El so del tabal rata la quietud cavernosa. La VEU DEL CARAPLANA es torna a oir, aquesta vegada més propera.

VEU DEL CARAPLANA: Carnestoltes!

Surt de l'ombra l'INSPECTOR DE POLICIA. No és un inspector del país: és nord-americà. Ve acompanyat d'un altre inspector —aquest autòcton— i d'una MÀSCARA. Els tals es paren davant la porxada de la casa dels catalans. L'INSPECTOR ianqui fa brillar un moment la llum d'una «delco» de butxaca. I pregunta.

INSPECTOR: O kay! Viuen ací?

*La MÀSCARA assenteix, sense dir un mot.
Entra el CARAPLANA.*

CARAPLANA: Màscares!

CARAPLANA es dirigeix a l'INSPECTOR.

CARAPLANA: Una per a vostè, si li convé no ésser conegut!

INSPECTOR DEL PAÍS: Al contrario. ¡Que nos conozcan!

CARAPLANA: Un dels de la companyia va tan tapat..., o tan tapada... (Canvi.) Tinc màscares d'hipopòtam; de tigre; de noia amb galtes rialleres; d'indi «motiló»; de hiena, l'animal nocturn per excel·lència.

Al lluny sonen trets. CARAPLANA es tomba vers el cantó d'on li sembla que els trets han vingut. La MÀSCARA i els INSPECTORS desapareixen.

CARAPLANA: Trets? I desaparició d'espectres de carn i ossos? Els que tant volien ésser coneguts, s'han fos.

CARAPLANA somriu. El soroll dels trets ha fet sortir AMARGA de la casa. Compareix a la porta del cobert.

AMARGA: Trets?

CARAPLANA: M'ho ha semblat.

AMARGA: Ets tu, Caraplana?

CARAPLANA: I sense careta, malgrat vengui màscares i en sigui dit. Hom es guanya la vida amb el que pot. Tinc màscares de talp; de donzelles d'allò més intactes; màscares d'adolescents de cor dolç; màscares de violinista... *(Crida.)* Màscares! Carotes!

AMARGA: No cridis! En altres nits, damunt d'aquests sorrals se senten les petjades de la solitud. Avui..., no sembla que ens despertem d'un malson, sembla que ens adormim vers un malson *(Canvi.)* Qui ha encès llum, ací?

CARAPLANA: Jo.

CARAPLANA encén una llanterna de mà igual a la que ha encès l'INSPECTOR. L'apaga de seguida. ORALA travessa l'ombra i es col·loca darrera la màscara caribe, il·luminada amb llum blava.

CARAPLANA: D'on surts, índia? Fa poc que et movies en els falutxs. Fas de centcames arran del cobert de la casa que t'aixopluga?

ORALA: També vós centcames. Falutxs. Jo, vist...!

CARAPLANA: El que ven màscares ha de córrer d'un cap de carnaval a l'altre. Tinc màscares de muller blanca; de xiconet tendre, de voltor...

*Espeteguen altres trets; no junts, espaiats.
Venen del cantó del mar.*

AMARGA: Què s'hi amaga sota la indiferència d'aquesta nit?

CARAPLANA: Og! Og! Com diu el Polonès. Ves a saber-ho. Indis que hauran entrat a algun pati a furtar gallines. Els indis lladrunen sempre que poden.

Un silenci. Angoixa. CARAPLANA el trenca. La seva veu s'arrossega com un vol d'au nocturna.

CARAPLANA: Tots els indis de La Guajira saben el còdex del cacic Ousiambuco:

«Un indi ja moribund
al seu fill aconsellava:
Recorda sempre, fill meu,
que un bé amb un mal es paga.

Si fas camí i trobes casa
on et vulguin donar hostatge,
roba el que et vingui a la mà,
i escapoleix-te a l'albada.

Si algun blanc vol que li ensellis
el cavall en què cavalca,
deixa-li la cingla fluixa,
i que se'n vagi al diable.

Si el que et fa d'amo és un negre,
serveix-lo per interès
i el que et mani fer al dret
fes-ho tu sempre al revés.

Els consells que et dono, fill,
són dictats per la raó.

Si no els compleixes, que et mati
la meva maledicció».

Ai, indis de la Guajira! Són salvatges, tant si són de la tribu d'Uriyà com de la dels Hispuanes; tant si viuen a prop del riu Ariguaní, on els xiulen per fer venir el vent, com si són dels que naveguen a peu sobre el tormentós mar d'arena del Macuira (*Canvi.*) Màscars!

ORALA: Vós, traïdor, vós! Indis, no! Traïdor, vós!

CARAPLANA: Venien amb mi els inspectors de policia?

AMARGA: Inspectors de policia? Era un d'ells el que ha encès la llanterna!

CARAPLANA: El que semblava ianqui. Els acompanyava un disfressat.

AMARGA: M'has dit que l'havies encès tu.

CARAPLANA: Per treure't els nervis.

ORALA: Ell, traïdor!

CARAPLANA: Traïdor un pobre comerciant de carotes?

ORALA: Orala sap! «Gandurú!»...

Entra BENET. Ve com si tingués por que el seguissin. Porta el revòlver a la mà. L'ha engegat. Gran crit d'AMARGA en veure'l.

AMARGA: Ets el dels trets?

BENET: Acaba de passar el que mai no havia passat a Santa Rosa. M'han pres el contraban...

CARAPLANA es fa present. Parla amb untuositat, deixa amb la paraula un rastre bavós. BENET no havia vist sinó la seva germana. En adonar-se del CARAPLANA, reacciona.

CARAPLANA: T'han pres el contraban?

BENET: He parlat de contraban?

CARAPLANA: Un contraban val diners.

BENET: He parlat de contraban?

CARAPLANA: Millor! No t'has de mostrar tan pugnaç amb mi. Els indis temen moltíssim que se'ls fiquin les abelles al cervell. Una vegada dintre, qualsevol sap si hi fan mal o soroll de tam-tam.

BENET: Guarda la teva hipocresia per a altre. T'enfonso un plom si no marxas a trot llarg.

AMARGA abraça BENET privant-li l'acció.

AMARGA: Benet!

CARAPLANA: Es poden tenir moltes raons sense que es tingui la raó. Les raons dels dos braços, del revòlver, de la joventut: raons, no la raó.

CARAPLANA desapareix. El seu crit el denuncia allunyant-se.

VEU DE CARAPLANA: Inspector que sembla ianqui ronda per les platges de Santa Rosa. Màscares!

Pausa. MARIA DELS DOLORS ha sortit al cobert de la casa. BENET es frenetitzza més. Silenci.

BENET: Mancava la mare. Per què us heu llevat?

MARIA DELS DOLORS: Volia saber...

BENET: A dintre! No s'ha de veure que a casa hi hagi moviment. I si algú pregunta, no sabeu res, ni del dogre, ni del que faig, ni del que visc.

BENET surt. Altre silenci curt, aquest d'indecisió i sorpresa. MARIA DELS DOLORS pregunta a la seva filla.

MARIA DELS DOLORS: Què té?

AMARGA: M'acaba de confessar que li han agafat un contraban. Però crec que deu haver-hi molt més. Obeïm. Entrem a casa.

Mare i filla entren a la llar. ORALA resta centrada i concentrada davant la màscara caribe. El tam-tam segueix fins que altra vegada s'ha fet l'obscuritat.

ORALA: «Gandurú!»

La veu d'ORALA és gairebé imperceptible. La crida del CARAPLANA, pregonant encara les màscares i anunciant el carnaval, aleja en la nit. Fosca.

QUADRE SISÈ

Aclareix després d'uns minuts i ens tornem a trobar en el rafal de la casa dels catalans que viuen a Santa Rosa, petita badia de la península colombiana de La Guajira. Encara no s'ha fet de dia. Hem passat de la mitja nit a l'última hora dels galls. El cel de febrer és ple d'estels que guspiregen, brillants i altíssims. Calma de matí i perfum de claror encara no arribada. Quiquiriqueig llunyà. El cobert està sol. Entren, a pas lent, CRISTIÀ i LLEÓ. L'un i l'altre mediten i venen pregonament encaboriats. CRISTIÀ s'asseu. LLEÓ esguarda vers el cantó del mar.

LLEÓ: Si la batuda anava contra nosaltres, ens hem salvat.

CRISTIÀ: Crec que hi ha un inspector dels Estats Units.

LLEÓ: Alerta. Has vist el Polonès?

CRISTIÀ: L'he vist i no l'he vist. Crec que en veure'm ell s'ha fet escàpol com no volent contacte...

LLEÓ: M'ha semblat ullar-lo barrejat amb la policia. (*Para de parlar en sec.*) Muts! Cruix l'arena...

CRISTIÀ s'ha aixecat i tira un raig de llanterna vers els nopals. Apareix RORIC, opac com un mirall enllotat.

CRISTIÀ: Roric!

LLEÓ: Avant. Què?

RORIC: Hi ha hagut brega forta en les gavarres del Gui, car no es volien deixar registrar. Els han pres cinc o sis peces de seda de contraban. Han registrat totes les gavarres del moll i fins els gussis i les llosardes dels salanquers. (*Silenci.*) Sembla que no els interessa el contraban que es fa correntment en aquest lloc de frontera. Cerquen altra cosa.

LLEÓ: Què pot ser?

RORIC: És el que em pregunto. Quan s'aproparen al meu falutx jo ronxava com un beneit, somniant que, per al Caraplana, hauria estat una felicitat haver estat estel de mar i no home. Els estels de mar, en les seves lluites amb els eriçons, poden perdre quatre dels cinc braços que tenen. Els altres els tornen a créixer.

BENET *ha entrat al cobert, sortit de la casa
per la primera porta de l'esquerra.*

BENET: Parleu massa alt i la nit té orelles.

CRISTIÀ: Roric contava coses de les seves.

BENET: Us he donat l'alerta.

LLEÓ: M'empitarren els fums de manaire que et dones. Ho sents?

CRISTIÀ: No us esbatusseu. (*Pausa i canvi.*) Com has sortit del registre?

BENET: M'ho han pres tot, i no del dogre. M'ho han pres del cau. El coneixen. (*Altra pausa.*) Com us ha anat a vosaltres?

LLEÓ: No ens han pres res.

BENET: Sort..., o joc brut. (*Nova pausa.*) Sou els que m'han denunciat?

LLEÓ: Vas per mal camí, Benet! I jo tinc males puces. Consti que venia disposat a espinyar-te els musells per la faisó voraç que tens de treballar. No ho faig perquè ja portes la teva. Et dic, això sí, que en el pecat trobes la penitència. Em plau que topis amb la vida i que et cruixin els ossos.

BENET: No ho dubto. He arribat avui a la tarda. Vosaltres arribàreu abans d'ahir. Es veu que la policia m'esperava a mi.

LLEÓ: T'he dit que nosaltres no portàvem res. Tu ho saps, car ens tornares a prendre la mercaderia que anàvem a cercar.

BENET: Vosaltres anàreu no sé on. Jo vaig anar a Curaçao.

LLEÓ: A fer-nos el fet.

BENET: M'adono en aquest moment que he caigut en un parany que tu m'has posat. Quin? Vaig anar a Curaçao...

LLEÓ: A enxarxar un carregament que nosaltres crèiem que hi havia.

BENET: Una cosa així... Per què negar-ho? Un carregament que vosaltres sabíeu que no hi havia.

LLEÓ: Ens acuses de treballar amb trampa?

BENET: Deixo en clar la trampa vostra, i comprenc que et valgueres d'un còmplice per arponejar-me. Em feres anar a l'illa holandesa a cercar el que no hi havia, car jo vaig fer un viatge gairebé nul. Mentrestant, vosaltres...

LLEÓ: Érem a La Guaira.

BENET: Què hi havia a La Guaira?

LLEÓ: Anxova confitada, última novetat alimentícia. Porta totes les vitamines. No hi teníem res a fer a Curaçao ni per les seves engires. Això, tu...

BENET: Això jo... que vaig fer la travessia seguint el rastre fals que em féreu insinuar.

Entra l'INSPECTOR DE POLICIA, l'aparentment nord-americà. RORIC l'ha vist, però, en anar a avisar no li ha estat possible per no cridar més l'atenció. L'INSPECTOR ve amb uns GUÀRDIES DE MAR, amb l'INSPECTOR autòcton, que ja hem vist. L'INSPECTOR foraster avança. Els acompanyants resten fora, en el sorral.

INSPECTOR DE POLICIA: Però vas fer la travessia...

BENET se sorprèn. Malgrat la sorpresa, contesta sense immutar-se, no sense que abans esguardi els seus germans. Tem l'emboscada.

BENET: Ho confesso! Vaig anar a Curaçao.

INSPECTOR DE POLICIA: Cercant...?

BENET: El que trobés... anxova confitada, si vostè vol, l'última novetat alimentícia descoberta pels meus germans, i que té totes les vitamines.

INSPECTOR DE POLICIA: «Very well»! Diré a vostè què va anar a cercar a Curaçao: petroli.

BENET: Em sorprèn que em parli de petroli!

INSPECTOR DE POLICIA: Sorprendria més que vostè confessés.

CRISTIÀ: Benet no feia aquest negoci...

INSPECTOR DE POLICIA: Qui, doncs, el feia? El feien vostès dos?

LLEÓ: Nosaltres?

INSPECTOR DE POLICIA: Nit passada, submarins, sospitosos uns d'espionatge, es revituallaren petroli Cap de la Vela. No sabien, eh? O:K.

CRISTIÀ: Vol dir, senyor inspector? La nit passada es picà molt la mar perquè els vaixells es poguessin apropar als penya-segats del Cap de la Vela.

INSPECTOR DE POLICIA: Coneix alguna cosa?

LLEÓ: Què ha de conèixer, com no sigui les roques del Cap de la Vela, i el saber que la nit passada l'onatge era crespàt...

INSPECTOR DE POLICIA: Deixi contestar el seu germà.

CRISTIÀ: En conec el que ell ha dit.

BENET: Em plauria que m'assabentessin per què se m'acusa a mi de fer contraban de petroli, i no s'acusa als altres...

INSPECTOR DE POLICIA: Fa dies policial atenció cau sobre vostè. No la del país...

BENET: La seva. L'extraordinària de les costes del Caribe. *(Silenci curt.)* Sobre mi, especialment?

INSPECTOR DE POLICIA: Dedicat vostè contraban amb fervor desconegut...

BENET: Desconegut en un lloc com Santa Rosa, on ningú no fa res més que passar frau?

LLEÓ: Utilitzi'l, senyor inspector. És possible que el noi denunciï tots els mariners del poble.

BENET: Perdo el cap en sentir-me acusat de negocis absurds. I més per un inspector estranger.

LLEÓ: Això passa als infants que es fiquen al cap el que només poden fer els homes.

BENET: Maleït sigui! Que no soc bou de «sabana», ni porto banyots que m'hagin posat postissos. No m'acorràleu!

INSPECTOR DE POLICIA: Stop. Calgma! Obri d'una vegada portes casa. Vagi, vostè. *(A RORIC:)* Daguera escolten. No tot carnaval...

Un silenci. RORIC ha anat a obrir la porta de la casa. Darrera la segona porta de l'esquerra hi ha, escoltant, MARIA DELS DOLORS i AMARGA. Les dues dones estan tan espaordides i sense esma, que ni l'ordre de l'INSPECTOR les ha empentades a fer-se presents. Va anunciant-se el dia.

LLEÓ: Escoltàveu?

AMARGA. Sí.

CRISTIÀ: Són la meva mare i la meva germana.

BENET: Mare, se m'acusa de passar contraban de petroli a submarins desconeguts.

MARIA DELS DOLORS: I és cert?

BENET: No.

INSPECTOR DE POLICIA: Cosa més greu contraban de petroli; greu molt: subministre petroli naus pirates.

BENET: Fals.

INSPECTOR DE POLICIA: I disparar contra agents...

BENET: On tinc la pistola? (*Ara el seu accent no té pas el to de veritat de les altres vegades.*) Cerquin-la on vulguin. Fins dintre la casa.

MARIA DELS DOLORS: Els meus fills són honorats; gent de llar...

Gestos. L'INSPECTOR espolsa les mans com ho fan les aus amb les ales.

INSPECTOR DE POLICIA: Tothom honorat fins que es demostra contrari. Ací, llar? «Not»! Cobert. Arena. Mar Caribe. Nopals, goleros indis. D'on sou?

MARIA DELS DOLORS: Catalans!

INSPECTOR DE POLICIA: Llar? «Home»? Cerquen què ací? «Money»! Diner. Per «money», tot. Oh! No deixar terra per fer llar: per fer «gold», or. I per or, fer qualsevol cosa. Benet ve amb nosaltres.

L'INSPECTOR fa senya a BENET que s'ha de donar per pres.

MARIA DELS DOLORS: Pres el meu fill?

CRISTIÀ: Crec que el senyor inspector s'equivoca.

INSPECTOR DE POLICIA: Vol vostè venir? «All right». Equivoco? Parli...

LLEÓ: Si Benet és innocent, tornarà de seguida.

AMARGA: Dubtes que ho sigui?

LLEÓ arronsa les espatlles i no contesta.

INSPECTOR DE POLICIA: Ignocent? «Not». En goleta seva senyals petroli.

BENET: Mentida!

INSPECTOR DE POLICIA: Mentida? «Lie, not». Proves!

BENET: Que parlin els mariners del meu dogre.

INSPECTOR DE POLICIA: Fugits.

BENET: On?

INSPECTOR DE POLICIA: Mar! Manaure! Ahuyama! Por. Mar, «corners»: racons.

BENET: Celebraven el carnaval, però no han fugit. Al vaixell hi havia guardià.

INSPECTOR DE POLICIA: «Yes», guardià. Guardià portin. «Well»!

L'altre INSPECTOR porta un negre mig nu i mig vestit a la marinera; un negre embotornat, amb més posats de rata de port que d'home de travessies. És dels que mai no esgarden fit a fit. Ni el blanc de les dents pot mostrar; té la boca podrida.

L'ALTRE INSPECTOR: El guardià del seu dogre...

BENET: Guardià del meu vaixell, aquest? No!

NEGRE: Sí!

BENET: No!

INSPECTOR DE POLICIA: L'hem trobat servei vaixell. I ell diu: sí!

BENET: Dic que no. És possible que se m'acusi basant-se en tals falsedats?

INSPECTOR DE POLICIA: Falsedats? «Not». Plena marques petroli, barca! El guardià, posat vostè, mentre amagava petit contraban furanques tunes. Descobert tot...

BENET davant les acusacions que li cauen damunt s'exaspera i no sap què contestar. Això fa que es determini a sortir del pas sigui com sigui.

BENET: Anem on vulgui, si ho han descobert tot. Veig que les xarxes amb què volen pescar són ben gassades. D'on ve el cop? A qui preguntar-ho, si ací no hi ha consciències? Vostè

ho ha dit: entre tanta arena, sota tant sol, se cerca fer diner: or. Arran del mar Caribe és molt difícil aixecar-hi una llar..., i més per a forasters. Els que hi vivim fem qualsevol cosa, som qualsevol cosa!

MARIA DELS DOLORS: Nosaltres, no!

BENET: Feu-ho entendre a l'inspector, mare. Jo, contrabandista de la pitjor mercaderia: petroli per a submarins pirates? Cinc bales al cap o la cadira elèctrica. Aquests... Bé..., aquests són bones persones, són caribes honorables. Catalans, sí, però catalans en altres dies. Ara tots som d'ací. Vivim tan lluny, de Catalunya!...

Prop dels nopals s'ha format un grup on hi ha JORDI, disfressat amb una mena de dominó, la careta a la mà, i mig embriac. JORDI va acompanyat d'una màscara. Hi ha també una altra màscara tapadíssima, la que s'havia vist amb l'INSPECTOR. A primer terme del grup hi ha el CARAPLANA, venedor de carotes per a carnestoltes, i amb mercaderia al punt de vendre, malgrat l'hora que és d'alba. És clar del tot i el sol va a sortir. BENET, en anar a deixar el rafal, s'adona del grup i segueix el seu comentari.

BENET: Vegi, senyor inspector, dos més d'allà. Catalans, també, i qualsevols. Un d'ells arribà sensitiu, amb llibres de versos a la butxaca i escruixint-se de les nostres vides. Vegi'ls. L'altre... l'altre ja va néixer guajiro... (Silenci breu i canvi de to.)
Caraplana: què hi tens a veure, amb la denúncia?

CARAPLANA: El que assegura el teu germà Lleó és ben cert; no passes d'un infant.

BENET: És també d'infant demanar-te que diguis si creus que faig contraban de petroli?

CARAPLANA: Mai no m'he ficat en negocis d'altres.

BENET: Ho creus o no?

CARAPLANA.: Què sé! Has negat que tinguessis pistola i ets amo de la meva. (Rialleta.) Es fa el que es pot i sense escrúpols, a La Guajira.

BENET: Es fa el que es pot i sense escrúpols, fins servir-se amb eficàcia del braç manxol.

BENET, *amb moviment ràpid com el seu pensament, agafa amb una revolada el NEGRE refusat guardià del seu dogre, el col·loca davant del CARAPLANA i l'interroga.*

BENET: Coneixes aquest?

El NEGRE fa amb la mà un gest vague sense contestar.

BENET: I tu, Caraplana: el coneixes?

CARAPLANA repeteix el gest vague que ha fet el NEGRE.

CARAPLANA: El conec, així..., com em coneix ell.

BENET: Us coneixeu així..., i possiblement heu pres contacte així...

BENET repeteix els gestos que han fet el NEGRE i el CARAPLANA.

BENET: Vinc amb vostè, senyor inspector. (*Un silenci curt.*) Deixo a la vostra mà, mare, preguntar a Lleó i Cristià si ells creuen que puc fer contraban de petroli.

CRISTIÀ: Nosaltres, no.

INSPECTOR DE POLICIA: Petroli caigut del cel: «Bluesky», en el Cap de la Vela. Ningú.

BENET: Creus, Lleó, que faig contraban de petroli?

LLEÓ: Què he de creure...!

BENET: Era hora que et pogués treure una paraula més precisa que les que abans havies dit i que les del Caraplana. Que el manxol vulgui que el meu cap li pagui el braç, m'hi avinc. No m'avindria que em sacrificués un germà meu. Anem.

MARIA DELS DOLORS: Fill! Vinc amb tu!

INSPECTOR DE POLICIA: Dones; suplicants; desespers...«Not!»
«Not!»

L'INSPECTOR indica amb el gest que no vol que l'acompanyin. Va a sortir el sol. Han desaparegut gairebé tots els estels. Magnífic crepuscle matutí.

AMARGA: Deixeu-lo; no li faran res. El meu germà pot ésser un jove que ha madurat de pressa, però no arriba fins on no es pot arribar...

INSPECTOR DE POLICIA: Benevolència de «sister», germana. I trets? I braç Caraplana? I contraban? Quan es roda..., roda? «Yes»!... No se sap on pot arribar. I aquest ha rodat. Va!...

L'INSPECTOR, per expressar-se, s'ha ajudat amb les mans, car sovint no troba la paraula que precisa. Després, mana. BENET i els policies es posen en marxa. Els que contempen l'escena fan dos grups: un prop dels nopals i un altre prop del porxo. Es veu que el NEGRE vol parlar amb CARAPLANA. No ho pot fer, car l'INSPECTOR el crida.

INSPECTOR DE POLICIA: «Sailor», Mariner! Amb nosaltres.

*El NEGRE segueix el policia.
MARIA DELS DOLORS sanglota.*

MARIA DELS DOLORS: Fill meu! No et veuré més...

Els dos grups han seguit amb els ulls, diversament emocionats, l'emportada de BENET. CARAPLANA es desplaça del grup on era i es posa a frec del camí que passa arran la matollera de cactus. La satisfacció és visible en la seva cara. Amb una estirada convulsa sembla que es vol treure del damunt la nyerra. Llença les carotes. Allarga hostil el braç que li resta. Es mou anellat com serp. La mà se li clou amenaçadora. Una MÀSCARA que surt de darrera els nopals li clava una sageta amb gran força al costat esquerre. El CARAPLANA fa un crit i es cargola. Ha giravoltat per veure d'on ve el cop, però la MÀSCARA ha desaparegut. Vol parlar i la seva veu se li fon a la gorja. Els grups s'han girat tots vers el CARAPLANA. Esbalàiment que dona temps a la MÀSCARA occidora a desaparèixer d'un tot. LLEÓ

arrenca les carotes als disfressats que hi ha en el grup. La que acompanya JORDI és la SUCRE-ROIG. La que ha vingut primer amb els inspectors és la FLORISEL·LI. El CARAPLANA, en una convulsió suprema, s'ha arrencat la sageta caribe i l'ha tirada lluny. La recull JORDI i resta esguardant-la amb molta atenció. Va a parlar, però calla. LLEÓ crida els que s'allunyen. Després s'apropa al CARAPLANA.

LLEÓ: Senyor inspector. És mort! L'han mort! Una sageta amb «curare», verí de serp mapanà i suc d'herbes musques. Falconada del Caribe! «Gandurú!»

Dia amb sol brillant. El CARAPLANA jau damunt l'arena, estirat entre les màscares que venia.

ACTE TERCER

QUADRE SETÈ

La mateixa cambra del primer acte, en la casa dels catalans que han anat a raure a Santa Rosa de La Guajira, arran del mar Caribe. L'aspecte de la casa no ha canviat, malgrat els nous mesos que portem d'haver fet la seva coneixença. Li dona, però, un aspecte divers la foscor del dia, un dia de tempesta i pluja del mes d'abril. El ruixat cau violent i el soroll de l'aigua del mar és tro entre trons. Les finestres de la cambra són tancades. Hi ha oberta la porta del fons i, per ella, es veu l'obscuritat del cel i la violència del xàfec. Llampecs seguits. Terrabastall de tronada.

A peu dret, arran de la porta esbatanada, fan grup: CRISTIÀ, LLEÓ i el POLONÈS. El POLONÈS té la cara girada vers la platja. Com si la tempesta li tanqués la boca. CRISTIÀ és el que es veu més capficat. Damunt una de les taules de la cambra hi ha un llum de petroli encès. Som a mig matí. Llampec moradíssim i tro retrunyent. Ruixat desfet. AMARGA, seguida de JORDI, travessa la cambra i van a fora; recullen en barrils aigua de pluja. Les seves robes són xopes. Porten impermeables protectors, però serveixen poc en els aiguats de La Guajira.

AMARGA: Ho manegaré sola.

JORDI: Sola no podrà tragar els dos barrils plens.

AMARGA: Encara no s'han omplert.

*JORDI i AMARGA surten per la porta del fons.
CRISTIÀ, nerviós, passeja per la cambra.*

CRISTIÀ: Què fa aquest llum encès?

LLEÓ: Llostreja a quarts d'onze del dia.

CRISTIÀ apaga el llum. No es pot estar quiet.

CRISTIÀ: La Sucre-Roig ens perjudicarà. Seria millor...

LLEÓ: Enmig del mar no es pot canviar de bergantí: cal salvar el que es timoneja.

AMARGA passa per davant la porta en tràfec de ramassada d'aigua. Somriu als del col·lotge secret, no se sap si amb befa o amb ironia.

AMARGA: Ai, un ruixat com aquest dues vegades al mes!

POLONÈS: La seva germana em posa frenètic. Og! Riu amb les dents; no amb la boca...

Pausa curta.

LLEÓ: Marga sospita.

POLONÈS: Aga se n'adonen? Són de la pasta del Benet: Carquinyolis.

LLEÓ: No he deixat d'estar a l'aguait.

POLONÈS: Aigua de còlit: caça tan atent els mosquits que no veu que la boa el caça a ell. (*Pausa curta.*) La cosa no ruglla; no marxa, no va bé. El fracàs de la Sucre-Roig... Segse que ho puguin precisar, em sembla que a vostès se'ls ha escapat algun mot imprudent.

LLEÓ: Res.

POLONÈS: Vostè no; Cristià!

CRISTIÀ: Per què se m'havia d'escapar a mi i no a ell?

POLONÈS: Embriagueses.

LLEÓ: Des de l'agafada del Benet no ens embriaguem...

POLONÈS: Un dia, un desconegut els volgué fer beure.

LLEÓ: D'una hora lluny vaig llucar que era policia. «No bec en copa de vidre, li vaig dir, bec en copinya de les que han contingut perles, xarrupo els ous sense trencar la closca.»

CRISTIÀ: De part dels de fora no ens hem esllavissat, però per part de dintre... Hi ha moments en què el cor em salta i el ganyot se'm nua, de saber Benet a la presó.

POLONÈS: Sentimentalisme? Consciència? Remorgdiments? Carrincloneries velles. «Money!»

CRISTIÀ: Cal tenir el cap en punxa per a reduir-ho tot a bitllets de banc. (*Curt silenci. Pregunta viva.*) És polonès vostè?

POLONÈS: Interrogació singularíssima. Per què me la fa?

LLEÓ: Cristià no s'expressa fàcil. Està habituat a la conversa dels mariners en el trencall que volta el buc de la goleta que era nostra. Parla com si obrís el pitxolí d'un barraló: allà va el que ragi.

POLONÈS: Excuses? Perg què m'ho demana, si soc polonès? Vol que sigui rus? Vol que sigui txec?

CRISTIÀ: Vull saber amb qui tracto, què carai!

JORDI compareix a la porta. Canvi d'actitud en els de la cambra. JORDI mou un barril ple d'aigua i el passa vers el cobertet.

JORDI: L'aiguat emplena els barrils molt de pressa. Tant de bo poguéssim curullar totes les cisternes.

CRISTIÀ: Tant de bo!

Sortida de JORDI. CRISTIÀ ha parlat per parlar i ha arrossegat els mots. Inquietud en els dialogants i mal vent. El POLONÈS no s'empassa la pregunta de CRISTIÀ i la remuga.

POLONÈS: Exigeixo em digui perg què m'ha demanat si soc polonès...

CRISTIÀ: En els moments actuals no em semblen coses de polonès emigrat aquests contrabans perillosíssims de petroli, ni tant diner; ni algunes coses que vostè ens ha proposat...

LLEÓ: El corb va obrir el bec quan no l'havia d'obrir i va perdre el formatge. Muts...

CRISTIÀ: Queda teu el formatge que ens ha portat el Polonès. És agre...

CRISTIÀ remarca «El polonès». Aquest ha tret el cap enfora i ha trobat AMARGA escoltant arran de la porta. L'agafa per la mà i la fa seguir cap dintre.

POLONÈS: Mentre vostès es preocupen per saber si soc o no soc, la seva germana no deixa la torre-farera: món de llanternes. Vegin! La boa vigilant, contra el còlit que caça mosquits.

AMARGA: Per què m'agafa les mans?

POLONÈS: Hauria valgut més agafar-li les orelles, i buidar-les-hi del que hagi pogut oir mentre espiava.

AMARGA: Tanta por els fa que els espiïn? (Canvi.) Repassava, cercant el barril més ple que hi ha sota les canaleres de ràfec.

POLONÈS: I el baguil més ple és el d'agan de la porta?

AMARGA: Que ho sigui o no, què li ve o què li va? Si per raons que oculten, vostè s'ha fet amo dels meus germans, de mi no se n'ha fet. No soc baratera ni faig negocis polítics, aquests negocis en què el tou dona el rellotge i el viu li dona l'hora que és, car tot és donar...

POLONÈS: Veuen com espiava?

AMARGA: No m'estan llosant les orelles, i les veus es perceben malgrat el xàfec.

AMARGA va per deixar la saleta i ficar-se a la botiga. En arribar a la porta retrocedeix. No esperava veure el que ha vist. Prepara l'escena i diu al POLONÈS, amb rialla més que agressiva.

AMARGA: Polonès, prengui nota de la clienta que tenim a la botiga. Això sí que pot ésser espionatge del perillós...

LLEÓ: Qui hi ha a la botiga?

AMARGA: Vegi-ho! Hi ha... la Florisel·li.

LLEÓ: Sé que la italianota també trafiqueja per Riohacha, i parla amb la policia.

Una pausa. El POLONÈS, LLEÓ i CRISTIÀ s'esguarden. AMARGA treu altra vegada el cap a la botiga, saluda la FLORISEL·LI des de lluny i amb un to balancejant, com el blat.

AMARGA: Senyoreta: què conta de bo?

FLORISEL·LI li contesta des de la botiga. Encara no se la veu.

FLORISEL·LI: L'esteso de sempre.

AMARGA: La sabia fora de Santa Rosa del Caribe. Quan ha retornat ?

FLORISEL·LI: Avui...

FLORISEL·LI encara parla des de dintre.

AMARGA: Ha ensopegat mal dia.

FLORISEL·LI: El que és mal per a uns, és bene per a altres. A vostè el ruixat li place.

AMARGA: I a tot Santa Rosa! I a tota La Guajira! Digui'm: s'ha descobert el culpable del contraban de petroli?

FLORISEL·LI es mostra a la porta de la botiga que comunica amb la casa i des d'on li ha parlat AMARGA.

FLORISEL·LI: Piano, piano. Se sabrà com es feia el contraban de petroli i es descobriran els assassins del Caraplana. L'aiguat segueix, Marga...

AMARGA: Fortíssim. Portàvem tant de temps sense pluja. Miri'm com vaig; feta una granota.

*AMARGA es treu l'impermeable i l'espolsa.
No se'l torna a posar.*

FLORISEL·LI: Estan gairebé a les fosques amb les finestres tancades. Bon giorno, senyors...

AMARGA: És cert. Les obrirem...

AMARGA obre les finestres de la cambra que donen a la façana. La pluja es fa més visible.

POLONÈS: Què cerca aquí semblant boguinet negre?

LLEÓ: Et pregunto el mateix, Florisel·li: què cerques, ací?

FLORISEL·LI: Orala, veni. Digues al signore què cerco...

*ORALA, la qual s'havia mig vist arran de porta, és empentada per FLORISEL·LI vers el centre.
ORALA s'arredossa al costat de FLORISEL·LI.*

FLORISEL·LI: Digues, Orala.

ORALA: Comprava.

FLORISEL·LI: Ecco. Oh! I non he preguntato quanto ti debo...

ORALA: Trenta-dos centaus.

FLORISEL·LI: Què els sembla? Poco denaro. Un peso. Mi retornarai la resta. Sesenta i otto centavi.

FLORISEL·LI ha donat un bitllet dels de pes a ORALA, traient-lo d'una mena de bossa que porta penjada al braç. L'índia surt vers la botiga.

FLORISEL·LI: Ara, com a parroquiana, suposo que em deixaran espetare que s'escampi un poc la pluja.

LLEÓ: Et volia veure i parlar, Florisel·li... (FLORISEL·LI s'agafa una orella amb la mà, volent dir que escolta.) Rodes excessivament per Riohacha.

FLORISEL·LI: Què vol dir, excessivament?

LLEÓ: No em vinguis amb aquest posat de dona que ha perdut el tren. A Riohacha hi ha pres el meu germà...

FLORISEL·LI: T'indigna que tingui bon cuore?

LLEÓ: Bon cor i males intencions. T'he manat que no et fiquis en aquest afer.

FLORISEL·LI: Vedi, Marga. M'ha manat que no em fiqui en aquest afere... (ORALA ha tornat a treure el cap per la porta de la botiga.) Mi porta el resto del denaro, Orala? Gràcies.

FLORISEL·LI entafora a la bossa, i sense comptar-lo, el diner que li retorna ORALA. ORALA veu, calla i retorna a la botiga. FLORISEL·LI segueix impertèrrita el seu joc. Canvia de to a cada virada.

FLORISEL·LI: Cercar provar la innocència del Beneto, no perjudica a ningú.

CRISTIÀ: És cert.

El POLONÈS rectifica violent.

POLONÈS: Us perjudica a vosaltres. Em perjudica a mi. Si Benet no és culpable, qui ho és?

FLORISEL·LI: No essent-ho ell, ho heu d'ésser, per força, voialtri?

POLONÈS: Em venen ganes...

*El POLONÈS aixeca la mà per bufetejar la FLORISEL·LI.
Aquesta recula i es treu del pit una navalla barbera.*

FLORISEL·LI: Veni, valente! Em confons amb la Sucre-Roig?

Pausa. AMARGA vol xisclar, però ella mateixa es tapa la boca. Hi ha un aquietament general, més de superfície que de fons. FLORISEL·LI es dirigeix a AMARGA.

FLORISEL·LI: Crec que vostè va conèixer la Sucre-Roig. La recorda?

AMARGA: Sí!

FLORISEL·LI: Una macarutlla come io, segons deia vostè en aquell temps. Doncs la Sucre-Roig havia estat embarcada vers on fos! Ara és a Riohacha.

*Gran sorpresa en els homes presents.
No la poden dissimular.*

CRISTIÀ: És a Riohacha?

FLORISEL·LI: No ho sabien? Així avui el Polonès només us ha pogut notificar que la Sucre-Roig s'havia escapat de la goleta on ell l'havia embarcada. Poca cosa, per desafiar un tan gran xàfec. La Sucre-Roig és a Riohacha contra tutti els que la volgueren fer desaparèixer.

AMARGA: Desaparèixer? Per què?

FLORISEL·LI: Feia nosa.

AMARGA: Qui són els que la volgueren fer desaparèixer?
El Polonès i els meus germans?

FLORISEL·LI: Ves, no me'n recordo, si els seus germans bal·lano entremig. Em sembla que ella, principalment, acusa el Polonès. Us pot acusar a voialtri?

LLEÓ: Dones com ella, i com tu, arriben a tot.

AMARGA: Parli sense embuts, Florisel·li; què vol dir tot això?

POLONÈS: Calúmnies!

FLORISEL·LI: Us presentaré el negre que diguéreu que guardava el dogre del Beneto el dia de les acusacions i de l'agafada. No soc io la que acusa. És ell. I la Sucre-Roig.

FLORISEL·LI *treu el cap a la botiga i crida el seu acompanyant. És el NEGRE, ja conegut, de l'episodi de l'agafada del BENET per la policia. El NEGRE ara va ben vestit: roba albíssima. No és el negre espellifat d'aleshores. Però en el seu cas la vestidura no fa la figura. El NEGRE, malgrat el dril blanc, segueix semblant més una rata de port que home de travessies.*

FLORISEL·LI: Què us sembla? El recordeu? Ja no el motegen d'«aiguaecoco». El criden «senyor» Gutiérrez. No vol que el cridin «negre». Ell no és negre, malgrat ho sigui: és morè, brunetto. Diga'ls-ho.

*El NEGRE calla, però planta cara.
No està esporuguit.*

FLORISEL·LI: Fores tu, ajudat pel Caraplana, el que omplires de taques de petroli el dogre del Benet?

NEGRE: Vaig ésser jo... I el Caraplana!

POLONÈS: El que fes amb el Caraplana no m'integuessa...

FLORISEL·LI: El Caraplana treballava per compte de vostè...

POLONÈS: El Caraplana es volia venjar del Benet; no havia de treballar per compte meu...

NEGRE: Vostè també es volia venjar del Benet. Li havia pres la Florisel·li...

POLONÈS: Og, mentida! Això dius?

NEGRE: Ho dic.

POLONÈS: Caldrà que ho provis!

FLORISEL·LI: Ho pot provar la mort del Caraplana.

POLONÈS: La mort del Caraplana? Jo?

LLEÓ: A veure si també ens hi complicarà a nosaltres.

AMARGA: Als meus germans no se'ls pot acusar de cap mort...

AMARGA defensa els germans amb una vehemència plena d'esclat. Parla com si ella hagués rebut una coltellada.

FLORISEL·LI: Ho esbrinarà la policia. El negre ha donat declaració...

POLONÈS: On? A Riohacha?

NEGRE: Sí, «mister».

POLONÈS: Davant la policia nord-americana?

NEGRE: Sí, «mister».

POLONÈS: L'embull que haugàs fet!

NEGRE: He dit la veritat, «mister».

AMARGA: T'han fet esmentar la mort del Caraplana, en declarar?

NEGRE: Sí.

FLORISEL·LI: I ho han lligat tot amb l'intent de fer desaparèixer la Sucre-Roig. La Sucre-Roig declarà que l'embarcaren enganyada en la goleta dels teus germans.

CRISTIÀ: En la que fou nostra. Entenguem-nos!

FLORISEL·LI: Coartades! Trucs! La Sucre-Roig, en l'últim port de La Guajira s'assabentà, per un mariner ubriaco, que el Polonès la portava a la morte. El Polonès, traint-la, li donà duecenti pessos perquè el deixés. Però els de la goleta tenien l'encàrrec de portar-la a l'Orinoco i deixar-la a la jungla. Els duecenti pessos donats a la Sucre-Roig se'ls quedarien els de la goleta i tres centi més per a ells en retornare. La Sucre-Roig, en saber-ho per la indiscrecione del marinaio, es quedà en la cala d'Ubero, un piccolo porto, il de la salvazione. El capitano li havia permès saltar perquè li guardava els due centi pessos i no cregué que marxés sense roba i sense argento. Brava, la Sucre-Roig!

POLONÈS: El negre declarà l'altra vegada el contrari del que ara declara.

CRISTIÀ: La qual cosa vol dir que el qui una vegada declara fals no ha d'ésser cregut quan rectifica!

FLORISEL·LI: Asseguraria que la policia ha creduto que és ara quan el negre diu la veritat, i no abans. Ha donat molts detalls sobre els transports de petroli que es fan pel Caribe.

LLEÓ: Negre, si no repeteixes els detalls que has donat, et rebento...

*En aquest moment d'explosió
entra MARIA DELS DOLORS.
AMARGA fa un crit anunciant-la.*

AMARGA: La mare! Psst...

Tots l'han vista. La violència decreix, es frena, s'amaga. Es torna a una aparent normalització i a recordar la pluja. El soroll del xàfec espetega damunt del silenci. Són àdhuc perceptibles els aücs del mar. El mutisme dels presents a la saleta es perllonga, cosa que fa que es vegi la inquietud i l'actitud de queixalada de tots. MARIA DELS DOLORS, de moment, no pregunta, car sap que no li contestarien la veritat. Té la seguretat absoluta que la conversa s'estancà per la seva entrada. No es tornarà a afegir res si ella no ho provoca.

AMARGA: Per què us heu aixecat? Esteu malalta.

MARIA DELS DOLORS: No ho oblidó; però, per paraules soltes, he endevinat, des del meu llit, que ací es tractava de quelcom que m'interessa.

AMARGA: Parlàvem de la molta aigua que hem recollit, i de la molta que es perd.

MARIA DELS DOLORS: Així, el que jo he pres per paraules rancunioses eren explosions de joia! L'orella enganya.

CRISTIÀ: Us feu vella.

MARIA DELS DOLORS: En soc.

LLEÓ: El dia porta un airet de pluja que no us convé.

MARIA DELS DOLORS: Com m'estimeu!

LLEÓ: A vós només us estima l'altre!

MARIA DELS DOLORS: El que és a la presó!

LLEÓ: A cada paraula, un retret: «el que és a la presó». A cada manyac, una bursada: «L'innocent, perseguit». Els dolents, lliures. El bo, entre reixes.

Nou silenci. MARIA DELS DOLORS ha evocat el pres amb intensitat adolorida. LLEÓ, passant per darrera la seva mare, fa senyes al germà i al POLONÈS que els espera al porxo. CRISTIÀ indica al POLONÈS de què es tracta. CRISTIÀ i el POLONÈS es desplacen pel fons. El NEGRE fa costat a la FLORISEL·LI. AMARGA, amb la intenció d'allunyar tothom de la mare, crida ORALA.

AMARGA: Orala!

MARIA DELS DOLORS: Per què la crides?

AMARGA: Perquè acabi de vendre a la senyoreta el que li venia...

MARIA DELS DOLORS: Vols fer desaparèixer de la cambra tot rastre de la passada tempesta, però el cel, filleta, no s'arraseix tan aviat. La maltempsada d'avui encara amenaça. Ací, es tractava del Benet.

FLORISEL·LI: No! (*Canvi. FLORISEL·LI crida l'india.*) Orala!

ORALA surt amb un barril d'aigua que fa rodar fins a la porta del porxo i es posa a les oïdes de la italiana, retornant a la cambra.

FLORISEL·LI: Doni un puó de rom al mio bel·lo morè.
Un poc: no molto.

FLORISEL·LI fa sortir el NEGRE vers la botiga, acarasant-lo com si es tractés d'un ximpanzé ensinistrat.
ORALA també surt. Altre canvi.

FLORISEL·LI: No s'hi parlava del Beneto!

MARIA DELS DOLORS: He escoltat. Vostè acusava. A qui?
El Polonès? Els meus fills?

FLORISEL·LI: De què, els seus fills?

MARIA DELS DOLORS: He entès les paraules: «contraban», «petroli». Parlaven també de la policia nord-americana de Riohacha. Recordant, recordant, m'ha vingut a la memòria el dia de Nadal, quan el Polonès vingué a parlar en secret amb Cristià i Lleó. Iniciaren aleshores el negoci?

AMARGA: La mare s'enfila com les bidigueres. Fantasia!

MARIA DELS DOLORS: Sé el que dic. S'ha parlat també de la mort del Caraplana. S'acusa els meus fills.

AMARGA: Quan el Caraplana fou mort, estaven tots dos amb nosaltres.

MARIA DELS DOLORS: Ho podien haver fet fer per un tercer.
Caraplana morí en una nit de màscares.

AMARGA: La mort del Caraplana no els afavoria en res.

MARIA DELS DOLORS: Qui sap com estava planejat el negoci del petroli!

AMARGA: Compliqueu-ho! Acuseu-los vós! Va! (*Esclat d'AMARGA. Parla amb un to vehementíssim. FLORISEL·LI vol canviar la conversa. Ho fa d'una fairsó ben visible.*)

FLORISEL·LI: Si lascia il malpensare li donaré una nova. He vist el Beneto.

MARIA DELS DOLORS: M'ho ha escrit.

FLORISEL·LI: La ricorda sempre.

FLORISEL·LI dona la nova sense gaire convenciment.

MARIA DELS DOLORS: I jo a ell. S'haurà emmagrit molt. El corcó de la injustícia el deu rosegar... (*Canvi.*) Què hi ha de la causa del noi? Vostè ho sap...

FLORISEL·LI: El trauran. Estan a punt de cadere els altres colpevoles.

AMARGA: Els altres culpables?

MARIA DELS DOLORS: Qui són? (*Pausa breu. Arronsada d'espatlles de la FLORISEL·LI.*) Estaré desitjant que em treguin un fill de la presó i m'hi ficaran els altres?.

LLEÓ retorna. Té cara de pocs amics. Ve cellajunt, crispat. Porta un tros de corda a la mà. En veure la FLORISEL·LI dialogant amb la seva mare i amb la seva germana, s'ombreja més.

LLEÓ: Vejam quan acabarà de xerrar aquesta gargantera.

MARIA DELS DOLORS: No és fora perquè jo li he manat que restés.

LLEÓ: Certs contactes, mare...

FLORISEL·LI: En parlaré jo, de certs contactes.

LLEÓ: Porto un tros d'obenc a la mà i te'l puc trencar a la carcanada, bagassa!

FLORISEL·LI: Ai!, l'alçada de torre que t'adjudiques! Em marques, i em vols diferenciare de tutti: galiota, dona d'estrada. Si amb això vols dire que sono una dona que mi vendo, io te replico que, anque tu, sei un home que ti vendi. Ets dels que per «gold», or, fan qualsevol cosa, com va dir el policia

nord-americà. L'ànima tua, en aparença forte, è una ànima escrofulosa com la mia. Que nom té un home que si vende? Ai, això de certs contactes...

FLORISEL·LI *va per anar-se'n. LLEÓ l'agafa pel braç i li priva la sortida.*

FLORISEL·LI: Si intenti far-mi violència crido el negre.

LLEÓ: És el de torn?

FLORISEL·LI *no contesta.*

LLEÓ: Has emprès un camí perillósíssim.

FLORISEL·LI: Què t'importa?

LLEÓ: Treballes, com treballes, pel promès. Però repeteixo que és perillós.

FLORISEL·LI: Qui és il mio promès? Beneto? Dio! Come è lontano tal amore!

LLEÓ: Ets sempre una mentida. Vas a Riohacha: per què? Pel Benet! Trafiques amb la policia: per què? Pel Benet! Ets part en els nostres tripijocs: per què? Pel Benet!

FLORISEL·LI: T'enganyes. No!

LLEÓ: No?

FLORISEL·LI: No!

LLEÓ: Serà possible que et moguis per cosa més absurda?

FLORISEL·LI: Espia? Tampoco. Enemiga teva: eccolo! Enemiga del Polaco: eccolo! Recordes la passada festa de la Nativitate?

LLEÓ: El dia del teu ridícul prometatge.

FLORISEL·LI: Questo dia io voleva essere altri, aspetava ésser compresa. Come riguéreu! Come mi befàreu! Dolorosíssima! Vaig pensare, come il Caraplana, en la vendeta. Amore amb el Beneto? Inposibile. Una dona come io. Anque Beneto s'avergonyeix di me. Res d'amore...

MARIA DELS DOLORS: Res, senyoreta?

MARIA DELS DOLORS *pregunta amb esperança i contentament.*

FLORISEL·LI: Res!

MARIA DELS DOLORS: De debò?

FLORISEL·LI: Ho juro!

MARIA DELS DOLORS: Gràcies, Senyor!

FLORISEL·LI: Vedi? Hi ha vegades que credo que la mia venjança
deberia ésser mortale i contra tutti. I solo l'he cercata contra
el Polaco i contra te...

MARIA DELS DOLORS va a exculpar-se.

FLORISEL·LI atura les excuses amb un gest.

FLORISEL·LI: No importa! Escolta'm, Leone. En aquella nit de
carnavale io, immascarata, he seguit d'extrem a extrem
de la platja el poble de Santa Rosa. He vingut amb la policia
fins a la porta d'aquesta casa. Vigilava! Sabia per la Sucre-Roig
que il Polaco no era tal polaco i que feia negoci d'armes i de
petroli amb tu i el Cristià. Sabia que Beneto no havia portat
petroli ni d'Aruba ni de Curaçao en el seu dogre, l'havia fato
per enganyo tuo. Li feres parlar d'un magnifico contrabando
de whisky i de brandy. Sabia que el negre no era il guardiano
de la barca del Beneto i que els seus mariners autèntics havien
estat embriagats i portats fora de Santa Rosa, vers Manaure i
Ahuyama, en unes barques de remes amples i a pitxola oberta,
oberta. Tot d'una vaig veure la intriga, l'acusacione i la venjança
del Polaco contra il Beneto i contra me. Vaig vedere, igualment,
que il Polaco utilitzava il Caraplana. Il denunciante del Beneto a
la policia fou il Caraplana, en ésser descoberto il contrabando
de nafta que feia il Polaco amb voialtri. I Caraplana fou il
diàbolo, il suggeritore d'acusare el Beneto. Il vostre socio
acceptà. Sabia que voi no desfaríeu l'acusacione. Vosaltres no
acusàreu, però, com havia endevinat el Caraplana, no fóreu
homes per a arrostrare la culpa i acceptàreu que il vostre
fratel·lo fos incarcerato...

LLEÓ: I si haguéssim acceptat que el culpessin perquè la presó
li servís un xic de correctiu, i per apartar-lo definitivament
de tu?

FLORISEL·LI: Amb això et disculpes? Estupido! En primer lloc,
portares Beneto a una situació difícil. El xic de correctivo
podia ésser la prigione per a tota la vida. En segon lloc, és ara
quan Beneto està verament inamorato de me. Ha vist que io
he estat la sua salvazione. Ti aposto que, si vull, m'esposo con
Beneto, en trobare ell la llibertat...

LLEÓ: Prova-ho.

FLORISEL·LI: No ho provaré perquè non ho desidero, i malgrado sapere que no ho destorbaries. Tu fugirai, Leone...

LLEÓ: Em quedo!

FLORISEL·LI: Tu fugirai! Resta encara per descobrir el assassino del Caraplana!

AMARGA: Crido en veu alta que els meus germans no són els assassins del Caraplana. Cal que se m'escolti i que se'm cregui...

FLORISEL·LI: Marga: en mare obert, per alta que sigui la veu, es perd a les poques milles.

AMARGA: Què intenta?

FLORISEL·LI: Venjar-m'hi. No sono bona, Marga. Sono mala. M'han fato plorar tanto!

LLEÓ: Escanyant-te deixaràs de plorar.

MARIA DELS DOLORS: No!

La mare subjecta el fill. Compareixen per les diverses portes: ORALA, el NEGRE i CRISTIÀ. FLORISEL·LI, com presa d'una crisi d'histèria, parla gairebé amb les dents tancades, escumejant. Escup verí sobre LLEÓ, damunt de tots.

FLORISEL·LI: Escanya'm! Declaro que he salvato el Beneto per venjar-me d'ell. Casats, em menysprearia. Ara em recordarà! Anque de voi, vequia, m'hi venjo; anque de te, Marga. Una prostituta ha salvat Beneto, el vostre figlio, el teu fratel·lo. De tu, Leone, i de tu, Cristià, m'hi venjo più que dels altres. La llibertat que io dono al Beneto us farà fugire a tots dos, si no voleu anar a la carcere. Assassini di Caraplana, us dico io. Il denunció és fet. Sou els que assassinàreu el Caraplana!

AMARGA: El denunció és fet? Assassinaren ells el Caraplana?

FLORISEL·LI: El denunció és fet... (*Llampec roig, i verd, i groc, que ho enlluerna tot. Altre xàfec. Retrunyen violentament els trons.*) Aqua sobre La Guajira! Anem, morè! Aqua sobre la Guajira.

*La FLORISEL·LI surt pel fons sense fer cas del xàfec.
Es tira la caputxa de l'impermeable damunt la cara.
El NEGRE també surt i es tapa amb el seu cautxú,
un impermeable de capa negra, brillant com ell.
FLORISEL·LI a l'igual que el NEGRE, porta sabates altes
de pluja. Pausa llarga. La trenca CRISTIÀ en preguntar
a LLEÓ.*

CRISTIÀ: Què ha estat?

LLEÓ: Un xàfec més fort que el que cau a fora. Tu i jo som els assassins de Caraplana. Què tramarà aquesta dona? Has deixat el Polonès en el cobert?

CRISTIÀ: Se n'ha anat desafiant la pluja.

LLEÓ: Cal que nosaltres també la desafiem per veure'l de seguida. Corre pressa.

Llampec. Tro. LLEÓ agafa CRISTIÀ pel braç i el vol treure de la saleta. MARIA DELS DOLORS ho veu, i ho priva.

MARIA DELS DOLORS: Parlar amb mi us corre tanta pressa com parlar amb el Polonès...

LLEÓ protesta.

LLEÓ: Ai, mare!

MARIA DELS DOLORS: Calma! Sé que Caraplana fou mort amb la sageta guajira que tu donares a Jordi...

LLEÓ: Sageta que li hauria pogut tornar a prendre? Anem, Cristià.

MARIA DELS DOLORS: Escolteu-me, encara.

AMARGA: Mare: com ho heu sabut, que la sageta que guardava Jordi serví per a matar el manxol?

MARIA DELS DOLORS: Després del crim em vaig adonar que Jordi recollia la sageta i l'examinava. La sospita em va posar alerta. (JORDI ha comparegut a la porta del cobert amb dos barrils buits. En oir que es parla d'ell para en sec i no entra.) Aprofitant l'avinentesa d'una seva sortida vaig cercar la sageta entre les coses d'ell. No hi era. La policia la guardava com a arma del crim.

LLEÓ: Cal precisar, mare. A qui acuseu? Jordi? A mi...? Crec que estaria més en el cert si acusàveu Jordi...

AMARGA: Ni acusant-te a tu, ni a ell... (JORDI es fa present.)
Jordi, no facis cas del que diu el meu germà.

LLEÓ: La Sucre-Roig tenia encàrrec del Polonès d'embriagar
Jordi. No volia espectadors innecessaris.

JORDI: La Sucre-Roig complí l'encàrrec...

LLEÓ: Embriagat, tu pogueres...

AMARGA: No! I deixem-ho! A la policia nord-americana no
li fa ni calor ni fred un mort més a La Guajira. Li interessa
el contraban de petroli.

LLEÓ: Florisel·li ens vol acusar a nosaltres. Si Jordi, com ha dit
la mare, examinà el dardell que clavaren al Caraplana i feia
el mut, per què el feu?

AMARGA: No el reconeixeria.

JORDI: El vaig reconèixer. No tenia motius, però, d'explicar-ho
i complicar l'afer...

LLEÓ: Raríssim!

JORDI: El meu silenci podia obeir igualment a causes que
he callat, que callo, i que callaré...

LLEÓ: Estrany! Molt estrany!

AMARGA: Estrany, no... Pogué ser...

*ORALA avança col·locant-se a primer terme.
Declara el seu crim amb energia, amb explosió,
amb voluntat de dir-ho.*

ORALA: Jo! Mort Caraplana, jo! «Gandurú!»

*Exclamació general, però diversa, segons
el cas de cada un dels presents. Hi ha els que ho
sabien, els que ho sospitaven i els que no en tenien
ni el més remot esment.*

MARIA DELS DOLORS: Tu?

ORALA: Jo! Jo!

MARIA DELS DOLORS: Per què, Orala?

ORALA: «Gandurú!» Dolent!

MARIA DELS DOLORS: El matares perquè t'ho manà algú?

AMARGA: Li ho vaig manar jo, mare!

*Curt silenci. AMARGA sembla que expliqui
el cas a ella mateixa, no als altres.*

AMARGA: No sé què em va passar pel cap. Aquell home era una amenaça per a tots els meus! Treballava a les ordres de la policia estrangera. Era ell qui havia denunciat el contraban de petroli. Per espia i acusar s'havia fet íntim del Polonès, de Lleó, de Cristià. Fou qui combinà l'embriagament dels del dogre del Benet, i qui els feu traslladar a altres ports. Fou també qui cercà un subjecte tenebrós, el negre, per fer-lo declarar en fals. La policia el creia perquè el tenia per confident, era el traïdor oficialitzat. Jo, mare, no ho sabia tot, però, des del dia abans d'aquella nit de carotes, ho vaig pressentir, ho vaig viure, ho vaig palpar. Un buf d'ací, un mot d'allà, un llambrec, un esguard amb punyals dintre, m'ho cridaven. Fou quan vaig instigar Orala perquè el fes desaparèixer. Ja sabeu el secret. Estic disposada al que sigui.

MARIA DELS DOLORS: Pobra filla meva! Has rodat, t'has enterbolit, també! Com tots, com jo mateixa! Oh Amèrica maleïda!

AMARGA: La culpa no és pas d'Amèrica. És nostra. Ningú no ens hi feia venir i hi vinguérem. Aventura! Canvi! No ploreu, mare!

Obscuritat completa.

QUADRE VUITÈ

Se sent el silenci de la nit. Aquesta vegada no hi ha repics de tam-tam ni fregadís de maraques, ni xiscles de clarinet. La nit és fosca. Una llum morada il·lumina feblement la màscara caribe que s'entrelluca en l'ombra del fons, àdhuc l'onatge sembla respectar el silenci: tomballoneja pregon, callat.

Entra la SUCRE-ROIG amb un fanal a la mà i va envoltada en el seu mantell negre. La segueix ORALA, tapada amb un mantell obscur i portadora de dues grans valises. No pot avançar més sense reposar i deixa anar una de les valises a terra. La SUCRE-ROIG l'atura.

LA SUCRE. Cansada?

ORALA: «Ayustayà»

LA SUCRE: Què vols dir?

ORALA: Mal ací, cap! (Silenci.)

LA SUCRE: Nit sense sogoll d'onatge. Estels foscos...

Entra RORIC. Porta també un fanal dels de querosè a la mà. RORIC, per reconèixer-la, posa el fanal prop de la cara de la SUCRE-ROIG.

RORIC: Sucre-Roig. No et coneixia tan embolicada i negrosa...
Pels volts de la goleta no hi ha ningú. Aprofiteu-ho.

LA SUCRE: Justificat tot. Orala carrega valises, meves.
Orala cansada.

ORALA: «Ayustayà»!

RORIC sospesa la maleta que l'índia ha deixat a terra.

RORIC: Te les portaré. Pesen.

ORALA: Tu vigila. Puc!

RORIC: La pluja d'aquests dies ha refrescat La Guajira.

LA SUCRE: Nit muda.

RORIC: És Divendres Sant. Demà, Dissabte de Glòria, Santa Rosa es desfarà en cumbiambes i xiximaies. Tam-tam! Tam-tam!

LA SUCRE: Dissabte de Glòria. Florisel·li, jo i aquests, en mar. Nosagtres els salvarem. Boges, les dones! Va, Orala?

ORALA: Va!

RORIC: Alerta! Gent!

LA SUCRE: Sog una embarcada que ha saltat a Santa Rosa. I torno a la goleta. Dona segiosa.

*La SUCRE-ROIG fa una riallada que trenca de seguida.
Cap a embarcar-se. ORALA la segueix. Silenci.
RORIC resta sol i a l'aguait.*

RORIC: M'havia semblat. No ve ningú! Sí! Trepig lleu. Avancen a les fosques. Policia? La policia nord-americana arriba demà. La d'ací beu rom a galet d'ampolla amb la Florisel·li. Serà...?

*AMARGA, també embolicada amb un mantell negre,
treu el cap. RORIC la il·lumina.*

RORIC: Marga!

AMARGA: No serveixo. Veig enemics pertot. Com està el camí?

RORIC: Ningú no diria que a la platja hi ha un veler...

AMARGA: Deixa'm fer un senyal a Cristià i Lleó.

*AMARGA agafa el llum de querosè de RORIC
i l'aixeca en alt un sol moment. Després l'abaixa i
l'amaga, deixant-li caure el mantell al voltant.*

AMARGA: Preferiria ésser morta.

*CRISTIÀ i LLEÓ han vist el senyal de la germana i avancen.
CRISTIÀ no ve malcarat. LLEÓ sí. Ha donat solució a l'afer
mitjançant un gran esforç.*

CRISTIÀ: És Roric.

RORIC: La goleta ancora arran dels primers niells.

LLEÓ: Hauria estat millor un gussi en lloc fosc i embarcar pel cantó del mar.

CRISTIÀ: Sempre remugues! Ves, Roric. Si hi ha camí lliure ens ho avises com ho ha fet Marga, aixecant un moment el fanal.

RORIC *agafa el seu llum de querosè i surt.*
Claror mandrosa irrealíssima, de Divendres Sant.
Silenci.

CRISTIÀ: I tu a casa!

AMARGA: Deixeu que us acompanyi fins al veler.

LLEÓ: No cal.

AMARGA: Us voldria dir moltes coses que no dic: el meu pesar, la meva angoixa, el meu agraïment, el meu dolor...

LLEÓ: Que matraqueres que són les dones!

CRISTIÀ: Florisel·li ens va indicar la fugida i tingué raó.

LLEÓ: No ens va indicar que fugíssim. Va predir que fugiríem...

CRISTIÀ: És igual.

LLEÓ: No! I deixa la Florisel·li. El seu nom m'embutllofa.

AMARGA: Ens ha ajudat molt. I, per dissimular, s'embarca en el mateix veler on vosaltres us embarqueu. Per ella hem sabut que la policia d'ací, que s'embriaga, serà seguida per altra policia que no s'embriaga i que porta manament de presó contra el Polonès i vosaltres dos. Àdhuc la Sucre-Roig col·labora en la vostra fugida.

LLEÓ: Ja som gent fora de la llei, com elles.

CRISTIÀ: No són elles les que ens hi han posat. (*Pausa curta.*)

Des d'abans d'ahir a avui, quin canvi! Abans d'ahir al matí, mentre plovia a bots i barrals i el Polonès ens comunicava que la Sucre-Roig s'havia escapat de la goleta, la Florisel·li i la policia ens preparaven la trampa que ens havia d'engarjolar. Pèssim espionatge, el del Polonès! Ho ignorava tot. Ignorava que la Sucre-Roig havia arribat a Riohacha; que s'havia entès amb la Florisel·li, i que el negre i les meuques havien declarat a favor del Benet, i que la truita havia fet volta. No es pot negar que hem tingut sort de la Florisel·li.

LLEÓ: Li besarem les petjades.

CRISTIÀ: Pit i a l'aigua, tanoca! Debatut suficientment el pro i el contra del que calia fer, hem acordat que la mort del Caraplana no té la importància que té el contraban de petroli

i que, fos com fos, a Lleó i a mi ens enganxarien. Terra per mig, doncs. L'empresonament de Marga no evitaria el nostre. I la mà de la policia estrangera és molt més dura que la de la policia de casa. El Polonès, en desaparèixer, ens ha donat l'exemple.

LLEÓ: El Polonès pot desaparèixer. Té mitjans.

CRISTIÀ: Nosaltres, també. Portem el diner de la venda de la goleta i el bon diner que hem guanyat en l'afer brut. Qui pesca està exposat a mullar-se. Hi ha a favor nostre que Amèrica és més ampla que Castella i que àdhuc és fàcil deixar el món a un racó! Amèrica té camins d'aigua i de terra; selves i puna: serralades i pampes. Ningú no et troba... ni et cerca. A tu, el que et revolta és la protecció que et sembla que reps de la Florisel·li. T'ira el rebaixament de la teva homenia que pressuposa el triomf d'ella...

LLEÓ: Passem, de sobre, a sota.

CRISTIÀ: Tot ho moteges de «femellades» i caus en la femellada absurda de posar-te al nivell de les dones en afer de sensibilitat. Això que en diuen masclia. És de mascler saber que les dones tenen alts i baixos..., i utilitzar-los. (*Silenci breu.*) Has vist aquestes dues? Ahir ens eren enemigues mortals. Avui són els nostres àngels guardians. Les dones són com els ponts. L'autèntic home sap quan ha d'ésser aigua per passar-los per sota i quan ha d'ésser mascler perquè el sentin damunt. L'home és home tant en anar a cavall com en anar a peu.

LLEÓ: No et coneixia el caire d'arrencaqueixals.

CRISTIÀ: Ni jo el teu de panotxa! ¿Qui ho diria abans de veure'ls cabellera, que les panotxes fossin femelles?

LLEÓ: El senyal de Roric!

CRISTIÀ: Som-hi!

AMARGA: La Sucre-Roig s'ha compromès a deixar les nostres maletes a la cala del veler. Trobareu prop de la passarel·la un mariner que us indicarà el camí. Orala i Roric vigilaran la platja fins que vosaltres us hàgiu embarcat. Per la seva part, la Florisel·li restarà amb els policies fins que caiguin tots embriacs.

LLEÓ: Res més?

AMARGA: Res més!

CRISTIÀ: Crec que trobarem feina pel cantó del Catatumbo.
S'hi ha descobert or i petroli.

AMARGA: Les meravelloses troballes d'Amèrica: or, petroli, urani,
diamants. I en garbellar-ho, no res.

LLEÓ: Adéu! Roric repeteix el senyal...

AMARGA: Adéu!

*LLEÓ desapareix.
Cap sentimentalisme. Dur.*

CRISTIÀ: Cor fort, germaneta!

AMARGA: Escriureu?

CRISTIÀ: Sí. I en tornar Benet, que no ens tingui massa odi...

AMARGA: Sou bons. Li diré que jo, en voler-lo salvar a ell del
Caraplana, per poc us enfonso a vosaltres. Li diré el sacrifici
que heu fet per mi. Li diré...

*LLEÓ ha cridat CRISTIÀ amb un xiulet sord.
CRISTIÀ s'apressa a acomiadar-se de la germana.*

CRISTIÀ: Digues-li que el passat, passat, aventura... Un petó?

AMARGA: Adéu!

*CRISTIÀ desapareix amb pressa.
AMARGA resta sola. Pausa llarga.*

AMARGA: En acomiadar-se la Florisel·li de mi em va desitjar
bona sort: «Bona sort, Marga». Li vaig contestar:
«Bona sort, Florisel·li.» *(Altra pausa.)* Divendres Sant!
La nit té color morat! Diuen que el dit de Déu ho mou tot...
Algunes vegades... Ai mare, quina solitud!

*AMARGA s'enfonsa nit endintre. ORALA,
la qual ha reaparegut, la segueix. Fosca.*

QUADRE NOVÈ

La casa dels catalans, que han viscut un temps a Santa Rosa de La Guajira, es desfà. MARIA DELS DOLORS, AMARGA i BENET es disposen a deixar les arenes del mar Caribe, i els mobles i el que decorava la cambra han desaparegut. Resten només un parell de tamborets i alguns estris amuntegats en racons. Es veu més que mai el poc que podia tenir de llar catalana aquell casalot, eternament condicional, fet de materials feblíssims i voltat de fúries: la del mar, la del sorral, la de la manca d'aigua, la del sol. Resta intacte el guarniment de sortija, el paperot acolorit, que volia ser la més alegre ornamentació i que ara mostra tot el ridícul que és, fent ones de part a part del sostre, dissimulant el teulat de boga i l'engraellament dels pals, trapezi de rat-penats que branden, unglejant-hi l'ala. Són gairebé les quatre de la tarda d'un dia d'agost. Fa poc més o menys un any que JORDI va arribar a la casa dels catalans de Santa Rosa. Xafogor extraordinària. El sol dona més foc que claror, malgrat que la tarda sigui violentament groga i esplendorosa. El cel té el blau vençut per l'or. El mar rebolca flames. Perdura encara l'ensopiment dels migdies de terra tropical. RORIC contempla la cambra buida, palplantat enmig. AMARGA es pentina a l'atzar i s'agença un xic, després del tràngol de la buidada.

RORIC: La cambra sembla més gran.

AMARGA no contesta i segueix el seu treball de toaleta.

RORIC: En els abismes marins, com en la vida, hi ha dues menes de peixos: els erràtics, que es mouen amb els corrents, i els que reposen sobre fons segurs. Hi ha peixos que quan el mar s'omple de bon temps, l'abandonen per cercar altres llocs. Peixos absurds! Viuen cercant primaveres i, quan les tenen, en fugen.

Pausa curta.

RORIC: No em vols contestar, Marga?

AMARGA: Parles de mi? Creia que parlaves per a tu...!

RORIC: Em creus enamorat per parlar sol?

AMARGA: No.

RORIC: Qui sap!

AMARGA: T'illusions pensant que encara et pots enamorar.
Ja ets un peix com aquells del mar dels sargassos, que,
segons tu, semblen fets d'herba.

RORIC: Soc un peix d'aigües fondes: orb.

*Pausa i canvi. RORIC s'ha estirat i desemperesit
abans de llançar la seva insinuació.*

RORIC: Em diu el cor, Marga, que l'enamorada ets tu...

AMARGA: De qui?

RORIC: De Jordi.

AMARGA: Patenta el descobriment. Et pot servir per a caçar
meduses de les gairebé tot aigua. (*Pausa curta.*) Adona't que,
malgrat aquest enamorament que insinues, estic disposada
a partir, deixant l'amor. Vida nova!

RORIC: El passat no es llença prop dels camins; es porta dintre.

AMARGA no contenta. Fa un gest vague.

RORIC: Et provarà la planura? Segons el teu germà, Cabullaro és
un poblet entre rius. Hi deu haver paludisme...

AMARGA: Si no em prova, m'hi enterraran... Diu Cristià que hi ha
una església colonial enrunada. Hi entraren un dia i veieren
darrera la imatge d'un vell i mutilat Sant Francesc, un niu
de serps.

RORIC: De quines? Cascavells? Mapanàs? Coralls? Serp vímet?

AMARGA: Diu la mateixa carta que tenen una casa prop del
riu, en una gran esplanada. Les vacades deixen les cledes
ja abans de clarejar, i quins bruels! Cristià em parla amb
fruïció de les lluites dels braus per les femelles; cap contra
cap, ràbies que es lliguen; braols que fumegen; sang que
els posa crepuscles a les banyes.

RORIC: Això ho has vist ací. I no vols lluita de braus; vols lluita d'homes.

AMARGA: La carta ha trigat un mes i mig a arribar. Ai, Amèrica! La terra que cobejo la tinc molt lluny i no la veuré. Feliç tu, que no recordes.

RORIC: Què en trauria?

AMARGA surt vers el fons, però no s'allunya de la porta de la casa. Contempla el poblet caribità de Santa Rosa. Entra MARIA DELS DOLORS per la porta de la seva cambra.

MARIA DELS DOLORS: On s'haurà ficat el petit? Fa més d'una hora que és fora.

AMARGA: Encara darrera «el petit», mare? Com abans...

MARIA DELS DOLORS: Com sempre!

RORIC: Serà a la taverna?

AMARGA: Aquest matí ha fuetejat Orala.

AMARGA parla des de la porta, sense moure's.

RORIC: Què us té, el xicot? Ahir es va ficar a l'aigua amb mi i va arribar, escafandrat, a una fondària de mar impossible. Jo, bus vell, mai no hi he arribat. Sortí rebentant-se...

MARIA DELS DOLORS: Això feu?

Silenci.

MARIA DELS DOLORS: Demà viatge a trenc d'alba. Quina sort anar-se'n d'aquest poble!

AMARGA: Canviarem la desolació del mar Caribe i de l'arena de La Guajira per la desolació de la plana herbosa i del riu infinit. Quina sort!

AMARGA deixa el portal, entra a la casa i desapareix per la porta del que fou la botiga. Silenci.

RORIC: Per què no caseu Marga?

Nou silenci.

RORIC: Seria una solució.

MARIA DELS DOLORS: Amb qui?

RORIC: Amb mi.

MARIA DELS DOLORS: Digues-li-ho.

RORIC: Li ho he dit..., i ho pren a broma.

MARIA DELS DOLORS: Treballa perquè s'ho prengui seriosament.

RORIC: Marga està enamorada.

MARIA DELS DOLORS: No ho crec.

RORIC: Estimo..., i ho veig tot...

MARIA DELS DOLORS: Ho suposes tot. Enamorada de qui?

RORIC: De Jordi.

MARIA DELS DOLORS: L'ha pogut avaluar en molt poc. Quan va venir el cor em feu un salt. Era d'allà. Canviaria els meus? Va tarar-se de seguida i La Guajira l'ha canviat a ell i no ell els *guajiros*. No ha estat mai figura de primer terme.

RORIC: Gairebé totes les dones es decanten més per l'home feble que per l'home fort. Àdhuc en enamorar-se fan de mares...

MARIA DELS DOLORS: Segons com s'enamoren.

Entra JORDI. Entra ràpid, traient-se el capell i escollant-se la camisa. Amb un mocador s'eixuga el rostre i el coll suorosos.

JORDI: Quina xafogor! Suo.

RORIC: La xafogor del mes d'agost... Parlàvem de tu...

JORDI: Lloant-me? He vingut de pressa per demanar a Maria dels Dolors que cridi el seu petit. S'entreté tirant el ganivet a les tortugues que els del bergantí «Adela» tenen panxa enlaire a punt d'embarcar. Si el veuen hi haurà baralles. Sortiu! (MARIA DELS DOLORS *deixa la cambra i desapareix.*) Benet està histèric: té ratxes. Aquest matí ha agafat el gos de la vella

cega i l'ha llançat damunt una mata de cactus. El gos feu arribar els udols al cel. I la vella maleïa.

*S'escolta la veu de MARIA DELS DOLORS
renyant el fill a crits.*

VEU DE MARIA DELS DOLORS: Benet, fill meu! Benet!

RORIC: Renya, que poc cas et farà. Marga està ben fresca amb Benet.

JORDI: I amb els altres no?

RORIC: Jordi: què pensa fer quan siguin fora? Seguir-los? Quedar-se?

JORDI: De moment he llogat la casa pel meu compte. Seguir-los? Quedar-se? Aquests mesos últims em mig guanyo la vida. I no comprant perles; trafiquejant amb pells de xivit i d'ovella.

Entra BENET sense esguardar ningú; llaviçlòs, sorrut, reüllós i desfet de nervis. Porta a la mà un ganivet del qual s'eixuga la sang amb el mocador de butxaca. S'asseu en un banc sense contestar el què li pregunten ni fer cas del què li diuen. La mare el segueix, també nerviosa, trasbalsada.

MARIA DELS DOLORS: Rampellut! Has mort dues tortugues i els de l'«Adela» et demanaran comptes. Per què ho has fet? Roric, em sembla que, a nom meu, hauries de dir alguna cosa als mariners.

RORIC: Què els diré?

MARIA DELS DOLORS: Pregunta'ls el preu de les tortugues. *(Crida la seva filla.)* Marga! Vull saber què n'opina.

JORDI: On és Marga?

RORIC: No pot ésser lluny.

MARIA DELS DOLORS: Cerca-la. I explica-li...

RORIC surt...

JORDI: Fes-la venir. He trobat l'home del correu i m'ha donat una carta per a ella.

MARIA DELS DOLORS: Qui li pot escriure?

JORDI: Un enamorat, no. La lletra i el sobre de la carta semblen de dona. (BENET deixa el seu decaïment i para l'oïda.) Ve de la Guaiana holandesa...

BENET s'aixeca d'un tot.

BENET: De la Guaiana holandesa?

JORDI: El marcat del segell ho precisa: Paramaribo.

BENET: Deixa-me-la!

JORDI: No ve per a tu.

BENET: Prohibit passar-hi els ulls essent per a Marga?

JORDI: Si és només passar-hi els ulls...

JORDI dona la carta a BENET. Aquest l'esguarda, se la passa per les galtes, i l'obre.

BENET: La carta esperada! Per fi!

JORDI: No està bé el què fas!

*BENET no ha atès JORDI i comença la lectura de la carta.
AMARGA ha retornat a la cambra, seguida de RORIC.*

JORDI: Benet s'ha apoderat d'una carta que ha arribat per a tu.

BENET: De la Florisel·li!

Pausa. BENET segueix llegint àvid. Diàleg mut entre els presents, mentre BENET llegeix. Les emocions que li produeixen els mots de la Florisel·li són visibles i diverses: plaer, desencís, revolta. En acabar de llegir, BENET rebrega i llença la missiva amb visibles mostres d'ira. AMARGA la recull i la llegeix.

BENET: Que l'oblidi! Que és l'última carta que escriu. Que no la cerqui! Fins sembla insinuar que ha trobat un home que pretén casar-se amb ella, com volia fer jo. No s'atreveix a insinuar-ho clar perquè la mentida seria massa evident. Tot hi és mesurat, calculat. I fals, com a conseqüència! Ni esmenta si ha rebut les meves. I parla d'aquell Nadal de prometatge en què es va veure arraconada. Maleït Nadal!: «tenien raó d'arraconar-me, tenien raó.»

MARIA DELS DOLORS: Què diu, noia, la carta?

BENET: El què us conto.

AMARGA: Que és l'última que escriu. Que Benet l'oblidi! Que no la cerqui! I recorda, encara, i com sempre, aquell Nadal...!

MARIA DELS DOLORS: L'última que escriu! Que Benet no la cerqui! Que l'oblidi!

BENET: No seria jo un bon enamorat si no endevinés que és una carta perquè la cerqui, perquè no l'oblidi, perquè li escrigui...

AMARGA: On l'aniràs a cercar, si et notifica que deixa La Guaiana...? «Marxo sense precisar-te ruta! Adéu!»

BENET: Creus que un enamorat no flaira el camí que ha seguit la dona que ell desitja?

AMARGA: Els camins d'ací no són com els d'allà; se'ls menja la selva, la muntanya.

MARIA DELS DOLORS: La carta diu què has de fer: obeir i acabar aquests amors. El comiat de la Florisel·li arriba al punt just...

BENET: Per què?

MARIA DELS DOLORS: Demà deixem La Guajira i el mar Caribe. Temps nous!

BENET: Existeixen els temps nous? També ho diu ella: «Temps nous!» I afegeix: «He perdut moltes hores a Santa Rosa fent obres de beneficència. Per a les dones com jo, els dies volen!». Les dones com jo! Aquests mots no els hauria escrit la Florisel·li si no volgués produir un efecte que és al revés de les paraules. Una «dona com ella» em va salvar. I m'ho recorda! Les fites de les nostres vides no s'obliden ni en temps vells ni en temps nous.

AMARGA: Tu has oblidat el fet de la salvació per recordar la dona que et va salvar.

BENET: Què precises amb la sentència?

BENET reacciona i es disposa a treure les moltes coses que té enforinyades dintre. Planta cara a AMARGA.

BENET: Escup d'una vegada les intencions. Hauràs aconseguit que Florisel·li m'escrivís aquesta carta amuntegant prec, contant-li qui sap què!

AMARGA: És la primera nova que en rebo des del dia en què se n'anà. De meva, no li n'he donat cap.

BENET: No ho crec. Per què m'ha de dir la Florisel·li que entre ella i jo hi posa els Andes i els rius de l'Amazònia?

AMARGA: M'ho preguntes a mi? No soc ni tan simple ni tan complicada com aquesta dona: unes vegades àngel, unes altres diable. I probablement sempre amb la inconsciència del vent que adés acarona, adés enruna.

BENET: La Florisel·li diu en la carta: «Un temps em vaig creure enamorada». Engany!

AMARGA: Bona memòria per a recordar el què diu la Florisel·li.

BENET: He llegit la seva carta amb el cor.

AMARGA: Se li atribueixen unes coses, al pobre cor!

BENET: La Florisel·li m'estima. I ni per a ella ni per a mi, no s'ha pogut apagar el foc de l'amor. Quan el foc és voraç no s'apaga amb tanta facilitat. D'altra banda, no m'ha passat la rancúnia que sento pels meus germans que em deixaren empresonar. No crec en els temps nous; sé que una quaresma, passada a la presó, m'ha deslligat completament del passat. No és que vingui un temps nou; és un deslligament. El riu, en emportar-se un tros de terra, no la fa nova: l'arrenca. Jo em trobo arrencat.

AMARGA: El que tu sents, també ho pot sentir la Florisel·li. Fa anys que ella és ramatge d'arbre flotant en un riu. Que allunyada es pot sentir de tu en aquests mesos que van d'un Dijous Sant d'abril a un apropament de la Verge d'agost, temps més llarg que una quaresma!

BENET: La lògica s'ha aplicat a tot..., menys a l'amor.

AMARGA: A segons quines amors.

BENET: A les amors com la meva, si ho vols així. (Canvi.)
Mireu, mare; escolta'm, Marga. Avanço el que us pensava a dir a última hora. Demà vosaltres deixeu Santa Rosa,

per anar a reunir-vos amb els meus germans cap a les planures del Casanares. Si tant l'una com l'altra no fóssiu els perfectes caramots que sou, hauríeu pogut veure que a mi m'era impossible d'anar darrera dels que m'han destralejat, ni us podia seguir a vosaltres com si fos un quisso faldiller. Us desitjo bon viatge, em plaurà que tingueu bona sort..., però no vinc: m'emancipo...

MARIA DELS DOLORS: Per córrer darrera aquesta dona?

BENET: Per córrer darrera ella..., o per fugir de vosaltres, de la llar, de la mare, de tot allò tan carrincló que se'n diu família.

MARIA DELS DOLORS s'enrigideix; interroga amb l'esguard, amb les mans, amb tot el cos, però la boca no pot precisar l'interrogatori: s'hi nega.

BENET: No m'esgardeu així, mare. Possiblement us estimo, malgrat el meu llenguatge. Però sento tantes coses en aquests moments! Fins sento que hi ha un amor maternal que acarona massa i que, per això, disminueix el fill; l'amor que se li té, no com a fill, sinó com a infant. Hi ha un altre amor: el d'admiració davant l'home que es forma; l'amor que esperona, que estimula. Aquest és el que val! Ara mateix endevino que el què us fa por és que jo, sense la vostra tutela, sigui home a l'aigua i que Roric em pugui treure qualsevol dia de la panxa d'una balena. Us he escoltat fa poc amb el cor bullent d'ira: «Aquest meu fill arrauxat ha mort unes tortugues. Ajuda'm, Roric! Ajuda'm, Marga! Feu d'àngels d'aquesta pobra baldufa esquerdada que és el meu nadó.» Quan vivíem a Olesa de Montserrat, i és un record, possiblement el més llunyà que tinc, vaig trencar el vidre d'una pastisseria. Aleshores parlàreu com heu parlat avui: «Que el perdonin. Pagaré l'estrall!» Eh! Tinc dinou anys, mare!

MARIA DELS DOLORS: Jo en tinc seixanta, fill meu. I segons veig m'he equivocat amb tu. Perdona'm aquest amor que t'ha fet tant de mal. Te l'he fet sense pensar-ho, i he estat una mala mare sense intenció. Ho veig avui que m'ho demostres tu sense rèplica. Perdona'm! Perdona'm!

AMARGA: Mare!

MARIA DELS DOLORS: La raó és d'ell..., la seva raó. Li sobrem; li som un destorb. Té dinou anys. Si ara no compregués que tinc ben merescut el càstig de l'abandó, preguntaria a aquest fill què m'hi donaran, en aquesta terra. No li ho pregunto...

AMARGA: Li ho preguntaré jo. Què hi ha de fer, la teva mare, ací? No et pregunto què hi he de fer jo. La teva mare!

BENET: Aneu-vos-en!

MARIA DELS DOLORS: Deixant-te?

BENET: Un dia ens amenaçàreu dient que éreu una mare catalana i que, si teníem fam de vol, podíem volar: «La vostra germana i jo farem camí soles!» Feu-lo!

AMARGA: T'adones del que dius?

BENET: Us adoneu del què espereu de mi?

MARIA DELS DOLORS: El gran crim d'atrevir-me a pregar que no m'abandonis.

BENET: Us queden els altres.

MARIA DELS DOLORS: Els altres tenen també dret a fugir sols i àdhuc a creure'm com tu, una mala mare. (*Pausa curta.*) Adéu, fill. Per sort no viuré gaire. Adéu! Com em pesarà damunt la terra d'Amèrica!...

BENET: Una rova de terra d'ací pesa el mateix que una rova de terra de Catalunya.

MARIA DELS DOLORS: No ho creguis. I menys morint-me com em moriré, sabent que un fill s'avé a enterrar-me sense que li caiguin les llàgrimes!

BENET: Us assenyalo una solució. Marideu aquesta i quan us doni néts, feu d'àvia. Passa'm la carta de la Florisel·li. Si no ens veiem demà, adéu-siau...!

MARIA DELS DOLORS: Adéu!

JORDI hauria volgut parlar, però ha callat sota la pressió de la mà d'AMARGA, la qual li agafa el braç. AMARGA ha donat a BENET la carta de la FLORISEL·LI que li ha estat demanada. BENET surt per la porta del fons, tot ficant-se a la butxaca la carta de la italiana. El sol comença a pondre's.

MARIA DELS DOLORS ha vist sortir el fill, i el ventet d'aquesta fugida li ha fet sentir el fred del bufarell de la mort. No resta erta llarg temps: s'esllenega i arrenca un plor. AMARGA l'aconsola sense paraules, amoixant-la.

Una pausa. JORDI s'apropa al grup de MARIA DELS DOLORS i d'AMARGA. Parla lent.
RORIC resta apartat.

JORDI: Ara soc jo qui us vol parlar. Has sentit Benet, Marga?
Què penseu fer?

AMARGA: Anar-nos-en...

JORDI: Benet ha donat una solució: per què no et cases?

AMARGA: No et pregunto amb qui...

JORDI: T'ho diré...

AMARGA: Amb tu; ho endevino. Gràcies! No em vull ni em puc casar! Tu, Jordi, has de tornar a la nostra terra i jo no em puc moure d'Amèrica. Contesto així la teva endevinada declaració.

JORDI: No me'n podré anar!...

AMARGA: Te n'has d'anar. Amèrica per als americans. No nego que algunes vegades he somniat casar-me amb un home d'allà..., i allà... Somni pretèrit...

MARIA DELS DOLORS: Accepta, Marga. Jo camino vers la tomba...

AMARGA: Més raó perquè em quedi. I no en parlem més. Estic lligada amb vós, mare, i amb els meus germans. Amb vós per un amor total. Amb ells, per germana i pel lligam de La Guajira i del mar Caribe. Recorda, Jordi, que he fet matar; que es pot dir que he assassinat.

JORDI: No ho recordo. Qui ho ha d'oblidar ets tu...

AMARGA: Impossible! Com tampoc no oblidaré que tu sabies el fet i el callares. El Caraplana caigut en el sorral. El Benet pres. Quin record! Però deixem-lo també. Algú de vosaltres pot creure que Benet faci llar amb la Florisel·li? Benet ha de tenir algú dels seus que l'espera, car tornarà. Com tornarà? No ho sé. Quan tornarà? Qualsevol ho endevina. Però tornarà. La Florisel·li juga amb ell: «Soc dolenta! Pluja sobre La Guajira!». Dolenta, no. Ni ella ho sap.

MARIA DELS DOLORS: La que restarà seràs tu, Marga... Jo...

AMARGA: Restaré amb vós, o arran del vostre cementiri, mare.

D'aquest lloc no em mouré, passi el que passi. (*Canvi.*)

Deixeu-me ésser valenta! Deixeu-me l'afany de voler restar prop d'ells per recordar-los, quan retornin, alguna cosa de Catalunya. Ves-te'n tu, Jordi. Aquesta és terra de volcans i de ciclons: no t'és adient. No ets home per a vèncer-la; seràs vençut. Adona't del què és aquesta terra. Per a nosaltres, en acabar un terratrèmol comencen altra vegada a bufar ratxes que tot ho aplanen. Lluita violenta sempre! Desarrelament constant! Ves-te'n! (*Altre canvi.*) Recordes, Jordi, el primer matí que passares a Santa Rosa? Farà cosa d'un any. Era també per l'agost. Esguardares els burrets dels indis que anaven a cercar aigua i sentires els camins d'arena, amb voreres de nopals, de «guarumos» i de cardots. I el foc del sol. En aquell dia em digueres Marga per primera vegada i jo et vaig assabentar que el meu nom era Maria de l'Amargor, mal dol, amarguesa oculta sota un nom, el de Maria. Comprends el què et vaig voler dir aquell dia? Ves-te'n, Jordi. Fins els cementiris són dolents, ací: un clos d'arena voltat de filferro i creus de fusta negra. Sort que, segons el meu germà Cristià, el cementiri de Caballaro, on anem, és ple d'orquídiades. (*ORALA ha entrat a poc a poc i s'ha posat als peus d'AMARGA. Li agafa la mà i l'acarona.*) Veus tot el què m'he guanyat a La Guajira? Aquesta fidelitat callada, que és amor, però que no diu res... Ai, sol d'agost sobre la meva Catalunya! El segueix el sol de tardor. I d'hivern després. Hivern, temps de llars recollides! Recordo la Rambla un dia que plovia, el dia abans de la meva marxa. Era a mig novembre. La Rambla estava encatificada de fulles seques que lluien, grogues, sobre l'asfalt negre i lluent. Tu, Roric no recordes res de tot això! Feliç tu!

RORIC: Ho podries recordar per a mi...

AMARGA: Vaig a un poble de l'Amazònia, lluny del mar que et fa viure. No ho puc recordar per a tu... (*Pausa curta que marca el retorn a l'obsessió.*) I tu, Jordi, ves-te'n! T'ho repeteixo.

En ésser allà, i en el dia del teu sant, porta al patró de la meva terra una rosa en record meu, una rosa de les nostres, que tenen un color que no té cap altra, color propi, català, dolç i sorrut ensems.

AMARGA *s'ennuega. Vol, però no pot,
seguir recordant. El plor li arrasa els ulls.*

JORDI: T'estimo, Marga!

AMARGA: Ves-te'n, Jordi. Cerco no desmaiar. Deixa'm ésser forta com em vas recomanar tu el primer dematí de la nostra coneixença, i a la llum de l'alba. Veus? Constel·lacions que no coneixies i que ara coneixes. L'alfa i l'omega del Centaure. Rigel... Au mare, au. Cor fort! A esperar-los!

MARIA DELS DOLORS: A esperar-los, fermes, valentes!

AMARGA: A esperar-los!

*Ha enfosquit. Els cels tropicals, profundament estelats,
entren per la porta i per les finestres de la casa buida.*

Arran del mar Caribe,
15 de desembre del 1943, 8 de setembre del 1944.